

ANALÝZA EKONOMICKÉHO VÝVOJE V ROCE 2017

Souhrnná data o České republice

Praha, 31. 10. 2018

Kód publikace: 320305-18

Č. j.: CSU-03093/2018-01

Pořadové číslo v roce: 1

Zpracoval: odbor Kancelář předsedy, oddělení svodných analýz

Ředitel odboru: Egor Sidorov, Ph.D.

Kontaktní osoba: Karolína Sukupová, e-mail: karolina.sukupova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservis hk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

Shrnutí	4
Základní makroekonomické okruhy	6
1. Hrubý domácí produkt	6
2. Ceny	9
2.1 Deflátor HDP	9
2.2 Spotřebitelské ceny	9
2.3 Ceny výrobců	12
2.4 Ceny v zahraničním obchodě se zbožím	14
3. Vnější ekonomické vztahy	15
3.1 Finanční vztahy s nerezidenty	15
3.2 Zahraniční obchod a jeho struktura	15
3.3 Investiční pozice a zahraniční dluh	16
4. Investice	18
5. Trh práce	21
5.1 Zaměstnanost	21
5.2 Nezaměstnanost	24
5.3 Mzdy a jejich diferenciacce	28
Hlavní institucionální sektory ekonomiky	34
6. Nefinanční podniky	34
7. Finanční instituce	39
8. Domácnosti	41
8.1 Příjmy domácností	41
8.2 Výdaje domácností	43
9. Hospodaření vládních institucí	45
Vybraná odvětví ekonomiky	49
10. Zemědělství, lesnictví a rybářství	49
11. Zpracovatelský průmysl, těžba a dobývání, energetika	55
12. Stavebnictví	61
13. Obchod, doprava	66
14. Ubytování a pohostinství	70
15. Informační a komunikační činnosti	74
16. Profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti	77
17. Veřejné služby	81

Zdroje dat v celé analýze: ČSÚ, ČNB, MF ČR, MD, MPSV, ČSSZ, Eurostat, propočty ČSÚ.
Poslední informace uváděné v této publikaci pocházejí z 27. září 2018.

Shrnutí

- Pro českou ekonomiku byl v roce 2017 příznačný silný hospodářský růst. Hrubý domácí produkt (HDP) se navýšil o 4,3 % a přispěly k tomu všechny jeho složky. Posílila role spotřeby, která se loni zvýšila o 3,4 %. Po slabém roce 2016 k růstu HDP přispěly i investiční výdaje. Ty vzrostly o 3,7 %. Již čtvrtý rok přetrvával silný kladný příspěvek bilance zahraničního obchodu. Hrubá přidaná hodnota (HPH) se zvýšila o 4,2 %. Silná zahraniční poptávka byla živnou půdou pro zpracovatelský průmysl, který většinou přispíval k růstu HPH. Díky rostoucí domácí kupní síle však prosperovala i odvětví služeb. Česko patřilo mezi nejrychleji rostoucí země EU. Výrazně překonalo unijní průměr růstu HDP, který dosáhl 2,4 %
- Cenový vývoj se v roce 2017 odpoutal od trendu předchozích tří let a vykázal výraznější růstovou dynamiku. Zrychlil zejména růst spotřebitelských cen, které se v loňském roce zvýšily celkem o 2,5 %. Hlavním tahounem růstu byly ceny potravin, zesílil však i vliv cen bydlení a dopravy. Zejména ceny bydlení vstoupily do veřejné diskuze v souvislosti se silně rostoucími cenami nemovitostí. Výrazné zrychlení růstu spotřebitelských cen bylo společné celé EU. Ceny průmyslových výrobců se loni zvýšily o 1,8 %. Hlavní podíl na tom mělo navýšení cen ve zpracovatelském průmyslu o 2,3 %, po pěti letech se však zvýšily i ceny těžby a dobývání (3,8 %). Výrazného růstu se dočkaly i ceny zemědělské výroby (7,3 %). Přispěly k tomu především ceny živočišné výroby, které vzrostly o 15,2 %. Celkové zrychlení ekonomiky a zejména mzdového růstu vedlo i ke zvýšení cen tržních služeb o 1,3 %. Domácí cenový vývoj ovlivňovaly i negativní směnné relace. Ty byly výsledkem poklesu cen vývozu o 0,1 % (ceny dovozu vzrostly o 0,9 %). Klíčovým faktorem se stalo posílení kurzu koruny vůči euru i dolaru. To způsobovalo pokles cen vývozu i dovozu, zejména v druhé polovině roku.
- V roce 2017 silně rostl vývoz (6,5 %) i dovoz (6,8 %) zboží. Rostl přebytek obchodu s motorovými vozidly a stroji a zařízeními. Růst cen některých surovin pak zvýšil deficit obchodu se zeměmi mimo EU, odkud Česko většinou suroviny dováží. Celkový přebytek zahraničního obchodu navyšovaly služby. Ekonomická prosperita vedla mimo jiné k nárůstu zisků z přímých investic. Ty byly reinvestovány ve větší míře než v minulých letech. Ekonomické vztahy se zahraničím ovlivnilo i ukončení režimu intervencí a následné posílení kurzu koruny vůči ostatním měnám. Vedlo to k výraznému navýšení zahraničního dluhu, především v podobě krátkodobého zadlužení.
- Investiční výdaje se loni zvýšily o 3,3 %. Dynamika již nebyla tak ovlivněna vývojem čerpání evropských dotací jako v letech 2014-2016. Zvýšily se investiční výdaje ve všech sektorech ekonomiky. Nefinanční podniky se snažily výdaji na stroje a zařízení řešit problém nedostatku pracovní síly, domácnosti dále investovaly do obydlí. U finančních institucí pokračoval výrazný nárůst investic směřovaný do ICT a produktů duševního vlastnictví. Vládní instituce mírně oživily investice do infrastruktury. Loňské posílení investiční aktivity bylo společné většině států ze střední a východní Evropy.
- Tuzemský trh práce zažil v roce 2017 výjimečný rok. Pokračující svižný růst ekonomiky se pozitivně odrazil v tvorbě nových pracovních míst i v tempu celkové zaměstnanosti. Role zpracovatelského průmyslu jako hlavního tvůrce pracovních míst loni oslabil ve prospěch služeb, kde sílila zejména odvětví s dominancí státu. Pokračovala také dlouhodobě silná poptávka po pracovnících v informačních a komunikačních činnostech. Sezónně očištěná míra obecné nezaměstnanosti se v roce 2017 plynule snižovala a na jeho konci dosahovala u žen 2,9 %, u mužů 2,0 %. Práci nacházeli hlavně dlouhodobě nezaměstnaní. V míře nezaměstnanosti podobně jako v míře volných pracovních míst drželo Česko primát v EU. Objem vyplacených mezd byl (v pojetí národních účtů) meziročně vyšší o 8,2 %. K akceleraci růstu průměrných výdělků přispělo zvyšování minimální mzdy i navýšení v oblastech s dominancí veřejného sektoru. Relativní mzdové rozdíly z pohledu odvětví, profesí či regionů se nezvyšovaly.
- Sektoru nefinančních podniků, reprezentovanému z pohledu tvorby HPH téměř z poloviny odvětvím průmyslu, se dařilo. Jeho podíl na přidané hodnotě celé ekonomiky vzrostl na rekordních 62,7 %. Růstové tempo zaměstnanosti sláblo (na +1,7 %), přesto bylo vyšší než v celé ekonomice. Sílicí náklady na pracovní sílu se odrazily v míře zisku podniků, jež klesla druhým rokem v řadě. V kontextu EU však patřila k nejvyšším, unijní úroveň převyšovala o 9,4 p. b. Výše čistého odlivu vlastnických důchodů ze sektoru nefinančních podniků (509 mld. korun) se meziročně nezměnila, když snížení negativního salda úroků, ale i dividend bylo

kompensováno vyšším objemem reinvestovaných zisků z přímých zahraničních investic. Míra investic podniků činila 28,1 % a meziročně se snížila o 0,8 p. b. Tempo růstu objemu bankovních úvěrů nefinančním podnikům mírně zvolnilo na 4,9 % (z 6,6 % z roku 2016). Platební morálka podniků se dále zlepšovala.

- V sektoru finančních institucí se začala výrazněji projevovat několik let trvající stagnace zaměstnanosti, která loni vyústila do poklesu o 3,2 %. Výsledkem bylo mírné snížení vyplacených náhrad zaměstnancům (navzdory růstu průměrné mzdy ve finančnictví a pojišťovnictví o 3,6 %). Míra zisku celého sektoru následně dosáhla 61,3 %.
- Domácnosti čerpaly z úspěšného ekonomického vývoje. Jejich disponibilní důchod loni vzrostl o 4,1 % a hlavní měrou se na růstu podílelo zvyšování mezd a platů. Naopak výsledné saldo důchodů z vlastnictví i saldo druhotného rozdělení (sociální příspěvky minus odvedené daně) růst disponibilního příjmu tlumilo. Na rozdíl od minulých třech let se v roce 2017 zvýšil rozdíl mezi nominálním růstem příjmů a reálným posílením kupní síly. Výdaje domácností na konečnou spotřebu loni vzrostly o 4,3 %, nejvíce od roku 2003. Rychlejší růst spotřeby než příjmů vedl také k poklesu míry úspor. K nárůstu spotřeby nejvíce přispěly výdaje na služby, které sílily pátým rokem i výraznější růst výdajů na střednědobé statky (oblečení, obuv, sportovní vybavení, atd.). Zvýšená investiční aktivita domácností (především do obydlí) byla spojena mimo jiné s rostoucími cenami nemovitostí. To potvrzují i data ČNB, ze kterých vyplývá rostoucí průměrná výše poskytnutých úvěrů na bydlení.
- Hospodaření sektoru vládních institucí bylo loni přebytkové, podruhé v řadě. Přebytek se meziročně zvýšil a dosáhl 80,6 mld. korun (1,6 % HDP). V mezinárodním srovnání se tak Česko vyšší relativního přebytku vyvíjelo na třetí místo v EU. Na výsledku hospodaření se projevil zejména silný růst daňových příjmů spojený s rostoucím výkonem ekonomiky i mzdovým vývojem. Výdaje sektoru vládních institucí rovněž silně rostly. Klíčový vliv měly náhrady zaměstnanců sektoru (nárůst o 10,2 %), především místní vládní instituce k tomu přidaly i silný růst investičních výdajů.
- HPH v odvětví zemědělství, lesnictví a rybníkářství se meziročně snížila o 3,0 %, nejvíce po roce 2010. V samotném lesnictví výkony rostly. Rekordní těžba dřeva (nejvyšší po v historii ČR) souvisela s kalamitními situacemi. Zemědělství táhla dolů rostlinná produkce, v níž slabší úroda obilovin, olejnin či ovoce zastínila dobré výsledky producentů cukrové řepy, luskovin, chmele i vinných hroznů. Naopak v živočišné oblasti vyšší produkce mléka i vajec dokázaly pokles výroby masa (o 2,5 % meziročně, nejhlubší za posledních pět let) kompenzovat. Negativní saldo agrárního zahraničního obchodu ČR se nadále prohlubovalo – jak u prvovýrobců, tak zejména u zpracovatelů.
- Průmysl loni těžil z rostoucí tuzemské i zahraniční poptávky. HPH posílila meziročně o 9,0 %, nejvíce po roce 2006. K růstu HPH v průmyslu přispěly z poloviny automobilový průmysl a nejbližší návazné obory. Dařilo se strojírenství, výrobě počítačů, ale i většině menších zpracovatelských oborů. Po ukončení odstávek plně obnovily výrobní kapacity chemický průmysl i energetika. S dlouhodobějšími problémy se naopak potýkal těžební průmysl a také hutnictví.
- Meziroční pokles produkce ve stavebnictví se loni zastavil, nepříznivý vývoj v případě HPH ale přetrvával. Ta loni jen nepatrně překračovala úroveň z roku 2012, kdy v tomto odvětví recese vrcholila. K redukci HPH přispělo loni hlavně inženýrské stavitelství. Více se dařilo specializovaných stavebním činnostem. Již druhým rokem v řadě zůstaly nejvýznamnější složkou stavebních prací opravy a údržba. Zrychloval růst výstavby nebytových výrobních budov. Již čtvrtým rokem v řadě mírně oživila výstavba bytových budov. Vyhledky odvětví stavebnictví se v průběhu roku výrazně zlepšovaly, což souviselo s růstem nových zakázek.
- V celém terciárním sektoru ekonomiky vzrostla v roce 2017 HPH o 4,2 %. Vedle peněžnictví a pojišťovnictví se dařilo zejména informačním komunikačním činnostem (+5,7 %). Na růstu služeb se ale nejvíce podílelo uskupení obchod, doprava, ubytování a pohostinství, které k meziročně vyšší HPH přispělo téměř ze 40 %. Příznivý vývoj na trhu práce společně s dalším posílením optimistických očekávání spotřebitelů vyústily v téměř 6 % růst maloobchodních tržeb. Šlo o desetileté maximum. Rostoucí mobilita obyvatel se odrážela ve vyšších přepravních výkonech všech druhů veřejné dopravy. Tržby v ubytování byly podpořeny dynamickým růstem cestovního ruchu. Loni počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních meziročně vzrostl o 8,8 % a poprvé překročil hranici 20 milionů. K růstu počtu přenocování přispěli v roce 2017 nejvíce ruští občané.

Základní makroekonomické okruhy

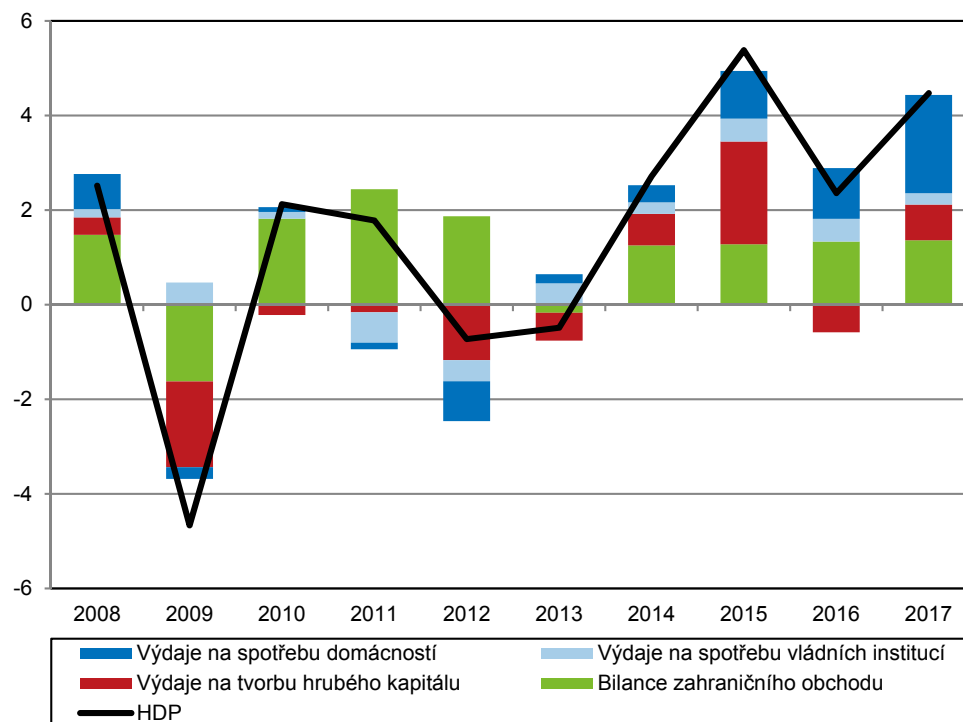
1. Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt se v minulém roce reálně zvýšil o 4,3 %.

Hrubý domácí produkt (HDP) v roce 2017 dosáhl 5 045,2 mld. korun (v běžných cenách). Poprvé tak byla překonána hranice 5 bilionů. Reálný meziroční přírůstek HDP činil 4,3 %, tempo tak výrazně zrychlilo v porovnání s předchozím rokem. Šlo o čtvrtý kladný přírůstek v řadě. Během posledního čtyřletého období konjunktury se HDP reálně zvýšil o 15,6 %. V celém uvedeném období stabilně přetrvával silný příspěvek bilance zahraničního obchodu. Výrazného hospodářského růstu v loňském roce však mohlo být dosaženo díky součinnosti všech složek HDP. Klíčovým faktorem, který přispěl ke zrychlení, byly výdaje na spotřebu domácností.

Graf č. 1.1 Příspěvky jednotlivých složek ke změně HDP*

(objemové indexy, v p. b., růst HDP v %)

Zdroj: ČSÚ

*Po vyloučení dovozu pro konečné užití

Hospodářský růst byl podpořen všemi složkami HDP. Nejvýrazněji se projevoval růst spotřeby a investic.

Celkový příspěvek výdajů na konečnou spotřebu k růstu HDP loni dosáhl 2,3 p. b.¹ Klíčovou roli měly domácnosti, jejichž spotřební výdaje se reálně zvýšily o 4,3 % (zrychlení o 0,7 p. b.). Samotný příspěvek spotřeby domácností k růstu HDP narostl na 2,1 p. b., a byl zároveň nejvyšší od roku 1996. Naopak výdaje na spotřebu vládních institucí rostly pomaleji než v roce 2016 – zvýšily se o 1,3 %. Výsledný příspěvek k celkovému hospodářskému růstu činil 0,2 p. b. Druhý nejvyšší příspěvek k růstu vzešel od rostoucí bilance zahraničního obchodu. Dosáhl 1,4 p. b., a byl nejvyšší za posledních pět let. Po slabém roce 2016 došlo i k oživení investiční aktivity. Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu se zvýšily o 3,3 % a růst HDP podpořily 0,8 p. b. Tento příspěvek byl (pomineme-li nestandardní rok 2015²) nejvyšší od roku 2007.

¹ Po vyloučení dovozu pro konečné užití

² Investiční aktivitu tehdy ovlivnilo rychlé dočerpávání prostředků z evropských fondů.

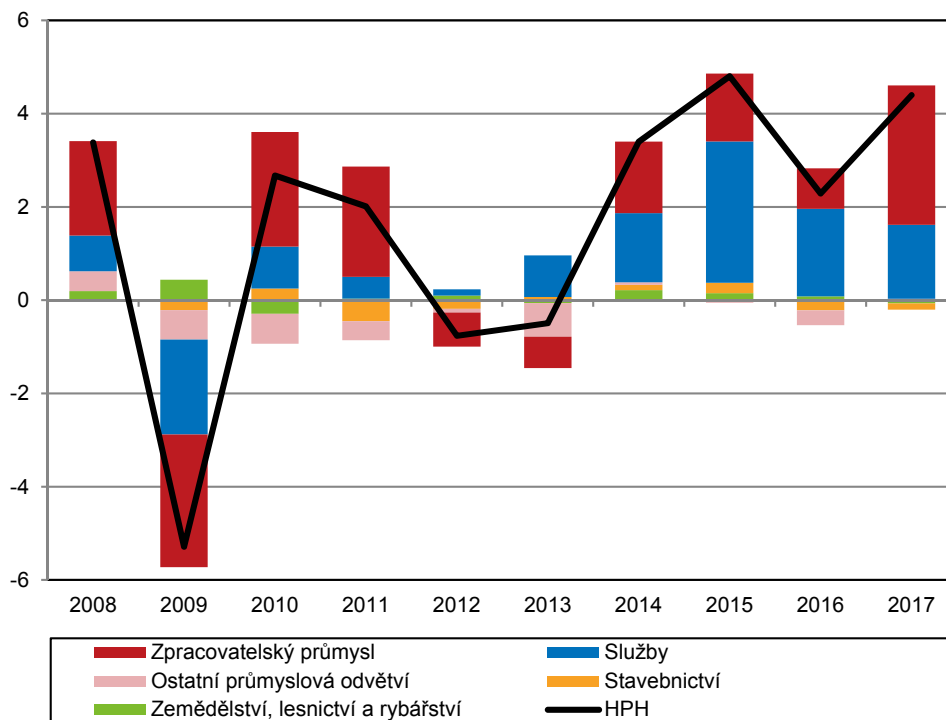

Zpracovatelský průmysl loni dále posílil svou převahu v českém hospodářství.

Nabídkovou stranu ekonomiky reprezentuje hrubá přidaná hodnota (HPH). Ta loni dosáhla v běžných cenách 4 527,6 mld. korun a reálně se zvýšila o 4,2 %. Hlavním tvůrcem HPH je v české ekonomice dlouhodobě zpracovatelský průmysl, ve kterém HPH loni vzrostla o 10,5 %. Zpracovatelský průmysl tak nejvýrazněji přispěl k růstu HPH (3,0 p. b.). Ostatním průmyslovým odvětvím se tak nedařilo a růst tlumila celkem o 0,1 p. b. Výjimkou byla výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, kde po čtyřech letech propadů loni došlo k mírnému růstu HPH ve výši 3,9 %. Pokračoval však pokles u těžby a dobývání (-9,6 %) a o 3,0 % se snížila HPH v odvětvích věnujících se zásobování vodou a činnostem souvisejícím s odpadními vodami. Pokračoval i slabý výkon stavebnictví, kde HPH meziročně poklesla o 2,9 %. I pod vlivem slabší úrody než v předchozích letech došlo ke snížení HPH v zemědělství, lesnictví a rybářství o 3,0 %.

Graf č. 1.2 Příspěvky odvětví ke změně HPH

(objemové indexy, v p. b., HPH v %)

Zdroj: ČSÚ

Odvětví služeb podporovalo zvýšení domácí poptávky.

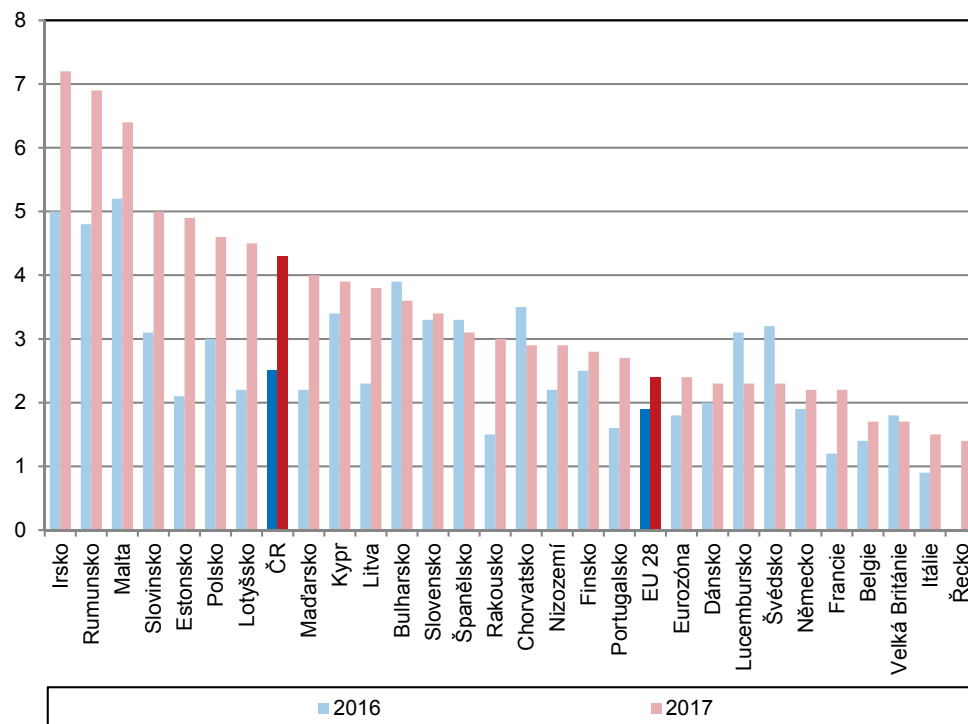
Odvětvím služeb prospívala zvýšená domácí poptávka i obecné zrychlení hospodářského růstu. Celkový příspěvek služeb k růstu HPH činil 1,6 p. b. Zvýšená spotřeba domácností podpořila zejména ubytování, stravování a pohostinství, kde růst HPH zrychlil na 3,5 %. Zrychlení ekonomiky a zvýšená potřeba pohybu zboží pak stimulovaly odvětví doprava a skladování – zde se HPH zvýšila o 5,8 %. Naopak u velkoobchodu a maloobchodu se tempo růstu udrželo na 1,7 %. Dohromady zmíněná odvětví přispěla k růstu HPH 0,6 p. b. Informačním a komunikačním činnostem se daří již pět let (oživení zde proběhlo již v roce 2013, dříve než v ostatních důležitých odvětvích), loni jejich HPH vzrostla o 5,7 % a odvětví přispělo k růstu 0,3 p. b. Poměrně silně se zvyšovala HPH v peněžnictví a pojišťovnictví (6,3 %), které podpořilo celkový růst 0,3 p. b. Ostatní odvětví služeb růst podpořila méně. Oslabil růst u profesních, vědeckých a technických činnostech (2,7 %) i u administrativy a podpůrných činnostech (4,8 %, příspěvek 0,2 p. b.). Rovněž

0,2 p. b. podpořila růst HPH odvětví služeb s dominancí států³, kde hrubá přidaná hodnota vzrostla o 1,6 %. Útlum zažívaly činnosti v oblasti nemovitostí (-0,2 %).

Pozitivní ekonomický vývoj probíhal napříč státy Evropské unie.

Hrubý domácí produkt v Evropské unii loni vzrostl o 2,4 %. Výkon unijní ekonomiky tak zrychlil a dosáhl nejvyšší hodnoty přírůstku od konjunkturního roku 2007. Z celkového pohledu ke zrychlení přispělo zvýšení přebytku obchodní bilance i mírné posílení investiční aktivity. Růst spotřeby naopak zmírnil. Zrychlení hospodářského růstu se odehrálo ve většině jednotlivých ekonomik, důvody u jednotlivých zemí však byly různé. Nejvýraznějšího přírůstku HDP (7,2 %) dosáhlo Irsko, kde panují poměrně nestandardní podmínky, které znesnadňují srovnání se zbytkem EU⁴. K růstu zde každopádně přispělo více než zdvojnásobení přebytku bilance zahraničního obchodu. Mezi nejrychleji rostoucími zeměmi se umístily i novější členské státy Unie. Růst zde podpořila podobně jako v ČR zejména kombinace zvýšených výdajů na spotřebu a posílené investiční aktivity. To byl případ Rumunska (růst HDP o 6,9 %), Slovinska (5,0 %), Estonska (4,9 %) nebo Lotyšska (4,5 %). Poprvé od roku 2007 rostl HDP u všech zemí EU. Nejnižšího přírůstku dosáhlo Řecko (1,4 %, došlo zde k výraznému nárůstu investic), Itálie (1,5 %), shodně Velká Británie a Belgie (1,7 %). Ekonomika Velké Británie byla jednou z mála, kde došlo k meziročnímu zpomalení růstu. Určité zvolňování výkonu zde trvá již třetím rokem.

Graf č. 1.3 Hrubý domácí produkt
(meziroční přírůstek v %)

Zdroj: Eurostat

³ Jde o odvětví Veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče.

⁴ Země často využívají velké technologické firmy jako své daňové sídlo (např. Google, Facebook, atd.). Přesuny vychylují jednotlivé ukazatele národních účtů (příkladem může být 25,1% růst HDP v roce 2015).

2. Ceny

2.1 Deflátor HDP

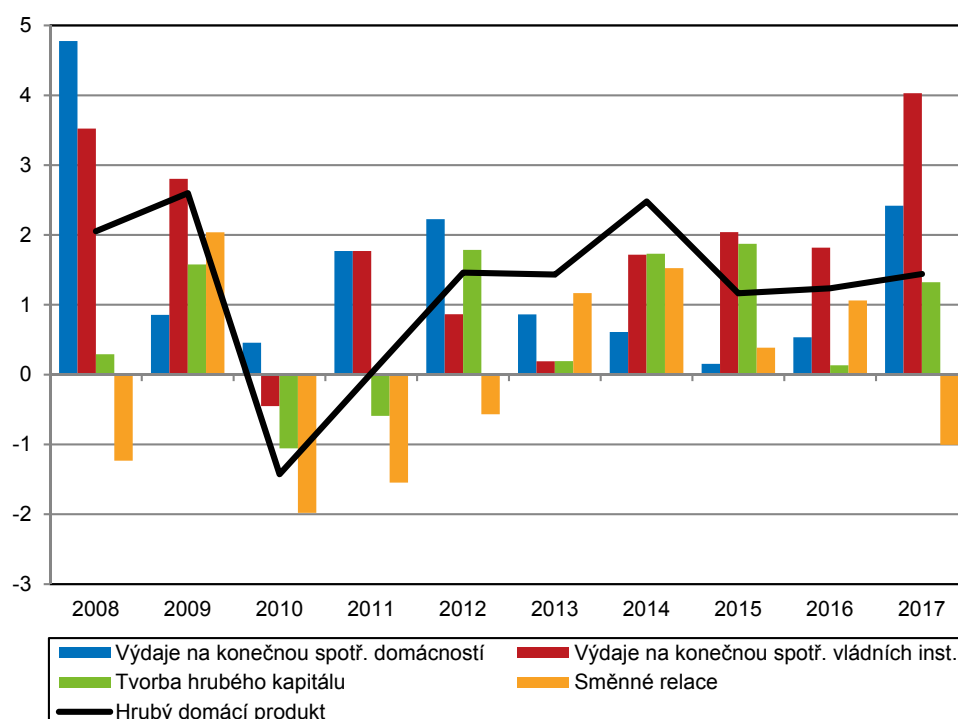
Celková cenová hladina loni vzrostla o 1,3 %. Růst výrazně podpořily spotřební statky.

Směnné relace byly poprvé po čtyřech letech záporné.

Celková cenová hladina měřená deflátozem hrubého domácího produktu se v roce 2017 zvýšila o 1,4 %. To je o 0,2 p. b. více než v předchozím roce. Přitom se v porovnání s rokem 2016 zrychlil růst cen statků spotřebovávaných domácnostmi (z 0,5 % na 2,4 %), podobně jako ceny zboží a služeb spotřebovávaných vládními institucemi (z 1,8 % na 4,0 %). Zrychlení se nevyhnulo ani cenám kapitálových statků. Ty celkově vzrostly o 1,3 %.

Výslednou cenovou hladinu však po celý rok negativně ovlivňovaly záporné směnné relace. Ty loni dosáhly 99,0 %. Do záporných hodnot se směnné relace dostaly poprvé po čtyřech letech. Důvodem byl výsledek obchodu se zbožím, směnné relace zde loni činily 98,8 %. Naopak směnné relace zahraničního obchodu se službami dosáhly 100,2 %.

Graf č. 2.1.1 Deflátor HDP a jeho složek (meziroční změna v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

2.2 Spotřebitelské ceny

Po letech stagnace se v roce 2017 obnovil růst spotřebitelských cen.

Index spotřebitelských cen v roce 2017 vzrostl o 2,5 %. To je nejvíce od roku 2012. V porovnání s lety 2014–2016 došlo tedy ke značnému oživení meziroční dynamiky. Zlom se odehrál již v posledních měsících roku 2016. Meziroční přírůstek indexu se dostal nad 2% hranici v lednu 2017 (poprvé od prosince 2012). Pod 2% hranicí se tedy meziroční dynamika držela nepřetržitě 47 měsíců a dotkla se jí až v prosinci 2016. V průběhu roku 2017 pak meziroční růst spotřebitelských cen sílil. Tomu napomohlo výrazné meziměsíční navýšení indexu v lednu (0,8 %). Díky tomu se udržela meziroční dynamika nad 2% hranicí i ve 2. čtvrtletí, kdy index stagnoval. Dalšímu zrychlení meziročního růstu spotřebitelských cen napomohly meziměsíční impulsy v červenci a říjnu (0,5 %).

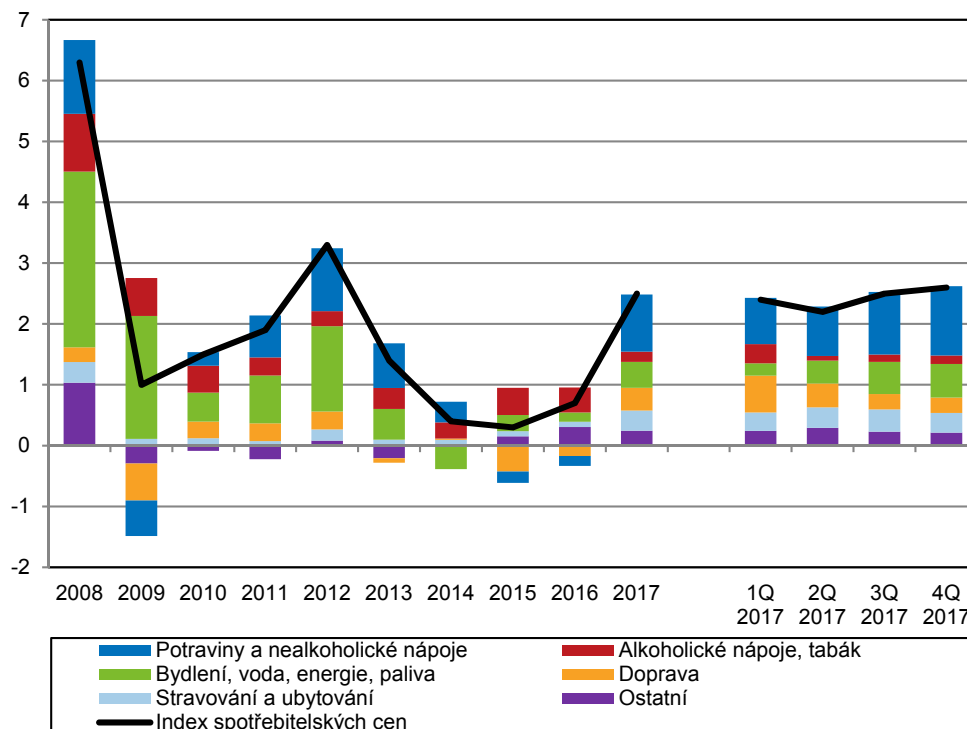
Rostly ceny všech hlavních komponent spotřebního

Klíčovou komponentou spotřebitelského koše, která táhla loňský růst cen, byly potraviny. Jejich příspěvek k růstu v roce 2017 činil 0,9 procentního bodu (p. b.).

koše. Klíčový byl příspěvek potravin a nealkoholických nápojů.

Silný růst cen bydlení a energií přispěl 0,4 p. b., stejně jako ceny dopravy. Zatímco doprava tlačila spotřebitelské ceny vzhůru především v 1. čtvrtletí, bydlení a energie výrazněji podpořily růst v druhé polovině roku. Výrazněji (0,3 p. b.) k růstu přispělo i stravování a ubytování, které má přitom ve spotřebitelském koši poměrně malou váhu (5,4 %). V porovnání s rokem 2016 se snížil příspěvek alkoholických nápojů a tabáku a loni dosáhl 0,2 p.b.

Graf č. 2.2.1 Index spotřebitelských cen, rozklad přírůstku
(meziroční změna v p. b.)

Zdroj: ČSÚ

Ceny potravin loni velmi výrazně rostly. Zdražování se týkalo téměř všech tříd klasifikace. Nejvýrazněji se projevilo zdražení mléčných výrobků, vajec, masa a pekárenských výrobků.

Ceny potravin a nealkoholických nápojů se v roce 2017 meziročně zvýšily o 5,2 %. Jde o nejvyšší hodnotu od roku 2012. S výjimkou zeleniny rostly ceny všech tříd v tomto oddílu klasifikace spotřeby. V meziroční dynamice se nejvýrazněji projevila třída mléko, sýry a vejce, která k růstu cen potravin a nápojů přispěla 1,9 p. b. Celkově v roce 2017 tato položka zdražila o 10,8 % a jde o nejvyšší hodnotu od roku 2008. Výrazně rostly i ceny masa (oproti roku 2016 o 4,4 %). Ty přispěly k navýšení cen potravin a nápojů 1,1 p. b. Pekárenské výrobky a obiloviny loni zdražily o 5,1 % a k růstu cen potravin a nápojů přidaly 0,8 p. b. Třída oleje a tuky má v indexu spotřebitelských cen jen malou váhu (0,8 %) a v samotných potravinách a nealkoholických nápojích její zastoupení dosahuje 4,3 %. Přesto díky meziročnímu navýšení o 14,2 % přispěla k růstu cen svého nadřazeného oddílu o 0,6 p. b. Do této třídy patří hojně medializované máslo.

Ceny energií loni mírně klesly, růst nákladů na bydlení a energie tak pohánělo zejména zvyšující se imputované nájemné a nájemné z bytů.

Ceny bydlení, vody, energií a paliv oproti roku 2016 vloni vzrostly o 1,7 %. Ještě v 1. čtvrtletí meziroční přírůstek cen bydlení a energií nepřesáhl 1,0 %, v dalších čtvrtletích však zrychloval. Samotné ceny energií loni přitom poklesly o 0,7 %. Zrychlení růstu nákladů na bydlení a energie lze přičíst především imputovanému nájemnému (meziroční růst 4,2 %), které zčásti odráží výrazně rostoucí ceny nemovitostí. Napětí na trhu s nemovitostmi se promítlo i do zvyšujícího se nájemného z bytů (2,2 %). Situaci názorně vykresluje pohled na vývoj indexu cen nemovitostí. Ten v roce 2017 vzrostl o 11,7 % (7,2 % v roce 2016). Jeho hlavní součástí jsou nákupy starších obydlí, které zdražily o 11,4 %. V loňském roce však

došlo k výraznému zrychlení cenového růstu v nových stavebních projektech. To odráží vzestup cen nových obydlí o 13,9 % (v roce 2016 to bylo 5,9 %).

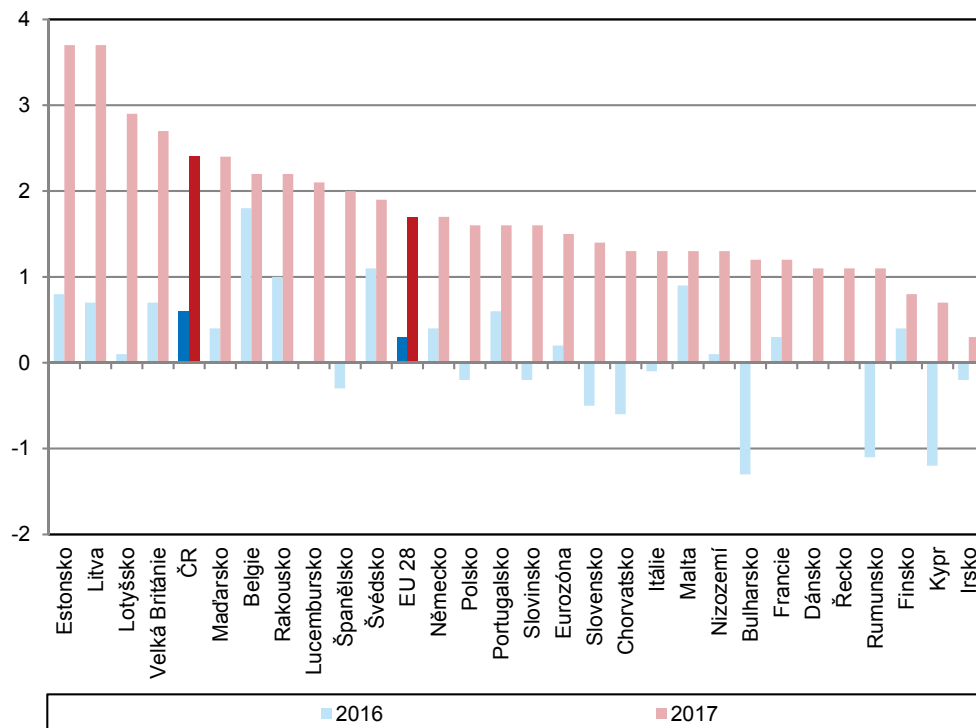
Ustálení cen ropy zmírnilo vliv cen dopravy na vývoj celkového indexu spotřebitelských cen.

Ceny dopravy měly klíčový dopad na spotřebitelské ceny v letech 2015-2016. Nyní jejich význam pro ně mírně poklesl. Celkově ceny dopravy loni vzrostly o 3,7 %. Rostly přitom náklady na provoz dopravních prostředků (5,2 %), které ovlivnil růst cen ropy, i ceny samotných dopravních prostředků (3,1 %). Nejvýrazněji rostly ceny dopravy na počátku roku, kdy se silně projevoval vliv nízké srovnávací základny u cen ropy v předchozím roce. Zatímco náklady na provoz dopravních prostředků tak tlačily na růst cen dopravy v 1. pololetí, ve druhé polovině roku se výrazněji projevilo zdražování osobních dopravních prostředků povzbuzené silnou domácí poptávkou. Podobně silně jako ceny dopravy působilo na spotřebitelské ceny i stravování a ubytování. Zde loni vzrostly ceny o 5,7 %. Jedním z důvodů bylo poměrně výrazné navýšení mezd v tomto odvětví. Rostoucí náklady se následně přenesly do cenové hladiny.

Česko bylo součástí širší vlny oživení cenového růstu v EU.

Výrazné zrychlení růstu spotřebitelských cen bylo společné prakticky celé Evropské unii. V porovnání s rokem 2016 se loni zvýšil harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) v EU 28 o 1,7 % (v roce 2016 meziroční růst cen činil 0,3 %). V zemích platících eurem rostly spotřebitelské ceny o 1,5 % (zrychlení z 0,2 % v roce 2016). Nejrychleji loni rostly ceny v Estonsku (3,7 %), Litvě (3,7 %) a Lotyšsku (2,9 %). Česká republika se vloni umístila v první šestici zemí s nejrychlejším cenovým růstem. Nejpomaleji rostly ceny v Irsku (0,3 %), na Kypru (0,7 %) a ve Finsku (0,8 %). Tyto tři země byly jediné, kde ceny vzrostly o méně než 1 %. Poprvé po čtyřech letech se meziročně zvýšily spotřebitelské ceny ve všech zemích EU.

Graf č. 2.2.2 Harmonizovaný index spotřebitelských cen
(meziroční změna v %)

Zdroj: Eurostat

Podobně jako v Česku, i v EU zaznamenaly loni potraviny a nealkoholické nápoje výrazné zrychlení cenového růstu (z 0,2 % na 2,1 %). Nejvyšší meziroční růst cen

Potraviny a nealkoholické

nápoje byly jedním z faktorů, který poháněl růst cen v zemích EU.

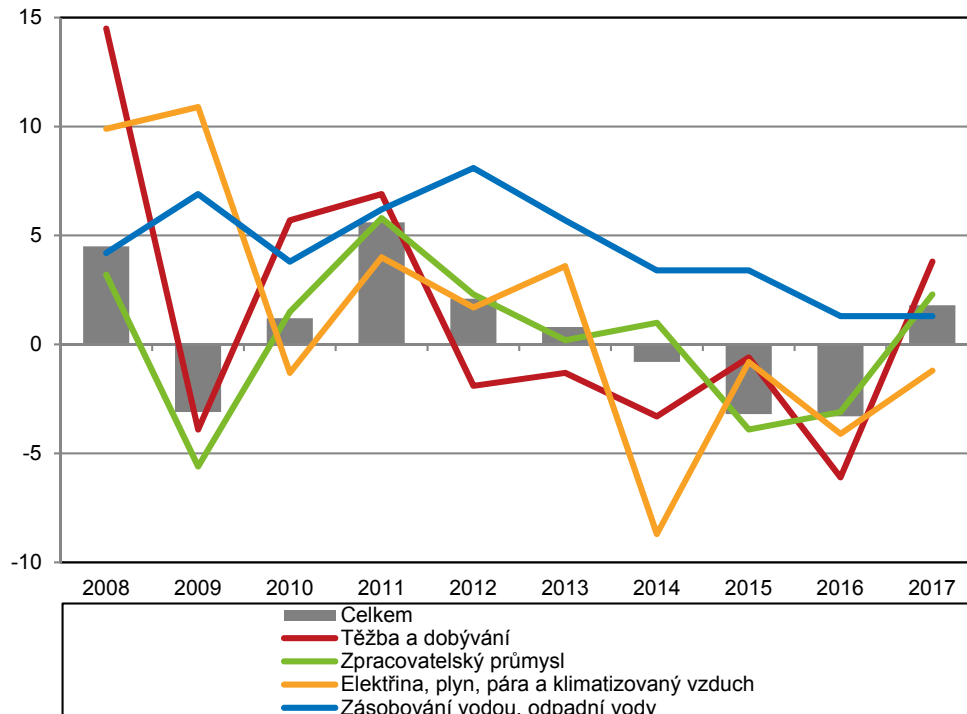
v tomto segmentu spotřeby se kromě Česka objevil v Estonsku a Lotyšsku (u obou o 5,6 %). Při pohledu na další spotřební kategorie je patrné, že v pobaltských státech růst spotřebitelských cen závisel na podobných faktorech jako u nás. Kromě potravin zde silně rostly i ceny dopravy (v Litvě o 5,0 %, v Estonsku o 4,8 %). Nezanedbatelným faktorem pro vysoký růst spotřebitelských cen v Litvě (10,7 %) a Estonsku (8,7 %) byly rovněž alkoholické nápoje, které mají v Pobaltí velmi vysokou váhu ve spotřebním koši. V Litvě (7,2 %) a v Estonsku (6,4 %) zaznamenali statistici také silný růst cen ubytování a stravování. V Lotyšsku působily výrazně proinflačně ceny pošty a telekomunikací (4,4 %). Naopak Irsko, Finsko a Kypr, kde byl růst HICP loni nejnižší, jsou rovněž jediné země EU, kde potraviny a nealkoholické nápoje zlevnily. Na Kypru dále loni poklesla cena alkoholických nápojů a tabáku o 2,3 %, v Irsku se snížily ceny oblečení a obuvi o 4,3 %, obě země zažívaly i výrazný pokles cen bytového vybavení. Ve Finsku proti růstu cen působilo oblečení a obuv, méně výrazný než ve zbytku EU zde byl růst cen dopravy, poklesly ceny pošt a telekomunikací.

2.3 Ceny výrobců

Index cen výrobců loni vzrostl poprvé od roku 2013.

Celkově index cen průmyslových výrobců v roce 2017 vzrostl o 1,8 %, poprvé od roku 2013. Index se do značné míry odvíjí od pohybu cen výrobků a služeb ve zpracovatelském průmyslu. Váha této sekce je přibližně 80 % celkového indexu a v roce 2017 zde ceny vzrostly o 2,3 %. Ceny výrobců elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu se loni snížily o 1,2 %, ceny těžby a dobývání vzrostly o 3,8 % a zásobování vodou a služby spojené s odpadními vodami setrvaly na růstu 1,3 %.

Graf č. 2.3.1 Ceny průmyslových výrobců podle sekcí CZ-CPA
(meziročně, v %)

Zdroj: ČSÚ

I ve zpracovatelském průmyslu byl růst cen nejvýraznější za poslední roky.

Ceny výrobků a služeb zpracovatelského průmyslu v letech 2015 a 2016 klesaly a loňský růst o 2,3 % byl nejvyšší od roku 2011. V minulých letech tuto dynamiku výrazně ovlivňovala cena ropy. Ta se na počátku roku 2017 výrazně meziročně

zvýšila a především v první čtvrtině roku tak k růstu cen ve zpracovatelském průmyslu podstatnou měrou přispěl koks a rafinované ropné výrobky. Výrazně působilo i zvýšení cen obecných kovů a kovodělných výrobků o 5,3 %, které bylo navíc rovnoměrně rozloženo do celého roku. Ceny potravinářských výrobků, nápojů a tabáku se loni zvýšily o 2,6 %, u chemických látek a výrobků o 3,0 %. Naopak ceny dopravních prostředků klesly o 2,2 %. V průběhu roku se jejich meziroční propad prohluboval, což kvůli jejich váze v indexu přispělo k postupnému zpomalování celkového růstu cen výrobků zpracovatelského průmyslu. Jedním z důvodů bylo i postupné prosakování posilujícího kurzu koruny do cen.

S výjimkou elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu ostatní sekce průmyslu prolomily trend posledních let a ceny zde rostly.

Ceny elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu loni poklesly počtvrté v řadě (-1,2 %), tempo se však výrazně zmírnilo. Tuto dynamiku kopíroval především vývoj cen elektřiny a jejího přenosu a obchodu (-2,1 %, zmírnění oproti roku 2016). Naopak ceny plynu a jeho rozvodu vzrostly loni o 3,0 %. Ceny páry a horké vody a souvisejících služeb stagnovaly (0,2 %). Výrazný obrat nastal ve vývoji cen těžby a dobývání. Ty loni vzrostly o 3,8 % (v roce 2016 klesly o 6,1 %). Projevilo se zvýšení cen černého a hnědého uhlí a lignitu o 6,4 % i cen ropy a zemního plynu o 6,8 % (u ropy došlo k růstu o 22,7 %, ceny plynu klesly o 5,0 %). Ceny ostatní těžby však loni stagnovaly (0,4 %).

Ceny výrobců v EU rostly silněji než v Česku.

Vzhledem k tomu, že vývoj cen ropy má globální dopad, ceny výrobců v EU i Česku měly podobný trend a z tříletého poklesu se dostaly do růstové fáze. Oproti roku 2016 vzrostly ceny průmyslových výrobců v EU o 3,6 % a v eurozóně o 3,1 %. Ceny ve zpracovatelském průmyslu se v EU zvýšily o 3,3 %, elektřina, plyn, pára a klimatizovaný vzduch zdražily o 3,1 %, těžba a dobývání o 13,7 % a zásobování vodou o 1,2 %. Nejvyšší růst cen výrobců se loni odehrával v Belgii (8,9 %). Ceny zde výrazně rostly v celém průmyslu, nejvíce se však projevovaly základní kovy (25,6 %), koks a rafinované ropné výrobky (17,2 %) a chemické výrobky (8,1 %). Ceny výrobců měly silný růst ve Velké Británii (6,2 %) a Polsku (4,7 %). U obou se projevoval skokový nárůst cen těžby a dobývání (ve Velké Británii vlivem ropy a zemního plynu o 24,6 %, v Polsku bylo důležité uhlí a lignit a ceny těžby vylétly o 22,2 %). V Lucembursku ceny výrobců klesly o 1,9 % (ceny elektřiny, plynu, páry a klimatizovaného vzduchu se zde propadly o 10,7 %), v Irsku klesly o 0,4 % a na Maltě vzrostly o 0,7 %.

Ceny zemědělských výrobců loni poměrně výrazně vzrostly, především pod vlivem cen živočišné výroby.

Ceny v zemědělské výrobě v letech 2014–2016 poměrně výrazně klesaly, loňský rok však přinesl změnu. Oproti roku 2016 se ceny zemědělských výrobců zvýšily o 7,3 %. Klíčový byl 15,2% růst cen živočišné výroby, ceny rostlinné výroby se zvýšily o 1,7 %. Růst cen živočišné výroby byl mimořádný i ve srovnání s poslední růstovou fází, která skončila v roce 2014. Díky 11,2% zvýšení cen prasat a selat vzrostly ceny hospodářských zvířat o 4,9 %. Proti tomu působil vývoj cen drůbeže, které klesly o 2,3 % (počtvrté v řadě). Mimořádný skok nastal u cen živočišných výrobků (25,4 %, v roce 2016 pokles o 14,3 %). Ceny mléka se zvýšily o 25,8 % a ceny vajec o 23,0 %. V mírném růstu cen rostlinné výroby lze vidět především vývoj cen obilovin, které mají v indexu největší váhu. Ty vzrostly o 1,7 %, z toho ceny pšenice byly vyšší o 3,0 %, žito o 2,3 %. Celkový růst tlumila především kukuřice, jejíž ceny klesly o 3,2 %. Ceny průmyslových plodin vzrostly o 2,5 % a dominovaly jim hlavně olejniny (4,1 %), růst zpomalovala cukrová řepa (-5,2 %). Klesaly ceny krmných plodin (-7,4 %), zeleniny a zahradnických produktů (-1,5 %), i brambor (-8,8 %). Naopak ceny ovoce vyskočily o 34,7 %⁵. Mezinárodní srovnání

⁵ Příčiny lze hledat v nepříznivých povětrnostních podmínkách loňského jara, které ovlivnily úrodu ovoce v celém středoevropském prostoru. Výsledkem bylo zdražení jablek o 44,1 % (průmyslová o 71,7 %), broskví o 37,5 % a ostatního ovoce o 22,9 %.

je u cen zemědělských výrobců poměrně složitě vzhledem k odlišné struktuře zemědělství v jednotlivých zemích. Společné trendy jsou však patrné u obilovin, jejichž ceny klesaly v minulých letech a v roce 2017 mírně vzrostly (v EU o 4,7 %). Výše zmíněný skokový nárůst cen mléka a vajec se odehrál i v okolních státech (mléko v EU nárůst o 19,1 %, vejce o 16,9 %).

Ceny tržních služeb vzrostly nejvýrazněji od roku 2009 a projevila se na nich současná konjunkturální fáze.

Index cen tržních služeb loni vzrostl o 1,3 %. To je nejvyšší a prakticky první výraznější růstová hodnota od roku 2009. Nejvýrazněji ovlivnil ceny tržních služeb 4,1% růst cen pojištění, zajištění a penzijního financování a pak reklamní služby a průzkum trhu, kde ceny vzrostly o 2,7 %. Ceny tržních služeb do značné míry ovlivnila probíhající konjunktura. Ta stimulovala zrychlení růstu cen v silniční nákladní dopravě (0,6 %) i ve skladování (6,2 %). Výrazný nedostatek pracovní síly i růst mezd se projevil na 11,5% zvýšení cen služeb agentur zprostředkujících zaměstnání. Růst mezd se projevil i v cenách bezpečnostních a pátracích služeb (5,1 %).

Ceny stavebních děl loni rostly rychleji než v roce 2016.

Zrychlení ekonomiky povzbudilo i růst cen stavebních děl. Cenový nárůst probíhal napříč jednotlivými druhy stavebních děl, což pravděpodobně odráželo tlak na zvyšování mezd, který se projevil ve výsledných cenách výrobků. Zároveň byl cenový růst poměrně rovnoměrně rozložen a pohyboval se pod 2,0 %. Zvýšily se ceny všech druhů bytových budov (jednobytové o 1,9 %, tří a vícebytové o 1,8 %). Podobný cenový růst nastal u nebytových budov (1,8 %). Mírněji rostly inženýrských děl, kde váhově dominují dálnice a místní a účelové komunikace (1,6 %).

2.4 Ceny v zahraničním obchodě se zbožím

Ceny vývozu klesly. Do značné míry se na tom podílel obchod se stroji a dopravními prostředky.

Klíčovým faktorem, který v roce 2017 ovlivňoval ceny vývozu a dovozu byl kurz koruny vůči světovým měnám. Na počátku roku 2017 sice ceny vývozu a dovozu poměrně přesvědčivě rostly, po dubnovém ukončení intervencí ČNB se však tento vývoj obrátil. Posílení bylo tak velké, že v druhé polovině roku způsobovalo meziroční propad cen dovozu i vývozu (po očištění od kurzových vlivů by ceny mírně rostly). Ceny vývozu loni oproti roku 2016 poklesly o 0,1 %. Klíčový byl pokles cen strojů a dopravních prostředků o 2,2 %, jejichž váhu v indexu nepřekonal ani nárůst cen minerálních paliv o 16,3 % a ostatních surovin o 10,3 %. Výrazněji klesaly ceny silničních vozidel (-2,9 %), u strojů a zařízení bylo snížení mírnější (-1,8 %). Pokles celkového indexu pak zmírňoval nárůst cen potravin (2,2 %), chemikálií (0,7 %) a polotovarů (1,7 %).

Ceny dovozu mírně vzrostly, šlo však o výsledek silného růstu v 1. pololetí roku. Ve druhé půli již ceny dovozu rychle klesaly.

Ceny dovozu loni celkově vzrostly o 0,9 %. Přitom však v druhé půli roku klesaly rychleji než ceny vývozu (především kvůli posílení kurzu koruny vůči dolaru, který je v dovozu podstatnější než ve vývozu). Podobně jako u vývozu silně rostly ceny minerálních paliv (13,9 %) a ostatních surovin (10,3 %). Mírně rostly ceny polotovarů (4,9 %), potravin (2,8 %) a chemikálií (0,9 %). Naopak klesaly ceny strojů a dopravních prostředků (-2,9 %). Výrazněji než ceny silničních vozidel (-0,4 %) se však snižovaly ceny strojů a zařízení (-2,1 %).

Směnné relace v roce 2017 byly záporné.

Výsledné směnné relace zahraničního obchodu dosáhly 99,0 %. Záporné byly především směnné relace obchodu s polotovary (96,9 %), dále s potravinami a živými zvířaty (99,4 %), nápoji a tabákem (97,5 %) a chemikáliemi (99,8 %). Kladné směnné relace zaznamenal obchod s minerálními palivy (102,1 %), stroji a dopravními prostředky (100,7 %) a průmyslovým spotřebním zbožím (101,2 %). Jak bylo uvedeno výše, v mnohých případech ceny vývozu klesaly pomaleji než ceny dovozu, protože v dovozu měl větší roli vůči koruně silně oslabující dolar.

3. Vnější ekonomické vztahy

3.1 Finanční vztahy s nerezidenty

Bilance obchodu se zbožím a službami se navýšila díky výraznému nárůstu přebytku na straně služeb.

Z údajů národních účtů⁶ vyplývá, že v roce 2017 činilo kladné saldo bilance vývozu a dovozu zboží a služeb 379,4 mld. korun. Meziročně se přebytek navýšil o 11,5 mld. korun, což do značné míry odráží i probíhající vrchol ekonomického cyklu. Srovnáváme totiž s rokem 2016, kdy se kladné saldo zvýšilo o 92,2 mld. korun. Podrobnější pohled ukazuje, že růst přebytku v loňském roce zajistil obchod se službami, jeho bilance činila 126,3 mld. korun a meziročně se navýšila o 16,9 mld. Naopak kladné saldo zahraničního obchodu se zbožím, který je dominantním prvkem české ekonomiky, se loni snížilo o 5,4 mld. a přebytek dosáhl 253,2 mld. korun.

Reinvestice zisků měly v roce 2017 větší objem i váhu než v předchozím roce.

Ve směru od nerezidentů⁷ k rezidentům v roce 2017 zamířilo 64,4 mld. korun ve formě náhrad zaměstnancům (o 5,9 mld. více než v předchozím roce). Naopak nerezidentům bylo takto vyplaceno 26,7 mld. korun (+3,8 mld.). Výsledné saldo dosáhlo 37,7 mld. korun a meziročně se zvýšilo o 2,1 mld. Zisky z přímých investic zahraničních vlastníků loni dosáhly 451,7 mld. korun, což představovalo 8,9 % HDP. Z toho 275,9 mld. korun odešlo do zahraničí ve formě dividend a 175,8 mld. bylo reinvestováno. V porovnání s rokem 2016 se loni výrazně zvýšil podíl reinvestic na celkových ziscích. Tento vývoj lze spojit s vyšší mírou investiční aktivity podniků vyvolanou mimo jiné nedostatkem pracovní síly, který je nutné řešit inovací výroby. Zisky rezidentů z přímých zahraničních investic loni dosáhly 48,8 mld. korun a reinvestováno bylo 36,6 mld. Celkové saldo toků prvotních důchodů mezi rezidenty a nerezidenty v roce 2017 činilo -309,9 mld. korun.

Výsledné saldo běžných transakcí bylo kladné.

Prostřednictvím ostatních transferů (daně, sociální příspěvky a dávky a ostatní běžné transfery) k nerezidentům odešlo k nerezidentům 119,2 mld. korun, v opačném směru to bylo 65,1 mld. Výsledné saldo tak působilo ve směru deficitu běžných transakcí rezidentů s nerezidenty. Díky výraznému přebytku bilance obchodu se zbožím a službami bylo výsledné saldo běžných transakcí kladné a dosáhlo 15,3 mld. korun. Rovněž saldo kapitálových transferů bylo kladné a dosáhlo 31,3 mld. korun. Ze zahraničí totiž přiteklo (především ve formě investičních dotací) 39,1 mld. korun. Čisté výpůjčky (součet salda běžných a kapitálových transferů očištěného o čisté pořízení nefinančních aktiv) dosáhly 42,4 mld. korun a zvýšily se o 16,1 mld.

3.2 Zahraniční obchod a jeho struktura

Rostl vývoz i dovoz zboží, ale přebytek bilance meziročně nepatrně poklesl.

Výsledky zahraničního obchodu se zbožím v roce 2017 korespondovaly s celkovým vývojem ekonomiky. Hodnota vývozu zboží dosáhla 3 512,9 mld. korun⁸ (meziroční nárůst o 213,8 mld. korun, 6,5 %) a bylo dovezeno zboží v hodnotě 3 349,4 mld. korun (navýšení o 214,0 mld., 6,8 %). Nepatrné zhoršení přebytku bilance obchodu se zbožím o 0,2 mld. korun tak bylo mimo jiné výsledkem vyššího importu, který ve větší míře než dříve saturoval růst spotřeby i kapitálových výdajů.

⁶ Časové řady čtvrtletních sektorových účtů

⁷ Nerezidenti představují seskupení jednotek bez ohledu na charakteristiku jejich funkcí a zdrojů. Jsou to např. zastupitelské úřady cizích států nebo mezinárodní organizace, které byly založeny a fungují na základě mezinárodních dohod nebo oddělené části mateřských společností (např. pobočky výrobních podniků, bank a pojišťovacích společností).

⁸ Údaje statistiky zahraničního obchodu v národním pojetí v nominálním vyjádření. Hodnota vývozu je zachycena v cenách FOB, tj. včetně nákladů souvisejících s dopravou na hranice ČR. Dovoz uvedený níže v této kapitole je v cenách CIF, tj. včetně nákladů souvisejících s dopravou v zahraničí na hranice ČR.

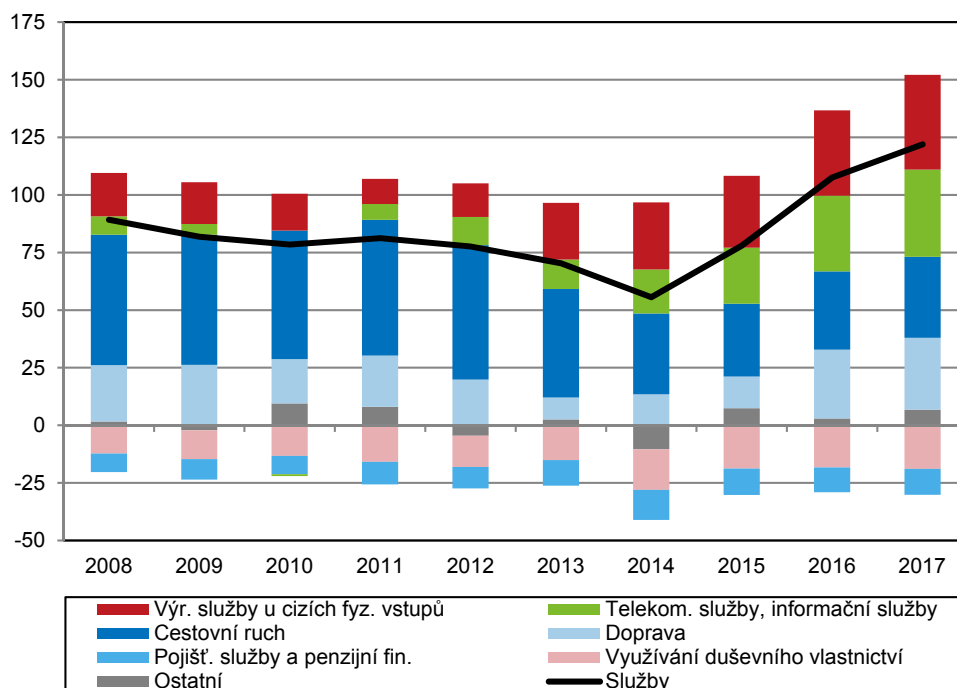
Výrazný dopad na bilanci obchodu se zbožím mělo zvýšení cen surovin.

Dalším faktorem, který lze s poklesem přebytku bilance obchodu se zbožím spojit je nárůst cen surovin, který navýšil hodnotu dovozu, ve kterém mají v českém prostředí suroviny větší váhu, než v exportu. I to je důvod prohloubení deficitu se zeměmi mimo EU o 67,3 mld. korun. Naopak přebytek obchodu s EU loni dále rostl (o 65,4 mld. korun). Z hlediska jednotlivých oddílů klasifikace produkce mají dlouhodobě největší dopad na výsledný přebytek motorová vozidla, u nichž loni kladné saldo dosáhlo 444,8 mld. korun a zvýšilo se meziročně o 28,9 mld. Výrazný byl i přebytek u strojů a zařízení (74,4 mld. korun, +11,0 mld.) a kovodělných výrobků (58,2 mld. korun, -2,3 mld.). Deficitní je dlouhodobě obchod se základními kovy (deficit ve výši 125,9 mld. korun, prohloubení o 30,1 mld.), ropou a zemním plynem (-117,3 mld., prohloubení o 39,7 mld.) a chemickými látkami a přípravky (-109,5 mld., zmírnění o 10,0 mld.).

V posledních letech se proměnila struktura bilance služeb.

Zahraniční obchod se službami v loňském roce zajistil navýšení celkového přebytku obchodní bilance. Pro bližší pohled na strukturu vývozu služeb použijeme údaje ČNB. Od mimima v roce 2014 se přebytek obchodu se službami odrazil a výrazně rostl. Jde o výsledek zvyšování přebytku obchodu s telekomunikačními službami, službami v oblasti počítačů a informačními službami (loni dosáhl 37,9 mld. korun). Především v posledních dvou letech výrazně narostl přebytek u služeb v dopravě (31,2 mld.) a v průběhu let postupně sílí význam výrobních služeb u cizích fyzických vstupů (jde například o montování konečných výrobků z dodaných součástí, 41,2 mld.). Cestovní ruch, který tvořil většinu přebytku před rokem 2014, loni dosáhl kladného salda 35,2 mld. korun. To mírně rostlo, ale tempo zpomalovaly vyšší výdaje domácích spotřebitelů na cestování do zahraničí. Ve směru deficitu stabilně působily poplatky za využívání duševního vlastnictví (-18,9 mld.) a pojišťovací služby a penzijní financování (-11,2 mld.).

Graf č. 3.2.1 Bilance služeb (kumulace celého roku, v mld. korun)

Zdroj: ČNB

3.3 Investiční pozice a zahraniční dluh

Investiční pozice se díky rostoucím rezervním aktivům mírně zlepšila.

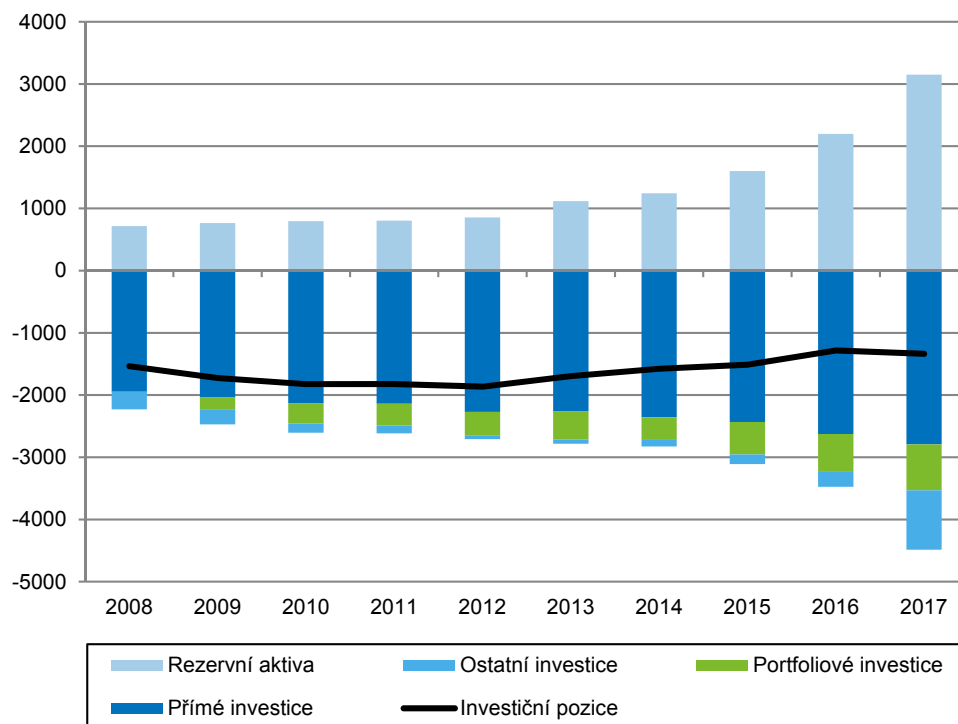
Investiční pozice vůči zahraničí skončila loni podle údajů ČNB schodkem ve výši 1 337,0 mld. korun, který se meziročně prohloubil o 53,9 mld. (poprvé od roku 2012). Vývoj investiční pozice v posledních letech ovlivňovaly kurzové intervence.

Tradiční deficit přímých investic se však prohloubil.

Kvůli těm postupně od roku 2013 narůstal objem rezervních aktiv a tím se snižoval schodek investiční pozice. Ačkoli intervenční režim skončil již v dubnu loňského roku, objem rezervních aktiv stačil meziročně narůst o 952,6 mld. korun, čímž zabránil většímu prohloubení schodku, v jehož směru působily ostatní investice, především výrazné zvýšení přílivu oběživa a vkladů ze zahraničí. Záporné saldo přímých investic, které je hlavním důvodem záporné investiční pozice Česka se loni opět prohloubilo a dosáhlo 2 793,4 mld. korun.

Graf č. 3.3.1 Investiční pozice vůči zahraničí (v mld. korun, stav ke konci roku)

Zdroj: ČNB

Zahraniční dluh se loni zvyšoval.

Výše zahraničního dluhu dosáhla ke konci roku 4 372,4 mld. korun a meziročně vzrostla o 874,7 mld. korun. Nahoru ji tlačil především nárůst krátkodobého zadlužení. Ten bral hlavně formu oběživa a vkladů, jejichž objem v krátkodobém zahraničním dluhu se loni zvýšil o 542,8 mld. korun (dosáhl 1,7násobek stavu z konce roku 2016). Silně patrný byl i přírůstek dluhových cenných papírů, které se do struktury krátkodobého dluhu promítaly v posledních třech letech. Loni se jejich objem zvýšil o 165,0 mld. korun a tím se téměř zdvojnásobil. Dlouhodobý dluh se v posledních letech nemění až tak výrazně. Jeho nárůst o 50,0 mld. loni způsobilo výhradně zvýšení objemu oběživa a vkladů o 86,2 mld. korun. Zadlužení ve formě ostatních nástrojů mírně pokleslo.

Krátkodobý dluh u bank byl hlavním tahounem zvyšování zahraničního zadlužení.

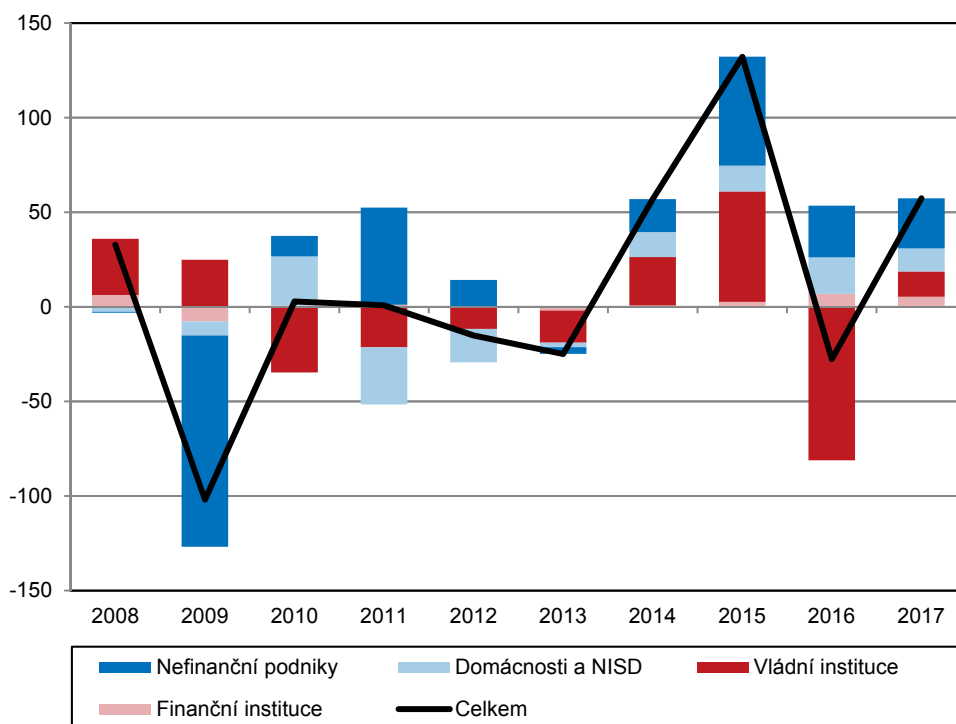
Nejvýrazněji rostl zahraniční dluh institucí přijímajících vklady (banky). Zvýšil se o 680,1 mld. korun. Právě bankovní instituce stály za prudkým nárůstem krátkodobého dluhu (zadlužení se zvýšilo o 600,6 mld.). Navyšoval se zde dluh ve formě oběživa a vkladů a rovněž dluhových cenných papírů, které jinak nehrají významnou roli (ke konci roku 2017 jich bylo 317,3 mld., v roce 2014 3,4 mld.). U centrální banky je objem zahraničního dluhu poměrně nízký v porovnání s ostatními aktéry v ekonomice, od roku 2014 však roste a loni se zvýšil o 68,3 mld. korun na 171,1 mld. Jeho pohyb rovněž zajišťovalo krátkodobé zadlužení ve formě oběživa a vkladů. Zahraniční dluh vládních institucí a ostatních sektorů mírně rostl, k významnějším posunům v jeho struktuře však nedocházelo.

4. Investice

Investiční aktivita v loňském roce zaznamenala oživení po slabším roce 2016.

Celková výše výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu v roce 2017 v běžných cenách dosáhla 1 246,1 mld. korun. Meziročně se tak investiční výdaje zvýšily o 57,4 mld. korun a jejich reálný růst dosáhl 3,3 %. Dynamika investiční aktivity v posledních letech byla ovlivněna evropskými dotacemi, jejichž dočerpávání v roce 2015 výdaje výrazně stimulovalo. Náběh nového programového období v roce 2016 bylo spojeno i s meziročním poklesem investic. Loňské oživení pak hodnotu investic v běžných cenách posunulo mírně nad úroveň roku 2015, účelová i sektorová struktura však byla odlišná.

Graf č. 4.1 Tvorba hrubého fixního kapitálu, sektorové členění
(běžné ceny, meziroční změna v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

Růst investičních výdajů podpořily hlavně nefinanční podniky. Růst však zažívaly všechny sektory.

Z pohledu jednotlivých sektorů byly tahounem investiční aktivity nefinanční podniky, které k nominálnímu nárůstu celkových výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu přispěly téměř polovinou (26,5 mld. korun). Výše jejich výdajů celkem dosáhla 797,5 mld. korun (64,0 % investic v ekonomice). Druhým nejvýznamnějším investorem z pohledu objemu celkových výdajů byly domácnosti a neziskové instituce sloužící domácnostem (v dalším textu označeno jako domácnosti). Jejich kapitálové výdaje činily 238,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 12,2 mld. Podíl na celkových investicích u nich loni dosáhl 19,1 %, což je nejvíce od roku 2010. Rok 2010 byl lokálním vrcholem investiční aktivity domácností, který se nominálně podařilo překonat až loni (domácnosti reagovaly na tehdejší prudký pokles cen nemovitostí). Investice sektoru vládních institucí se v roce 2017 zvýšily o 13,3 mld. korun a dosáhly 168,5 mld. Tato korekce však nestačila na kompenzaci propadu z roku 2016 (-81,1 mld. korun). Vládní investiční výdaje mají přitom specifickou věcnou strukturu a možnost jejich substituce ostatními sektory je omezena.

Stroje a zařízení pohltily největší porci investičních výdajů.

Objemově nejvýznamnější položkou investiční aktivity jsou tradičně stroje a zařízení. Výdaje na ně loni dosáhly 551,6 mld. korun (více než dvě pětiny celkových investic v ekonomice). Jejich meziroční nárůst činil 11,8 mld. korun

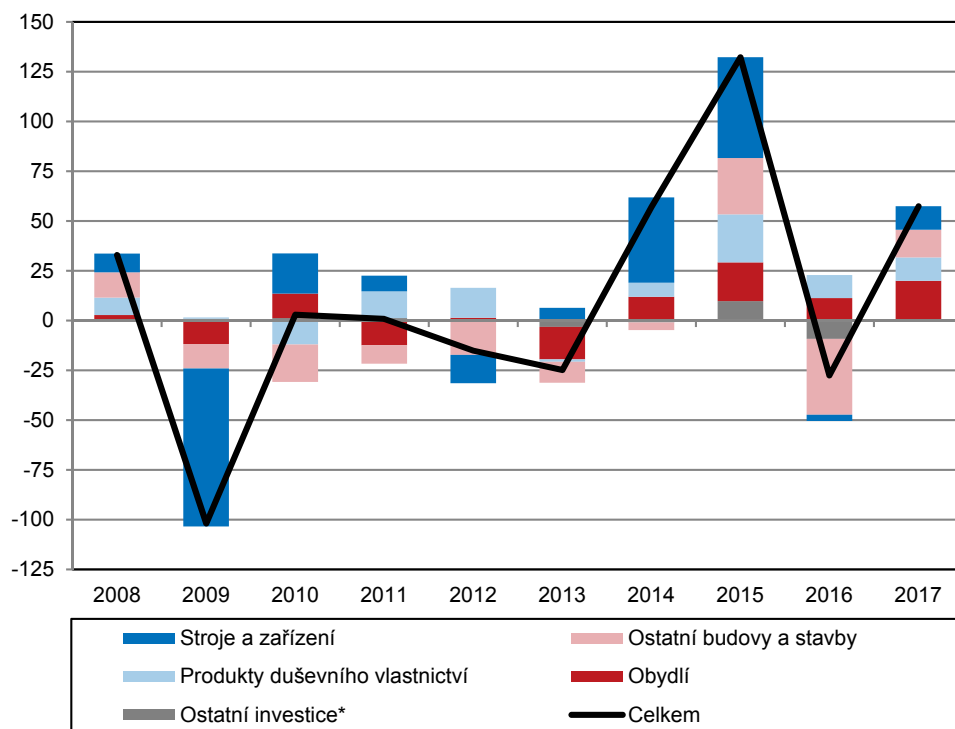

(reálně 3,0 %). Křivka vývoje této položky má rovněž tvar písmene U se dnem v roce 2016. Hlavním aktérem jsou zde totiž nefinanční podniky, které ovlivňoval cyklus evropských dotací, které podniky do jisté míry využívaly. Podrobnější vhléd do této položky ukazuje, že propad dynamiky v roce 2016 a následné oživení vykazují prostředky informačních a komunikačních technologií (reálný nárůst o 4,5 %) i ostatní stroje a zařízení (2,4 %). Naopak po silných přírůstcích v letech 2015 a 2016 (více než 9 %) zpomalil reálný růst investic do dopravních prostředků a zařízení (3,5 %).

Již čtvrtým rokem rostly investice do produktů duševního vlastnictví.

Objem investic do produktů duševního vlastnictví loni dosáhl 200,9 mld. korun a zvětšil se o 11,7 mld. (reálný nárůst o 4,4 %). Ačkoli je patrný stimul roku 2015 (reálný nárůst o 14,2 %), tato investiční položka si udržela poměrně stabilní dynamiku v celém čtyřletém období 2014-2017. Produkty duševního vlastnictví zahrnují na jedné straně investice do výzkumu a vývoje a na straně druhé výdaje na počítačové a programové vybavení a databáze. Právě druhá jmenovaná položka skokově nabyla na významu v roce 2015 a poměrně silný růst si udržela (6,9 % v roce 2016, loňský reálný přírůstek 4,5 %). Výdaje na výzkum a vývoj se loni reálně zvýšily o 4,5 %, a v porovnání s rokem 2016 zrychlily. Největší porci investic do produktů duševního vlastnictví vydávají díky své váze nefinanční podniky. V porovnání s ostatními investičními položkami mají produkty duševního vlastnictví největší roli u finančních institucí (hlavně počítačové a softwarové vybavení). U vládních institucí jde nejvíce prostředků v této oblasti na výzkum a vývoj.

Graf č. 4.2 Tvorba hrubého fixního kapitálu a její věcná struktura (běžné ceny, meziroční změna v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

Nominální nárůst investic do obydlí byl loni nejvyšší ze všech investičních kategorií.

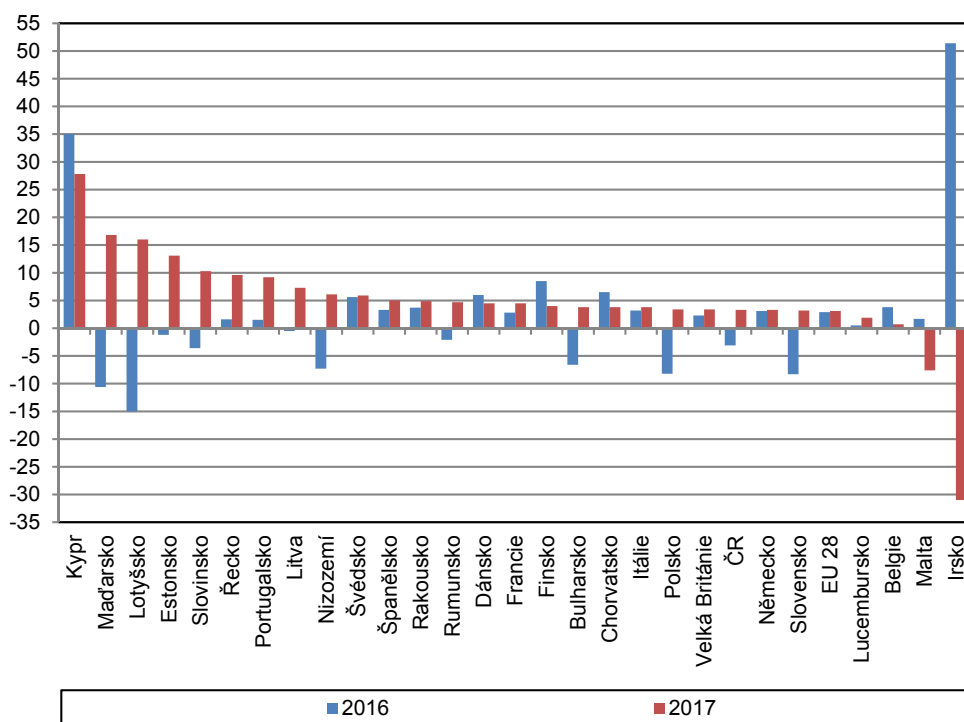
Investiční výdaje na obydlí loni dosáhly 195,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 19,9 mld. (reálný nárůst 4,7 %). Reálná dynamika tak mírně zpomalila oproti roku 2016 (5,0 %), stále však pokračuje růstový trend započatý v roce 2014 (nárůst o 10,2 % následovaný 22,5 % v roce 2015). Investice do obydlí jsou téměř výhradně financovány domácnostmi. V jejich rozhodování hrají roli očekávání dalšího ekonomického vývoje i vývoj cen nemovitostí. Ceny bytů začaly výrazněji růst

během roku 2013. Zrychlení cenové dynamiky společně s příznivým ekonomickým výhledem pohánělo investiční aktivitu v dalších dvou letech (nemovitostní trh byl stimulován i nízkými úrokovými sazbami). Poměrně rychle se však začal projevovat nesoulad mezi poptávkou a volnými kapacitami bytů (zejména v žádaných lokalitách jako je Praha nebo Brno), což dále pohánělo cenový růst. V loňském roce dosáhla dynamika cen nemovitostí svého vrcholu, což je patrné i na rozdílu mezi nominálním (11,3 %) a reálným (4,7 %) růstem investic.

Oživení investic do ostatních staveb a budov nevykompenzovalo propad z roku 2016.

Ostatní budovy a stavby jsou druhou největší investiční oblastí. Loni na ni směřovalo 23,6 % z celkového objemu prostředků (294,0 mld. korun). Investice zde loni narostly o 13,9 mld. korun (reálně 2,4 %). Tento přírůstek však nevykompenzoval 13,1% propad z roku 2016. Ostatní stavby byly totiž nejvýrazněji poznamenány nerovnoměrným čerpáním evropských dotací. Součástí této kategorie jsou nebytové prostory pořizované podniky (např. výrobní haly) a rovněž infrastrukturní projekty, které financují zejména vládní instituce. Právě v oblasti infrastruktury je zatím role vlády nezastupitelná ostatními sektory.

Graf č. 4.3 Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu (objemové indexy, meziroční změna v %)

Zdroj: Eurostat

Dynamiku investic v EU ovlivnily nerovnoměrnosti v čerpání evropských fondů.

Růst investiční aktivity v Evropské unii v loňském roce mírně zrychlil na 3,1 %. V dynamice kapitálových výdajů bylo patrné dočerpávání evropských fondů (silný růst v roce 2015, oslabení v roce 2016 a loni mírné zrychlení). Pokud se totiž podíváme na jednotlivé státy unie, propad dynamiky v roce 2016 a nový růst v následujícím roce je společný členským státům ze střední a východní Evropy. Nejsilněji rostly výdaje na hrubý fixní kapitál na Kypru (27,8 %), v Maďarsku (16,8 %), Lotyšsku (16,0 %), Estonsku (13,1 %) a Slovinsku (10,3 %). Společně se spotřebními výdaji byly investice klíčovým stimulem pro nejrychleji rostoucí státy unie. Nejmarkantnější meziroční propad kapitálových výdajů zažilo Irsko (- 31,0 %). U něj se však projevoval příchod technologických firem, které využívají příznivé daňové podmínky (v roce 2015 a 2016 zde investice vzrostly o více než 50 %).

5. Trh práce

Situace na pracovním trhu v Česku loni výrazně nahrávala zaměstnancům i osobám hledajícím práci.

Tuzemský trh práce zažil v roce 2017 výjimečný rok. Pokračující svižný růst ekonomiky se pozitivně odrazil v tvorbě nových pracovních míst. Nezaměstnanost se nadále snižovala, práci nacházeli z velké části dlouhodobě nezaměstnaní. Při stále omezenějším rezervoáru potenciálních pracovních sil z tuzemska využívaly podniky intenzivněji náboru lidí ze zahraničí, který však i kvůli své administrativní náročnosti nestačil jejich potřeby plně pokrýt. Z rostoucího napětí na pracovním trhu profitovaly osoby v zaměstnaneckém postavení, jejichž výdělky akcelerovaly k tempům z vrcholu konjunktury minulé dekády. V kontextu zemí EU se trh práce v Česku v mnohých ohledech těšil zcela výsadnímu postavení (pohledem ukazatelů: míra nezaměstnanosti, míra zaměstnanosti mužů, míra volných pracovních míst).

5.1 Zaměstnanost

Současný hospodářský růst společně s dlouhodobě působícími demografickými vlivy vyústily v rekordním počtu pracovníků.

Celková zaměstnanost v národním hospodářství (ve fyzických osobách)⁹ vzrostla v roce 2017 o 1,6 % meziročně. Jednalo se společně s předešlým rokem, kdy zaměstnanost posilovala shodným tempem jako loni, o nejlepší výsledek po roce 2008. Loňský růst zaměstnanosti byl v Česku obdobný jako v celé EU či např. sousedním Německu a Rakousku, za většinou novějších členských států Unie však zaostal¹⁰. Na rozdíl od roku 2016 již loni k vyšší zaměstnanosti nepřispívali sebezaměstnaní. Na jeho konci mělo v ČR práci již 5,37 mil. lidí¹¹. Rekordní výše zaměstnanosti byla vedle efektu hospodářského cyklu ovlivněna také dlouhodobě působícími demografickými vlivy. Četnost toků mezi neaktivitou a zaměstnaností odrážela i dopad navyšujícího se věku odchodu do důchodu (s větší intenzitou u žen).

Role zpracovatelského průmyslu jako hlavního tvůrce pracovních míst loni oslabil ve prospěch služeb, kde sílila zejména odvětví s dominancí státu.

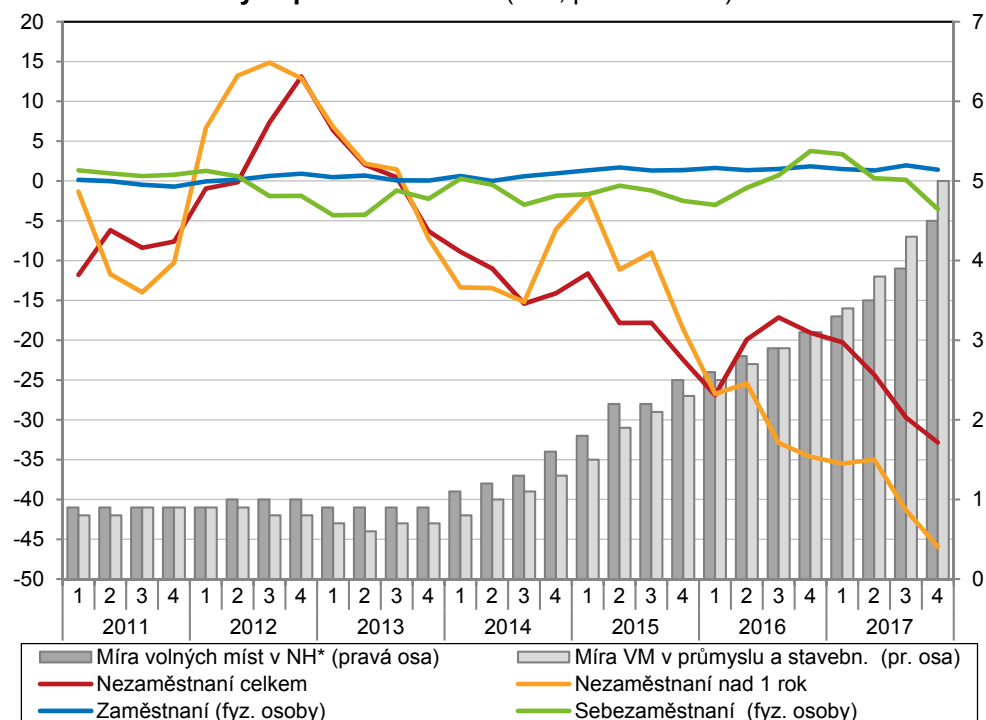
Počet pracovníků (po přepočtu na celé úvazky) v ekonomice se v roce 2017 zvýšil o 62 tis. osob. Stav zaměstnaných nadále rozšiřoval zpracovatelský průmysl (+13 tis.), jeho role však oproti letům 2015 i 2016 (kdy zajistil více než polovinu meziročního přírůstku zaměstnanosti v celé ekonomice) citelně oslabil. Stály za tím jak sílící potřeba při náboru nových pracovníků, tak i tlak na růst produktivity klíčových exportérů v prostředí posilující české koruny. Naopak již druhým rokem v řadě sílila role odvětví majících charakter veřejných služeb. Na jejich loňském růstu (+29 tis.) se podílelo primárně vzdělávání (+4,2 %, nejsilnější tempo po roce 2003). Pracovníci přibývali i ve zdravotnictví, sociálních službách i v oblastech souvisejících s bezpečností státu. Z ostatních služeb se dařilo odvětví ubytování, stravování a pohostinství (+3,2 %, nejvyšší tempo za posledních osm let). Na silný rok 2016 loni plně nenavázaly profesní, vědecké a technické činnosti, jakož i dlouhodobě nejdynamičtější odvětví služeb – informačních a komunikačních činností. V dopravě nadále kontrastoval dynamický růst ve skladování (+5,0 %) s umírněným vývojem ve váhově dominantní pozemní a potrubní dopravě (+0,8 %).

⁹ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje o zaměstnanosti v této kapitole z údajů národních účtů.

¹⁰ Ze 13 zemí střední a východní Evropy, jež vstoupily do EU po roce 2000, zaznamenaly loni slabší tempo zaměstnanosti jen Polsko (+1,4 %), Lotyšsko (+0,6 %) a Litva (-0,5 %). Na Slovensku a Maďarsku zaměstnanost posílila mírně přes 2 %, ve Slovinsku téměř o 3 %.

¹¹ Dle sezónně očištěných údajů. Dosavadní rekord z konce konjunkturního roku 2008 byl překonán o více než 130 tis. osob.

Graf 5.1.1 Meziroční změny zaměstnanosti a nezaměstnanosti a sezónně očištěná míra volných pracovních míst (v %, po čtvrtletích)

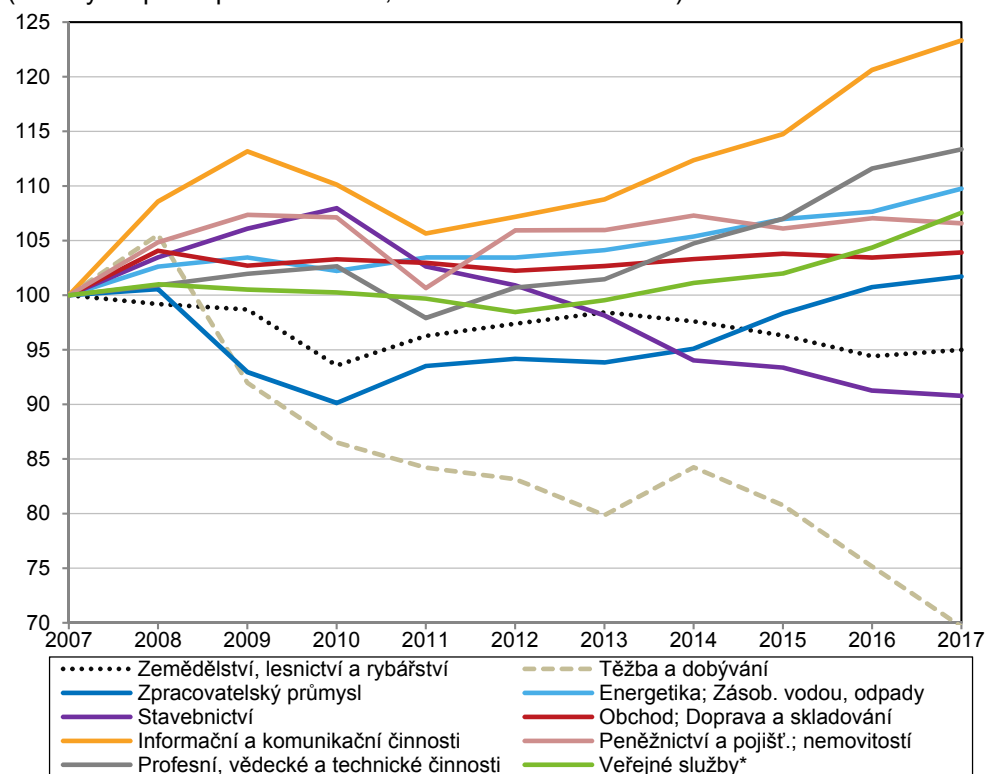
*Bez odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství.

Pozn.: Míra volných pracovních míst vyjadřuje podíl volných míst (z podkladů evidence úřadů práce) na celkovém počtu obsazených (součet počtu zaměstnanců a členů produkčních družstev dle VŠPS) a volných míst. Do celkového počtu volných míst nejsou zahrnuta místa vznikající u firem či soukromníků, do té doby bez zaměstnanců.

Zdroj: ČSÚ (národní účty, VŠPS), MPSV

Graf 5.1.2 Zaměstnanost v hlavních odvětvích ekonomiky

(úvazky na plnou pracovní dobu, úroveň roku 2007 = 100)

*Zahrnuté odvětvové oddíly CZ-NACE 84 až 91 (Veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotnictví, soc. péče a služby, tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti, knihovny, archivy, muzea a jiná kulturní zařízení).

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Pokračoval dlouhodobý útlum zaměstnanosti v těžebních aktivitách, v menší míře stále i ve stavebnictví.

Navzdory celkově příznivému vývoji stále existovala odvětví, jež pracovní pozice ztrácela. Dlouhodobě strukturálně postižený obor těžby a dobývání ztratil jen v posledních dvou letech skoro sedminu pracovních míst. Ve stavebnictví přetrvával mírnější úbytek (zejména vlivem větších podniků) již sedmý rok v řadě¹². Ve službách ztrácelo loni místa nejvíce peněžnictví a pojišťovnictví (-3,8 %), kde šlo ale o teprve třetí meziroční pokles za posledních čtrnáct let.

Rostoucí počet pracovníků byl po roce 2008 zajištěn vyšší mírou participace, neboť samotný počet obyvatel v produktivním věku setrvale klesal. Míra zaměstnanosti meziročně rostla napříč všemi pohlavně-věkovými skupinami, výjimkou byly ženy ve věku 35-39 let.

Počet obyvatel v produktivním věku (15–64 let) se v Česku po roce 2008 neustále snižuje. Vyšší zaměstnanost v ekonomice tak byla výsledkem nárůstu míry participace částečně podpořené plynule rostoucím důchodovým věkem. Míra zaměstnanosti ve věku 15–64 let loni dosáhla 73,6 %, meziročně posílila o 1,7 p. b. Relativně vysoká míra zapojení obyvatel souvisí s nízkou nezaměstnaností, ekonomickým růstem i specifickou odvětvovou skladbou ekonomiky s typicky vysokým podílem pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu. K nárůstu míry zaměstnanosti došlo napříč všemi věkovými skupinami vyjma osob ve věku 35–39 let, kde negativně působila slabší participace žen (-1,3 p.b.) související zřejmě s posunem průměrného věku matek při narození dítěte. Míra zaměstnanosti 20 až 64letých roste v ČR v posledních letech pravidelně vyšším tempem než v EU. Jen tři státy dosáhly loni v této věkové kategorii vyšší zaměstnanosti (Německo, Estonsko a zejména Švédsko – 81,8 %). Zatímco mezi muži dominovalo Česko (86,3 %) unijním zemím již čtvrtým rokem v řadě¹³, u žen stále patřilo až na začátek druhé desítky, když např. z novějších členských zemí dosahovaly vyšších intenzit všechny pobaltské státy.

Míra zaměstnanosti mladých v ČR zůstává v evropském kontextu výrazně podprůměrná, u lidí na sklonku produktivního věku ale úroveň EU mírně převyšovala.

V prostředí sílícího nedostatku nových disponibilních pracovníků se pro tuzemské firmy stává stále větší výzvou intenzivnější zapojení obyvatel v „krajních“ věkových skupinách (studentů, osob na sklonku produktivního věku a aktivních seniorů), jakož i dalších lidí se specifickými potřebami (zdravotně postižených, žen na rodičovské dovolené aj). Míra zaměstnanosti nejmladších (15-24 let) zůstává v ČR i přes svůj mírný růst v posledních šesti letech v evropském kontextu stále podprůměrná (29 %, v sousedním Rakousku či Německu se pohybuje kolem 50 %, v Nizozemsku až 62 %). Naopak ve věku 55–64 let unijní úroveň loni převyšovala, a to jak u žen (53 % ku 51 %), tak u mužů (72 %, pátá nejvyšší hodnota v EU). Mezi 65-69letými byla v ČR zaměstnána jen osmina (mírně nižší podíl než v EU), participace v tomto věku navíc vykazuje výraznější selektivnost z hlediska vzdělání, profesí či regionu.

Česko patří mezi státy s nejvyšším rozdílem míry zaměstnanosti žen v závislosti na věku nejmladšího dítěte. Míra zaměstnanosti žen s nejmladším dítětem v předškolním věku se v Česku vyvíjela odlišně podle počtu dětí. U žen s dvěma a více dětmi mírně rostla, u žen s pouze jedním dítětem spíše stagnovala.

Pro zaměstnanost žen s dětmi před povinnou školní docházkou představuje klíčový determinant nabídka flexibilních forem pracovních úvazků podpořená komplexně pojatou rodinnou politikou státu. Česko podobně jako některé státy střední a východní Evropy (Slovensko, Maďarsko, Estonsko) charakterizuje to, že míra zaměstnanosti žen s alespoň jedním dítětem předškolního věku dosahuje v EU nejnižších hodnot¹⁴, pak však prudce stoupá s věkem dítěte. Míra zaměstnanosti 20–49letých žen s věkem nejmladšího dítěte 6-11 let, resp. nad 12 let byla v ČR nejvyšší ze zemí EU (v obou případech těsně přesahovala 90 %). Podobně výsadní postavení mělo Česko v participaci bezdětných 20–49letých žen (88,5 %, o 10 p. b. nad úroveň EU). U žen s nejmladším dítětem do 6 let věku zaměstnanost prudce klesala v případě jednoho dítěte (na 38 %, v EU na 68 %), u žen s dvěma

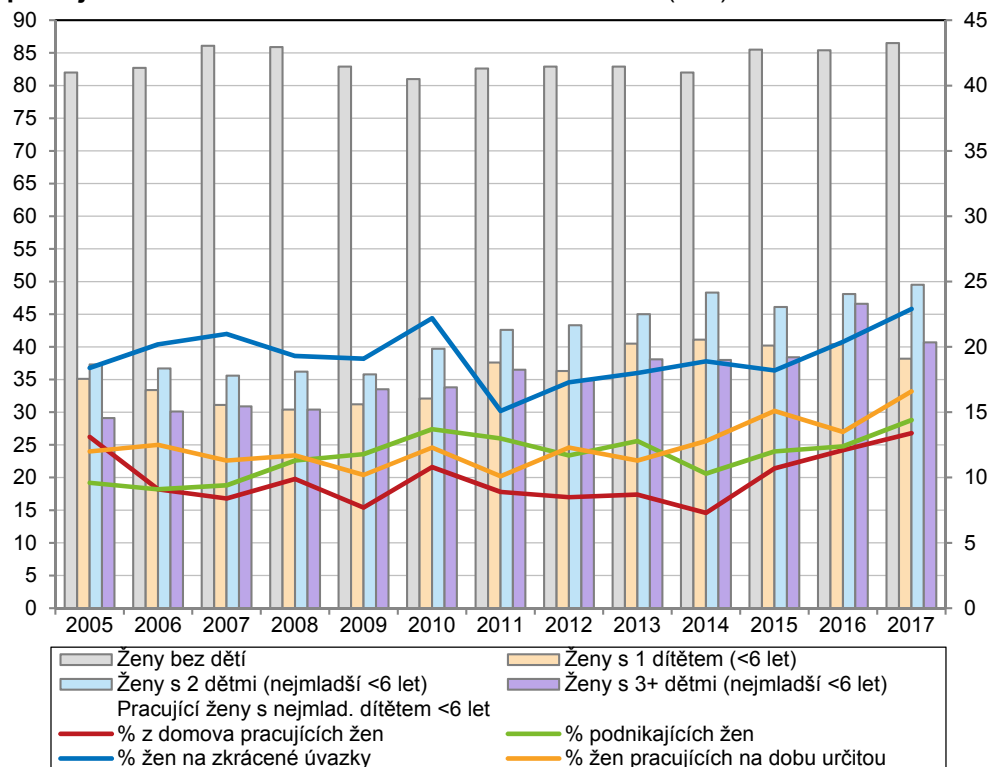
¹² Naopak pokles počtu drobných podnikatelů (sebezaměstnaných) se loni ve stavebnictví po pěti letech zastavil.

¹³ Ve srovnání se státy Evropského sdružení volného obchodu, však již bylo loni postavení Česka méně impozantní. Vyšší participace dosahovali muži na Islandu (90,5 %) i ve Švýcarsku (86,8 %).

¹⁴ Necelých 44 % žen ve věku 20-49 let s nejmladším dítětem do 6 let byla loni v ČR zaměstnána. Nižších hodnot dosahovaly v EU jen Polsko a Maďarsko (shodně 42 %). V některých severovýchodních státech či zemích Beneluxu, ale také např. ve Slovinsku i Portugalsku takto pracovaly až o tři čtvrtiny ženy.

děti byl již rozdíl mezi ČR a EU výrazně nižší (50 % vs. 66 %). Míra zaměstnanosti žen s dítětem/děti předškolního věku v ČR za poslední dekádu mírně vzrostla, avšak převážně zásluhou žen s vyšším počtem dětí. Naopak u žen pouze s jedním dítětem byl posun minimální. To se týká i nabízených flexibilních forem úvazků. Přestože v posledních třech letech lze pozorovat nárůst podílu žen s dítětem/děti v předškolním věku využívajících tyto úvazky¹⁵, z dlouhodobějšího pohledu je růstový trend méně průkazný.

Graf 5.1.3 Míra zaměstnanosti žen ve věku 20–49 let dle počtu dětí a podíl pracujících žen* ve flexibilních formách zaměstnání (v %)

* s nejmladším dítětem ve věku do 6 let
Zdroj: Eurostat

5.2 Nezaměstnanost

Počet ekonomicky neaktivních deklarujících ochotu pracovat se snížil pod 130 tis. Tvořil jádro potenciální pracovní síly z tuzemska.

Výše uvedené skupiny (senioři, studenti, matky s malými dětmi, zdravotně postižení) tvoří zároveň jádro skupiny ekonomicky neaktivních chtějících pracovat, ale práci nehledajících (příp. hledajících, ale neschopných do ní do 14 dnů nastoupit). Jejich četnost klesla na konci roku 2017 pod 130 tis. osob, v poměru k celkovému počtu zaměstnaných činila 2,4 %. Tito lidé již v současnosti tvoří jádro potenciální pracovní síly z tuzemska, neboť při významném poklesu nezaměstnanosti vystupovala stále více do popředí její frikční (tedy obtížně redukovatelná) složka¹⁶.

Tempo redukce míry nezaměstnanosti po většinu loňského roku nepolevovalo. Nezaměstnanost klesla na nové historické minimum.

Sezónně očištěná míra obecné nezaměstnanosti se v průběhu roku 2017 plynule snižovala a na jeho konci dosahovala u žen 2,9 %, u mužů těsně prolomila 2% hranici. V obou případech šlo o minima v historii ČR. Tempo redukce nezaměstnanosti během loňska ve srovnání s rokem 2016 nepolevovalo, přestože zejména u mužů se již její úroveň blížila svým přirozeným limitům. K redukci

¹⁵ Podíl 20-49letých žen (s nejmladším dítětem ve věku do 6 let) pracujících na zkrácené úvazky se mezi roky 2014 a 2017 zvýšil z 19 na 23 %, obdobně u žen pracujících z domova ze 7 na 13 %.

¹⁶ Ze 129 tis. nezaměstnaných (dle metodiky ILO) jich ve 4. čtvrtletí 2017 bylo bez práce méně než dva měsíce 38 tis. méně než půl rok pak v kumulaci 62 tis.

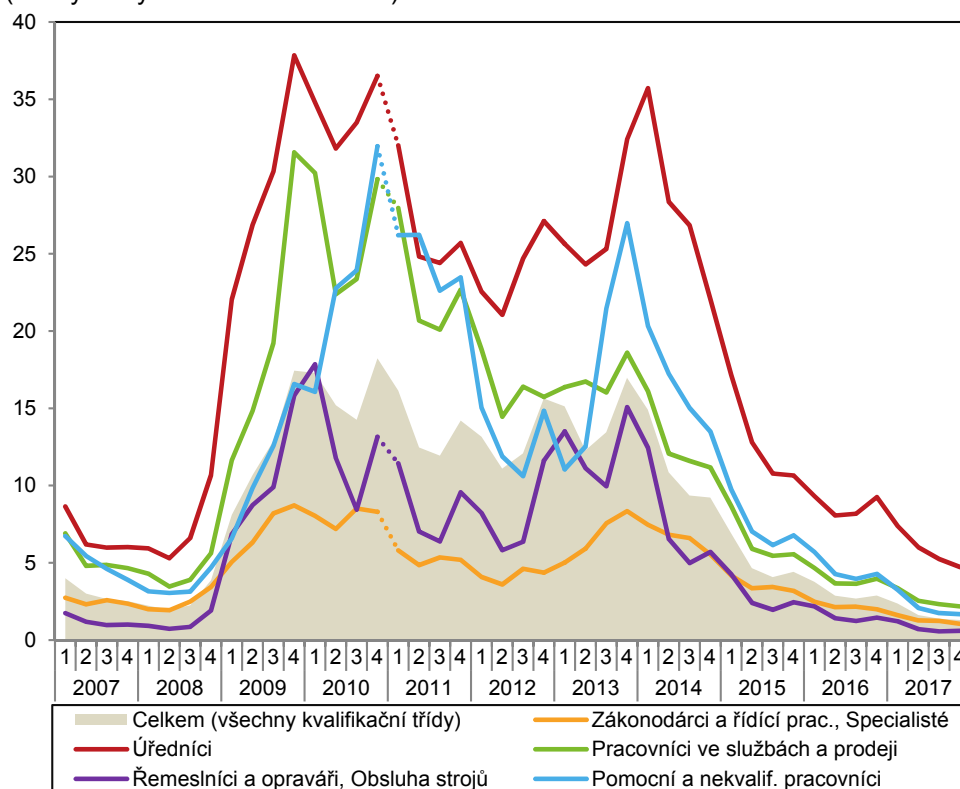
Výrazně klesala nezaměstnanost lidí se základním vzděláním. Citelně prořídly i stavy dlouhodobě nezaměstnaných.

nezaměstnanosti mezi roky 2016 a 2017 (o 56 tis. osob) přispěli nejvíce lidé ve věku 20–29 let (-21 tis.), z regionálního pohledu obyvatelé Moravskoslezského kraje (-14 tis.). Nezaměstnanost však klesala napříč všemi kraji, stejně tak i mezi všemi pětiletými věkovými skupinami (v produktivním věku). Tento příznivý vývoj se odrazil na snížení rozdílů nejen mezi regiony, ale i různými vzdělanostními skupinami obyvatel. Míra nezaměstnanosti osob s maximálně základním vzděláním loni sestoupila na 13,3 % (z vysokých 20,9 % v roce 2016), šlo o nejhlubší meziroční pokles v historii ČR. Ten souvisel s citelnou redukcí dlouhodobě nezaměstnanosti (bezmála o dvě pětiny). Velmi dobré postavení měli i vlivem odvětvové skladby ekonomiky lidé se středoškolským vzděláním. Rozdíl mezi nezaměstnaností v této kategorii (2,7 %) a osob s terciárním vzděláváním (1,5 %) patřil loni k nejnižším v EU (společně s Dánskem a Švédskem).

Česko obhájilo loňský primát států s nejnižší nezaměstnaností v rámci celé EU.

Míra nezaměstnanosti dosáhla za celý loňský rok 2,9 % a Česko se podruhé v řadě pyšnilo postavením států s nejnižší nezaměstnaností v rámci EU. Velmi příznivé postavení si drželo i ve všech věkových skupinách¹⁷, vyjma váhově okrajové skupiny 15–19 let (jež v ČR čítala méně než 5 % všech nezaměstnaných). Podíl dlouhodobě nezaměstnaných klesl na 35 % (z 42 % v roce 2016) a nacházel se o 10 p. b. pod úrovní EU¹⁸.

Graf 5.2.1 Počet nezaměstnaných uchazečů na volné pracovní místo
(dle vybraných kvalifikačních tříd)

Pozn.: Kvalifikační třídy jsou do konce roku 2010 uvedeny dle klasifikace KZAM, od roku 2011 v klasifikaci CZ-ISCO. Všechny údaje vyjadřují skutečnost ke konci příslušných čtvrtletí.
Zdroj: MPSV

¹⁷ Česko se ve všech pětiletých skupinách pohybovalo v první dvojici zemí s nejnižší mírou nezaměstnanosti. O primát se „přetahovalo“ s Německem, Velkou Británií, Rumunskem či Maltou.

¹⁸ Česko se tak přiblížilo zemím (severské státy, Velká Británie) s flexibilnějším trhem práce, kde významnou část nezaměstnanosti tvoří obvykle její frikční složka. Naopak v Řecku (73 %) či Itálii (59 %) zůstával podíl nezaměstnaných déle než rok na celkové nezaměstnanosti vysoký. To platilo i pro Slovensko (62 %), třebaže jeho pokles celkové míry nezaměstnanosti byl v posledních třech letech dynamický (z 13,2 % na 8,2 %).

Růst volných míst v nabídce úřadů práce akceleroval. Z výrazné většiny byl však tažen nabídkou pozic s nízkými nároky na kvalifikaci.

Pokles nezaměstnanosti byl doprovázen strmým růstem nabídky volných pracovních míst. Na konci loňského září jejich počet (v evidenci úřadů práce) poprvé v historii překonal 200tis. hranici, na sklonku roku jich bylo již 217 tis. (meziročně o 84 tis. více). Rok 2017 byl prvním v historii ČR, kdy počet volných míst meziměsíčně rostl (navzdory sezónním vlivům) nepřetržitě po celý rok. O meziroční přírůstek se ze tří čtvrtin zasloužila místa s minimální deklarovanými kvalifikačními nároky (na něž postačovalo základní vzdělání, šlo hlavně o pozice ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví). Tato skutečnost spolu s citelnou redukcí dlouhodobé nezaměstnanosti naznačuje, že zaměstnavatelé měli s obsazením těchto míst pracovníky z tuzemska značné problémy. Téměř 48 % všech volných míst klasifikovalo na konci roku 2017 MPSV jako vhodné pro cizince¹⁹. Role zahraničních pracovníků na tuzemském trhu práce sílí²⁰. Na jedno volné místo celkem připadalo na konci roku 2017 jen 1,3 uchazeče, nejméně od poloviny 90. let.

Vyhlídky na nalezení práce výrazně vzrostly hlavně kvalifikovaným i nekvalifikovaným manuálním pracovníkům.

Šance nezaměstnaných na uplatnění se meziročně zlepšila ve všech krajích, z pohledu kvalifikací pak hlavně pro řemeslníky, opraváře či montéry i obsluhu strojů a zařízení. Ve srovnání s koncem konjunkturálního roku 2007 se nejvíce zlepšily vyhlídky uchazečům o práci v kategorii pomocní a nekvalifikovaní pracovníci a dále lidem ve službách a prodeji či kvalifikovaným pracovníkům v zemědělství, lesnictví a rybářství. Z regionálního pohledu to platilo hlavně pro Ústecký a Karlovarský kraj.

Pokles nezaměstnanosti z pohledu regionů měl během roku 2017 plošný charakter.

Údaje z evidence úřadů práce dokumentují na příkladu malých území (téměř 400 obvodů pověřených obecních úřadů), že pokles nezaměstnanosti měl během roku 2017 plošný charakter²¹. Relativně vysoká nezaměstnanost přetrvávala na konci roku hlavně ve strukturálně postižených mikroregionech Ústeckého a Moravskoslezského kraje a dále v periferních územích se zhoršenou dopravní obslužností (často při hranicích krajů), kde je mnohdy navíc nezaměstnanost na sklonku roku výrazněji ovlivněna omezením sezónních prací. Sílu současné konjunktury dokládá i fakt, že ve třech čtvrtinách hodnocených mikroregionů představovala loňská nezaměstnanost zároveň i celoroční minimum v období 2000 až 2017. Ve více než čtvrtině všech území pak na konci roku 2017 převažovala nabídka volných pracovních míst nad poptávkou ze strany uchazečů o práci. Zatímco ve středních a jihozápadních Čechách nejsou oblasti s vysokým tlakem na pracovní místa rozsáhlé a umožňují případné dojíždění do sousedních území s výrazně lepšími vyhlídkami na uplatnění, v severních Čechách či v moravských krajích je situace pro nezaměstnané obtížnější (dále umocněná i jejich horší vzdělanostní skladbou).

Vyšší nezaměstnanost přetrvává v některých mikro-regionech znevýhodněným polohou, dopravní obslužností či vzdělanostní skladbou populace v produktivním věku.

¹⁹ Cekem šlo o 103 tis. míst, v drtivé většině byly určeny pro nízkokvalifikované zaměstnance (55 % spadalo do kategorie obsluhy strojů a zařízení či pomocné a nekvalifikované pracovníky, dalších 22 % do skupiny řemeslníci a opraváři).

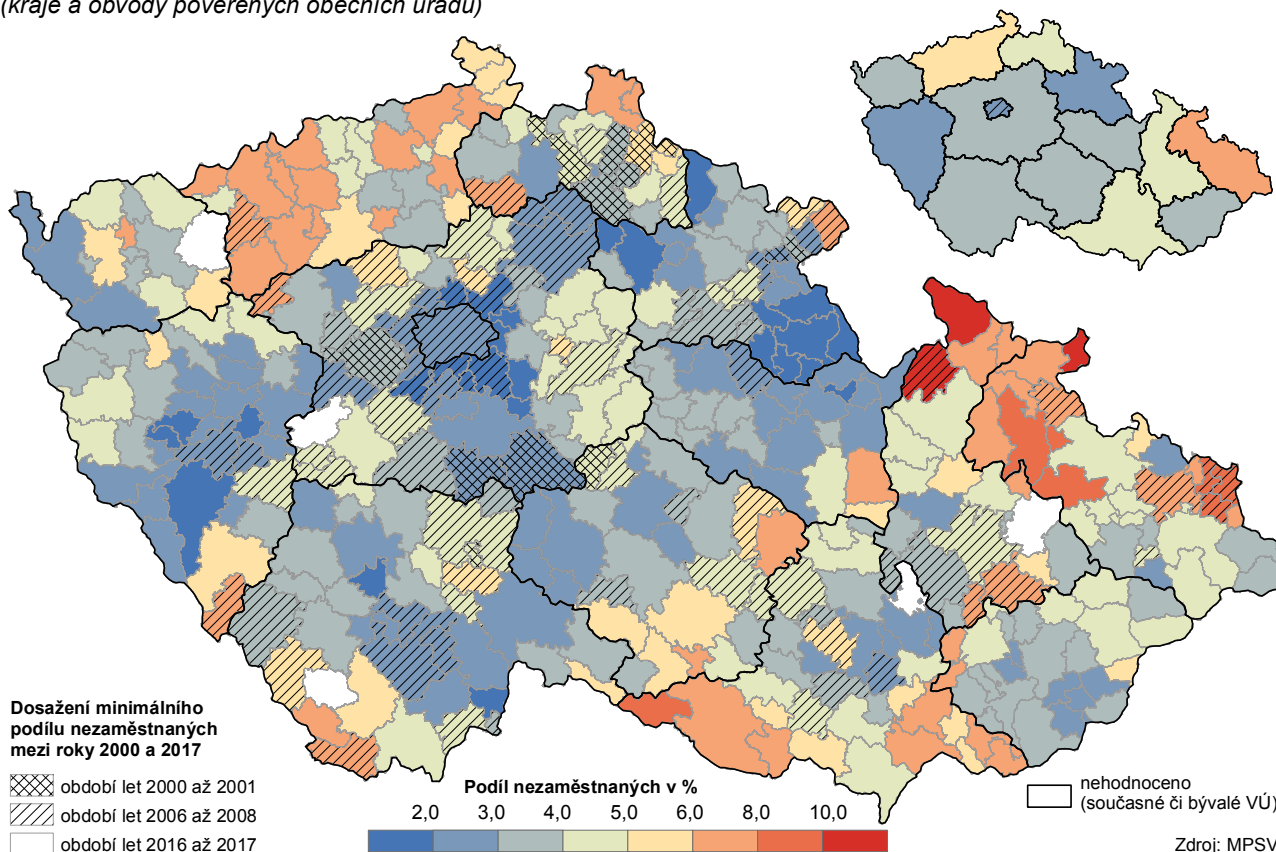
²⁰ Dle kvalifikovaných odhadů MPSV vzrostl během roku 2017 počet cizinců v pozici zaměstnanců o 87 tis. Téměř třetinu z tohoto nárůstu tvořili občané Ukrajiny. Na konci roku 2017 tak v zaměstnaneckých pozicích v ČR pracovalo celkem 472 tis. cizích státních příslušníků (70 % z nich byli občany EU). Bezmála třetina cizinců působila ve zpracovatelském průmyslu a spolu s odvětvím administrativních a podpůrných činností (kam patří z velké části agenturní pracovníci) to byla skoro polovina. Z pohledu kvalifikací byla třetina cizinců řazena jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, pětina pak v kategorii obsluha strojů a zařízení, montéři. Do celkového počtu pracujících cizinců v ČR je třeba ještě připočítat osoby s platným živnostenským oprávněním (87 tis.), jejichž četnost však v posledních dvou letech rostla jen velmi pozvolna. Polovinu podnikajících cizinců tvořili v součtu občané Ukrajiny a Vietnamu.

²¹ Míra nezaměstnanosti je zde z důvodu datové dosažitelnosti nahrazena ukazatelem „podíl registrovaných uchazečů o práci na bydlicím obyvatelstvu ve věku 15-64 let“. Z hodnocených území obvodů pověřených obecních úřadů jich meziroční pokles nezaměstnanosti o alespoň 0,5 p. b. loni zaznamenalo 95 %.

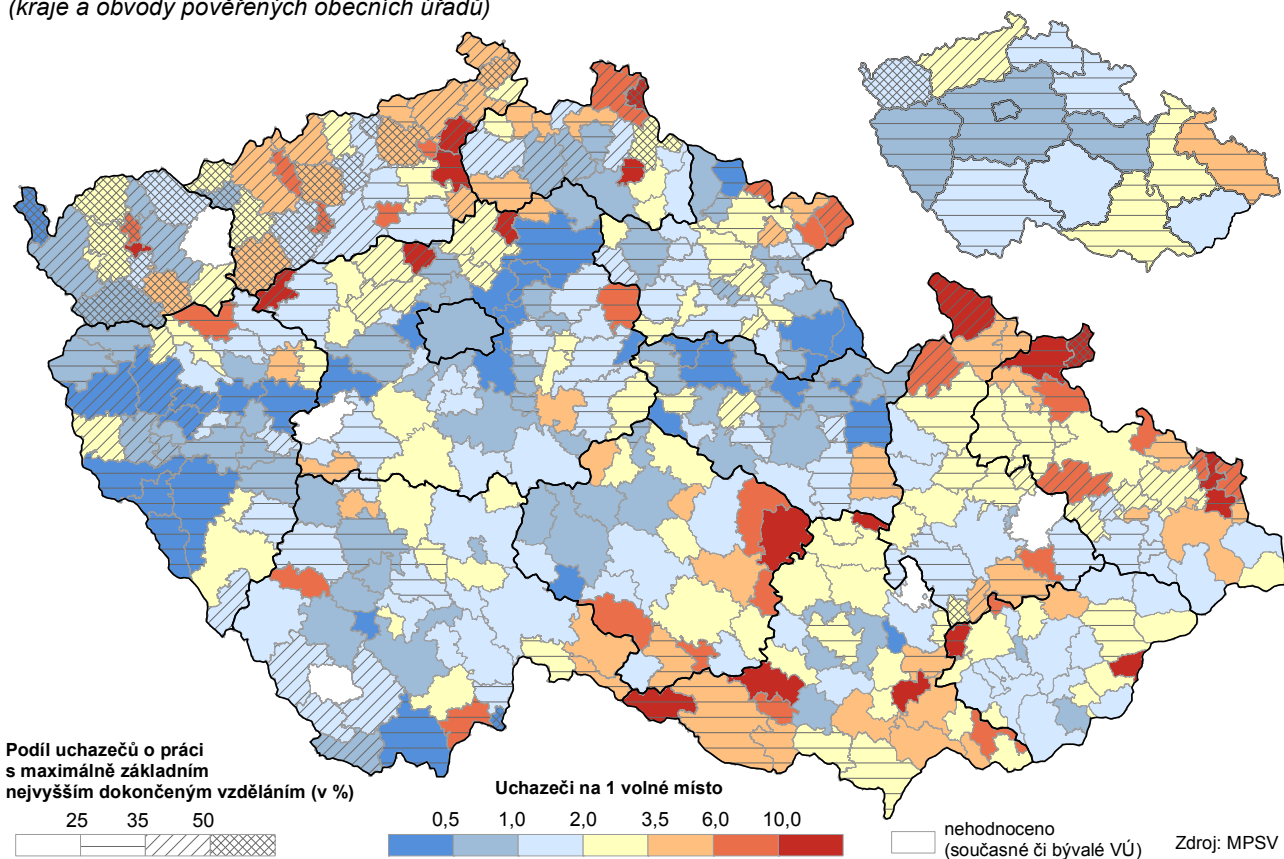

Kartogramy 5.1 a 5.2

Podíl registrovaných uchazečů o zaměstnání na obyvatelstvu ve věku 15-64 let k 31.12.2017 (kraje a obvody pověřených obecních úřadů)

Registrovaní uchazeči o zaměstnání na volné pracovní místo k 31.12.2017 (kraje a obvody pověřených obecních úřadů)

5.3 Mzdy a jejich diference

Tempo růstu mezd v roce 2017 akcelerovalo. Výše průměrné měsíční mzdy poprvé v historii překonala 30 tis. hranici.

Dobré hospodářské výsledky podniků, pokračující pozitivní očekávání v klíčových odvětvích i stupňující se obtíže při nábore nových pracovníků vedly v průběhu roku 2017 k akceleraci růstu mezd. K uvedeným vlivům přistupovala ještě zvýšená aktivita státu – jak v podobě navýšení mzdových prostředků (skrze státní rozpočet i nepřímo prostřednictvím územních rozpočtů), tak i v pokračování navyšování minimální mzdy. Objem vyplacených prostředků byl loni o 8,2 % vyšší, v roce 2016 činilo meziroční tempo 5,7 %²². V relaci na jednoho zaměstnance (po přepočtu na celé úvazky) dosáhl loni růst výdělků 6,8 %, v samotném 4. čtvrtletí dokonce 7,7 %, když průměrná hrubá měsíční mzda poprvé v historii přesáhla 30tis. hranici.

Nejrychleji rostly loni průměrné výdělků v odvětvích s nízkou úrovní mezd.

V úhrnu za celý rok 2017 průměrné výdělků (v pojetí národních účtů) vzrostly ve všech hlavních odvětvích (19 odvětvových sekcích). Nejvyššího tempa dosáhly v ubytování, stravování a pohostinství (+10,1 %) a také zábavních, kulturních a rekreačních činnostech (+7,8 %). V obou případech šlo odvětví s nízkou úrovní mezd, kde k jejich vysoké dynamice zásadně přispělo navýšení hranice minimální mzdy (z 9,9 na 11,0 tis. korun na počátku roku).

V odvětvích s dominancí státu se projevila preference aktivit souvisejících s bezpečností a také v oblasti vzdělávání.

Jen nepatrně slabším tempem vzrostly platy v odvětvích s dominancí státu, kde se projevila preference aktivit souvisejících s bezpečností státu (policejní a hasičské sbory, armáda) i podstatné zrychlení růstu ve vzdělávání (+6,2 %, dvakrát více než v roce 2016), kde patřila dynamika výdělků po roce 2009 vůbec k nejnižším. I přes dílčí zlepšení v loňském roce tak zůstaly průměrné výdělků zaměstnanců ve vzdělávání těsně pod úrovní národního hospodářství. Nepatrně nad touto úrovní se naopak nacházely průměrné měsíční výdělků v průmyslu (29,9 tis. korun), jejichž loňský růst (+7,3 %) patřil rovněž k nadprůměrným.

V peněžnictví a poštovníctví se průměrné výdělků navyšovaly relativně pomaleji než v celé ekonomice. Přesto zůstávaly nejvyšší ze všech odvětví, mj. i vlivem zaměstnaneckých benefitů.

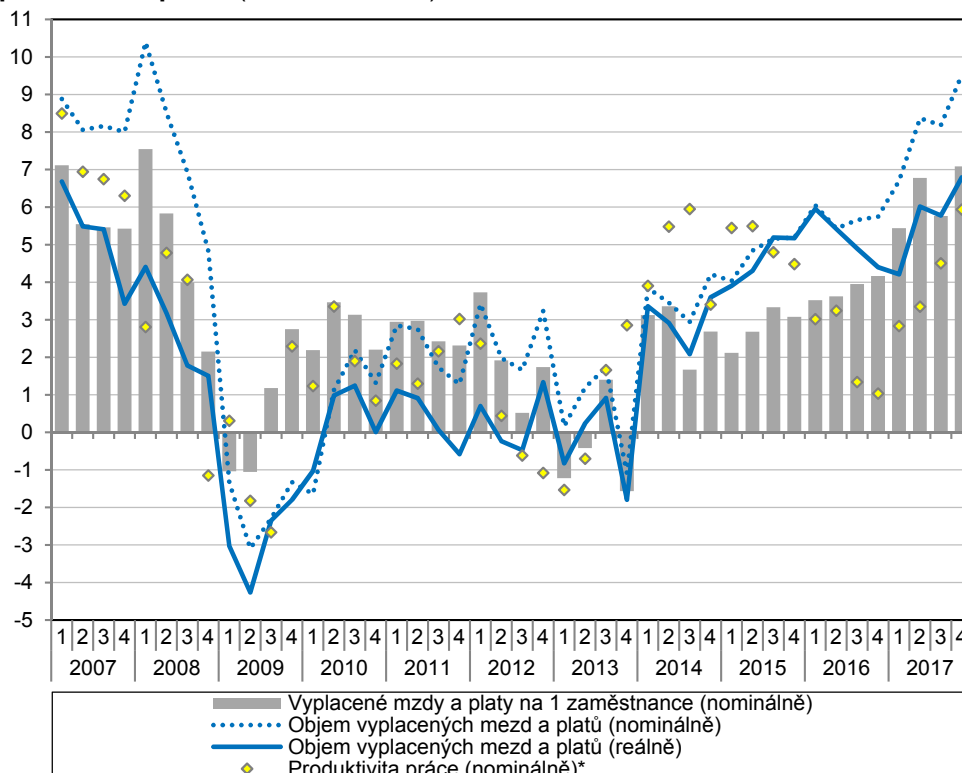
V peněžnictví a pojišťovnictví se v posledních třech výdělků navyšovaly relativně slabším tempem než v celé ekonomice. I přesto si tento obor i v roce 2017 stále držel pozici odvětví s nejvyšším průměrným měsíčním výdělkem (53,8 tis. korun), mj. i vlivem tradičně vyššího zastoupení zaměstnaneckých benefitů²³. Ty se projevily i ve výdělcích zaměstnanců v odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (48,4 tis. korun). V absolutním vyjádření si loni nejvíce polepšili zaměstnanci v informačních a komunikačních činnostech (o 2,8 tis., na 51,1 tis. korun). Po čtyřech letech se loni zastavila redukce průměrných výdělků v těžbě a dobývání (+6,6 %), současně se ale prohloubilo tempo meziročního poklesu počtu zaměstnanců (na osmileté maximum). Objem vyplacených mezd tak zde jako v jediném z hlavních odvětví ekonomiky loni poklesl (o 1,7 %). Jen slabý meziroční růst objemu vyplacených mezd a platů si pak připsalo stavebnictví a také finanční sektor, v obou případech stál v pozadí klesající počet zaměstnanců.

²² Není-li uvedeno jinak, pochází údaje o mzdách v této kapitole z údajů národních účtů. Zahnují veškeré příjmy ze zaměstnání, a to v peněžní i naturální podobě (zaměstnanecké benefity). Na rozdíl od podnikových statistik je v údajích promítnut i odhad vlivu šedé ekonomiky.

²³ Z definitivních údajů o úplných nákladech práce za rok 2016 vyplývá, že sociální požitky (tvořící významnou část benefitů zachycenou v nepřímých nákladech práce) dále navýšily přímé náklady práce (obsahující mzdy a platy za vykonanou práci a také náhrady mezd placené zaměstnavatelem) v celé ekonomice o 1,5 %, v peněžnictví a pojišťovnictví pak o 2,6 %. Významnou roli měly též v odvětví výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (4,7 %), zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (2,6 %), veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení (2,5 %) a těžba a dobývání (2,3 %). V rozšířeném pojetí benefitů (zahnujících vedle sociálních požitků i náklady na školení, ošatné, nadstandardní programy sociálního zabezpečení či odstupné) jejich poměr (vztážený k přímým nákladům práce) v peněžnictví a pojišťovnictví přesáhl 6 %. Ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu se pak dokonce blížil 10 %.

Graf 5.3.1 Objem vyplacených mezd a platů a národněhospodářská produktivita práce (meziročně, v %)*

*Produktivita práce vyjadřuje podíl sezónně neочиštěného HDP a celkového (fyzického počtu) zaměstnaných.
 Pozn.: Objem mezd a platů zahrnuje veškeré příjmy ze zaměstnání, a to v peněžní i naturální podobě (zaměstnanecké benefity) bez ohledu na to, jestli byly oficiálně přiznány nebo ne. Ukazatel počtu zaměstnanců (ve fyzických osobách) zahrnuje veškeré formy zaměstnání, formální i neformální. Jsou zde zahrnuti i různé formy dohod.
 Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Reálný růst průměrných výdělků byl loni nejvyšší za posledních jedenáct let.

Z pohledu vývoje koupěschopnosti bylo pozitivní, že reálný růst průměrných výdělků zaměstnanců loni vystoupal na 3,9 %, nejvíce za posledních jedenáct let. Nominální růst průměrných výdělků zaměstnanců již druhý rok v řadě převyšoval růstové tempo produktivity práce. Lze to chápat i jako určitou kompenzaci za období let 2014 až 2015, kdy byla vazba mezi mzdovým růstem a produktivitou opačná.

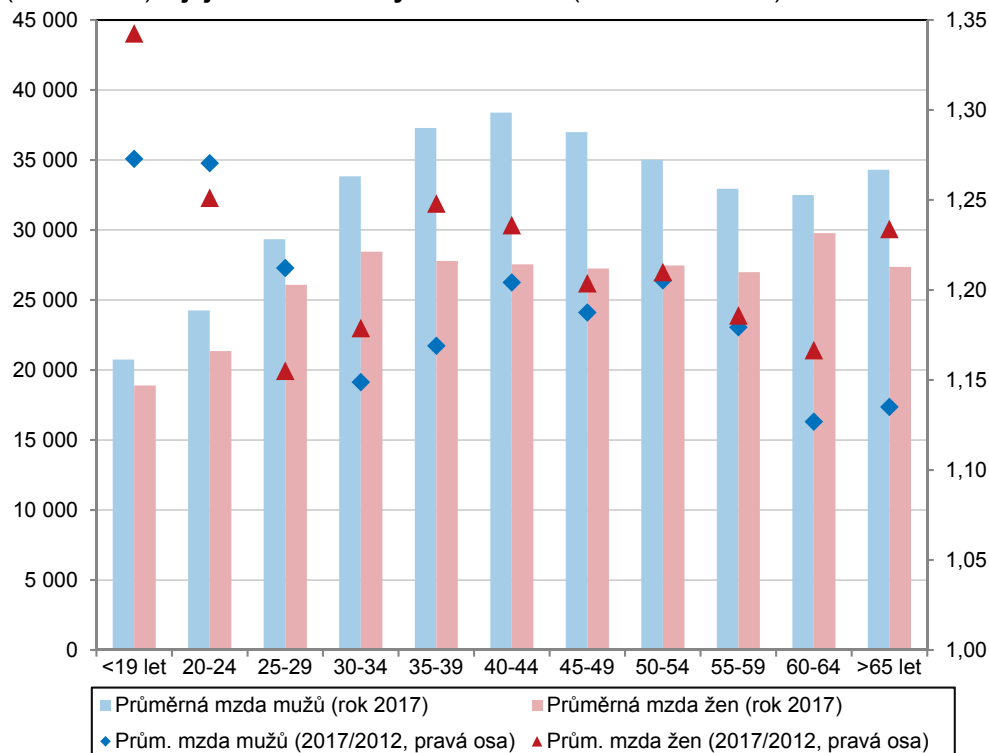
Prohlubování mzdové diferenciace se zastavilo. Přispělo k tomu především opakované navýšování hranice minimální mzdy a také silná poptávka po manuálních pracovních ve výrobních odvětvích.

Podrobnější pohled na diferenciaci mezd umožňuje strukturální mzdová statistika²⁴. Údaje z posledních let naznačují, že prohlubování mzdové diferenciace, jež bylo typické pro dvě předchozí dekády, se zastavilo. Předstih tempa růstu mediánové mzdy nad tempem průměrné mzdy se v letech 2016 i 2017 zvýraznil. Loni vzrostla hodnota mzdového mediánu meziročně o 7,4 % (o rok dříve o 5,3 %). Průměrná hrubá měsíční mediánová mzda činila 26 843 korun. Snížila se také hodnota variačního koeficientu vyjadřující celkovou úroveň rozrůzněnosti (z 0,80 v roce 2014 na loňských 0,74). Diference klesly v tomto období svižněji u mužů nežli u žen, přesto zůstávají mužské výdělky stále zřetelně rozrůzněnější (0,80) než ženské (0,59). Tyto rozdíly jsou odrazem především výraznějšího předstihu mužských výdělků v profesích s vysokými kvalifikačními nároky (manažeři, specialisté). Za snížením mzdové diferenciace stálo primárně opakované

²⁴ Ta vychází z údajů o výdělcích (doplňených dalšími sociodemografickými charakteristikami) jednotlivých zaměstnanců. Průměrná mzda ze strukturálního šetření je vypočtena poměřeníem s placenou dobou zaměstnance (nezahrnuje se neplacená nepřítomnost v práci, např. pro nemoc), nezapočítávají se ale zaměstnanci s týdenním úvazkem kratším než 30 hodin. Oproti tomu v podnikových zjišťováních je mzda vypočtena poměřeníem s evidenčním počtem zaměstnanců za celý ekonomický subjekt (zaměstnanci s krátkodobou neplacenou nepřítomností jsou zahrnuti) bez ohledu na délku jejich týdenního úvazku.

navyšování hranice minimální mzdy (s výraznějším sekundárním dopadem na pásma zaručené mzdy).

Graf 5.3.2 Průměrná hrubá měsíční mzda dle věku a pohlaví v roce 2017 (v korunách) a její růst mezi roky 2012 a 2017 (úroveň 2012 = 1)

Zdroj: MPSV a ČSÚ (Strukturální mzdová statistika)

Relativně vysoké rozdíly mužských a ženských výdělků přetrvaly. Větších diferencí dosahovaly v rámci EU již jen v Estonsku.

Ženy dosahovaly v roce 2017 jen 79,3 % průměrné mzdy mužů, o pět let dříve 77,9 %. Obdobné proporce v případě mzdového mediánu, jenž rozděluje zaměstnance dle výše příjmů na dvě stejně početné skupiny, činily 84,4 % a 84,7 %. Na postavení Česka jako země ve skupině evropských států s nejvyššími rozdíly mezd mezi muži a ženami se ani v období silného ekonomického růstu prakticky nic nezměnilo. V roce 2016 činila hodnota tzv. gender pay gap²⁵ v Česku 21,8 %. V letech 2013 až 2016 docílilo ze zemí států EU vyšších rozdílů jen Estonsko.

Největší rozdíly mužských a žen ženských výdělků v ČR z pohledu věku stále přetrvávají ve skupině 35 až 49 let.

Nicméně značné rozdíly ve výdělcích dle pohlaví panovaly v roce 2016 i v nejvyspělejších ekonomikách Unie (Německo, Rakousko, Velká Británie). K nepříznivému postavení ČR přispívají značné výdělkové diference mezi pohlavími v kvartérním sektoru služeb (finančnictví, informační a komunikační činnosti) a rovněž ve veřejných službách (zejména ve školství a zdravotnictví). Z pohledu věku působí obdobně skupina 35-49 let (kde značné rozdíly ve výdělcích dle pohlaví souvisí s obtížnější situací žen s malými dětmi na pracovním trhu). V letech 2016 i 2017 se vlivem celkové ekonomické situace a sílícího nedostatku potenciálních pracovníků postavení této věkové kategorie mírně zlepšilo, což bylo více patrné na růstu průměrné mzdy (méně pak na mzdě mediánové).

Nejvyšším tempem rostly mzdy pracovníkům

S rostoucím vzděláním zaměstnanců se zvyšuje nejen úroveň jejich výdělků, ale i mzdová variabilita. Přestože v letech 2016 i 2017 rostly meziročně relativně

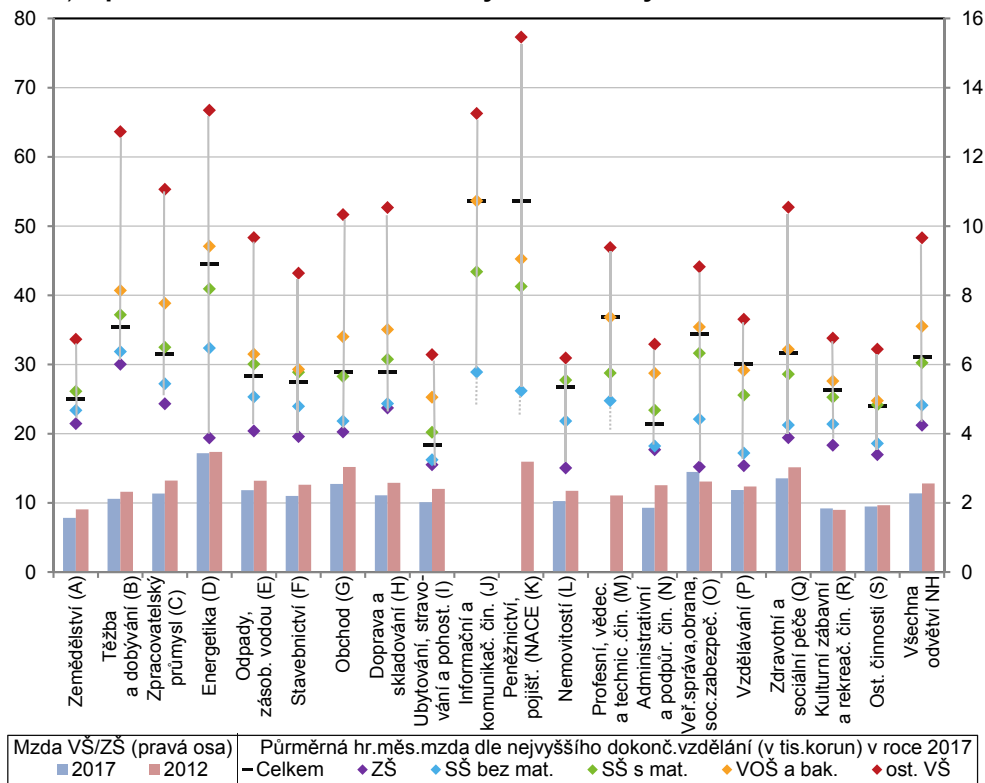
²⁵ Představuje rozdíl mezi průměrnými hrubými hodinovými výdělky mužských a ženských zaměstnanců vyjádřený jako procento průměrných hrubých hodinových výdělků mužských zaměstnanců. Populace zahrnuje všechny výdělečně činné zaměstnance v podnicích s 10 a více zaměstnanci a zařazené dle klasifikace NACE do sekcí B až S (s výjimkou sekce O). Ukazatel vychází z metodiky šetření o struktuře výdělků.

s nejnižším vzděláním.

nejvíce (průměrné i mediánové) výděly osob se základním vzděláním, citelné rozdíly mezi hlavními vzdělanostními skupinami přetrvaly. Loni převyšovaly průměrné výděly vysokoškoláků výděly osob se základním (či neukončeným) vzděláním 2,39krát (u mužů), resp. 2,07 (u žen).

Graf 5.3.3 Průměrné hrubé měsíční mzdy v odvětvích dle vzdělání (v tis. korun) a poměr mezd zaměstnanců s vysokoškolským a základním vzděláním

Pozn.: za odvětvové sekce I, J a M není z důvodu snížené vypovídací schopnosti uvedena mzda za zaměstnance se základním (popř. neukončeným) vzděláním. Ze stejného důvodu absentují údaje za osoby s vyšším odborným a bakalářským vzděláním u sekcí A i L.

Zdroj: MPSV a ČSÚ (Strukturální mzdová statistika)

Energetika a veřejné služby se vyznačovaly největšími relativními mzdovými rozdíly podle vzdělání.

Na úrovni hlavních odvětví lze registrovat největší „převis“ v energetice a veřejných službách (především v odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení a také ve zdravotnictví). Poměrně značnou rozrůzněnost mezd dle vzdělání lze nalézt i v odvětvích s nižší hladinou celkových průměrných výdělků (obchod, doprava a skladování). Zatímco v těžbě a dobývání je výraznější mzdová diferenciaci z velké části odrazem excentrického postavení vysokoškoláků, v energetice či informačních a komunikačních činnostech k ní rovnoměrněji přispívají i další vzdělanostní skupiny. Nejméně kvalifikovaní pracovníci v těžebním průmyslu pobírali loni v průměru podobnou mzdu jako vysokoškoláci pracující v činnostech v oblasti nemovitostí, administrativních a podpůrných činnostech či v ubytování, stravování a pohostinství.

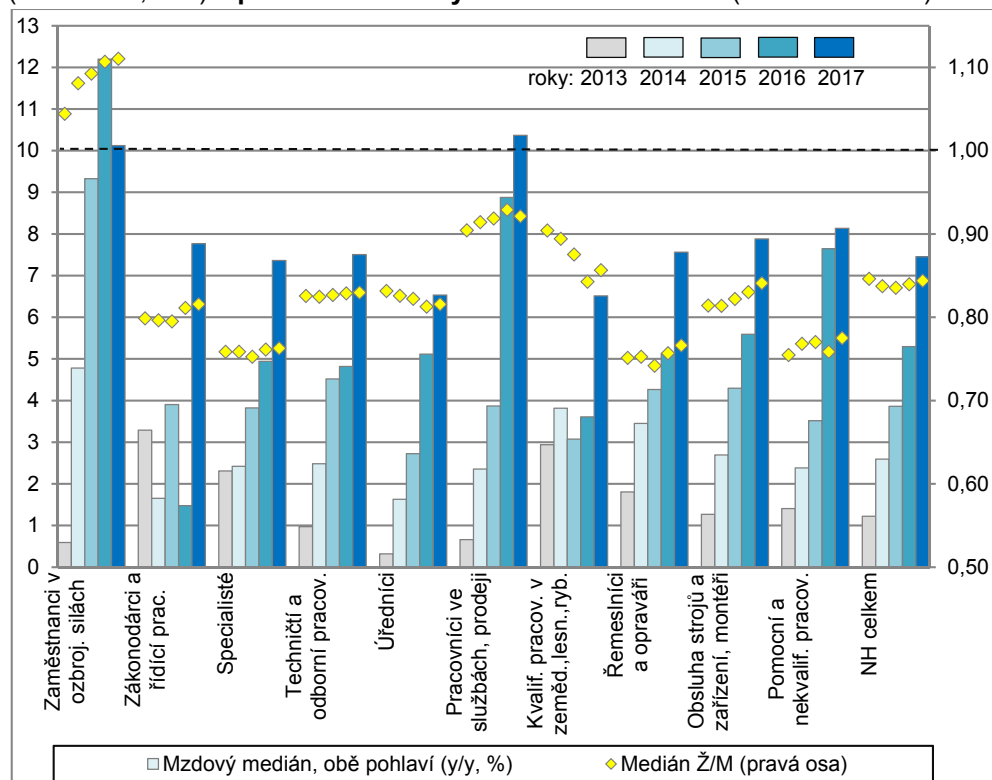
Z pohledu hlavních kvalifikačních tříd rostla loni mediánová mzda nejvyšším tempem pracovníkům ve službách a prodeji. Pokračoval i svižný růst výdělků zaměstnanců

Jestliže v letech 2014 až 2016 docílily nejvyššího tempa růstu výdělků (v rámci hlavních kvalifikačních tříd) zaměstnanci v ozbrojených silách, vloni převzala tuto štafetu váhově mnohem významnější kategorie pracovníků ve službách a prodeji (mzdový medián zde meziročně posílil o více než desetinu). Svižný (zhruba 8%) nárůst si připsali i početné kategorie řemeslníků a opravářů, resp. obsluhy strojů a zařízení (obě skupiny soustřeďují více než 30 % všech zaměstnanců v celé

v ozbrojených silách.

ekonomice, u mužů dokonce 44 %)²⁶. Dynamický růst poptávky po manuálních pracovnících spolu s efektem navýšením minimální mzdy se promítl také ve výdělích pomocných a nekvalifikovaných pracovníků (+8,1 %)²⁷. Ve skupinách zaměstnání s nejvyššími kvalifikačními nároky²⁸ (zákonodárci a řídicí pracovníci, specialisté, techničtí a odborní pracovníci) osciloval růst mzdového mediánu kolem 7,5 % (relativně nejvíce si polepšili specialisté a odborní pracovníci ve zdravotnictví a dále odborní pracovníci v oblasti práva, kultury a sportu).

Graf 5.3.4. Mediány hrubých měsíčních mezd dle hlavních tříd CZ-ISCO (meziročně, v %) a poměr mediánových mezd mužů a žen (mzda mužů = 1)

Zdroj: MPSV a ČSÚ (Strukturální mzdová statistika)

Poměr výdělků vedoucích a řídicích pracovníků a pomocných či nekvalifikovaných zaměstnanců se postupně snižoval.

Navzdory relativně slabší dynamice v posledních letech (patrně spíše než na tempech mediánové mzdy na tempech průměrné mzdy) si stále s výrazným odstupem udržují nejvyšší úroveň mezd v ekonomice zákonodárci a řídicí pracovníci. Loni pobírali 2,89krát více než pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (při vyjádření ve formě mediánové mzdy), resp. 3,56krát více (na průměrné mzdě). V roce 2015 činily obdobné relace 3,03, resp. 3,98. Variabilita mezd uvnitř jednotlivých kvalifikačních tříd klesla úměrně s náročností zaměstnání, resp. výši mzdy. Určitou anomálii představovaly jen výdělky v kategorii pracovníci ve službách a prodeji (zvýšená variabilita doprovázená výrazně podprůměrnou mzdovou úrovní) a také u zaměstnanců v ozbrojených silách (nízká variabilita při výrazněji nadprůměrné mzdové úrovni). Dlouhodobým specifickým znakem posledně zmíněné kategorií je také vyšší mzdová úroveň žen než mužů (jež patrně odráží odlišnou vzdělanostní i věkovou skladbu a též velmi nízkou absolutní četnost žen).

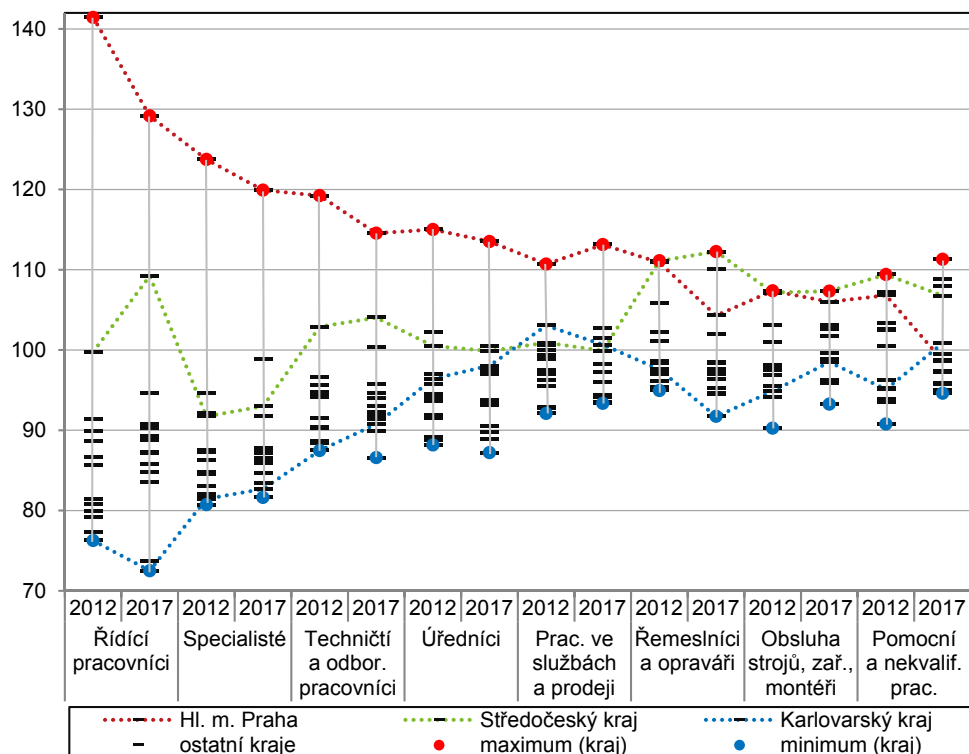
²⁶ Z podrobnějšího členění je patrné, že v rámci těchto dvou skupin si loni relativně nejvíce v průměru polepšili montážní dělníci (+9,0 %) a zpracovatelé potravin, dřeva a textilu (+8,7 %).

²⁷ Z pohledu průměrné mzdy si polepšili především pomocní pracovníci při přípravě jídla (+11,1 %). Uklízečům a pomocníkům vzrostly výdělky o necelých 8 %, jejich hrubá měsíční výše ale ani poté nepřesáhla 15 tis. korun a patřila vůbec k nejnižším v celé ekonomice.

²⁸ V roce 2017 disponovalo vysokoškolským vzděláním (magisterského či doktorského stupně) 61 % zaměstnanců v kategorii specialistů, 51 % u zákonodárců, vedoucích a řídicích pracovníků a pětina u technických a odborných pracovníků (více než dvě třetiny zaměstnanců v této kategorii mělo středoškolské vzdělání s maturitou, popř. vyšší odborné vzdělání či vysokoškolské vzdělání v bakalářském stupni).

Graf 5.3.5 Průměrné mzdy v krajích dle hlavních tříd zaměstnání
(mzda v dané třídě zaměstnání v ČR = 100, srovnání let 2012 a 2017)

Pozn.: Vzhledem k nízké spolehlivosti údajů v regionálním členění nejsou uvedeny třídy: Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství a dále také Zaměstnanci v ozbrojených složkách.
Zdroj: MPSV a ČSÚ (Strukturální mzdová statistika)

Převís Prahy nad ostatními regiony z pohledu výše mezd se zmenšoval. Rozdíly mezi ostatními kraji se výrazněji neměnily.

V roce 2017 převyšovala mzda v Praze průměrnou mzdu na v celé ekonomice o 28 %, v případě mediánu o 19 %. Z ostatních regionů platilo totéž jen pro Středočeský kraj (u průměrné mzdy), popř. ještě doplněný krajem Plzeňským (u mediánové mzdy). Převís Prahy nad národní úroveň se v posledních letech snížil – v roce 2012 dosahoval u průměrné mzdy 36 % (resp. 24 % u mediánové mzdy). Rozdíly mezi mimopražským i kraji se za posledních pět let výrazněji nezměnily. Nejnižší mzdová úroveň přetrvává na Karlovarsku (87 % národní úrovně v roce 2017, resp. 83 % před pěti lety). V pořadí regionů si mírně polepšil Plzeňský kraj, slabší mzdovou dynamiku naopak vedle Prahy vykázal také kraj Moravskoslezský.

Mzdová dominance Prahy nad ostatními regiony se snižovala úměrně s kvalifikačními nároky v zaměstnání. Vedoucí postavení ztrácela u manuálních činností.

V rámci hlavních tříd zaměstnání dosahovala loni Praha největší dominance u řídicích pracovníků, u nichž průměrná hrubá měsíční mzda v metropoli (85 tis. korun) byla oproti Karlovarskému kraji vyšší o 78 %. Výsostné postavení Prahy panovalo také u specialistů, naopak v kvalifikovaných manuálních profesích ji pokořil Středočeský kraj (kde lze předpokládat dobré uplatnění těchto pracovníků v automobilovém průmyslu a na něj navázaných oborech). Průměrné mzdy pomocných a nekvalifikovaných pracovníků v Praze se dokonce nacházely pod celorepublikovým průměrem této třídy. Nejméně kvalifikovaní pracovníci na Plzeňsku si tak vydělali o osminu více než v Praze (absolutně šlo ale jen o 2,3 tis. korun měsíčně). Nejnižší mezikrajské disparity dlouhodobě přetrvávají v kategorii obsluha strojů a zařízení (od 24,0 tis. na Pardubicku po 27,6 tis. ve Středočeském kraji).

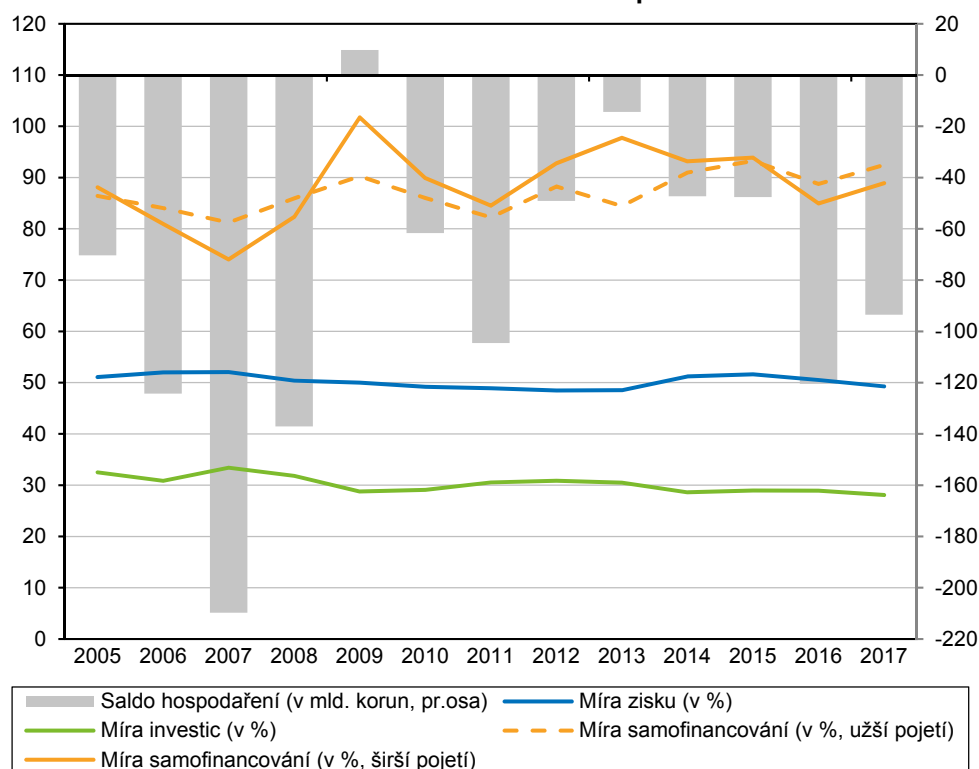
Hlavní institucionální sektory ekonomiky

6. Nefinanční podniky

Váha sektoru nefinančních podniků na hrubé přidané hodnotě v celé ekonomice po roce 2010 plynule narůstala.

Nefinanční podniky tvoří v Česku podobně jako v ostatních vyspělých státech páteř celé ekonomiky, neboť prostupují drtivou většinou odvětví²⁹. Sehrávají klíčovou roli v oblasti produkce, investic či zaměstnanosti. V roce 2017 se tento sektor podílel na hrubé přidané hodnotě (HPH) v národním hospodářství rekordními 62,7 %. Po roce 2010 jeho váha plynule narůstá (na úkor všech ostatních sektorů, především domácností). Působení nefinančních podniků má procyklický charakter, což souvisí se skutečností, že téměř polovina jeho HPH pochází z průmyslu (výrazně exportně orientovaného) a další osminu z oborů na něj těsněji navázaných (doprava a skladování, stavebnictví). Citlivost nefinančních podniků na vývoj zahraniční poptávky nepřímo dokládá i vysoký podíl HPH vytvořené v tomto sektoru v subjektech pod zahraniční kontrolou (v roce 2016 již 48 %, v samotném průmyslu 60 %).

Graf 6.1 Základní ukazatele sektoru nefinančních podniků

Poznámky k výpočtu relativních ukazatelů:

Míra zisku = hrubý provozní přebytek / hrubá přidaná hodnota * 100

Míra investic = hrubá tvorba fixního kapitálu / hrubá přidaná hodnota * 100

Míra samofinancování (užší pojetí) = hrubé úspory / hrubá tvorba fixního kapitálu * 100

Míra samofinancování (širší pojetí) = (hrubé úspory + saldo kapitálových transferů) / (hrubá tvorba kapitálu + čisté přírůstky půdy a nehmotných aktiv) * 100

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Růstové tempo zaměstnanosti v nefinančních podnicích sláblo, přesto bylo vyšší než v celé ekonomice.

V sektoru nefinančních podniků loni pracovalo 3,183 mil. lidí (po přepočtu na plné úvazky)³⁰. Na zaměstnanosti v celé ekonomice se podílel 60,6 % (v případě zaměstnanců byl tento podíl ještě o zhruba 10 p. b. vyšší). Přestože meziroční přírůstek pracovníků byl loni v podnicích nejslabší za posledních čtyři roky (+1,7 %),

²⁹ Z dvaceti hlavních odvětvových sekcí absentují pouze v peněžnictví a pojišťovnictví (kde výrazně dominuje sektor finančních institucí), veřejné, správě, obraně a sociálním zabezpečení (vládní sektor) a ve váhově téměř zanedbatelném odvětví činnosti domácností jako zaměstnavatelů (domácího personálu) a producentů blíže neurčených výrobků a služeb pro vlastní spotřebu. Naopak klíčová je role nefinančních podniků v průmyslu (v roce 2017 vytvářely 93 % přidané hodnoty tohoto odvětví), informačních a komunikačních činnostech (92 %), obchodu (85 %) a administrativních a podpůrných činnostech (83 %).

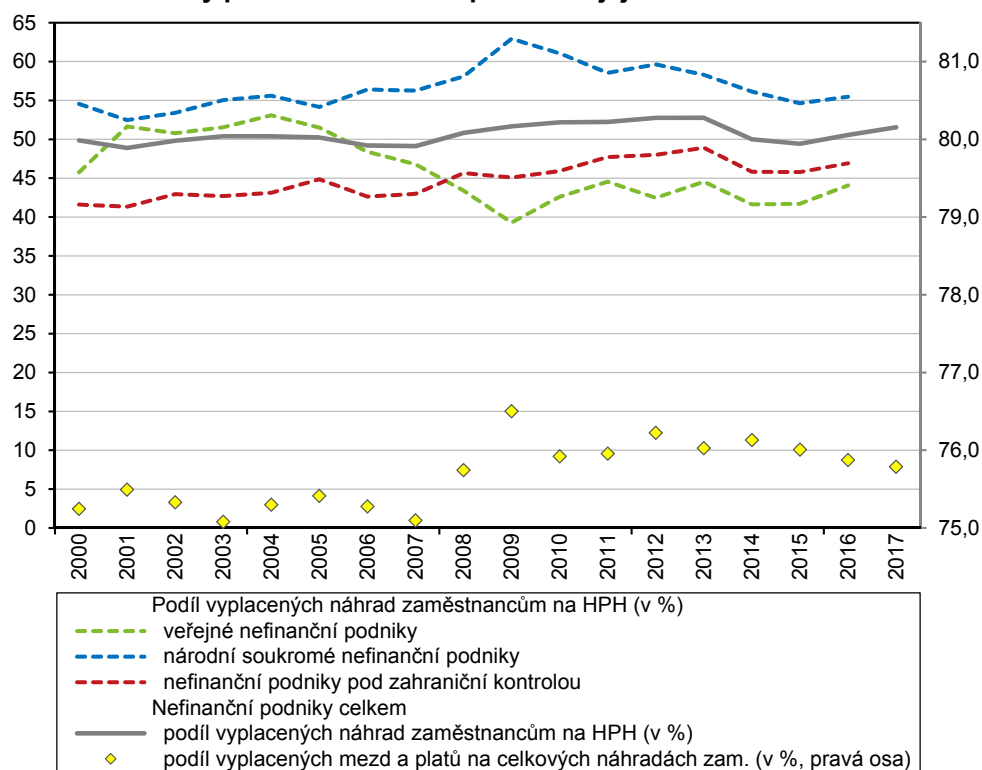
³⁰ Zaměstnanost je uvedena v pojetí národních účtů.

Náklady práce jsou relativně nejvíce zatíženy soukromé podniky s převahou národního kapitálu, nejméně veřejné nefinanční podniky.

stále šlo o silnější tempo než v národním hospodářství (+1,2 %). Zvolnění růstového tempa nevypovídá ani tak o snížení vysoké důvěry podnikové sféry v ekonomiku, jako spíše o vyčerpání velké části rezerv potenciální pracovní síly na tuzemském trhu. Sílicí napětí na pracovním trhu vedlo v letech 2016 a 2017 k akceleraci růstu průměrných mezd. Nominální růst výdajů na mzdy a platy se loni rovnal 8,4 % (v roce 2016 dosáhl 6,0 %). Výdělky v nefinančních podnicích tak rostly nejvyšším tempem za posledních devět let. Pro podniky ale takový vývoj znamenal zátěž. Z vytvořené hrubé přidané hodnoty putovalo loni na náhrady zaměstnancům (vyjadřující celkové náklady práce) 51,6 %. Tento podíl rostl již druhým rokem v řadě. Z podrobnějšího pohledu plyne, že dlouhodobě jsou v Česku náklady práce nejvíce zatíženy soukromé podniky s převahou národního kapitálu, nejméně pak veřejné nefinanční podniky. I přes celkově vyšší hladinu průměrných mezd v podnicích pod zahraniční kontrolou směřuje na náhrady zaměstnancům jen menší část HPH (ve prospěch provozního přebytku). Tyto podniky si tak udržují vysokou míru zisku (ta v roce 2016 činila ve všech nefinančních podnicích 50,5 %, v podnicích pod zahraniční kontrolou 53,1 %).

Graf 6.2 Náklady práce nefinančních podniků a jejich subsektorů

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Míra zisku podniků se poprvé po třech letech snížila pod 50 %, Výrazně se lišila mezi odvětvími.

Míra zisku nefinančních podniků klesla loni poprvé po třech letech pod 50 % Neudržitelnost vysokých hodnot z období 2014 až 2015 (kdy se blížila 52 % a atakovala úroveň z vrcholu konjunktury minulé dekády) byla patrná nejen ve světle sílicích nákladů na pracovní sílu, ale i z časově omezeného působení režimu řízeného oslabení české koruny (jež měla krátkodobě pozitivní vliv na zisky exportérů). Míra zisku se lišila podle odvětví. Vysokou úroveň si dlouhodobě udržují podniky v zemědělství, lesnictví a rybnářství, energetice, činnostech v oblasti nemovitostí, informačních a komunikačních činnostech a také v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech. Na opačném konci spektra se nacházely podniky v ubytování, stravování a pohostinství a také nepočteně zastoupené podniky ve veřejných službách.

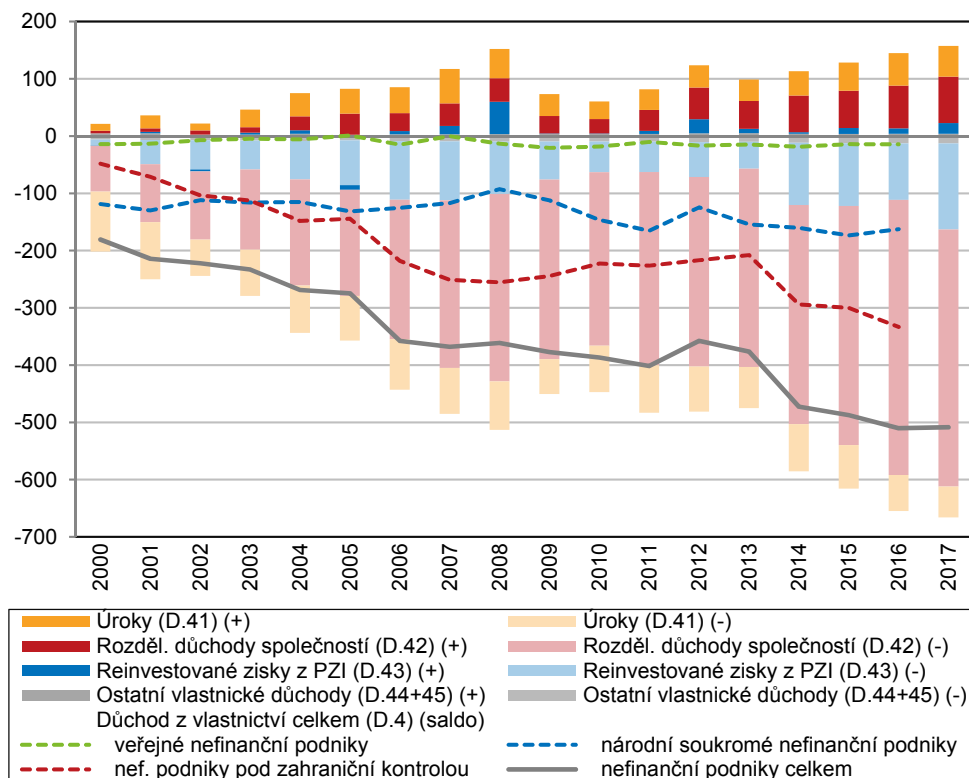
Míra zisku nefinančních podniků v Irsku byla více než dvojnásobná oproti těm

Rozdílná odvětvová skladba společně s celkovou kondicí ekonomiky představují významné faktory stojící v pozadí rozdílů v míře zisku nefinančních podniků napříč

ve Francii, Velké Británii či Slovinsku.

státy EU. Největší ziskovosti dosáhly podniky v Irsku, kde podíl hrubého provozního přebytku na přidané hodnotě v roce 2016 činil 72 %. S větším odstupem následovaly Malta, Rumunsko a Řecko. Česko se řadilo na pátou pozici a dosáhlo nejvyššího umístění po roce 2008. Jen v těsném závěsu za ČR (o 1 až 2 p. b.) figurovaly ostatní státy Visegradského uskupení. Z novějších členských států měly nejhorší postavení Kypr (38 %) a Slovinsko (35 %), z největších ekonomik Unie pak Velká Británie (35 %) a Francie (32 %).

Graf 6.3 Přijaté (+) a vyplacené (-) druhy vlastnických důchodů nef. podniky celkem a saldo vlastnických důchodů celkem a dle subsektorů (v mld. korun)

Poznámka. U jednotlivých druhů vlastnických důchodů jsou uvedeny kódy v souladu s mezinárodním standardem ESA 2010. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Výše odlivu vlastnických důchodů ze sektoru nefinančních podniků se meziročně v úhrnu nezměnila. Jeho struktura ano:...

...úrokové saldo bylo vyrovnané, odliv dividend se snížil ve prospěch reinvestovaných zisků.

Vytvořený zisk sektoru nefinančních podniků se dále rozpouští v prvotních důchodech. Souhrnné saldo všech druhů vlastnických důchodů v tomto sektoru dosáhlo loni -508,6 mld. korun a ve srovnání s rokem 2016 se prakticky nezměnilo. Na úrovni hlavních druhů vlastnických důchodů lze vidět pozitivní tendence. Úrokové saldo (jako rozdíl mezi přijatými a zaplacenými úroky) bylo loni poprvé v historii ČR prakticky vyrovnané. Ještě v roce 2014 přitom činil deficit 40 mld. korun. Pro nefinanční podniky v ČR tak jejich zadluženost nepředstavovala vážnější problém. Čistý odliv rozdělovaných důchodů společností (v drtivě většině formou dividend) ze sektoru nefinančních podniků činil 368 mld. korun a meziročně se snížil o desetinu³¹. Objem přijatých dividend mírně vzrostl (ze 73 na 80 mld. korun), opačný tok představoval pokles ze 478 mld. (rok 2016) na 446 mld. (rok 2017). Oproti tomu negativní saldo z reinvestovaných zisků z přímých zahraničních investic vzrostlo ve stejném období z 89 mld. korun na 132 mld. Tyto navýšené prostředky mohou sloužit pro další rozvoj podniků v tuzemsku.

³¹ Ne zdaleka všechny rozdělované důchody společností v sektoru nefinančních podniků náležejí nerezidentům (např. dividendy plynoucí z veřejných nefinančních podniků mohou být později i příjmem státního rozpočtu). V roce 2016 dosáhl čistý odliv dividend z tohoto sektoru 405 mld. korun, z toho odliv z nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou se rovnal „jen“ 236 mld. korun.

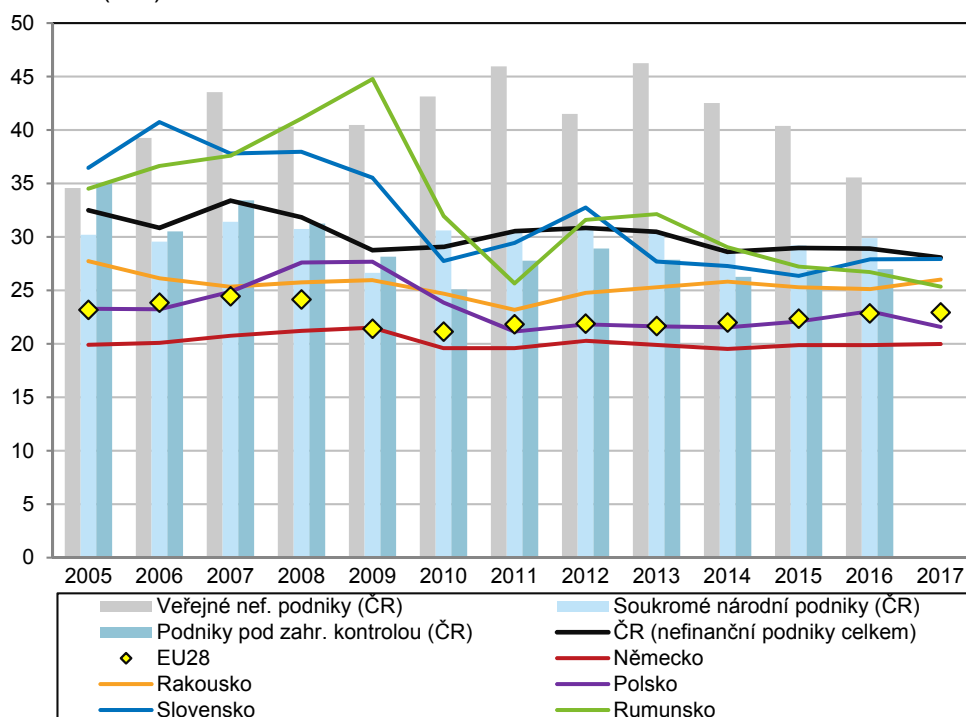

Pokles míry úspor se zastavil, míra investic ale klesla na nové minimum.

Tempo růstu objemu bankovních úvěrů nefinančním podnikům se po roce 2016 postupně snižovalo.

Solidní hospodářské výsledky (meziroční růst hrubého provozní přebytku o necelá 4 %) i zastavení dalšího prohlubování čistého odlivu vlastnických důchodů vedly mj. k růstu hrubých úspor (+7,8 %). Míra úspor dosáhla 26,0 %³², její pokles z roku 2016 se tak loni již neopakoval. Nefinanční podniky si tak vytvořily větší prostor pro případnou investiční „expanzi“. Nicméně investice (prostřednictvím tvorby hrubého fixního kapitálu)³³ loni vzrostly o mírných 3,4 %. Míra investic dosáhla 28,1 % a meziročně se snížila o 0,8 p. b. Míra samofinancování vzrostla a blížila se 90 %. Tlak na krytí investiční potřeby formou např. bankovních půjček se tak snížil. To koresponduje i s údaji České národní banky. Zatímco v roce 2016 vzrostl objem klientských úvěrů nefinančním podnikům meziročně o 6,6 %, loni tempo oslabilo na 4,9 % a za prvních osm měsíců roku 2018 činilo 3,3 %. V souvislosti s pokračujícím hospodářským růstem se také zlepšovala platební morálka podniků. Podíl tzv. nevykonných úvěrů klesl na počátku roku 2018 pod 4 % (nejníže od září 2008).

Graf 6.4 Míra investic nefinančních podniků celkem ve vybraných evropských státech (v %)

*Míra zisku se vztahuje jen k nefinančním podnikům, nezahrnuje tedy všechny ekonomické subjekty působící v příslušném odvětví. U popisů jednotlivých průmyslových oddílů či sekcí je v závorce uveden příslušný kód dle klasifikace CZ-NACE. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

V míře investic nefinančních podniků okupovalo Česko v EU, na rozdíl od většiny novějších členských států, čelní místo.

Přestože míra investic nefinančních podniků klesla vlani na minimum v historii samostatné ČR, stále se nacházela o více než 6 p. b. výše než v EU, resp. Eurozóně. Z dosažitelných údajů za členské státy Unie³⁴ za rok 2016 vyplynulo, že vyšší míru investic než Česko vykázalo jen Irsko (38,5 %). V těsném závěsu dále následovaly Slovensko, Švédsko a Španělsko (v rozmezí 27 až 28 %). Z novějších členských států Unie ze střední a východní Evropy, u nichž lze s ohledem k dlouhodobé podkapitalizovanosti ekonomiky i přílivu zahraničních investorů očekávat silnější investiční aktivitu v podnikové sféře, se tento předpoklad potvrdil jen v Rumunsku a Bulharsku. Naopak v Pobaltských státech, Polsku či Slovinsku míra investic nefinančních podniků průměrně úroveň EU nedosahovala.

³² Vyjadřuje podíl hrubých úspor na hrubé přidané hodnotě.

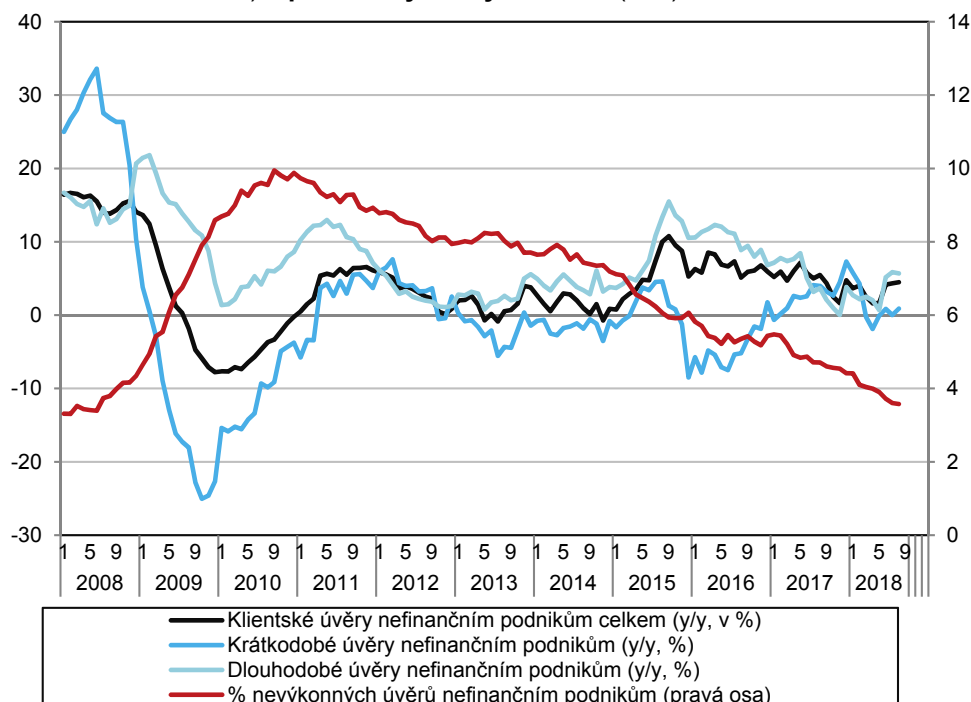
³³ Investice v širším pojetí (prostřednictvím tvorby hrubého kapitálu) vzrostly loni svižněji – o necelých 5 %. Meziroční změna stavu zásob čítala 42 mld. korun, nejvíce za posledních devět let.

³⁴ Bez chybějících aktuálních údajů za Maďarsko, Chorvatsko a Maltu.

Nejsilnější investiční aktivitu v ČR mezi podniky mají podniky veřejné.

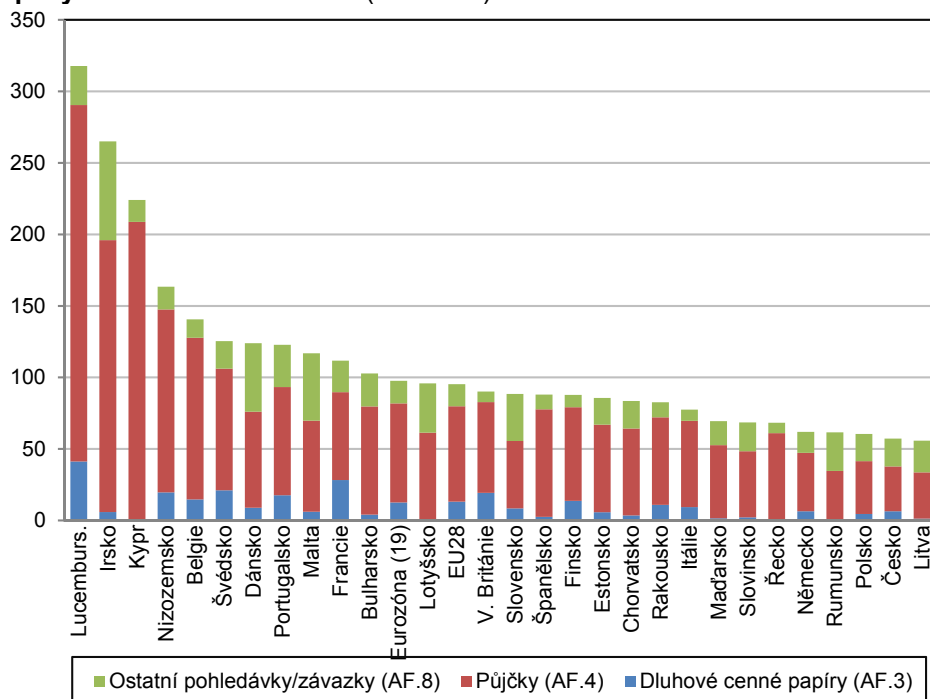
V rámci podnikové sféry v ČR dosahují dlouhodobě nejsilnější investiční aktivity veřejné nefinanční podniky³⁵. Počínaje rokem 2010 klesla míra investic v podnicích pod zahraniční kontrolou pod úroveň soukromých národních podniků.

Graf 6.5 Poskytnuté bankovní úvěry nefinančním podnikům (meziroční změna v %) a podíl nevykonných úvěrů (v %)

Zdroj: Česká národní banka

Graf 6.6 Konsolidovaný dluh nefinančních podniků* ve vybraných evropských zemích v roce 2017 (v % HDP)

*Pozn.: Součet vybraných finančních pasív v konečné rozvaze: Dluhové cenné papíry (AF.3), Půjčky (AF.4), Ostatní závazky (AF.8). Za Lucembursko, EU28 a uskupení Eurozóny uveden rok 2016. Zdroj: Eurostat

³⁵ To zčásti souvisí se specifickou odvětvovou skladbou (se silnějším zastoupením veřejných podniků v investičně náročných oborech – energetiky, dopravy a skladování či výzkumu a vývoje).

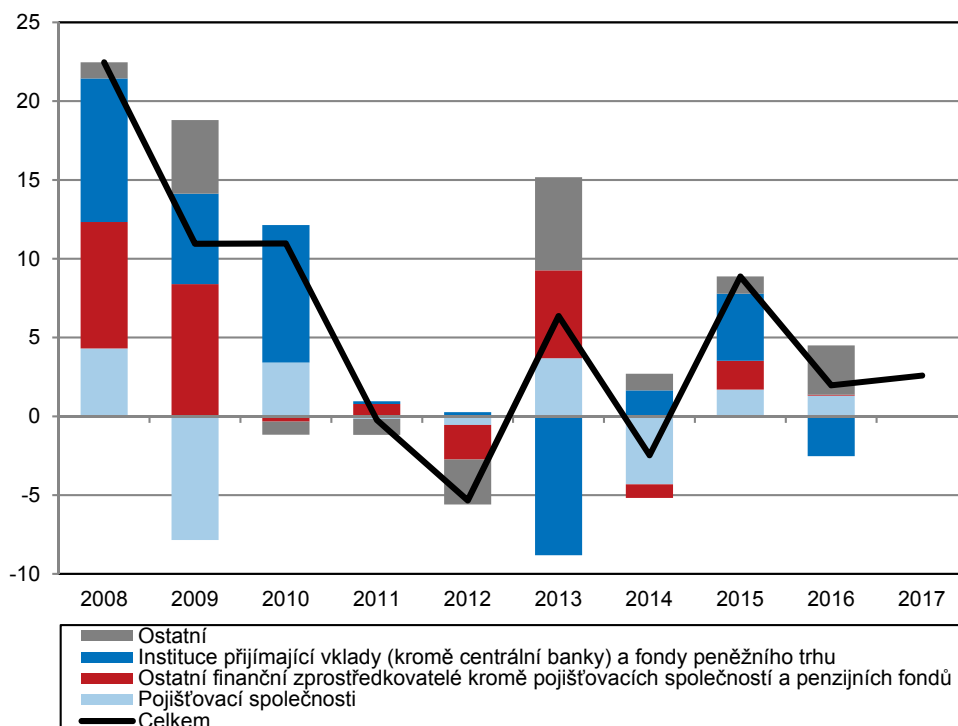

7. Finanční instituce

Ziskovost v sektoru finančních institucí meziročně vzrostla.

Hrubý provozní přebytek sektoru finančních institucí³⁶ loni dosáhl 107,3 mld. korun (v běžných cenách). Jde o nejvyšší hodnotu v dostupné časové řadě a poprvé se podařilo překonat úroveň roku 2010. Meziročně se hrubý provozní přebytek zvýšil o 2,5 mld. korun. Na rozdíl od zbytku ekonomiky ve finančním sektoru neprobíhal nárůst zaměstnanosti, ani se výrazněji nezvyšovaly průměrné mzdy. Celkový objem vyplacených náhrad zaměstnancům tak meziročně stagnoval (dosáhl 62,3 mld. korun a meziročně se snížil o 73,0 milionů), což se projevilo zvýšením výsledné ziskovosti sektoru. Míra zisku³⁷ loni dosáhla 61,3 %, což je o 0,5 p. b. více než v roce 2016.

Graf č. 7.1 Hrubá přidaná hodnota vybraných finančních institucí
(meziroční změna v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

Růst hrubé přidané hodnoty v sektoru finančních institucí zaostával za zbytkem ekonomiky a zejména nefinančními podniky.

Samotná hrubá přidaná hodnota (HPH) finančních institucí loni dosáhla 174,9 mld. korun a meziročně se zvýšila o 2,6 mld. Celkově se sektor podílel na hrubé přidané hodnotě národního hospodářství 3,9 %, což je nejméně od roku 2007. Recese, která přišla po roce 2008, postihla zejména sektor nefinančních podniků a až do roku 2010 nepřerušila prudký růst HPH finančních institucí. Podíl finančního sektoru na HPH tak rostl (vrcholu dosáhl v roce 2010, v posledních čtyřech letech klesal s tím, jak nová konjunktura podpořila nefinanční podniky). Zároveň růstová dynamika HPH finančních institucí v posledních čtyřech letech zaostávala za zbytkem ekonomiky. Stagnující ziskovost by mohla stimulovat vyšší investiční aktivita v sektoru. Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu zde v loňském roce nominálně narostly o 5,4 mld. korun (14,9 %). Tento výsledek navazuje na

³⁶ Základní činností finančních institucí je finanční zprostředkování nebo finanční pomocná činnost; jsou to např. banky, úvěrová družstva, investiční fondy a společnosti, finančně leasingové společnosti, holdingové finanční společnosti, burzy nebo pojišťovny a penzijní fondy. Kromě komerčních subjektů je do sektoru finančních institucí zahrnuta i centrální banka, její podíl na HPH celého sektoru tvoří přibližně 1 %.

³⁷ Podíl hrubého provozního přebytku na hrubé přidané hodnotě.

předchozí dva roky, kdy meziroční přírůstky rovněž dosahovaly dvouciferného tempa. Přímým následkem bylo rychlé zvýšení míry investic³⁸ v sektoru. Ta loni dosáhla 23,8 % (meziroční nárůst o 1,8 p. b., nárůst od roku 2014 o 7,3 p. b.). Investice finančních institucí jsou převážně zaměřeny na počítačové a softwarové vybavení. Elektronizace bankovníctví a finančnictví pak může mít přímý dopad ve formě poklesu počtu pracovníků v sektoru.

Loni u finančních institucí klesala zaměstnanost, což společně s mírným růstem průměrné mzdy v sektoru vedlo ke stagnaci objemu vyplacených mzdových prostředků.

Celková zaměstnanost³⁹ v sektoru finančních institucí v posledních šesti letech kolísala mezi 72 a 74 tis. osob. V loňském roce zde bylo zaměstnáno 71,5 tis. osob, což znamená meziroční pokles o 2,4 tis. (-3,2 %). Finanční sektor se podílel na celkové zaměstnanosti 1,4 %. To je stejně jako v roce 2016. Vývoj zaměstnanosti u finančních institucí byl v protikladu jak s celou ekonomikou, kde se celková zaměstnanost zvyšovala o 1,2 %, tak se sektorem nefinančních podniků (nárůst o 1,7 %). Objem vyplacených mezd a platů ve finančních institucích loni dosáhl 47,1 mld. korun. Meziroční navýšení dosáhlo jen 0,2 mld. korun (0,5 %). Mzdy a platy ve finančním sektoru tvořily 3,0 % z celkového vyplaceného objemu v ekonomice. Tento ukazatel meziročně poklesl o 0,2 p. b. Průměrná mzda ve finančním sektoru je značně vyšší než u nefinančních podniků (1,4 % zaměstnanců v ekonomice plyne 3,0 % mzdových prostředků), její růst však loni zaostával za celkovým průměrem v ekonomice. To potvrzuje hodnota průměrné mzdy ve finančnictví a pojišťovnictví (CZ-NACE K), která loni činila 51 928 korun⁴⁰ (druhá nejvyšší průměrná mzda v ekonomice), její meziroční navýšení však dosáhlo jen 3,6 %.

V měnové oblasti došlo k několika významným změnám.

V loňském roce došlo k několika významným změnám měnových podmínek, které se následně promítaly do činností finančního sektoru. Tou nejvýznamnější bylo ukončení kurzových intervencí a následný přechod do standardního režimu měnové politiky⁴¹. Od listopadu 2012 až do srpna 2017 setrvaly měnověpolitické sazby na technické nule. Na počátku srpna byla navýšena repo sazba z 0,05 % na 0,25 % a lombardní sazba z 0,25 % na 0,50 %. Další posun nastal v listopadu. Obě sazby byly zdvojnásobeny. Zvýšení sazeb proběhlo poprvé od roku 2008. V návaznosti na diskuzi o stabilitě finančního systému se ČNB rozhodla k aplikaci několika nástrojů tzv. makroobezřetnostní politiky. Nejviditelnější změnou bylo zpřísnění doporučení týkajících se poskytování hypotečních úvěrů. Šlo především o omezení výše poměru půjčované částky vůči hodnotě nemovitosti. Méně viditelnou změnou bylo zvýšení sazby kapitálové rezervy pro některé banky. Vzhledem k vrcholícímu hospodářskému cyklu bylo na konci roku 2017 vyhlášeno i zvýšení sazby proticyklické kapitálové rezervy s platností od 1. 7. 2018 (z 0,5 % na 1,0 %, další zvýšení na 1,25 % od 1. 1. 2019).

Na zvýšení měnověpolitických sazeb reagovaly i úrokové sazby mezibankovního trhu, které se držely na minimálních hodnotách několik předchozích let. Ke konci roku tak tříměsíční sazba PRIBOR dosahovala 0,75 % (meziroční nárůst o 0,47 p. b.) a roční PRIBOR činil 0,96 % (+0,51 p. b.). Zvýšení mezibankovních sazeb však loni nepocítili klienti z řad domácností ani podniků na svých účtech, kde úročení setrvalo na minimálních hodnotách. U půjček k jistým posunům docházelo. Mírně se zvyšovaly úrokové sazby na hypotečních úvěrech, zdražily i půjčky pro podniky. Naopak u spotřebních úvěrů pro domácnosti úročení klesalo a poprvé se tak dostalo pod hranici 10 %.

³⁸ Podíl výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu a hrubé přidané hodnoty.

³⁹ Počet úvazků na plnou pracovní dobu.

⁴⁰ Průměrná hrubá měsíční mzda na přepočtené počty zaměstnanců, kumulace ze čtvrtletního zjišťování.

⁴¹ Režim využívající úrokových sazeb k dosažení stanoveného cíle měnové politiky. Pokles měnověpolitických úrokových sazeb na tzv. technickou nulu v mnoha zemích znemožňoval tuto standardní cestu. Jedním z možných řešení bylo využití kurzu jako alternativního měnového nástroje.

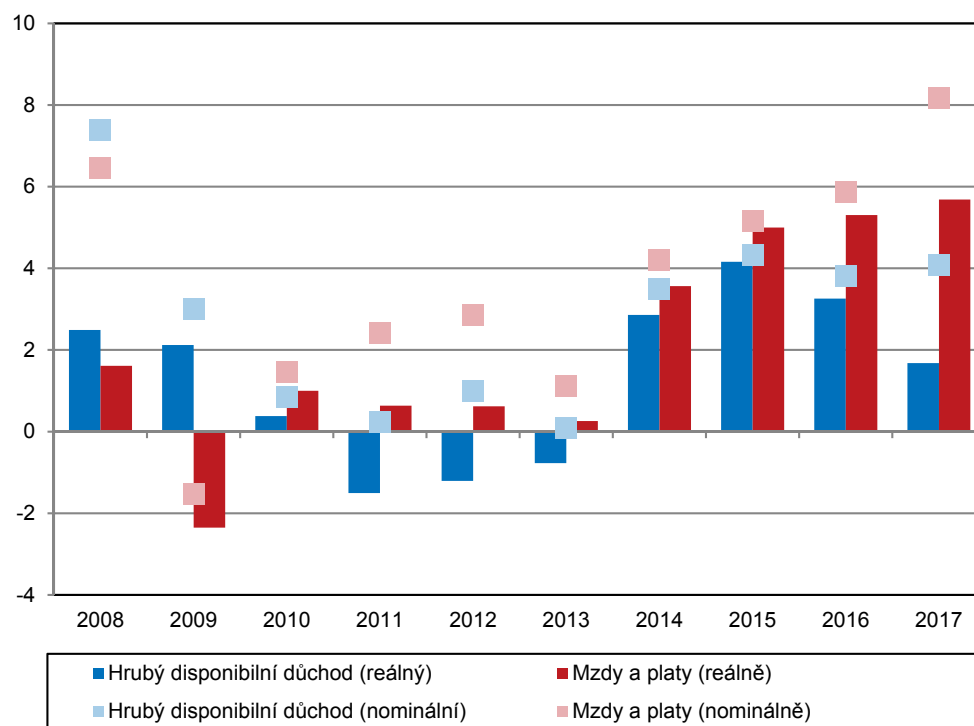
8. Domácnosti

8.1 Příjmy domácností

Příjmy domácností loni rostly poměrně silně. Na rozdíl od minulých let se na jejich reálném navýšení výrazněji projevoval růst cenové hladiny

Domácnosti loni čerpaly z rostoucího výkonu ekonomiky i ze souvisejícího pnutí na trhu práce. Výše hrubého disponibilního důchodu (HDD) domácností dosáhla 2 575,3 mld. korun a meziročně se zvýšila o 100,9 mld. (4,1 %). V porovnání s lety 2014–2016 se výrazněji zvětšil rozdíl mezi reálným a nominálním růstem HDD. V uvedeném období mezera nepřekonalala 1,0 p. b. (v roce 2015 to bylo jen 0,2 p. b.), a tak se i nižší zvýšení příjmů přímo promítalo do reálné kupní síly domácností. Loni se po očištění o cenové vlivy růst HDD zredukoval na o 2,4 p. b. na 1,7 %⁴². To je nejméně za poslední čtyři roky. Na příjmy domácností lze pohlížet i prostřednictvím hrubého upraveného disponibilního důchodu, který obsahuje i naturální sociální transfery. Jeho úroveň se loni zvýšila o 4,8 %, samotná hodnota naturálních sociálních transferů pak o 8,2 % (nejvíce od roku 2003). Na zrychlení tempa se promítlo výrazné zvýšení mezd pracovníků veřejného sektoru, které se pak projevovalo na hodnotě poskytnutých služeb.

Graf č. 8.1.1 Hrubý disponibilní důchod a mzdy a platy (meziroční růst v %)

Zdroj: CSÚ

Růst mezd a platů byl hlavním faktorem zvyšování disponibilních příjmů domácností.

Největší částí HDD domácností jsou náhrady zaměstnancům. Ty sestávají ze samotných mezd a platů a sociálních příspěvků placených zaměstnavateli a loni dosáhly 2 126,4 mld. korun. Objem samotných vyplacených mezd a platů se nominálně zvýšil o 8,2 %. V reálném vyjádření tato úroveň byla 5,7 %, což je společně s reálným růstem z roku 2005 nejvyšší hodnota za dostupnou časovou řadu. Ve směru růstu HDD působily i hrubý provozní přebytek a hrubý smíšený důchod. Jejich příspěvek byl však nejmenší za poslední čtyři roky. Důvodem je jen mírný nárůst objemu hrubých smíšených důchodů (zachycují příjmy z podnikání drobných podnikatelů zařazených do sektoru domácností). Ten loni vzrostl o 2,3 mld. korun, což je nejméně za poslední čtyři roky. Meziročně se totiž téměř

⁴² Reálný růst vypočítán pomocí deflátoru výdajů na spotřebu domácností.

nezměnil počet osob samostatně výdělečně činných a růst zaměstnanosti se projevil výhradně na počtu zaměstnanců. Naopak hrubý provozní přebytek (zachycuje hodnotu produkce domácností pro vlastní spotřebu a rovněž imputované nájemné a poskytování služeb bydlení) se zvýšil o 15,3 mld. korun (7,1 %), což je nejvíce od roku 2008. Jeho výrazný nárůst pravděpodobně odrážel prudký růst cen nemovitostí zachycený v imputovaném nájemném.

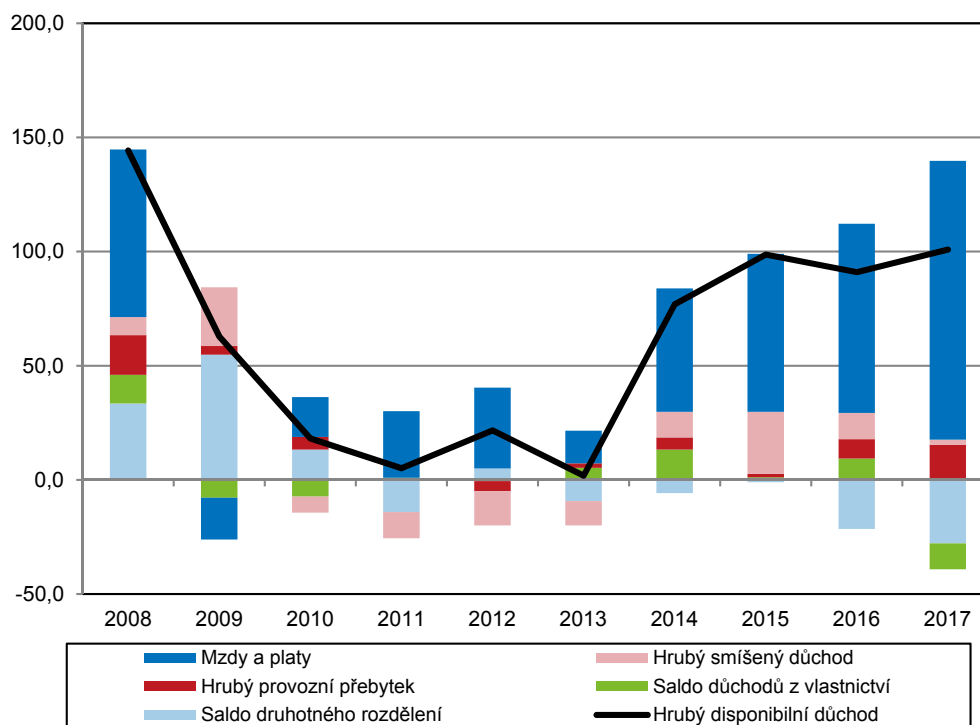
Kladné saldo důchodů z vlastnictví loni pokleslo.

Důchody z vlastnictví v českém prostředí nejsou velkou položkou HDD domácností. Celková hodnota těchto příjmů se v minulém roce snížila o 10,1 mld. korun a dosáhla 165,0 mld. Na druhé straně důchody z vlastnictví, které domácnosti musely vyplácet, se mírně zvýšily, což ve výsledku vedlo ke snížení salda důchodů z vlastnictví o 11,3 mld. korun. To je první pokles od roku 2012 a větší než v krizových letech 2009 a 2010. Důvodem snížení příjmů z vlastnictví byla opětovná redukce položky úroky o 2,5 mld. (navzdory loňskému zlomu ve vývoji úrokových sazeb čtvrtá v řadě). Dalším byl výrazný nárůst výše reinvestovaných zisků v roce 2016. Loňský návrat na obvyklou úroveň pak znamenal meziroční propad o 21,9 mld. korun. Naopak hodnota rozdělovaných důchodů společností domácnostem se loni zvýšila o 12,8 mld.

Příznivý vývoj ekonomiky vedl k navyšování objemu odvedených daní i sociálních příspěvků. Výsledkem bylo snížení kladného salda druhotného rozdělení.

Kladné saldo druhotného rozdělení v roce 2017 meziročně pokleslo o 27,8 mld. korun. Tato položka zahrnuje především různé sociální příspěvky a na druhé straně odvedené daně. Podobně jako v předchozím roce se projevil úspěšný vývoj ekonomiky, zejména vyšší objem odvedených daní z důchodů a jmění (nárůst o 22,2 mld. korun). Díky prudkému růstu mezd se výrazně navýšily i odvedené sociální příspěvky (o 60,7 mld.). Sociální příspěvky a dávky vyplacené domácnostem loni činily 623,4 mld. korun a zvyšovaly se (zejména kvůli valorizaci důchodů). Narostly o 17,4 mld. korun, což je více než v roce 2016. Ostatní běžné transfery dosáhly 244,0 mld. korun a zvýšily se o 27,5 mld. korun.

Graf č. 8.1.2 Hrubý disponibilní důchod domácností
(meziroční změna v mld. korun.)

Zdroj: ČSÚ

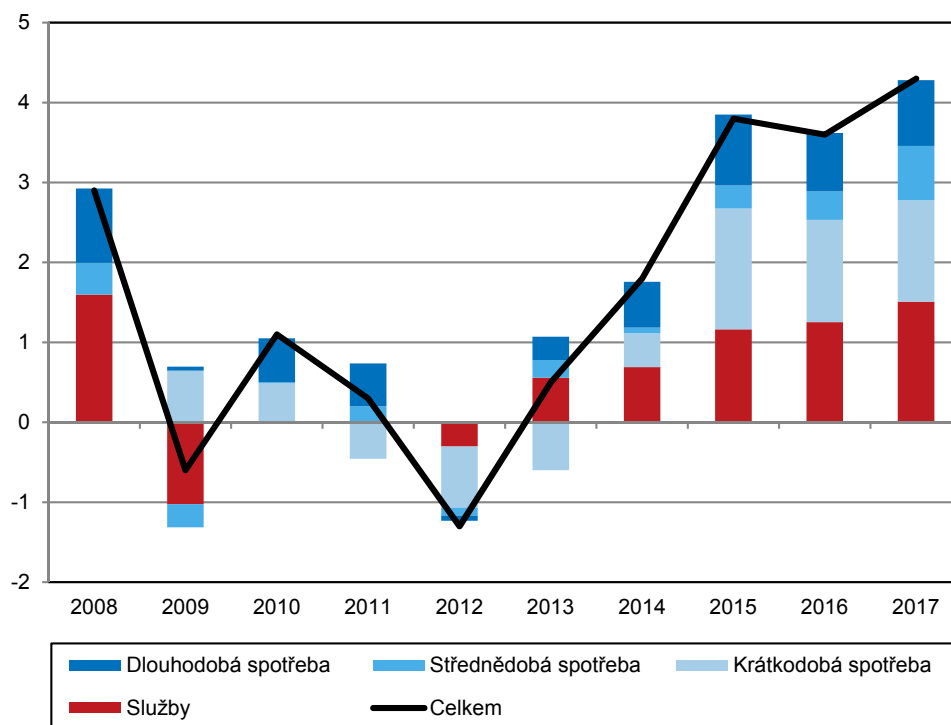

8.2 Výdaje domácností

Výdaje domácností na spotřebu rostly loni rychleji než disponibilní příjmy. To vedlo ke snížení míry úspor.

Výdaje domácností na konečnou spotřebu v běžných cenách v roce 2017 dosáhly 2 362,1 mld. korun. Reálně se spotřební výdaje domácností zvýšily o 4,3 %, což byla nejvyšší hodnota od roku 2003. Domácnostem totiž nahrával vysoký růst výdělků a stále poměrně mírný růst cenové hladiny. Období konjunktury v letech 2005–2007, se kterým bývá současná ekonomická situace srovnávána, bylo doprovázeno nižší reálnou dynamikou spotřeby domácností. Zároveň v minulém roce rostly spotřební výdaje rychleji, než výše disponibilního příjmu domácností. Výsledkem bylo snížení míry úspor na 9,4 % (11,6 % v roce 2016), což byla nejnižší hodnota od roku 1994. Naopak míra investic se zvýšila na 9,3 % (nejvyšší od roku 2010). Srovnání se zbytkem Evropské unie (dostupné jen do roku 2016) ukazuje, že mírou úspor se Česko v roce 2016 řadilo přibližně doprostřed žebříčku a mírně nad průměr celé unie. Loňský pokles by však domácí ekonomiku měl posunout do podprůměru (podle dostupných údajů byla míra úspor v EU těsně pod 10 %). Míra úspor má mezi evropskými zeměmi poměrně velký rozptyl. V roce 2016 se pohybovala od -2,3 % na Kypru až na 20,4 % v Lucembursku.

Graf 8.2.1 Příspěvky jednotlivých složek spotřeby domácností k celkovému meziročnímu růstu (objemové indexy, příspěvky v p. b., růst v %)

Zdroj: ČSÚ

Domácnosti si ve zvýšené míře pořízovaly trvanlivé statky, ale rovněž služby.

Celkový růst výdajů na spotřebu byl podpořen silnou dynamikou všech jejích složek. Domácnosti měly poměrně pozitivní očekávání budoucího ekonomického vývoje, což vedlo ke zrychlení růstu výdajů na trvanlivé⁴³ statky. Výdaje na zboží dlouhodobé spotřeby vzrostly o 9,0 %⁴⁴, u střednědobé spotřeby se tempo výrazně zvýšilo z 5,4 % v roce 2016 na loňských 10,0 %. Jde o mimořádně vysoký údaj, který značně přesahuje stejná čísla za období 2005-2007. Tento posun také stál za

⁴³ Obecně jsou trvanlivé statky ty, které lze používat opakovaně nebo kontinuálně po časové období jednoho roku a více. Dělíme je na statky dlouhodobé spotřeby, kam se řadí mimo jiné motorová vozidla, nábytek, ledničky, pračky, hudební vybavení, počítačové vybavení či šperky a střednědobé spotřeby, která zahrnuje oblečení, obuv, potřeby v domácnosti, vybavení pro sport a knihy.

⁴⁴ Údaje o spotřebě podle trvanlivosti i účelové strukturu výdajů jsou v národním pojetí

zrychlením celkové dynamiky. Růst spotřeby netrvanlivých statků⁴⁵, který obvykle bývá v čase vyhlazený a mírnější, se udržel na tempu předchozího roku a dosáhl 3,1 %. Rostoucí chuť domácností utrácet se však projevila na tempu výdajů na služby, které dosáhlo 3,5 % (nejvíce od roku 2008).

Vzhledem k vrcholu hospodářského cyklu se výdaje domácností více soustředily na zbytné statky.

Účelová struktura spotřebních výdajů domácností je v čase poměrně stálá, její krátkodobé fluktuace však výrazně souvisí s ekonomickým cyklem. Vzhledem k probíhajícímu vrcholu konjunktury se loni výrazněji zvyšovaly výdaje domácností na tzv. zbytné statky. Asi nejmarkantnější bylo zrychlení reálného růstu výdajů na oblečení a obuv na 13,2 % (6,7 %). Pokračovalo poměrně silné zvyšování výdajů na rekreaci, kulturu a sport (6,4 %). Zvýšená míra cestovního ruchu pomohla rovněž stravování a ubytování (5,1 %), kde zaznamenaly výrazný růst především výdaje na ubytovací služby (8,9 %).

Loni zesílil růst výdajů na bydlení a energie.

Z výdajů, které domácnosti nemohou ve větší míře omezit, se nejvýrazněji projevovalo bydlení, voda, energie a paliva. Jde o největší položku výdajů domácností a obvykle je její dynamika velmi mírná. Loni však výdaje na bydlení a energie vzrostly o 3,0 %. Projevil se totiž 9,3% nárůst výdajů na nájemné z bytu, stejně jako zvýšené náklady na běžnou údržbu a opravy bytu (11,6 %). Již čtvrtým rokem pokračoval silný růst výdajů na dopravu (7,4 %). Projevily se hlavně nákupy dopravních prostředků, které se zvýšily o 10,1 % (jde o třetí dvojciferný růst v řadě). Tempo růstu výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje se mírně zpomalilo a dosáhlo 3,4 % (5,1 % v roce 2016 bylo pro tuto spotřební položku netypicky vysoké). Domácnosti v roce 2017 rovněž obdržely a spotřebovaly 556,8 mld. korun ve formě naturálních sociálních transferů⁴⁶. Z toho 72,2 % tvořila netržní produkce vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD) a 27,8 % tržní produkce nakoupená vládními institucemi a NISD.

V roce 2017 se zvýšila míra investic domácností.

Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu domácností v roce 2017 dosáhly 235,3 mld. korun a nominálně se zvýšily o 6,0 %. To je však o 4,4 p. b. nižší tempo než v roce 2016. Loňské tempo však překročilo růst příjmů domácností a tak došlo ke zvýšení míry investic na 9,3 %. To Česko posouvá do mírného nadprůměru mezi evropskými zeměmi. Průměr EU činil v roce 2016 7,8 %, loni mírně překročila 8 %. Zároveň je pro evropské země míra investic rozptýlená méně než výše zmiňovaná míra úspor. Nejvyšší úroveň dosáhla v Nizozemí (11,2 %) a nejnižší v Lotyšsku (4,5 %).

Oproti roku 2016 však růst investiční aktivity poklesl, což zčásti korespondovalo s nižší dynamikou na hypotečním trhu.

Domácnosti investují hlavně do obydlí (více než 75 % jejich investiční aktivity). Ostatní investiční položky, které se objevují u sektoru domácností, jsou výsledkem investic podnikatelů zařazených do sektoru domácností. Ti investují hlavně do strojů a zařízení a dopravních prostředků. Propojení současného vývoje investiční aktivity domácností s trhem nemovitostí nahrává i podobná dynamika investic a poptávky po hypotečních úvěrech. Podle údajů ČNB v roce 2017 došlo ke zlomu v poskytování nových hypotečních úvěrů. V druhé polovině roku meziročně klesal objem nově poskytnutých hypotečních úvěrů (celkově byl objem nových hyp. úvěru loni o 1,5 % nižší než v roce 2016) a rovněž počet nových úvěrových smluv. Celkem bylo vydáno o 19,0 tisíc nových smluv méně než v roce 2016 (9,0 %). Tento vývoj rovněž dokládá rostoucí průměrnou výši poskytnutých úvěrů.

⁴⁵ Jedná se o potraviny, nápoje, tabák, farmaceutické výrobky, pohonné hmoty, kosmetiku apod.

⁴⁶ Jde o transfery od vládních institucí nebo NISD. Představují hodnotu zboží a služeb poskytnutých zejména ve formě zdravotní a sociální péče, vzdělání, bydlení.

9. Hospodaření vládních institucí

Hospodaření sektoru vládních institucí bylo loni přebytkové.

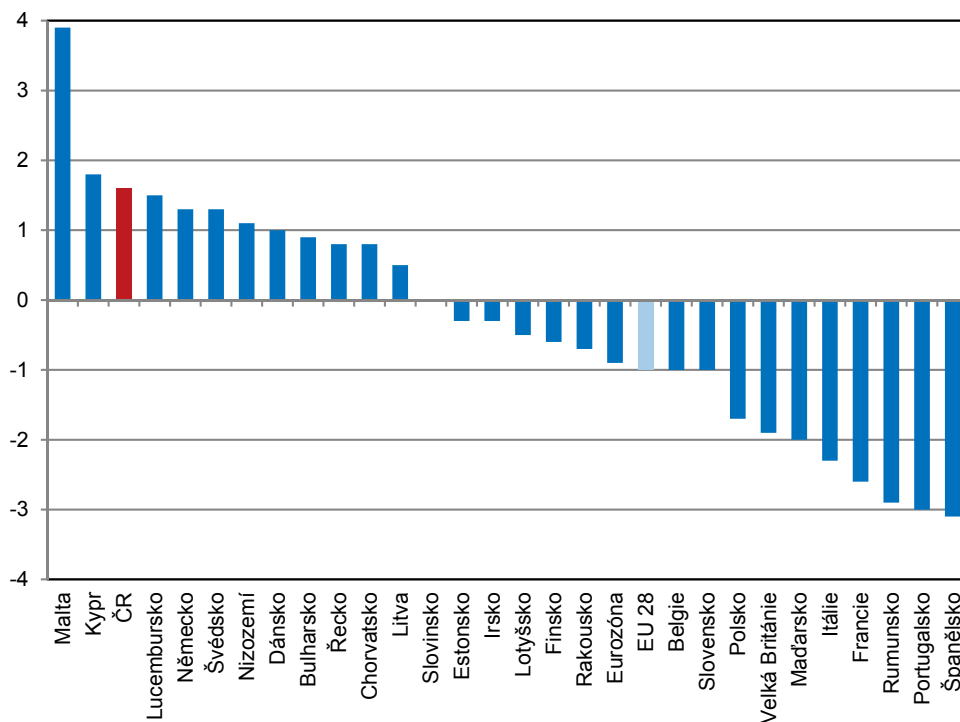
Hospodaření vládních institucí loni podruhé v řadě dosáhlo přebytku, který překonal předchozí kladné saldo z roku 2016 o 46,0 mld. korun a dosáhl 80,6 mld. Na rozdíl od roku 2016, kdy k přebytku přispělo hlavně snížení celkových výdajů, se o příznivý výsledek loni zasloužily hlavně výrazně vyšší příjmy, jejichž růst loni zrychlil. Značně se zvýšil i relativní přebytek. Celkově dosáhla výše přebytku vůči HDP 1,6 % (o rok dříve 0,7 %), čímž se ČR zařadila na třetí příčku v rámci Evropské unie.

Příznivý ekonomický vývoj umožnil snížení deficitů v EU.

Příznivý ekonomický vývoj se odehrával i ve zbytku EU, což ve většině zemí vedlo k poklesu relativních i absolutních deficitů (případně zvýšení přebytků). Celkový deficit vládních institucí zemí EU loni činil 146,6 mld. eur a meziročně se zmínil o 95,2 mld. Relativní deficit se snížil z 1,6 % HDP Unie v roce 2016 na loňské 1,0 %. Přebytku hospodaření loni dosáhlo 13 států (v roce 2016 to bylo 11). Nejvyšší relativní přebytek měla Malta (3,9 % HDP), kde rovněž došlo k nejmarkantnějšímu meziročnímu zvýšení (o 2,9 p. b.). Na druhém místě byl Kypr s 1,8 % a třetí nejvyšší relativní přebytek mělo Česko (zlepšení o dvě příčky). Většina zemí EU měla deficitní financování, i tak se u mnoha zemí salda redukovala. Tříprocentní hranici Maastrichtského kritéria těsně překročilo jen Španělsko (deficit 3,1 % HDP), na hranici bylo Portugalsko (3,0 %, jedna ze čtyř zemí, kde došlo k meziročnímu zhoršení) a třetí nejvyšší relativní deficit mělo Rumunsko (2,9 %).

Graf č. 9.1 Čisté půjčky/vypůjčky sektoru vládních institucí

(v % HDP, z údajů v běžných cenách)

Zdroj: Eurostat

Přebytku bylo dosaženo především díky silně rostoucím příjmům.

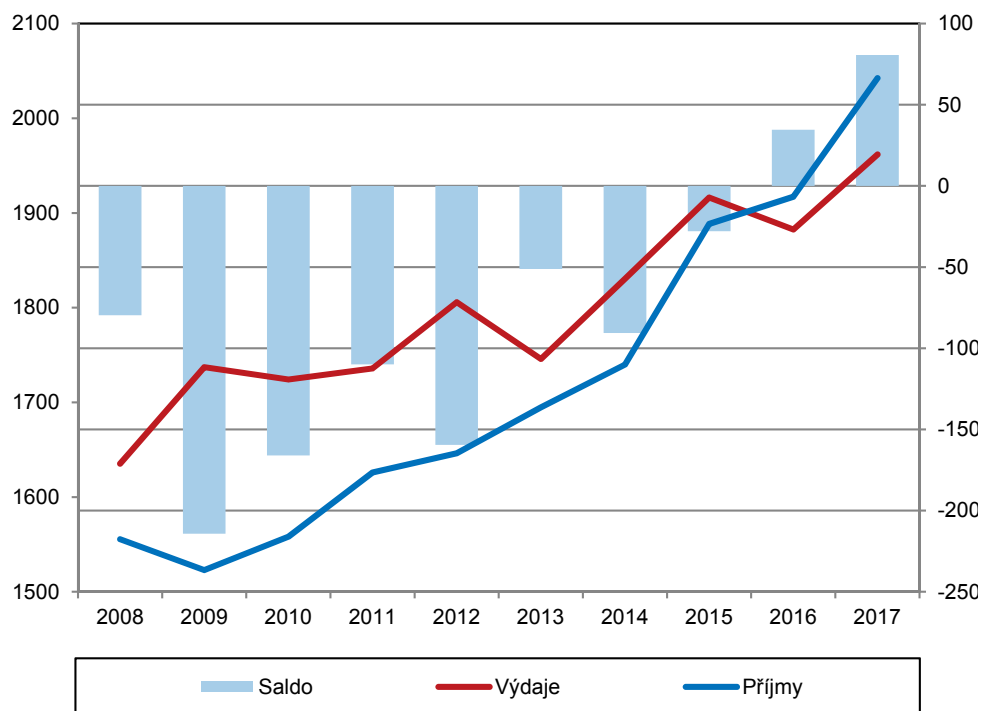
Jak již bylo zmíněno výše, díky výraznému hospodářskému růstu se zvýšily i příjmy vládních institucí. Ty byly rozhodujícím faktorem pro výsledek jejich hospodaření. Celkově příjmy dosáhly 2 042,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 125,3 mld. korun (6,5 %). Příznivý ekonomický vývoj se přímo odrážel v příjmech z daní, jejichž růst v porovnání s rokem 2016 zrychlil. Objem přijatých daní z výroby

a dovozu vzrostl o 7,3 %, z toho u daní z produktů to bylo 7,1 % a ostatních daní z výroby 11,0 %. Objem daní typu DPH se zvýšil o 9,5 %. Výrazný růst mezd se dál projevoval na výši daní z příjmů i sociálních příspěvků. Přijaté běžné daně z důchodů a jmění tak vzrostly o 7,9 % a čisté sociální příspěvky o 8,0 %. Na straně příjmů výrazně klesaly jen důchody z vlastnictví a úroky. Mírně poklesla i hodnota přijatých kapitálových transferů, která se propadla již v roce 2016 (jde především o dotační prostředky z EU).

Výdaje rovněž rostly. Výrazným faktorem byly náhrady zaměstnancům odrážející růst mezd a platů.

Rostly i celkové výdaje vládních institucí. Ty dosáhly 1 961,8 mld. korun a meziročně se zvýšily o 79,3 mld. (4,2 %). Neopakovala se tak redukce z roku 2016, která přispěla k tehdejšímu přebytku. Výdaje vládního sektoru byly poznamenány výrazným růstem mezd a platů, který se následně přímo promítl do náhrad zaměstnancům tohoto sektoru, které vzrostly o 10,2 %. Hodnota naturálních sociálních transferů (tržní produkce nakoupené vládními institucemi a netržní produkce samotných vládních institucí) vzrostla o 3,9 %, což bylo rychlejší tempo než u hodnoty samotných sociálních dávek (2,8 %). Jde mimo jiné o důsledek vyšších nákladů na pracovní sílu. Mírně vzrostl objem vyplacených dotací (3,2 %). Naopak pokračoval výrazný pokles hodnoty vyplacených důchodů z vlastnictví (-14,3 %). V porovnání s rokem 2016 došlo k výraznému zvýšení investičních výdajů. Celkově hodnota výdajů na tvorbu hrubého kapitálu vzrostla o 10,7 %, to však nestačilo na kompenzaci propadu z předchozího roku (-34,5 %). Kapitálové výdaje nepřekonal y úroveň let 2014 a 2015.

Graf č. 9.2 Příjmy, výdaje (levá osa) a čisté půjčky/výpůjčky (pravá osa) vládních institucí (v mld. korun)

Zdroj: ČSÚ

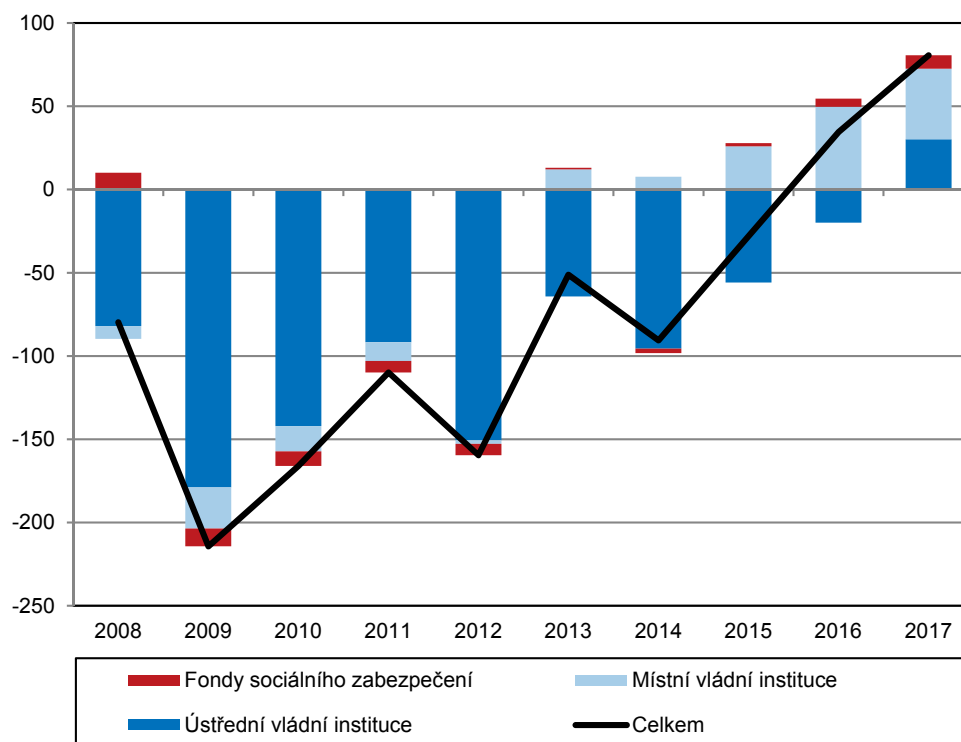
Přebytku hospodaření dosáhly všechny subsektory.

V loňském roce se na přebytku podílely všechny subsektory vládních institucí. Přebytku 30,1 mld. korun dosáhly i obvykle deficitní ústřední vládní instituce, u nichž došlo k nárůstu příjmů o 88,2 mld. korun (6,4 %). Ústřední vládní instituce jsou většinovým příjemcem výnosů z daní, které příjmovou stránku salda ovlivnily nejsilněji. Výdaje tohoto subsektoru přitom rostly pomaleji než v celém sektoru (2,7 %). Tohoto výsledku bylo dosaženo i kvůli prakticky nezměněné úrovni

kapitálových výdajů, které se oproti roku 2016 zvýšily jen o 0,4 %. Místní vládní instituce dosahují přebytků již delší dobu, ten loňský se však meziročně snížil o 7,2 mld. korun. V roce 2017 jejich příjmy vzrostly o 41,1 mld. korun (7,7 %) i díky silnému růstu daňových výnosů (daně z výroby a dovozu o 9,9 %, daně typu DPH o 11,6 %). Výdaje u místních vládních institucí se navýšily poměrně razantně – o 10,0 %. Zahrnují především náhrady zaměstnancům (růst o 10,3 %) a také kapitálové výdaje, které po propadu v roce 2016 zaznamenaly růst o 26,1 % (jejich úroveň však nepřekonala rok 2015 ani 2014). Subsektor fondů sociálního zabezpečení⁴⁷ těžil z růstu objemu vybraných sociálních příspěvků, který byl navázán na růst mezd a platů. Příjmy se tak zvýšily o 6,4 %. Růst výdajů zrychlil na 5,3 %, ale i tak dosáhl subsektor nejvyššího přebytku od roku 2008 (8,0 mld.), a to již potřetí v řadě.

Graf č. 9.3 Čisté půjčky(+)/výpůjčky(-) vládních institucí v členění na subsektory
(v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Celkový dluh se mírně snížil, během roku však výrazně kolísal.

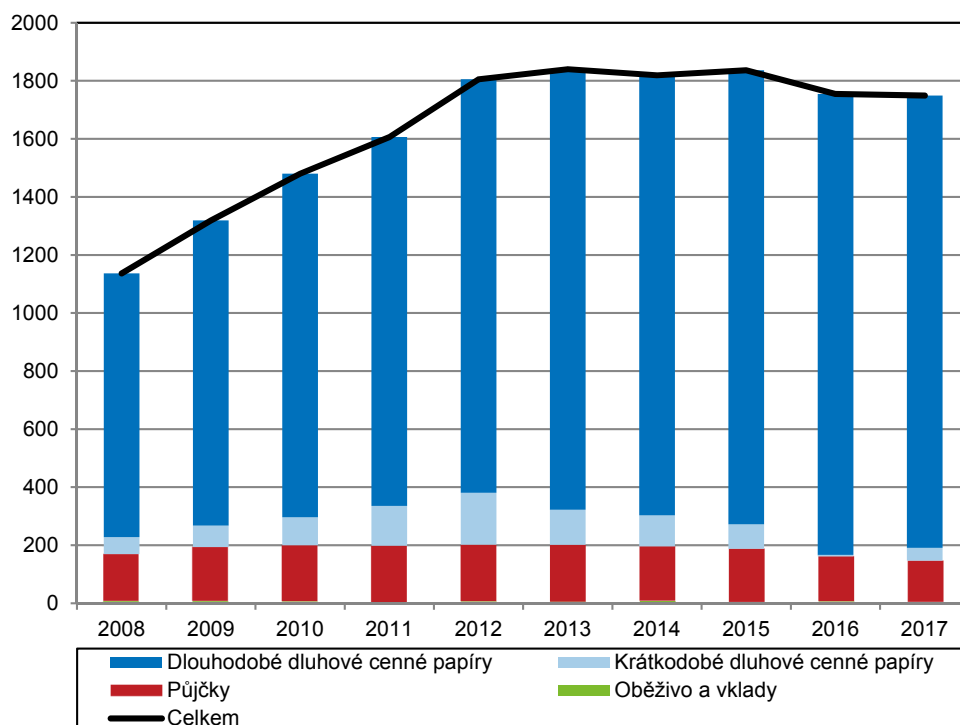
Celkový dluh sektoru vládních institucí k 31. 12. 2017 činil 1 749,1 mld. korun. Nominální dluh setrval na úrovni minulého roku, když se meziročně snížil o 5,7 mld. korun. Vývoj v průběhu roku měl výraznější dynamiku. V první polovině roku totiž výrazně narůstal (od konce roku 2016 do 30. 6. 2017 dohromady o 168,7 mld. korun). Drtivá většina z tohoto nárůstu měla formu krátkodobých dluhových cenných papírů (143,4 mld.). Ve 3. čtvrtletí pak úroveň dluhu klesla o 184,2 mld. korun (z toho pokles u krátkodobých dluhopisů činil 147,9 mld.). Tento vývoj ukazuje na pravděpodobnou snahu využít nízkých úrokových sazeb na dluhopisovém trhu na počátku roku v kombinaci se specifickou situací končící intervencí ČNB. Na konci roku 2017 byl podíl krátkodobých dluhových cenných papírů na celkovém dluhu vyšší než v roce 2016.

⁴⁷ Zahrnuje především zdravotní pojišťovny.

Díky výraznému hospodářskému růstu se relativní dluh většiny zemí EU snižoval.

Podíl dluhu na HDP (relativní dluh) ke konci roku 2017 činil 34,6 %, což bylo o 2,2 p. b. méně než v roce 2016. Relativní dluh Česka se snížil počtvrté v řadě. Česko dosáhlo čtvrtého nejnižšího relativního dluhu mezi státy EU. Relativní dluh se loni snižoval téměř ve všech zemích unie. Napomohl tomu zejména silný hospodářský růst, protože v absolutním vyjádření dluh (v eurech) ve většině zemí rostl. Nejnižšího relativního dluhu dlouhodobě dosahuje Estonsko (9,0 % HDP v roce 2017). Druhé Lucembursko mělo dluh vůči HDP 23,0 % a šlo o jednu ze dvou zemí, kde relativní dluh vzrostl. V Bulharsku relativní dluh činil 25,4 %. Na opačném konci mezinárodního srovnání jsou státy jižní Evropy. Řecké relativní zadlužení se mírně snížilo na 178,6 % HDP, Itálie dosáhla 131,8 % a Portugalsku se podařilo snížit relativní dluh o 4,2 p. b. na 125,7 % HDP. Více než celého HDP země dosáhli ještě dluh Belgie (103,1 %).

Graf č. 9.4 Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí
(v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Vybraná odvětví ekonomiky

10. Zemědělství, lesnictví a rybnářství

Růst hrubé přidané hodnoty v odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství se vloni zastavil. Souviselo to především se slabšími výsledky rostlinné produkce.

Svízný růst výkonu primárního sektoru⁴⁸ tažený v letech 2014 až 2016 především velmi dobrou úrodou základních plodin se vloni již neopakoval. Hrubá přidaná hodnota (HPH)⁴⁹ se meziročně snížila o rovná 3 %, nejvíce po roce 2010. K tomuto výsledku přispěly všechny dílčí odvětví primárního sektoru vyjma lesnictví a těžby dřeva, kde naopak výkony vzrostly. Slabší loňská úroda spolu se silícími mzdovými náklady napříč celým sektorem se odrazily v ziskovosti podniků. Podíl hrubého provozního přebytku nefinančních podniků v zemědělství, lesnictví a rybnářství na jimi vytvořené HPH se meziročně snížil o 4 p. b. (na 75 %)⁵⁰. I tak šlo ale o třetí nejlepší výsledek v novodobé historii.

Míra investice podniků v primárním sektoru stagnovala, nadále ale zůstávala nad průměrem národního hospodářství.

Míra investic v primárním sektoru ve srovnání s rokem 2016 stagnovala. Podíl tvorby hrubého fixního kapitálu (THFK) na HPH činil 40 % (v celém národním hospodářství 28 %). Míra investiční aktivity má na rozdíl od většiny ostatních odvětví ekonomiky dlouhodobě spíše rostoucí trend⁵¹. Více než dvě třetiny nových investic směřovalo loni do strojů a zařízení, necelá čtvrtina do budov a staveb. Ve srovnání s celou ekonomikou se ve struktuře investic primárního sektoru více uplatňují dopravní prostředky, ostatní stoje a zařízení (kromě prostředků na ICT) a vzhledem k charakteru výrobního procesu logicky i pěstované biologické zdroje (hospodářská zvířata, stromy, ostatní plodiny). Negativně vyznívá dlouhodobě nízký podíl investic orientovaných na produkty duševního vlastnictví (v roce 2017 šlo jen o 1,6 % z THFK)⁵².

Míra investic v primárním sektoru převyšovala v Česku úroveň EU o více než čtvrtinu.

Míra investic v primárním sektoru dlouhodobě zůstává, podobně jako ve většině ostatních segmentů ekonomiky, v Česku nad úroveň EU (kde v roce činila 31 %). Relativně nejvíce bylo investováno v některých starších členských státech se silným zastoupením zemědělské živočišné produkce a významnou dotační podporou (např. v Dánsku, Belgii, Velké Británii, Německu či Rakousku).

Zaměstnanost v primárním sektoru zůstala stabilizovaná. Výše průměrných výdělků i produktivita práce setrvaly výrazněji pod úrovní celé ekonomiky.

Celková zaměstnanost⁵³ v zemědělství, lesnictví a rybnářství je po roce 2010 stabilizovaná. Meziročně loni pracovníků mírně přibýlo (o 0,6 %) zásluhou vyššího počtu sebezaměstnaných v zemědělství i nárůstu četnosti zaměstnanců v lesnictví a těžbě dřeva. Spíše než celková četnost pracovníků zůstává problémem jejich věkové složení⁵⁴. Průměrné hrubé výdělky⁵⁵ vzrostly o 5,0 % (a již třetím rokem v řadě za tempem v celé ekonomice zaostaly). Jejich loňská měsíční výše (23,5 tis. korun) byla o pětinu pod úrovní národního hospodářství. V rámci celého odvětví dosáhli mírně příznivějšího postavení zaměstnanci v lesnictví a těžbě dřeva (27,3 tis. korun). Toto dílčí odvětví také jako jediné z primárního sektoru

⁴⁸ Primární sektor je zde pojímán v užším vymezení. Zahnuje odvětvové oddíly rostlinná, živočišná výroba, myslivost; lesnictví a těžba dřeva; rybolov a akvakultura. Není zde naopak zahrnuto odvětví těžby a dobývání, jehož vývoj je stručně nastíněn v kap. 3.2 (Průmysl).

⁴⁹ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů. Kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

⁵⁰ Primární sektor se na rozdíl od drtivé většiny ostatních odvětví ekonomiky vyznačuje výrazně nižší dominací nefinančních podniků ve prospěch vyšší role drobných podnikatelů (v národním účetnictví zařazených do sektoru domácností). Tato skutečnost je ještě více než v Česku patrná ve starších členských státech EU. V ČR vytvářely vloni nefinanční podniky jak v zemědělství, tak i v lesnictví necelých 60 % HPH těchto dílčích odvětví. Dominovaly (94 %) jen v tuzemských podmínkách zcela okrajovém segmentu rybnářství (podílejícího se na přidané hodnotě celého primárního sektoru jen 0,5 %).

⁵¹ Loňská míra investic byla v primárním sektoru čtvrtá nejvyšší v historii samostatné ČR a za dosud rekordní úroveň z roku 2012 (41 %) zaostala jen nepatrně. Na relativně vysoké investiční aktivitě celého sektoru se podílela většina dílčích odvětví, vyjma lesnictví a těžby dřeva, ve které i přes pokračující růst loni dosahovala jen 17 % (a patřila naopak v rámci celé ekonomiky k výrazně podprůměrným).

⁵² Menší podíl měly vloni na úrovni 22 odvětvových sekcí ekonomiky jen činnosti v oblasti nemovitostí.

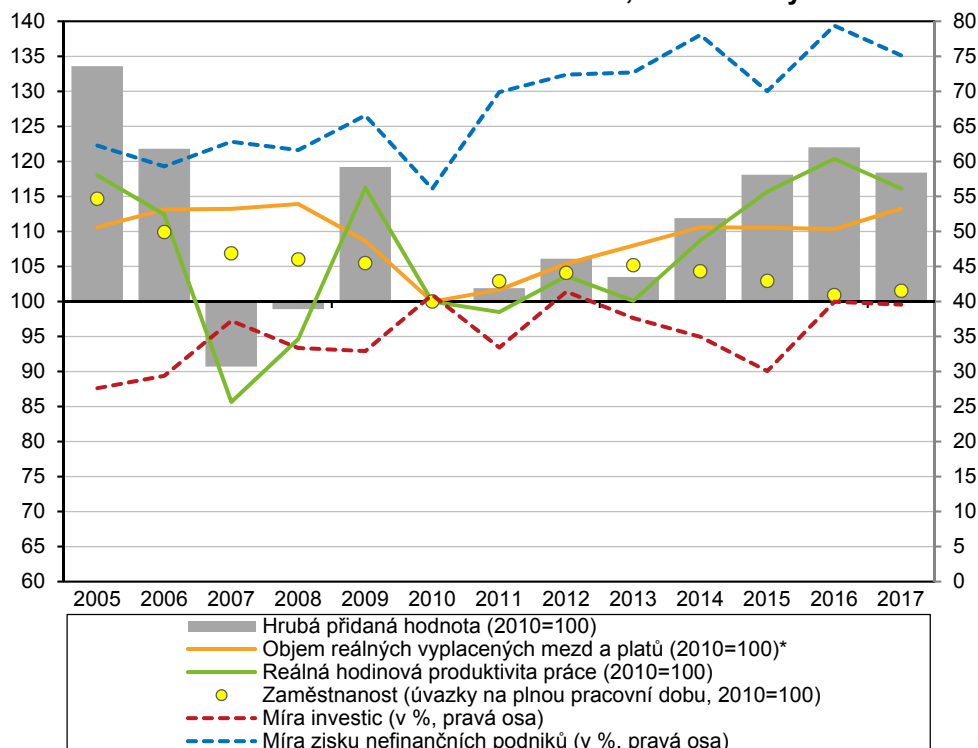
⁵³ Údajů týkajících se trhu práce (zaměstnanost, mzdy) vychází z národních účtů a jsou přepočteny na plné úvazky.

⁵⁴ Dle výsledků Strukturálního šetření v zemědělství v roce 2016 bylo z celkového počtu pravidelně zaměstnaných osob v zemědělství v ČR (130 tis.) 36 % ve věku 55 a více let (v Jihomoravském a Zlínském kraji téměř 40 %). Naopak do 35 let bylo v ČR jen 18 % pracovníků.

⁵⁵ Zahnují veškeré příjmy ze zaměstnání – jak v peněžní, tak i v naturální podobě.

dlouhodobě vykazuje vyšší hodinovou produktivitu práce – v roce 2017 o čtvrtinu nad úrovní celé ekonomiky⁵⁶.

Graf 10.1 Základní ukazatele odvětví zemědělství, lesnictví a rybnářství

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Podíl primárního sektoru na celkové zaměstnanosti byl v Česku v rámci skupiny novějších členských států EU druhý nejvyšší

Role primárního sektoru v celé ekonomice optikou zaměstnanosti i HPH se ve starších i novějších členských zemích EU dlouhodobě snižuje. V ČR (stejně jako na Slovensku) zaměstnával v roce 2017 jen 3,0 % všech pracovníků, šlo po Maltě (1,5 %) o druhý nejvyšší podíl mezi novějšími členskými státy EU a také desátý nejvyšší v celé Unii (již vévodilo Rumunsko s 24 % a Bulharsko s 19 % a s odstupem Řecko s 11 %). Na HPH se v roce 2017 primární sektor v Česku podílel 2,3 %, podobně jako v Polsku (kde ale zaměstnával plnou desetinu všech pracovníků). Vyšší podíl na přidané hodnotě nežli na zaměstnanosti byl (ze zemí EU a ESVO) zaznamenán jen na Islandu a Slovensku.

V Česku dlouhodobě posiluje váhově dominantní rostlinná produkce nad živočišnou výrobou.

Detailnější strukturální pohled na vývoj výkonů v rozhodující části primárního sektoru ekonomiky poskytuje souhrnný zemědělský účet⁵⁷. Z něj plyne, že počínaje rokem 2004, kdy Česko vstoupilo do EU, převažuje rostlinná produkce nad živočišnou⁵⁸ a tento trend spíše posiluje. Nejvyšší váhy (60 %) dosáhla rostlinná produkce v roce 2016, když se projevil vliv velmi dobré úrody (hlavně obilovin i technických plodin). Loni podíl rostlinné produkce na výkonu celého zemědělského odvětví klesl na 55,6 %. Produkce celého zemědělského odvětví (vyjádřená ve stálých cenách roku 2000) se loni nacházela fakticky na úrovni roku 2015, ve srovnání s rokem 2016 se ale o téměř 6 % snížila (z toho v samotné rostlinné produkci o desetinu). Stála za tím nižší produkce ve váhově dominantní

Produkce celého zemědělského odvětví meziročně klesla. Slabší úroda se prolínala drtivou většinou oblastí rostlinné produkce.

⁵⁶ Ve váhově dominantním odvětví primárního sektoru – rostlinné a živočišné výrobě i myslivosti – dosahovala vloni hodinová produktivita práce 60 % úrovně národního hospodářství.

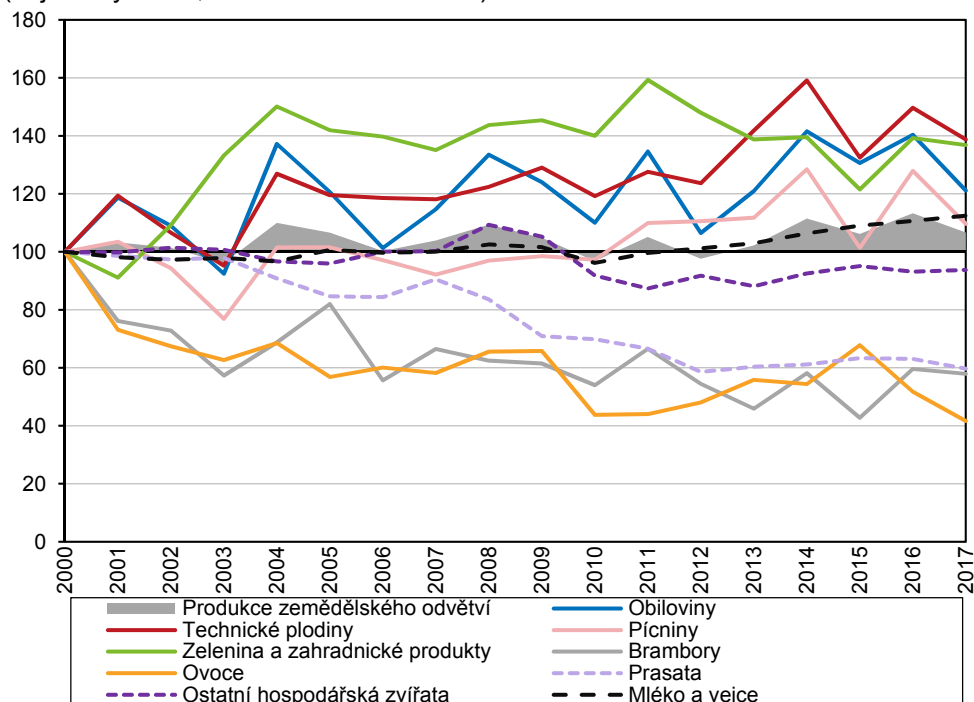
⁵⁷ Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) nezahnuje jednotky produkující jen pro vlastní spotřebu (zahrádky a chov hospodářských zvířat u domácností). Zemědělská produkce pro vlastní spotřebu rolníků, jejichž hospodářství překročí spodní prahovou hodnotu, je ale součástí SZÚ.

⁵⁸ To v roce 2017 platilo pro patnáct států EU. Šlo většinou o novější členské státy a dále také o většinu středomořských států. Ze zemí, které vstoupily do EU po roce 2000, vykazovaly vyšší specializaci zemědělství na živočišnou výrobu jen Polsko (53 %) a také některé malé ekonomiky (Maltý, Kypr, Estonsko).

skupině obilovin (meziročně o bezmála sedminu), s poklesem se ale potýkaly téměř všechny hlavní skupiny rostlinné produkce. Slabší sklizeň byla loni výsledkem hlavně nižších hektarových výnosů, neboť z významnějších plodin klesla citelněji produkční plocha jen u jednoletých pícnin, triticales a máku (mezi 8 a 9 %). Meziroční srovnání úrody je ale ovlivněno výjimečně příznivým rokem 2016⁵⁹. Nicméně i ve srovnání s desetiletým průměrem (za období 2008 až 2017) loňská sklizeň zaostala, a to zejména u obilovin (o 5,0 %) ⁶⁰ a olejnin (4,6 %). Zatímco u obilovin byl pokles sklizní proti dlouhodobému průměru ovlivněn výhradně nižší produkční plochou, u olejnin naopak snížením výnosů (při mírném růstu produkční plochy o 1,1 %) ⁶¹.

Graf 10.2 Produkce v zemědělského odvětví
(objemový index, úroveň roku 2000=100)*

*Údaje ve stálých cenách roku 2000, Data za rok 2017 jsou předběžná.
Zdroj: ČSÚ (souhrnný zemědělský účet)

Úrodu ovoce loni poznamenaly opakované jarní mrazy. Objem produkce zeleniny se meziročně výrazně nezměnil.

Výrazněji se nedařilo ovocnářství, kde loňskou sklizeň poznamenaly opakované mrazy v jarním období (duben, květen). Meziroční propad sklizní měl plošný charakter, lepší úrody dosáhli jen pěstitelé broskví a meruněk (jejich sklizeň v roce 2016 byla ale vůbec nejslabší v novodobé historii). Ve výrazně dominantním segmentu ovocnářství – produkci jablek – se loni sklizeň snížila proti roku 2016 o 16 %, proti desetiletému průmětu o 15 %. Hluboký pokles úrody proti dlouhodobému průměru byl u některých ostatních produktů ovlivněn rovněž klesajícími počty pěstovaných stromů či keřů (broskve, višně, rybíz). Podstatně lépe na tom loni byli producenti čerstvé zeleniny⁶². Dařilo se produkci mrkve, květáku či

⁵⁹ Sklizeň obilovin (8,60 mil. tun) byla čtvrtá nejvyšší v historii sledování (od roku 1918), u samotné pšenice (5,45 mil. tun) se dokonce jednalo o absolutní rekord.

⁶⁰ Nižší sklizeň obilovin se týkala hlavně kukuřice na zrno (-25 %), žita (-22 %), ječmene (-7 %) a ovsu (-6 %). Byla důsledkem významného poklesu produkčních ploch. Naopak u pšenice, jakožto váhově dominantní obiloviny (tvořící v roce 2017 téměř dvě třetiny objemu sklizených obilovin), zůstaly loni jak produkční plocha, tak i hektarové výnosy oproti desetiletému průměru nezměněny.

⁶¹ K poklesu hektarových výnosů oproti dlouhodobému průměru došlo loni především u váhově dominantní olejnin – řepky (o 8 %) a dále také u máku (o 14 %). U obou těchto plodin přitom patří Česko dlouhodobě k nejvýznamnějším producentům v EU. V roce 2016 vytvářela řepka v tuzemsku 10,7 % celkové produkce zemědělského odvětví – nejvíce ze všech států celé EU (1,8 %). S výraznějším odstupem následovaly Lotyšsko (7,6 %), Slovensko (6,4 %) a dále pak ostatní státy Pobaltí.

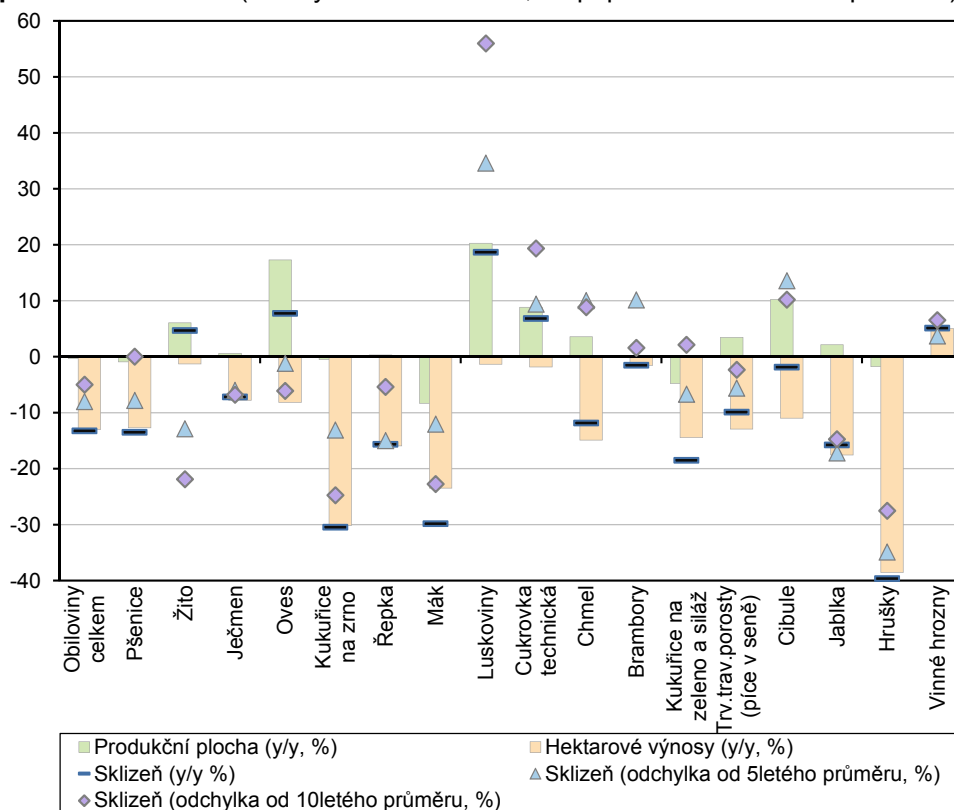
⁶² Zatímco hodnota produkce (ve stálých cenách) klesla v ovocnářství meziročně o téměř pětinu, u čerstvé zeleniny o necelá 3 %.

kedluben, naopak o dvě třetiny propadla meziročně sklizeň rajčat. Vedle tržní produkce ovoce, zeleniny či brambor se sklizeň z nezanedbatelné části tradičně odehrává také u drobných pěstitelů v sektoru domácností (tj., mimo zemědělský sektor)⁶³.

Dařilo se producentům cukrové řepy, luskovin, chmele i vinných hroznů.

Příznivá byla loni úroda cukrové řepy (4,4 mil. tun, druhá nejvyšší od roku 1990) i luskovin. Produkce těchto plodin v posledních třech letech těží z rozšiřujících se osevních ploch. Sklizeň brambor se meziročně prakticky nezměnila a zároveň se ani výrazněji neodchýlila od desetiletého průměru. Slunný, velmi teplý a srážkově normální loňský rok svědčil produkci vinných hroznů (meziročně +5 %, proti 10letému průměru +7 %). Sklizeň chmele, tradiční exportní komodity tuzemského zemědělství, dosáhla i přes meziroční pokles (o 12 %) třetí nejlepší výsledek po roce 2005.

Graf 10.3 Sklizeň, produkční plocha a hektarové výnosy* hl. zemědělských plodin v roce 2017 (změny v % - meziročně, resp. proti dlouhodobému průměru)

*U jablek a hrušek výnos na jeden strom.

Zdroj: ČSÚ

Slabší výsledky výroby masa byly vykompenzovány dlouhodobě příznivějším vývojem i produkce mléka a vajec.

Situace v živočišné produkci zůstává po odeznění významnějších turbulencí v období 2009 až 2012 (způsobených propadem produkce vepřového, zčásti i drůbežního masa) stabilizovaná. Celková živočišná produkce (ve stálých cenách roku 2000) v roce 2017 meziročně stagnovala (podobně jako v předešlém roce), když slabší výsledky producentů masa byly prakticky vykompenzovány dlouhodobě rostoucími výkony u ostatních živočišných produktů. Výroba jatečných zvířat (v tunách živé hmotnosti) se po stagnaci v roce 2016 loni meziročně snížila o 1,3 %. V pozadí stál hlubší propad produkce prasat, z menší části i skotu. Vzhledem k rozvoji vývozu živých zvířat byl vývoj produkce masa v tuzemsku loni ještě méně příznivá. Ta se snížila o 2,5 %, nejvíce za posledních pět let. Ve váhově dominantní kategorii vepřového masa došlo k poklesu o 4,2 % (produkce

K nižší produkci masa přispěl nejvíce segment vepřového. Růst výroby drůbežního masa naopak

⁶³ V roce 2016 šlo o 52 % sklizeň ovoce, 24 % konzumní zeleniny a 16 % brambor (z celkové sklizeň zemědělského sektoru i domácností stojících mimo něj).

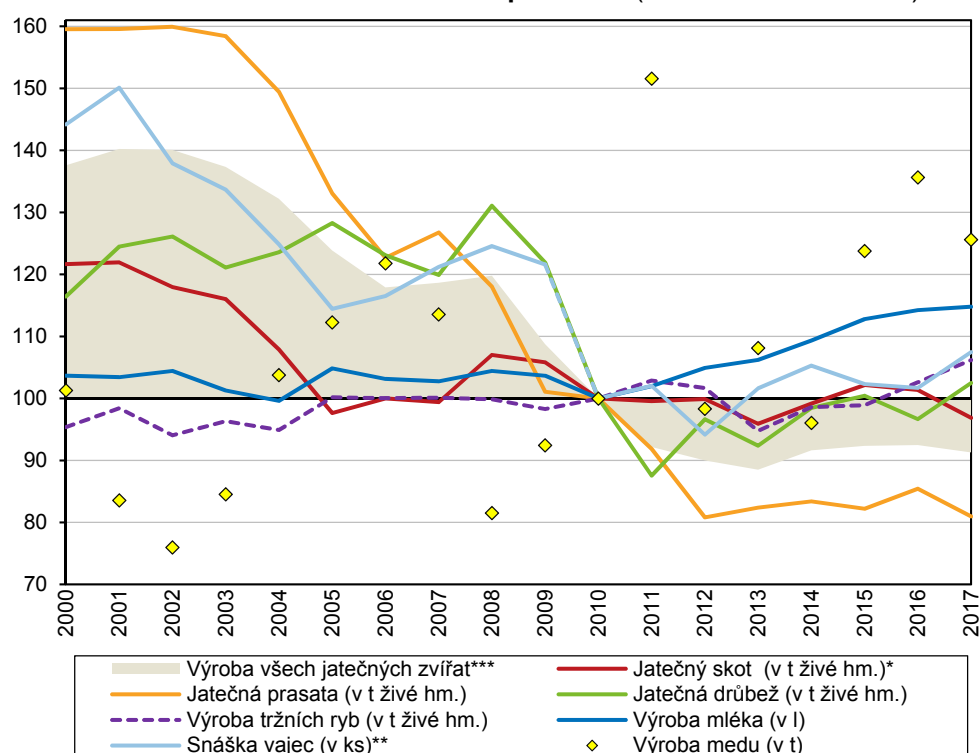

pokračoval.

Nižší rentabilita chovů se odrazila ve stavech chovaných prasat. Ty byly loni nejnižší v historii.

se snižovala již třetím rokem v řadě). Naopak na růst v předešlých třech letech nenavázalo hovězí a telecí maso, v úhrnu zde loni výroba poklesla o téměř 6 % (projevily se snížené stavy býků ve výkrmu během roku 2016). Dařilo se naopak producentům drůbežního masa, kde mírný růst (odrážející i pozvolné posilování tuzemské poptávky) přetrvával již čtvrtým rokem v řadě. Nižší ceny zemědělských výrobců jatečných prasat (v roce 2015 klesly meziročně o osminu, v následujícím roce v průměru spíše stagnovaly) ovlivnily rentabilitu chovů a promítly se do stavu hospodářských zvířat. V loňském roce klesl počet chovaných prasat o meziročně 7,4 % (na 1,49 mil. kusů – nejméně ve stoleté historii). V roce 2017 se výkupní ceny z pohledu prvovýrobců vepřového vyvíjely již mnohem příznivěji a postupně došlo i k dílčí korekci ve stavech hospodářských zvířat⁶⁴. Klesající produkce masa (především vepřového) nekorrespondovala s trendy v tuzemské spotřebě. Logickým důsledkem bylo další snížení soběstačnosti ČR doprovázené rostoucími dovozy, jež dále prohloubily negativní saldo agrárního obchodu ČR.

Graf 10.4 Základní ukazatele živočišné produkce (úroveň roku 2010=100)

Poznámka. Výroba jatečných zvířat, mléka a snážka vajec je uváděna v rozsahu zemědělského sektoru a domácností. *Uveden bez telat. **Od roku 2010 pouze konzumní vejce, tj. bez násadových. ***Produkce jatečných zvířat je uvedena v tunách živé hmotnosti.

Zdroj: ČSÚ

Produkce mléka i vajec se navyšovala. Přispěla k tomu i rostoucí užitkovost chovů.

Dařilo se naopak ostatním segmentům živočišné výroby. Výroba mléka rostla již sedmým rokem v řadě, byť loni byl meziroční růst (+0,5 %) za celé období nejslabší. Celému oboru pomohlo i výrazné navýšení výkupní ceny mléka (o 25,8 % meziročně). Ta se tak po propadu v roce 2016 vrátila na dlouhodobě obvyklou úroveň⁶⁵. Pokračoval dlouhodobý růst užitkovosti chovů⁶⁶. To platilo také o produkci vajec. Snážka vajec meziročně vzrostla o 11,8 %⁶⁷.

⁶⁴ Dle údajů ze soupisu hospodářských zvířat (k 1. dubnu 2018) vzrostl meziročně počet prasat o 4,5 % (na 1,56 mil. kusů, i tak šlo ale o druhou nejnižší četnost v historii). Posilovaly především stavy selat a mladých prasat. Souběžně došlo také k významnému zvýšení stavu drůbeže (o desetinu, na 23,57 mil. kusů, nejvyšší stavy za posledních osm let). Relativně nejvíce přibývalo slepic (+17 %) a z méně četných podkategorií pak kachen (+42 %). V případě skotu se počty meziročně významně nezměnily (1,42 mil. kusů).

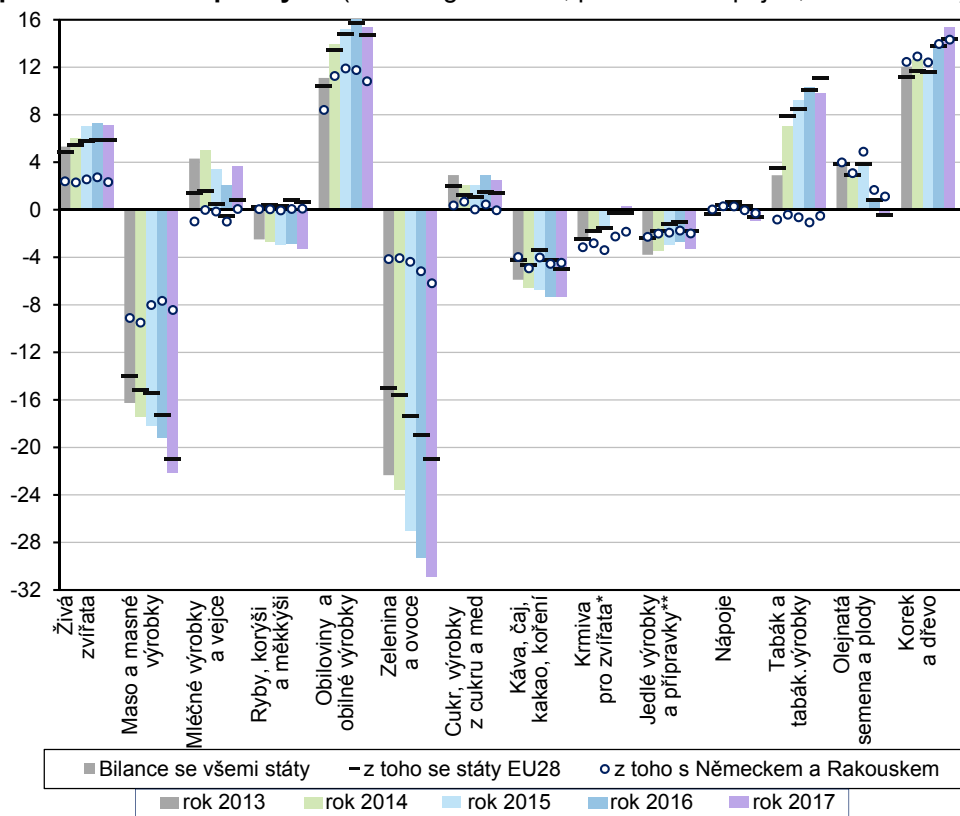
⁶⁵ V posledním čtvrtletí 2017 prodávali zemědělci mléko (v jakostní třídě Q) v průměru za 9,11 korun za litr. To bylo o bezmála polovinu více než ve 3. čtvrtletí 2016, kdy rekordně nízká cena (6,15 korun za litr, nejnižší od roku 2009) odrážela primárně přetlak produkce v zemích EU (vlivem restrikcí uvalených na dovoz zemědělských produktů i potravin do Ruska umocněných dále zrušením dlouhodobě platných mléčných kvót v EU v dubnu 2015)

Nominální hodnota produkce zemědělství meziročně stagnovala. Pozitivně ji ovlivnily rostoucí ceny výrobců v rostlinné a zejména živočišné výrobě.

Zisk zemědělského odvětví meziročně mírně klesl, přesto zůstává nad úrovní průměru za posledních pět let.

Celková produkce zemědělského odvětví dosáhla loni v běžných cenách 133,5 mld. korun a meziročně fakticky stagnovala. Slabší úroda byla částečně kompenzována vyšším růstem výrobních cen (zejména u obilovin, olejnin či ovoce). Cenové vlivy (zejména u vepřového masa, mléka a vajec) ještě výrazněji ovlivnily výsledky celkové živočišné výroby (růst hodnoty produkce o 13 %). Navýšení výrobních nákladů v zemědělství bylo loni jen mírné. Hodnota mezispotřeby posílila o 2,3 %. Vyššímu růstu bránilo zlevňování u hnojiv, krmiv i elektrické energie (tyto položky tvořily bezmála třetinu všech nákladů v zemědělském odvětví). Odhadovaná výše vyplacených dotací na výrobu nadále rostla (meziročně o 5,5 %, na 32,4 mld. korun, druhou nejvyšší hodnotu v novodobé historii). Projevoval se vliv zvýšeného akcentu na ekologické aspekty hospodaření (program Greening). Podnikatelský důchod reprezentující zisk zemědělského odvětví v ČR činil 20,6 mld. korun. Přestože za roky 2014 i 2016 (ovlivněné velmi dobrými úrodami) mírně zaostal, byl stále vyšší než průměrná hodnota za poslední pětiletí. V zisku setrvává tuzemské zemědělství díky dotační podpoře nepřetržitě počínaje rokem 2004.

Graf 10.5 Saldo zahraničního obchodu ČR s vybr. produkty zemědělství a potravinářského průmyslu (dle kategorií SITC, přeshraniční pojetí, v mld. korun)

*Kromě nemletých obilnin, **Margarin, jedlé směsi, přípravky z tuku, olejů; Homogenizované potr. přípravky; Omáčky, směsi koření, hořčice, ocet; Polévky a masové vývary; Droždí, kvasinky, prášky do pečiva; ostatní hotové pokrmy
Zdroj: ČSÚ

Negativní saldo agrárního zahraničního obchodu ČR se nadále prohlubovalo – jak u prvovýrobců, tak zejména u zpracovatelů.

Po příznivějším vývoji v letech 2011 až 2015 se negativní saldo zahraničního obchodu ČR⁶⁶ s produkty zemědělství, lesnictví a rybolovu (zachycující postavení prvovýrobců) začalo opět prohlubovat (v roce 2016 činilo 4,5 mld. korun, o rok později téměř 7 mld.). Ještě v horším postavení byli tuzemští zpracovatelé, neboť deficit obchodu s potravinářskými výrobky se meziročně prohloubil na rekordních 41,4 mld. korun, meziročně 5,3 mld. více. Z podrobnějšího členění dle klasifikace

⁶⁶ Průměrná dojivost připadající na 1 krávu dosáhla 8,22 tis litrů za rok. Proti roku 2007 se zvýšila o čtvrtinu.

⁶⁷ Významná část snášky vajec je realizovaná mimo zemědělský sektor (v domácnostech). Při jejich zahnutí by celkový růst činil jen 5,7 %.

⁶⁸ Údaje z národního poje kdy rekordně nízká cena (tí zahraničního obchodu věcně členěného dle klasifikace produkce (CZ-CPA).

Rekordní těžba dřeva se orazila v silných exportech, směřujících v dřtivě většinou do Německa a Rakouska.

SITC plyne, že celkový deficit v kategorii potraviny a živá zvířata v roce 2017 (37,9 mld. korun)⁶⁹ byl způsoben zejména prohlubujícími se schodky v obchodu se zeleninou a ovocem a dále v kategorii maso a masné výrobky. Disproporce mezi deficitem u masa a masných výrobků a přebytky u obchodu s živými zvířaty se nadále zvětšovaly. Navzdory slabší loňské úrodě přetrvával výraznější přebytek u obilovin a obilných výrobků (15,4 mld. korun), realizovaný primárně se sousedními státy. Rekordní přebytek obchodu v kategorii dřevo a korek (15,4 mld.) měl přímou souvislost s vývojem tuzemské těžby dřeva, resp. četností kalamitních situací (povětrnostní vlivy, škůdci).⁷⁰ Prakticky veškerý vývoz surového dřeva z ČR dlouhodobě směřuje do Rakouska a Německa. Česko patří v rámci EU dlouhodobě k nejméně významným vývozcům dřeva⁷¹.

11. Zpracovatelský průmysl, těžba a dobývání, energetika

Průmyslu se vloni dařilo. Hrubá přidaná hodnota vzrostla o 9 %, nejvíce po roce 2006. Ve výkonech se odrážela rostoucí domácí i zahraniční poptávka.

Průmyslu⁷² jako klíčovému odvětví tuzemské ekonomiky se vloni mimořádně dařilo. Profitoval jak ze zrychleného ekonomického růstu v Eurozóně, tak i pokračujícího příznivého vývoje v dřtivě většině tradičních mimoevropských exportních teritoriích. Meziroční tempo růstu produkce se ve srovnání s rokem 2016 téměř zdvojnásobilo (na 6,6 %). Dynamika mezispotřeby, jež má v průmyslu vlivem energeticky i materiálově náročného charakteru výroby významnější roli než v jiných odvětvích⁷³, nebyla ale ve srovnání s produkcí tak výrazná (posílila z 4,0 % v roce 2016 na loňských 5,7 %). To vyústilo v citelnou akceleraci hrubé přidané hodnoty (HPH). Ta loni vzrostla o rovných 9 %, nejvíce po roce 2006. Přispěl k tomu především vývoj v první polovině loňského roku, kdy mezičtvrtletní tempa HPH přesahovala 3,5 %. Výkon průmyslu rostl již čtvrtým rokem v řadě, v úhrnu za toto období stoupl o 21,5 %, což byl čtvrtý nejlepší výsledek mezi členy EU (po Irsku, Slovensku a Rumunsku).

Kladné saldo důvěry podnikatelů v průmyslu během roku mírně posilovalo a na jeho konci dosáhlo 6,5letého maxima.

Tuzemský průmysl se loni opíral nejen o své tradiční obchodní partnery v zahraničí, ale i o výrazně oživenou domácí poptávku. Dokládají to i údaje z podnikových statistik. Nominální tržby průmyslových podniků z přímého vývozu loni posílily o 5,3 %, domácí tržby pak téměř o desetinu. Obdobná tendence byla patrná i u nových zakázek⁷⁴. Výše uvedené vlivy se odrazily také v náladách manažerů průmyslových podniků – kladné saldo důvěry v odvětví během roku mírně posilovalo a na jeho konci dosáhlo 6,5letého maxima. V prosinci 2017 očekávala růst výrobní činnosti v nejbližším období téměř čtvrtina podniků (o rok dříve pětina), pokles jen 6,5 % (v prosinci 2016 pak desetina). K pozitivnímu meziročnímu vývoji přispěly hlavně obory více orientované na tuzemský trh.

⁶⁹ Vedle zemědělské prvovýroby zahrnuje i většinu produktů zpracovatelského průmyslu (ty ještě více prohlubovaly negativní saldo obchodu).

⁷⁰ Loňská těžba dřeva byla nejvyšší v historii samostatné ČR (19,4 mil. m³ bez kůry). Meziročně vzrostla o desetinu, výhradně vlivem vysokého objemu nahodilé těžby (61 % veškeré těžby, šlo nejvyšší podíl za posledních devět let). Nárůst těžby se týkal jen jehličnatých stromů, u listnatých v úhrnu došlo k meziročnímu poklesu o 2,4 %. Z celkového objemu nahodilé těžby dřeva v ČR připadala loni polovina na těžbu hmyzovou, více než třetina pak souvisela s nepříznivými vlivy počasí. Rozložení těžby podle krajů spíše než jejich celkovou lesnatost odráželo četnost a intenzitu výskytu kalamitních situací. Téměř 30 % celorepublikové těžby bylo realizováno v Moravskoslezském a Olomouckém kraji, v nichž dřívou většinu tvořila těžba nahodilá (více než 90 %).

⁷¹ Z pohledu fyzického objemu (v m³) bylo v roce 2015 Česko pátým největším vývozcem dřeva mezi státy EU (po Švédsku, Finsku, Německu a Rakousku). Na celkovém exportu 28 zemí EU se podílelo 6,5 %.

⁷² Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

⁷³ Poměr mezispotřeby k HPH (v běžných cenách) dosáhl vloni v průmyslu 0,72 (v celé ekonomice 0,61). V samotném zpracovatelském průmyslu činila obdobná relace dokonce 0,73 a byla nejvyšší ze všech 19 hodnocených odvětvových sekcí ekonomiky. Vysokou náročností vstupů na finální produkt (0,64) se vyznačovala také energetika.

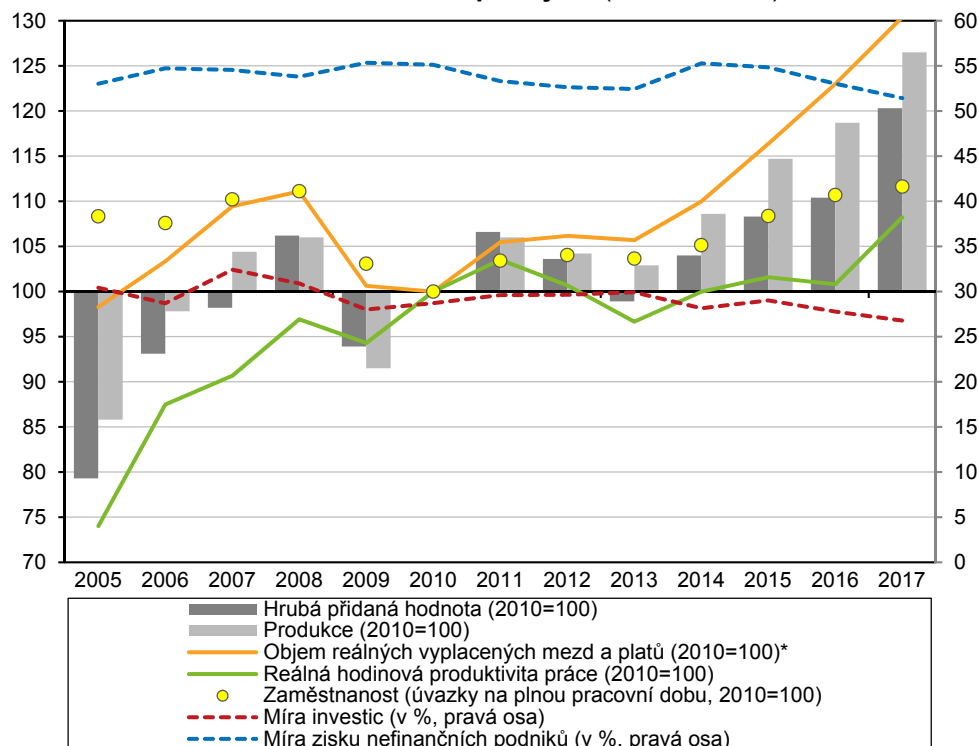
⁷⁴ Zatímco hodnota nových průmyslových zakázek ze zahraničí loni posílila o 4,5 %, růst tuzemských zakázek (po slabších letech 2015 i 2016) akceleroval na 14,6 %, což bylo nejvyšší tempo za posledních jedenáct let.

Míra zisku nefinančních podniků v průmyslu již třetím rokem v řadě klesala. Stále však převyšovala úroveň celé ekonomiky.

Nová pracovní místa obsazovaly průmyslové podniky vhodnými uchazeči s výraznými obtížemi. Produktivita práce v průmyslu vloni výrazně posílila.

Míra zisku nefinančních podniků⁷⁵ v průmyslu se snižovala již třetím rokem v řadě a roce 2017 se rovnala 51,4 % (nejméně po roce 2002). I tak ale loni převyšovala úroveň národního hospodářství (o 2,1 p. b.). Redukce míry ziskovosti byla ovlivněna nejen silícími mzdovými náklady firem, ale i velmi vysokou srovnávací základnu. V prvních letech silného oživení ekonomiky (2014 a 2015) pomohlo proexportním podnikům řízené oslabení české koruny. Firmy také ve zvýšené míře využívaly levnější agenturní pracovníky a stavy kmenových pracovníků (i po zkušenostech s vleklou recesí) navyšovaly opatrněji. V následujících letech se však rezervoár potenciální pracovní síly z tuzemska z větší části vyčerpal, což společně s administrativně náročným nábořem zaměstnanců z třetích zemí vedlo k silícím tlakům na růst průměrných výdělků. Ty loni vzrostly (v pojetí národních účtů)⁷⁶ nominálně o 7,3 % (v celé ekonomice o 6,8 %). Nepatrně nad úroveň národního hospodářství se nacházela rovněž hladina průměrného hrubého měsíčního výdělku (29,9 tis.). V průmyslu loni pracovalo 1,391 mil. zaměstnanců (po přepočtu na celé úvazky). Meziroční přírůstek zaměstnanců se loni ve srovnání předešlými dvěma lety citelně zmenšil (+16 tis.), přesto se zaměstnanost již téměř vyrovnala úrovni z vrcholu konjunktury minulé dekády. Zvolnění růstu zaměstnanosti souvisí se stále obtížnějším obsazováním volných míst vhodnými uchazeči.

Graf 11.1 Základní ukazatele odvětví průmyslu (NACE B až E)

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Hodinová produktivita práce v průmyslu zůstává zhruba osminu nad úrovní celé

„Ztenčení“ volných rezerv na pracovním trhu se loni v průmyslu projevilo posílením hodinové produktivity práce (o 7,4 %). Výraznější meziroční nárůst si přitom průmysl připsal naposledy v letech 2005 a 2006. Za posledních deset let narostla

⁷⁵ Vyjadřuje podíl hrubého provozního přebytku na hrubé přidané hodnotě (HPH) podnikové sféry. Ráz odvětví průmyslu výrazně určují právě nefinanční podniky, jejichž role navíc v čase mírně posiluje. Tyto podniky se v roce 2017 na HPH celého průmyslu podílely již 93,2 %, ze zbylé části měli největší váhu drobní podnikatelé (6,6 %). Nefinanční podniky dosahovaly relativně slabšího podílu jen v šesti poměrně malých zpracovatelských oborech: výrobě oděvů (59 %), dřevozpracujícím (67 %), nábytkářském (71 %) a farmaceutickém průmyslu (76 %), výrobě nápojů (77 %) a tiskárenství (78 %).

⁷⁶ Průměrný měsíční příjem ze zaměstnání je definován jako podíl mezd a platů za národní hospodářství v průměru za měsíc a počtu zaměstnanců přepočtených na plný úvazek. Ukazatel mezd a platů zahrnuje veškeré příjmy ze zaměstnání, a to v peněžní i naturální podobě (zaměstnanecké benefity) bez ohledu na to, jestli byly oficiálně přiznány nebo ne. Ukazatel počtu zaměstnanců na plný úvazek zahrnuje veškeré formy zaměstnání, formální i neformální. Jsou zde zahrnuty i různé formy dohod.

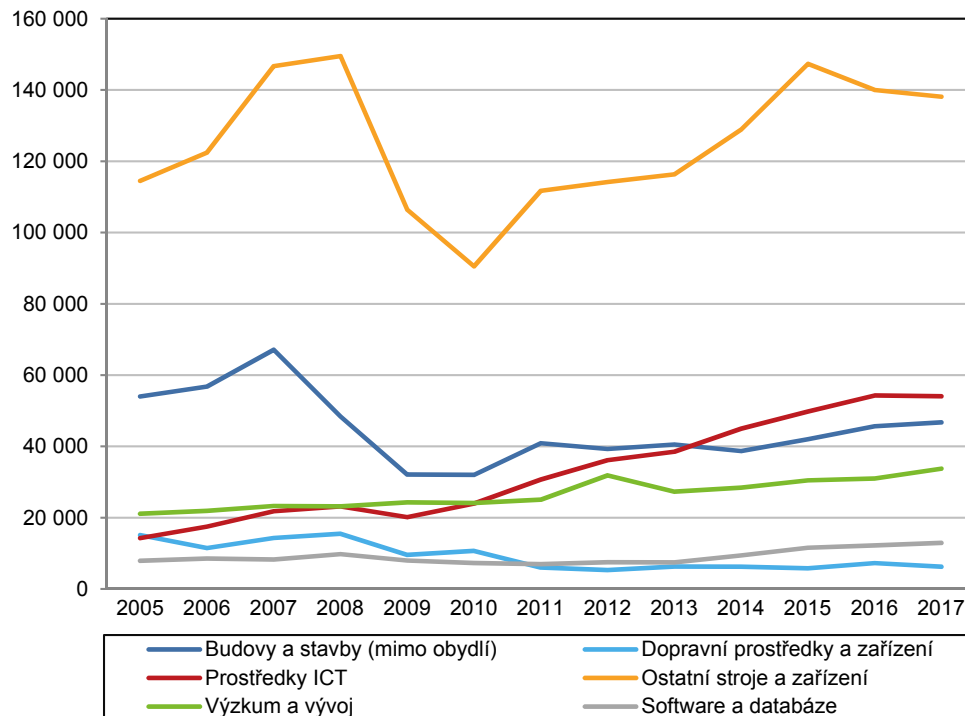
ekonomiky.

reálná hodinová produktivita práce v průmyslu téměř o pětinu (v celé ekonomice zhruba o osminu). Dosažená nominální úroveň hodinové produktivity práce v průmyslu loni převyšovala hodnotu v národním hospodářství o 13 %.

Mezi investicemi v průmyslu dlouhodobě dominují ostatní stroje a zařízení. Nejvyšší dynamiky vykazují po roce 2010 výdaje na ICT a na vědu a výzkum.

Míra investic v průmyslu má po roce 2013 klesající trend, neboť výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu se zvyšovaly pomaleji než nominální HPH. Investiční aktivita v tomto odvětví tak loni dosáhla 26,8 % a pohybovala se těsně pod úrovní národního hospodářství. Z hlediska skladby investic v průmyslu tradičně dominují ostatní stroje a zařízení⁷⁷, které se zde v roce 2017 na celkových investicích podílely 47 % (nejvíce ze všech odvětví ekonomiky). Pětina investic směřovala na budovy a stavby (vyšší váhu měly v těžbě a energetice). Nejdynamičtěji rostoucí investiční položku v celém odvětví představují po roce 2010 výdaje na výzkum a vývoj a též do oblasti ICT, což souvisí především se silícími tlaky v oblasti konkurenceschopnosti i produktivity umocněné v posledních letech obtížemi při nábore nových pracovníků. Prostředky do ICT, které jsou důležité hlavně ve zpracovatelském průmyslu, vytvářely loni již téměř sedminu všech průmyslových investic, u výzkumu a vývoje šlo o desetinu. Naopak význam dopravních prostředků a zařízení mezi novými investicemi v průmyslu klesal (loni tvořily jen 2,9 %)⁷⁸.

Graf 11.2 Hlavní položky tvorby hrubého fixního kapitálu ve zpracovatelském průmyslu (v mil. korun, v cenách roku 2010)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

V severských státech a zemích Beneluxu stály za vysokou mírou investic v průmyslu výdaje do duševního vlastnictví.

Míra investic v tuzemském průmyslu dlouhodobě mírně převyšuje úroveň EU. V roce 2016 ale Česko mezi desítku investičně nejaktivnějších států Unie nepatřilo. Vysokou mírou investic se vyznačovaly hlavně menší a středně velké ekonomiky (vyjma Francie). Jednalo se o země Beneluxu, severské státy a ze zemí střední a východní Evropy hlavně o Rumunsko, Slovensko (oba 36 %) a Maďarsko (29 %). Na rozdíl od ČR se na vysoké investiční aktivitě v těchto novějších členských státech podílely výdaje na ICT jen minimálně. Výdaje do duševního vlastnictví

V novějších členských zemích Unie měly vyšší

⁷⁷ Zahrnuje stroje a zařízení vyjma dopravních prostředků a prostředků informačních a komunikačních technologií (ty tvoří samostatnou kategorii).

⁷⁸ Silnější postavení v rámci sekcí průmyslu mají dopravní prostředky jen v odvětví zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi, kde dlouhodobě tvoří čtvrtinu až pětinu investic.

váhu investice do budov, strojů a zařízení.

(především vědy a výzkumu) tvořily v Německu, Rakousku, Dánsku, Belgii, Švédsku a Finsku kolem 40 % investic v průmyslu (ve Francii téměř 50 %).

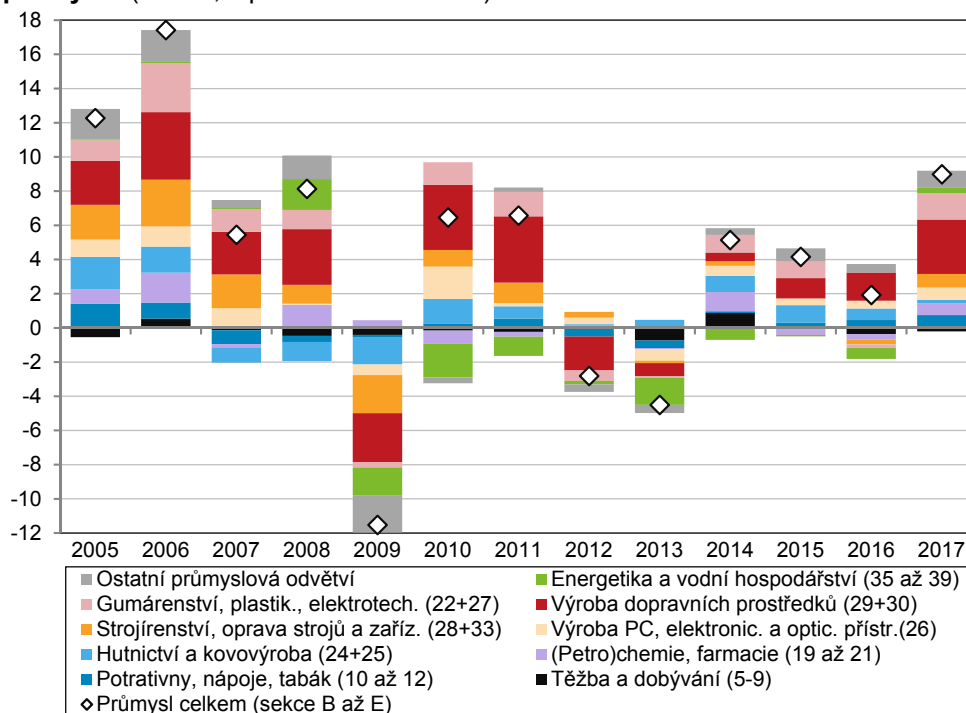
Loňský silný růst HPH v průmyslu měl podobně jako v letech 2005 i 2006 převážně plošný charakter.

Zatímco v roce 2016 nepřesáhl růst HPH v průmyslu 2 %, loni prudce zrychlil na rovných 9 %. Přispěla k tomu primárně akcelerace výkonu váhově dominantní⁷⁹ výroby motorových vozidel i nejbližších návazných oborů (gumárenství, výroby elektrických zařízení). Podstatné bylo i významné posílení výkonu strojírenství a obnovení v minulosti dočasně utlumených výrobních kapacit v chemickém průmyslu a energetice. Vyjma těžby a dobývání, hutnictví i vodního hospodářství tak k loňskému vysokému růstu přidané hodnoty průmyslu přispěly všechny jeho významné obory. Analogická situace nastala naposledy v letech 2005 a 2006.

K růstu HPH v průmyslu přispěly z poloviny automobilový průmysl a nejbližší návazné obory.

Velmi úspěšný rok zažila loni výroba motorových vozidel. Tempo meziročního růstu HPH se zde oproti roku 2016 zdvojnásobilo a činilo bezmála 20 %. K navýšení HPH v celém průmyslu přispělo toto odvětví 3,5 p. b. (nejsilnější vliv za posledních sedm let). Z podnikových statistik vyplynulo, že váhově převažující tržby z přímého vývozu⁸⁰ zde loni rostly pomaleji než domácí tržby (ty mohou zahrnovat i nepřímý vývoz). Rekordu dosáhlo i fyzické množství vyrobené produkce⁸¹. I přes napjatou situaci na pracovním trhu se odvětví dařilo obsazovat nová místa. Počet pracovníků se loni rozšířil o 2,8 %, od konce poslední recese (rok 2013) o čtvrtinu (resp. 40 tis.). Tempo růstu průměrných zaměstnaneckých výdělků (+9,1 %, dle údajů národních účtů) řadilo loni odvětví ke špičce mezi všemi průmyslovými obory, jejich dosažená výše⁸² převyšovala úroveň celé ekonomiky o více než čtvrtinu.

Graf 11.3 Příspěvky odvětvových oddílů k meziroční změně HPH v celém průmyslu (reálně, v procentních bodech)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

⁷⁹ Na přidané hodnotě celého průmyslu se výroba motorových vozidel loni podílela 17,8 %, v případě produkce byl podíl dokonce čtvrtinový.

⁸⁰ Na celkových nominálních tržbách tohoto odvětví se dlouhodobě podílí více než třemi čtvrtinami.

⁸¹ Dle údajů Sdružení automobilového průmyslu bylo vloni v Česku vyrobeno 1,41 mil. osobních automobilů, meziročně o 5,2 % více.

⁸² Objem vyplacených mezd a platů na jednoho zaměstnance (po přepočtu na celé úvazky) dosáhl loni v tomto odvětví 35,6 tis. korun měsíčně a byl srovnatelný s výdělků v těžbě a dobývání či v chemickém a farmaceutickém průmyslu. Na výrazně vyšší výdělků si v rámci průmyslu přišli jen zaměstnanci v energetice (48,4 tis.). Vyšší průměrných výdělků v některých průmyslových oborech významněji ovlivňují i agenturní pracovníci.

Zatímco ve výrobě elektronických a optických přístrojů přetrvával dynamický růst již čtvrtým rokem v řadě, k výraznému oživení ve strojírenství došlo teprve vloni.

Ve strojírenství – třetím váhově nejvýznamnějším zpracovatelském oboru – vzrostla loni HPH o 13 %. Stalo se tak po pěti předešlých slabších letech. K jeho oživení výrazně přispěla tuzemská poptávka (růst domácích tržeb o 28 %). Ve výrazně proexportní výrobě počítačů, elektronických a optických přístrojů přetrvával silný růst již čtvrtým rokem v řadě. Od konce poslední recese tak výkon odvětví vzrostl o více než polovinu, což bylo společně s chemickým průmyslem nejvíce ze všech zpracovatelských oborů⁸³. Loni se dařilo i potravinářství, kde i nikterak dramatický 8% růst HPH znamenal nejlepší výsledek po roce 2005. Tomuto na tuzemský trh více orientovanému oboru pomohla i dobrá úroda v předešlém roce, jakož i stabilizace v živočišné produkci. Pokračoval i rozvoj malých oborů v čele s nábytkářstvím (kde se za poslední dva roky HPH navýšila o čtvrtinu) a dále také výrobou nápojů, tabáku papíru, jakož i textilního, oděvního, kožedělného či dřevozpracujícího průmyslu. Přestože tyto malé obory vytváří méně než desetinu přidané hodnoty celého průmyslu, na jeho meziročním růstu se loni podílely téměř celým procentním bodem.

Ukončení neplánovaných odstávek v chemickém průmyslu a energetice vyústilo vloni v plné obnovení jejich výrobních kapacit. Růst HPH průmyslu podpořily 1 p. b.

Důležitým impulsem pro loňskou akceleraci průmyslu bylo citelné oživení ve významných strategických odvětvích – energetice i chemickém průmyslu. Po skončení neplánovaných odstávek vlivem havárií v letech 2015 i 2016 výkony v těchto odvětvích loni prudce vzrostly. Zatímco v roce 2016 přispívaly k růstu HPH celého průmyslu negativně (-1,0 p. b.), loni se stejnou intenzitou, ale v pozitivním směru. V obou odvětvích přetrvává dlouhodobý trend posilování zaměstnanosti a vyšší průměrných mezd se řadí k nejlépe hodnoceným průmyslovým oborům. Z hlediska výkonů se však odlišují. Jestliže v chemickém průmyslu se HPH za posledních deset navýšila o 55 %, v energetice se zredukovala o 30 %. Pokles výkonu energetiky v poslední dekádě souvisel s proměnami odvětvové skladby ekonomiky, tlaky na redukci energetické náročnosti výrob či energetickými úsporami v domácnostech či vládním sektoru.

Produkce v těžebním průmyslu klesala již desátým rokem v řadě. Útlum těžby černého uhlí a uranu nebyl kompenzován růstem těžby některých stavebních surovin.

I v roce 2017 pokračoval vleklý útlum v těžebním průmyslu. Produkce zde klesala již desátým rokem v řadě (v úhrnu za celé období o 37 %). Přidaná hodnota se loni snížila bezmála o desetinu, především vlivem řízeného útlumu těžby černého uhlí, z menší části také uranu. Celkový vývoj v odvětví již nemohly zvrátit vyšší výkony v okrajovém segmentu těžby některých surovin (kámen, písky, jíly) užívaných ve stavebnictví. Hluboce redukce výkonových ukazatelů v celém odvětví odpovídal i úbytek pracovních míst. Rok 2017 přinesl i pozitivní zprávu – nominální tržby podniků v těžbě a dobývání poprvé po roce 2011 vzrostly (+8,7 %), když se prudký pokles cen uhlí zastavil.

Výkony i zaměstnanost v hutnictví a slévárenství po roce 2010 stagnovaly.

S dílčími problémy se potýkalo i hutnictví a slévárenství. V roce 2017 jeho HPH klesla o 13 %. Z pohledu celého období po roce 2010 výkon odvětví spíše stagnuje – ať již jde o produkci, přidanou hodnotu i celkovou zaměstnanost. Ovlivňují ho dlouhodobější strukturální změny v celém průmyslu (vč. tlaků na snižování materiálové i energetické náročnosti), ale i důsledky silících dovozů oceli a příbuzných výrobků z Číny.

Dílčí průmyslové obory se dlouhodobě liší investiční náročností, produktivitou práce, ziskovostí, ale i vlastnickou skladbou podniků.

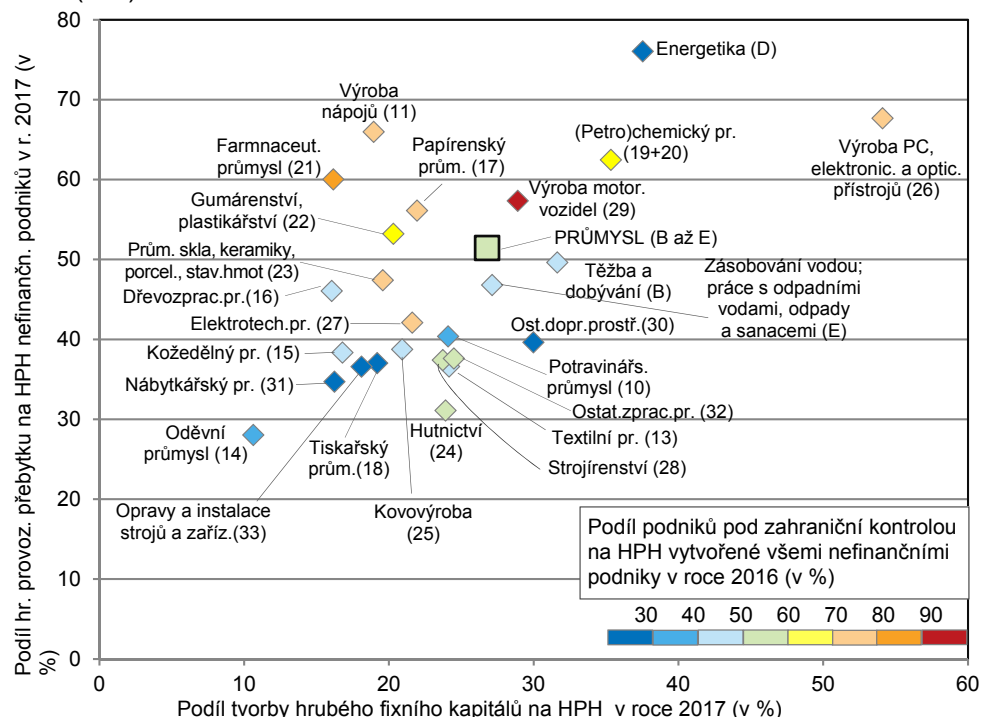
Charakter výrobní činnosti odlišuje jednotlivé průmyslové obory z hlediska požadavků na pracovní sílu či investiční náročnosti. Obory se liší také organizační strukturou (velikostní i vlastnickou skladbou podniků). Tyto vlivy se promítají do výrazných rozdílů mezi průmyslovými obory z pohledu dosahované produktivity práce, míry investic či ziskovosti. Nejvyšší míry ziskovosti dlouhodobě dosahují

⁸³ V chemickém průmyslu činil nárůst přidané hodnoty 64 %, ve výrobě motorových vozidel 42 %. V celém průmyslu se rovnal 22 %.

Vztah mezi mírou ziskovosti a rolí zahraničního kapitálu je na úrovni odvětvových oddílů průmyslu v ČR silný.

nefinanční podniky v energetice, v nápojovém, tabákovém průmyslu a také odvětví výroby počítačů, elektronických a optických přístrojů. Toto odvětví vykazuje společně s energetikou, těžbou i petrochemickým průmyslem nejvyšší investiční nenáročnost. Vztah mezi mírou investic a zisku je v průmyslových odvětvích poměrně volný. Těsnost vazby mezi investiční aktivitou a podílem podniků pod zahraniční kontrolou (na HPH vytvořené podnikovou sférou) byla ještě slabší. Naopak vazba mezi ziskovostí podniků a rolí zahraničního kapitálu se ukázala jako významná. Zčásti je to způsobeno selektivností zahraničních investic, které v minulosti proudily především do perspektivních oborů.

Graf 11.4 Míra investic, míra zisku* v roce 2017 a podíl podniků pod zahraniční kontrolou na HPH vytvořené všemi nefinančními podniky v roce 2016 (v %)

*Míra zisku se vztahuje jen k nefinančním podnikům, nezahrnuje tedy všechny ekonomické subjekty působící v příslušném odvětví. U popisů jednotlivých průmyslových oddílů či sekcí je v závorce uveden příslušný kód dle klasifikace CZ-NACE. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Energetika představuje v ČR významný obor z hlediska ekonomických výkonů, z pohledu zaměstnanosti mezi průmyslovými obory nevyčnívá.

Energetika představuje v Česku z pohledu přidané hodnoty druhý nejvýznamnější průmyslový obor (na jeho HPH se podílí desetinou)⁸⁴, z hlediska zaměstnanosti ale mezi průmyslovými obory nevybočuje⁸⁵. Dle údajů Energetického regulačního úřadu se vloni po čtyřech letech zastavil pokles tuzemské hrubé výroby elektřiny. Ta vzrostla meziročně o 4,5 % (na 83 TWh). Za loňským růstem (i poklesem v letech 2015 i 2016) stály téměř výhradně jaderné elektrárny, které loni zvýšily produkci o šestinu a dosáhly třetí nejvyšší výroby v historii (28,3 GWh). Výroba v parních elektrárnách (45,4 TWh), loni klesla o 0,6 %, neboť téměř čtvrtinový pokles výroby elektřiny z černého uhlí nebyl plně kompenzován vyšším užitím biomasy a klíčové položky – hnědého uhlí. Podíl výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů na tuzemské spotřebě v posledních pěti letech stagnuje na 13 %. Výroba z větrných elektráren i biomasy byla loni nejvyšší v novodobé historii, naopak

Pokles tuzemské výroby elektřiny se v Česku loni po čtyřech letech zastavil. Klíčovou roli sehrálo plně

⁸⁴ V EU činil v roce 2016 podíl energetiky na HPH v průmyslu 9,5 %. Z našich sousedů měly vyšší podíl Slovensko (11,0 %) i Polsko (11,5 %). Celé EU vévodil Kypr (20 %), více jak 15% podílu dosahovalo Bulharsko, Řecko a Portugalsko. Méně jak 8 % pak převážně nížinné státy (Maďarsko, Dánsko, Nizozemsko, Německo, Irsko). Z ostatních zemí Evropy vyčnívaly Černá Hora (35 %), Albánie (28 %) a Island (24 %).

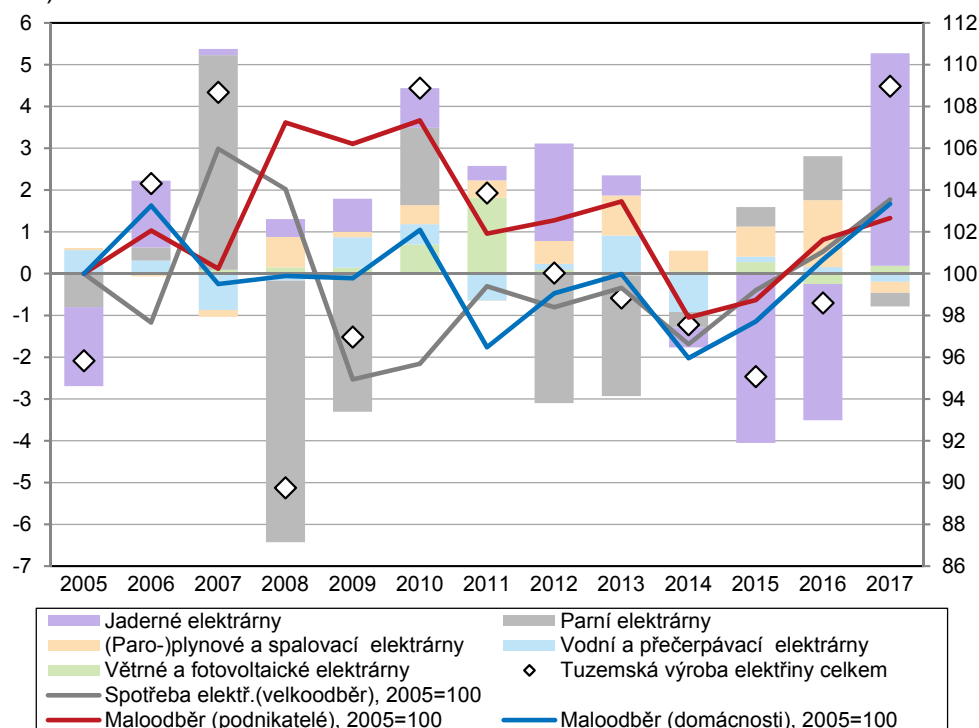
⁸⁵ S 36 tis. zaměstnanci (po přepočtu na plné úvazky) patřilo v roce 2017 odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu až 14. místo (mezi bezmála třiceti průmyslovými obory).

obnovení výrobních kapacit v jaderných elektrárnách.

produkce z vodních elektráren o 6,5 % klesla. Celková hrubá spotřeba elektřiny v tuzemsku zásluhou všech kategorií odběratelů nadále rostla (loni o 1,9 %) a dosáhla rekordní výše (73,8 TWh). Mezi domácnosti spotřebovaly (v přepočtu na obyvatele) nejvíc elektřiny ve Středočeském a Jihočeském kraji (o třetinu nad úrovní ČR). Česko je dlouhodobě čistým vývozcem elektřiny. Kladné saldo obchodu s elektřinou se meziročně zvýšilo skoro o pětinu (na 13 TWh), neboť po propadu vývozu z roku 2016 se jeho výše vrátila na obvyklou úroveň.

Graf 11.5 Zdroje výroby elektr. energie v ČR (příspěvek meziroč. změn, v p .b.) a tuzemská spotřeba elektřiny dle hl. odběratelů (v GWh, rok 2005=100, pr. osa)

Zdroj: Energetický regulační úřad.

Mírný růst spotřeby zemního plynu po roce 2014 vedl k přerušení dlouhodobého klesajícího trendu.

Spotřeba zemního plynu ČR v posledních třech letech mírně roste, dlouhodobý trend poklesu se tak narušil. Loni byla spotřeba vyšší o 3,3 % a činila 91 GWh. Vzrostla u všech kategorií odběratelů, z toho v domácnostech o 2,5 %. Ty mají v přepočtu na 1 odběratele dlouhodobě nejvyšší spotřebu ve Středočeském a Jihomoravském kraji (25 až 30 % nad úrovní ČR). Přepočtená spotřeba (na dlouhodobý teplotní normál) byla loni proti roku 2014 o 8,6 % vyšší, ale za maximem z roku 2004 zaostávala o 11,1 %.

12. Stavebnictví

Produkce ve stavebnictví loni mírně vzrostla, pokles hrubé přidané hodnoty však pokračoval již druhým rokem v řadě. Zejména inženýrské stavitelství bylo limitováno pomalejším rozjezdem větších projektů.

Stavebnictví bylo loni podobně jako v roce 2016 limitováno přetrvávajícím nízkým objemem veřejných investic. Přestože se meziroční pokles produkce ve stavebnictví⁸⁶ zastavil (+2,8 %, o rok dříve -5,7 %), nepříznivý vývoj v případě hrubé přidané hodnoty (HPH) přetrvával (ta loni jen nepatrně překračovala úroveň z roku 2012, kdy v tomto odvětví recese vrcholila). K redukci HPH přispěl loni primárně odvětvový oddíl inženýrského stavitelství, jehož výkon se meziročně snížil o osminu. Měličí pokles trvajícím však již čtvrtým rokem v řadě zaznamenala

⁸⁶ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje o stavebnictví (vč. produkce) z dat národních účtů a jsou očištěny o cenové vlivy.

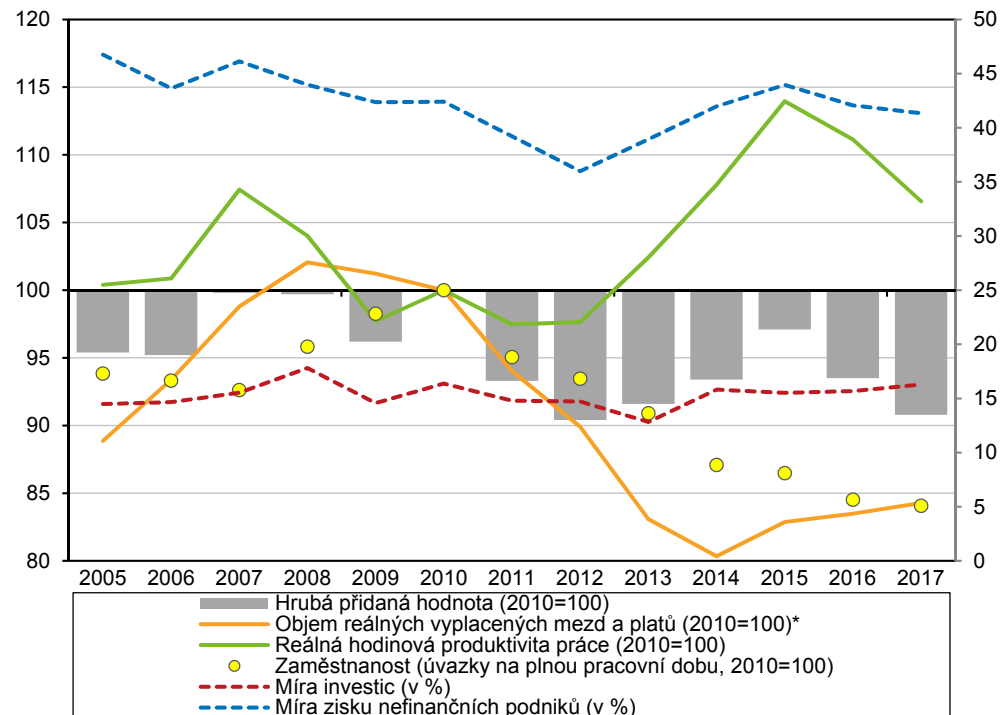
Pokračovala redukce pracovních míst, ale již jen v zaměstnaneckém segmentu.

Mírný pokles míry ziskovosti stavebních podniků byl v roce 2017 ovlivněn silicím tlakem na růst průměrných mezd.

i výstavba budov. Ve váhově dominantním a dlouhodobě silicím segmentu specializovaných stavebních činností⁸⁷ růst po roce 2015 zvolnil pod 2 % a nemohl tak zvrátit méně příznivý vývoj celého odvětví. Ten se projevoval i v zaměstnanosti. Počet zaměstnaných ve stavebnictví se snížil pod 400 tis. (po přepočtu na plné úvazky), proti roku 2010 ubyla bezmála šestina pracovních míst. Na rozdíl od předešlých pěti let však loni k redukci míst přispívali jen zaměstnanci (-1,9 %), neboť sebezaměstnaných o 2,1 % přibylo. To patrně souviselo s rostoucí poptávkou po menších stavebních pracích, jejichž vývoj je více vázaný na hospodářský cyklus než na cyklus čerpání prostředků z evropských fondů.

Nižší objem realizovaných stavebních prací pro veřejné zadavatele v kombinaci s růstem mzdových nákladů v celém odvětví se odrazily v mírném poklesu míry zisku nefinančních podniků⁸⁸ ve stavebnictví po roce 2015. Zatímco redukce veřejných zakázek byla klíčovým determinantem vývoje v roce 2016, následující rok akcentoval vliv faktoru silicích tlaků na růst průměrných mezd. Podíl hrubého provozního přebytku stavebních podniků na jejich HPH činil vloni 41,4 %, tedy podstatně méně než v rekordním roce 2005 (46,8 %), ale též znatelně více než na dnu recese (36 %), čemuž napomohl i silný růst produktivity práce v letech 2013 až 2015.

Graf 12.1 Základní ukazatele odvětví stavebnictví

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Míra investic ve stavebnictví v posledních třech letech stagnovala, v porovnání s ostatními odvětvími ekonomiky zůstává nízká.

Podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na HPH osciloval kolem 16 %. Míra investic ve stavebnictví tak zůstává v posledních čtyřech letech stabilní, současně ale také patří k nejnižším mezi odvětvími národního hospodářství. Věcná skladba investic je ve stavebnictví dlouhodobě od většiny ostatních odvětví výrazně odlišná. Téměř 40 % investic loni směřovalo na dopravní prostředky a zařízení, 35 % pak na ostatní stroje a zařízení. Jen 4,3 % investic cílilo na produkty duševního vlastnictví

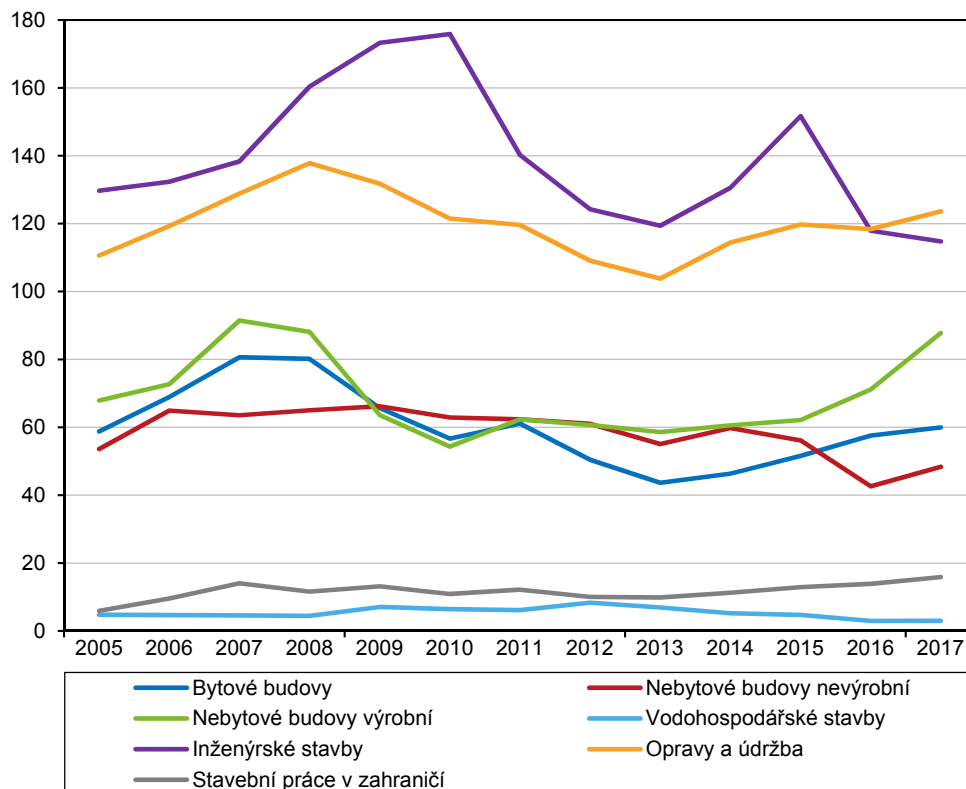
⁸⁷ V roce 2017 tvořil tento segment 56 % HPH celého stavebnictví. Zahnuje elektroinstalační, instalatérské a ostatní stavební instalační práce, dokončovací práce (např. omítkářské práce), demolice, přípravu stavenišť a ostatní činnosti (např. pokrývačské práce). Na rozdíl od výstavby budov a inženýrského stavitelství (s dlouhodobou dominancí nefinančních podniků) zde hrají významnější roli drobní podnikatelé.

⁸⁸ Podíl nefinančních podniků na tvorbě HPH v celém odvětví stavebnictví se v posledních pěti letech pohyboval mezi 62 a 64 %.

(vč. výzkumu a vývoje) – čtyřikrát méně než v celé v ekonomice či ve zpracovatelském průmyslu.

Graf 12.2 Stavební práce (dle dodavatelských smluv) za jednotlivé směry výstavby (v mld. korun, běžné ceny)*

*Stavební práce „S“ (dle dodavatelských smluv) vyjadřují hodnotu vlastních výkonů ze stavební činnosti provedenou na základě smlouvy o dodávce pro konečného uživatele (stavebníka) vč. hodnoty příp. poddodávek stavebních prací přijatých od jiných dodavatelských organizací (pro splnění dané smlouvy o dodávce pro konečného uživatele). Objem skutečně provedených prací je vykazován ve fakturovaných hodnotách.

Zdroj: ČSÚ (podnikové statistiky)

Hodnota stavebních prací ve firmách s méně než 20 zaměstnanci rostla rychleji než ve zbylé části odvětví.

Již druhým rokem v řadě zůstaly nejvýznamnější složkou stavebních prací opravy a údržba.

Lépe na tom loni (podobně jako v roce 2016) byly menší stavební firmy. Dle podnikových statistik vzrostla nominální hodnota stavebních prací (dle dodavatelských smluv) v subjektech do 20 zaměstnanců o 12,9 % meziročně (o rok dříve o 1,1 % poklesla), naopak ve zbývajících podnicích dosáhla jen +1,9 % (v roce 2016 pak -12,1 %). Větší stavební podniky (hlavně v inženýrském stavitelství) čelily důsledkům prudkého poklesu nových zakázek v souvislosti s pomalejším náběhem čerpání prostředků z rozpočtu EU. Absenci větších projektů potvrzovala i průměrná velikost nově uzavřené zakázky⁸⁹. To se odrazilo i ve skladbě stavebních prací. V roce 2016 převýšil objem prací na úseku oprav a údržby hodnotu prací za inženýrské stavby, což se stalo poprvé po roce 2003. Loni byl tento trend potvrzen, neboť opravy a údržby vyvážely 27,3 % hodnoty stavebních prací a byly její nejsilnější složkou. V letech 2016 i 2017 zrychloval růst výstavby nebytových výrobních budov (souvisejících s rostoucí poptávkou v průmyslu a skladování). Loni se částečně zlepšila situace v oblasti nevýrobních budov⁹⁰, i tak však tvořily jen desetinu všech stavebních prací. Již pátým rokem v řadě klesala navzdory silicím klimatickým výzvám hodnota prací v kategorii vodohospodářských staveb. Váha této položky na celém stavebnictví (0,66 %) byla loni nejslabší za celou dobu sledování – od roku 1994.

⁸⁹ U podniků s 50 a více zaměstnanci činila v roce 2017 jen 3,3 mil. korun (o rok dříve 3,0 mil.). V letech 2014 i 2015 kolísala kolem 4 mil.

⁹⁰ Tato kategorie zahrnuje např. hotely, ale i objekty pro společenské a kulturní účely, výzkum, vzdělávání a zdravotnictví.

V relaci na obyvatele se nejvíce „prostavělo“ v Praze a Jihočeském kraji, nejméně na Zlínsku.

Hodnota stavebních prací (dle místa stavby) v roce 2017 meziročně vzrostla v devíti krajích ČR – nejvíce ve středních a jižních Čechách a na Karlovarsku. Podíl Prahy na republikovém úhrnu dosáhl 23,2 %, naopak na Karlovarský kraj připadala jen 2,2 %. V přepočtu na obyvatele bylo loni nejvíce prostavěno v Praze (191 % úrovně ČR) a Jihočeském kraji (142 %), třetí v pořadí Jihomoravský kraj se již nacházel těsně pod celorepublikovou úrovní (99 %). Již třetím rokem v řadě dosahoval nejhorší pozice Zlínský kraj (necelých dvou třetin úrovně ČR).

Objem zahajované bytové výstavby rostl čtvrtým rokem v řadě. Přetrvávala nízká výstavba bytů v domovech pro seniory, z pohledu regionů pak v úhrnu zejména v Praze.

Přestože bytové budovy tvořily loni jen 15,6 % hodnoty všech stavebních prací (v podkategorii nové výstavby pak 22,6 %), jednalo se o intenzivně vnímanou a celospolečensky důležitou oblast stavebnictví. Loni byla v Česku zahájena výstavba 31 521 bytů, jejich četnost rostla již čtvrtým rokem v řadě. K růstu nejvíce přispěly rodinné domy, více se stavělo i v ostatních formách výstavby – vyjma bytů v nebytových budovách a též v domovech pro seniory, kde byl objem výstavby rekordně nízký (345). Bytů v bytových domech se zahájilo nejvíce za posledních osm let (7 244), nešlo ale zároveň ani o polovinu objemu ze stejného období dosud rekordního roku 2007. Více než pětina všech zahájených bytů připadala na Středočeský kraj. Již druhým rokem v řadě atakovala četnost zahájených bytů v Praze dlouhodobá minima⁹¹. Objem nové výstavby výrazně zaostával za růstem pracovních míst, resp. počtem nově příchozích obyvatel a podporoval rostoucí napětí na rezidenčním trhu. Z podrobnějšího pohledu vyplývá, že lokalizace nové bytové výstavby nadále přispívala k suburbanizačním tendencím, což bylo vedle Prahy dobře patrné i v případě Brna, Plzně či Českých Budějovic. Naopak nejnižší intenzita dokončené bytové výstavby dlouhodobě přetrvává v SZ Čechách, severní a východní Moravě. Z pohledu velikostních kategorií měly loni nejvyšší intenzitu výstavby města nad 100 tis. obyvatel a také obce s 500 až 2000 obyvateli, nejnižší pak dlouhodobě města s 20 až 50 tis. obyvateli.

Nejnižší počet dokončených bytů v relaci na obyvatele přetrvává dlouhodobě ve městech s 20 až 50 tis. obyvateli.

Nové zakázky i důvěra podnikatelů ve stavebnictví naznačovaly v průběhu roku výrazně příznivější vyhlídky pro celé odvětví.

Vyhlídky odvětví stavebnictví se během loňského roku výrazně zlepšovaly. Sezónně očištěné saldo důvěry podnikatelů sice zůstávalo v negativním pásmu, ale zejména v během druhé poloviny roku doznalo i pod vlivem růstu nových zakázek příznivějších hodnot⁹². Podíl podniků očekávajících redukcí stavební činnosti či zaměstnanosti meziročně výrazně klesl.

V Česku jako jediné zemi EU loni meziročně poklesla jak HPH, tak i celková zaměstnanost ve stavebnictví.

Navzdory příznivějším vyhlídkám v úhrnu za celý loňský rok HPH ve stavebnictví meziročně poklesla (-2,9 %). Česko tak společně s Řeckem, Rumunskem a Lucemburskem patřilo k jediným státům EU, jejichž stavebnictví k růstu celé ekonomiky nepřispívalo⁹³. Zároveň bylo jedinou unijní zemí, v níž v tomto odvětví loni vedle přidané hodnoty klesala i zaměstnanost. Nepříznivé postavení ČR v HPH je zčásti způsobeno odlišnou srovnávací základnou oproti většině zemí střední a východní Evropy, ve kterých výkon stavebnictví v roce 2016 (vlivem ukončení staršího programového období EU) prudce klesal. Česko si však výrazně lépe nestálo ani v dlouhodobějším pohledu. Proti roku 2013 loni výkon stavebnictví nepatrně zaostával (o 1 %), ve třech čtvrtinách unijních zemí ale již tuto úroveň překonal. Ve srovnání s konjunkturálním rokem 2007 pak byl v Česku o 9 % nižší (v EU o 11 %), nad touto úrovní se naopak nacházel ve třetině zemí EU – výrazně např. v Polsku (o 45 %), Slovensku, Německu a Velké Británii (shodně o 12 %).

⁹¹ V Praze byla loni zahájena výstavba 3,7 tis., bytů o rok dříve 2,8 tis. bytů (druhý nejnižší počet od poloviny 90. let). Loňský objem výstavby byl o téměř třetinu slabší než v roce 2015 a nedosahoval ani poloviny průměru z období 2005–2007.

⁹² V prosinci 2017 bylo negativní saldo důvěry ve stavebnictví (-13 bodů) nejpříznivější od počátku roku 2009.

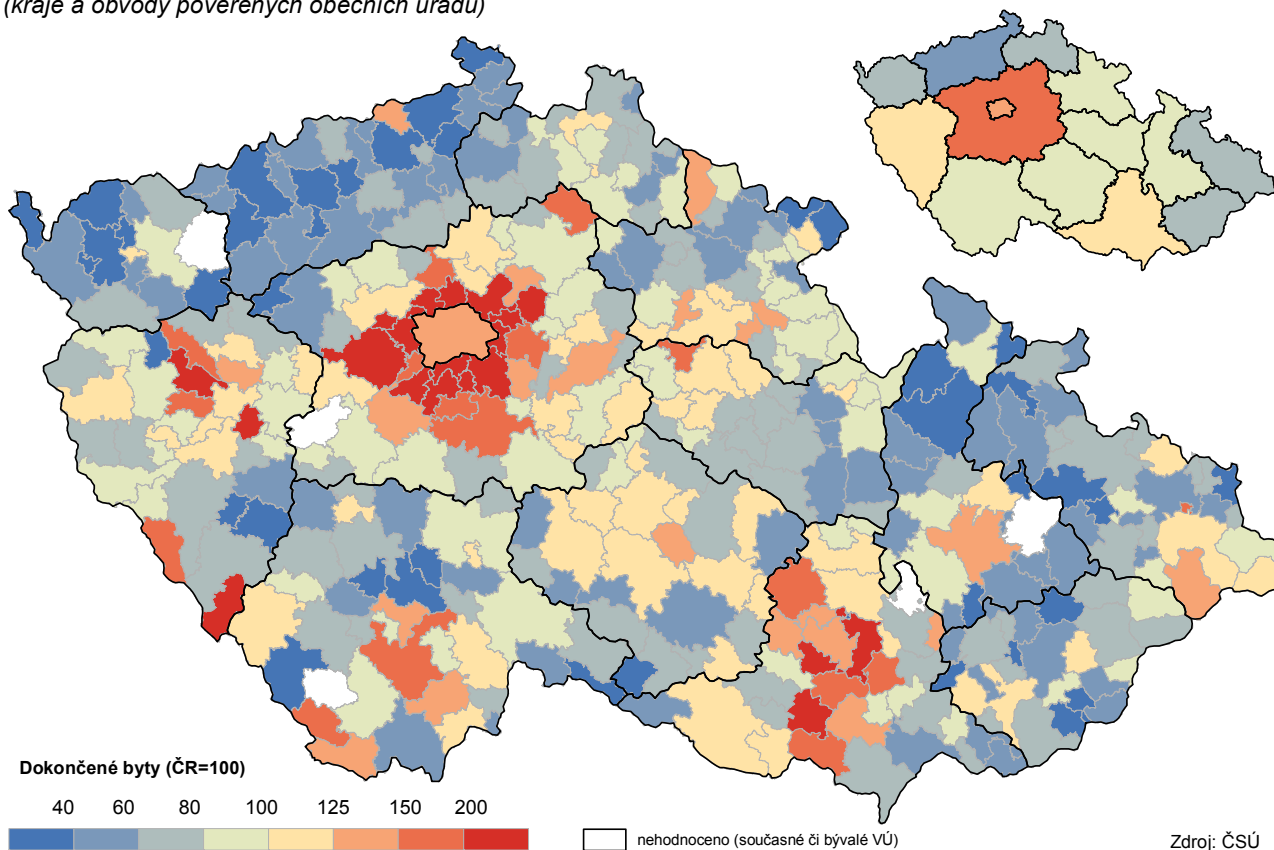
⁹³ Podíl stavebnictví na celkové HPH se v drtivé většině ekonomik EU dlouhodobě snižuje. Vloni byl nejvyšší na Slovensku (7,7 %), Polsku (7,3 %), Finsku (7,1 %) a také Litvě i Estonsku. V ČR (stejně jako v EU15) činil 5,3 %, méně než 3 % dosahoval v Řecku a Irsku.

Kartogramy 12.1 a 12.2

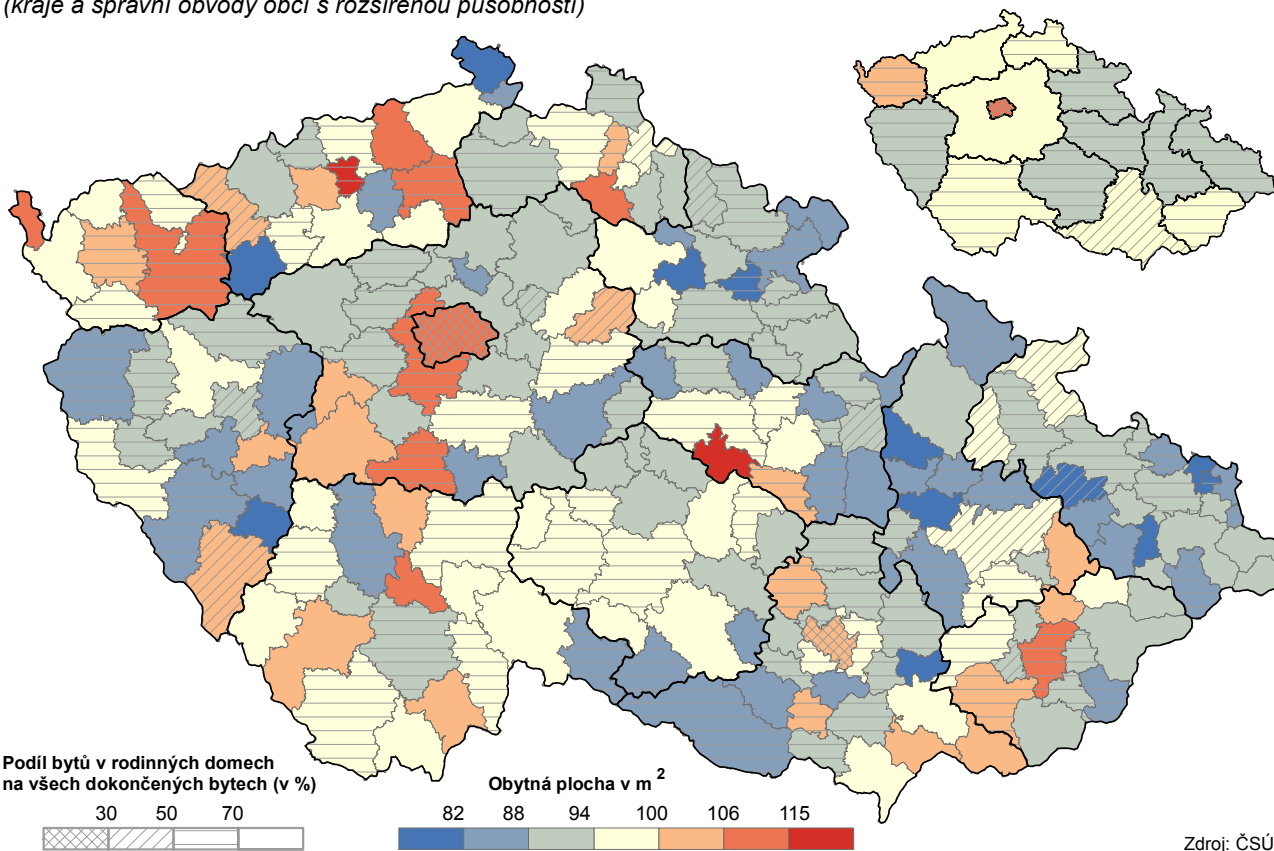
Dokončené byty na obyvatele v období 2008 až 2017

(kraje a obvody pověřených obecních úřadů)

Průměrná obytná plocha dokončených bytů v rodinných domech v období 2007 až 2016

(kraje a správní obvody obcí s rozšířenou působností)

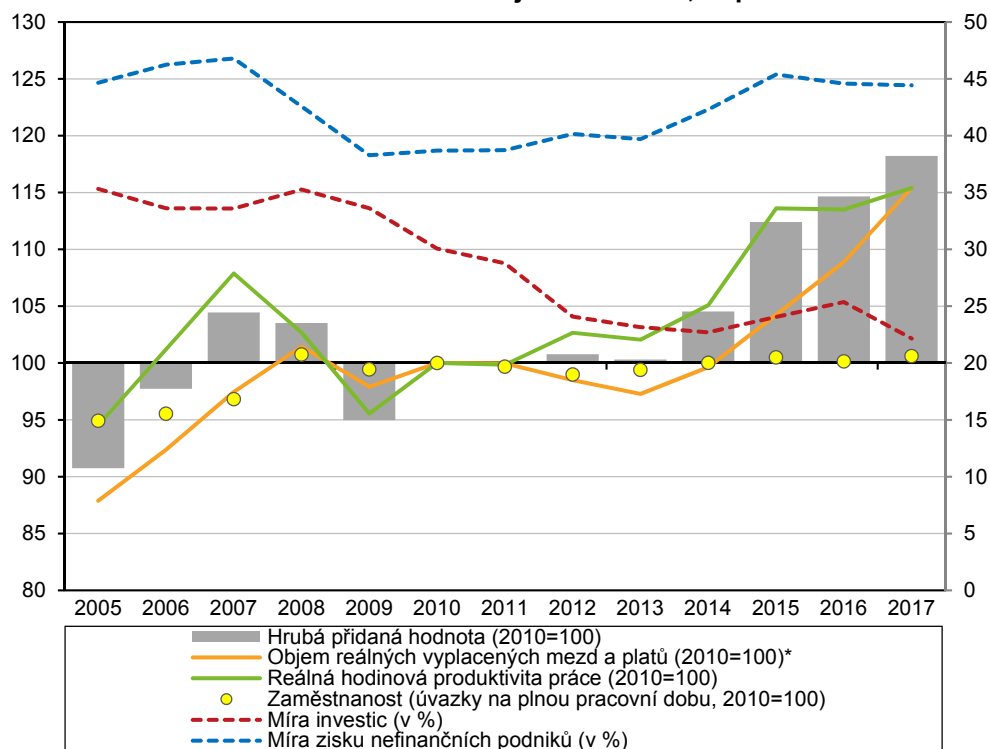

13. Obchod, doprava

Obchod a doprava vytvářely v Česku více než čtvrtinu přidané hodnoty sektoru služeb.

Obchod i doprava (vč. skladování)⁹⁴ patří dlouhodobě nejen v ČR k nejvýznamnějším odvětvím služeb. Samotný obchod vytvářel loni v Česku 18,3 % hrubé přidané hodnoty (HPH) celého terciárního sektoru, doprava pak dosahovala zhruba polovičního podílu. Přestože meziroční růst HPH v obchodu a dopravě byl proti roku 2016 o polovinu vyšší a loni činil 3,1 %, již druhý rok v řadě za růstovým tempem v celé ekonomice zaostával. Za období od konce poslední recese (rok 2013) byl nicméně vývoj v obchodu a dopravě oproti národnímu hospodářství mírně příznivější a dařilo se mu také lépe než obchodu a dopravě v celé EU.

Graf 13.1 Zákl. ukazatele odvětví zahrnujících obchod, dopravu a skladování

*Do reálného vyjádření převedeno deflátořem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Ziskovost podniků v obchodu a dopravě v posledních dvou letech stagnovala na úrovni blízké konjunkturu z minulé dekády.

Míra zisku nefinančních podniků působících v obchodu a dopravě⁹⁵ v posledních dvou letech stagnovala těsně pod 45 % a blížila se tak vysokým hodnotám z konjunktury minulé dekády⁹⁶. Ziskovost podniků se v dílčích odvětvích výrazněji odlišovala. Nejlepší postavení drží v posledních třech letech obchod a opravy motorových vozidel, kde přesahoval podíl hrubého provozního přebytku na HPH vždy mírně úroveň 50 %. Naopak s výrazným odstupem figurovala vodní doprava (33 %) a navzdory oživení v posledních letech nadále i letecká doprava (36 %). Specifické postavení měly poštovní a kurýrní činnosti, jež loni dosáhly nejslabší ziskovosti za posledních jedenáct let (8 %). Toto odvětví se dlouhodobě vyznačuje nízkým zastoupením soukromých podniků a dominancí podniků veřejných. Zatímco ziskovost v tomto odvětví patří v rámci obchodu a dopravy k nejslabším dlouhodobě, odvětví vykazující nejvyšší ziskovost se v posledních dvou dekáдах

⁹⁴ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů, a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

⁹⁵ Nefinanční podniky vytvářely v roce 2017 téměř 81 % HPH odvětví obchodu a dopravy (vč. skladování). Zbýlá část připadala na domácnosti (reprezentované drobnými podnikateli, 12,5 %) a vládní sektor (6,6 %). Podniky dominovaly ve většině odvětvových oddílů, především v letecké dopravě, velkoobchodu a poštovních a kurýrních činnostech. Výjimku tvořilo jen skladování a vedlejší činnosti v dopravě, kde byla jejich váha (48 %) srovnatelná se subjekty zařazenými do sektoru vládních institucí.

⁹⁶ Ještě vyšších hodnot nabývala ziskovost v prvních letech na počátku tisíciletí. V roce 2002 se rovnala 52 %.

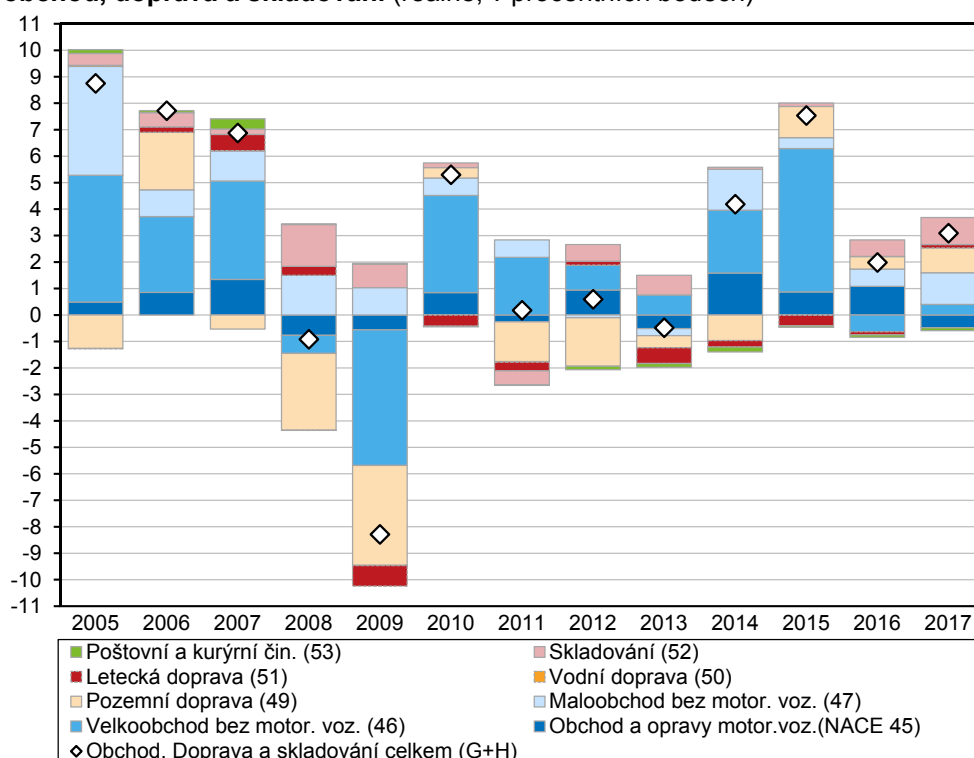
proměňovala⁹⁷.

Strmý růst mzdových nákladů se při slabší dynamice zaměstnanosti projevil citelným posílením průměrných výdělků...

...jejich úroveň však ve srovnání s terciárním sektorem i celou ekonomikou je nadále nižší.

Za skutečností, že zvyšování míry zisku podniků v obchodu a dopravě se po roce 2015 zastavilo, stály strmě rostoucí mzdové náklady. Počet zaměstnanců se však navyšoval jen mírně (loni o 1,2 %), neboť posílení odvětví velkoobchodu i skladování bylo z větší části kompenzováno redukcí pracovních míst ve vodní dopravě a hlavně v maloobchodu. Růst objemu mzdových prostředků (v roce 2017 o 8,5 %) se tak logicky překlopil přímo do průměrných výdělků. Ty rostly v tomto odvětví v posledních třech letech vyšším tempem než v celé ekonomice, což souviselo především s jejich podprůměrnou úrovní. Mzdový růst byl vedle prohlubujícího se nedostatku pracovníků také stimulován navyšováním hranice minimální mzdy. Navzdory silícím mzdovým nákladům narostl loni reálný objem vyplacených mezd a platů proti roku 2010 stále méně než reálná hodinová produktivita práce (+15,4 %).

Graf 13.2 Příspěvky odvětvových oddílů k meziroční změně HPH v uskupení obchod, doprava a skladování (reálně, v procentních bodech)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Míra investic v obchodu a dopravě klesla na více než dvacetileté minimum. Ve srovnání s ostatními odvětvími služeb byla podprůměrná.

Po mírném oživení v letech 2015 a 2016 se míra investic v obchodu a dopravě opět snížila (na 22 %). Méně než loni vydaly subjekty v tomto odvětví na investice (ve vztahu k HPH) jen v první polovině 90. let. Z toho pohledu není překvapivé, že míra investic v roce 2017 byla nižší než v celém terciárním sektoru (28 %). Ve srovnání se státy EU ale zůstává tuzemská míra investic v obchodu a dopravě výrazně nadprůměrná⁹⁸. Silnější sklon k investicím vykazuje z jednotlivých odvětví dlouhodobě jen skladování (loni 45 %), což souvisí jak s rozšiřováním logistických center těžících z příznivé geografické polohy ČR, tak i s rozvojem automatizace. Naopak v maloobchodu setrvala míra investic navzdory pokračující modernizaci

⁹⁷ V letech 2000 a 2004 to byla letecká doprava, v následném konjunkturálním období velkoobchod (bez motoristického segmentu) a v letech 2009 až 2013 skladování a vedlejší činnosti v dopravě.

⁹⁸ Z 26 hodnocených zemí docílily v období 2014 až 2016 v tomto odvětví vyšší míry investic jen Irsko (40 %) a Maďarsko (26 %). Údaje za Polsko a Kypr nebyly dostupné.

prodejní sítě na nízké úrovni (14 % – loni stejně jako za posledních pět let). V celém uskupení obchod a doprava převládaly ve skladbě investic ostatní budovy a stavby (zejména vlivem odvětví skladování) a také dopravní prostředky a zařízení – obě kategorie tvořily bezmála třetinu všech investic. Slabší zastoupení měly v porovnání s celou ekonomikou výdaje na ICT, ostatní stroje a zařízení a produkty duševního vlastnictví.

K růstu obchodu a dopravy přispěl loni nejvíce maloobchod.

Zatímco v letech 2014 i 2015 přispěl k meziročnímu růstu HPH v odvětví obchodu a dopravy nejvíce velkoobchod a následující rok motoristický segment obchodu, loni tuto pozici převzal maloobchod. Zejména pozemní doprava a velkoobchod představují cyklická odvětví, jejichž HPH má silnější vazbu na celkový ekonomický vývoj. Podstatně méně je tento vliv patrný v maloobchodu (kde se projevuje zpoždění dopadu makroekonomického vývoje na trh práce a následně i do příjmů domácností) a zejména skladování.

Příznivý vývoj na trhu práce společně s dalším posílením optimistických očekávání spotřebitelů výústily v téměř 6 % růst maloobchodních tržeb. Šlo o desetileté maximum.

Tempo růstu HPH v maloobchodu loni výrazně zrychlilo na 4,7 % (z 2,7 % v roce 2016). Detailnější pohled na vývoj jeho jednotlivých segmentů umožňují podnikové statistiky prostřednictvím pravidelných měsíčních šetření. Z nich vyplynulo, že maloobchodní tržby loni vzrostly o 5,9 %⁹⁹, nejvyšším tempem za posledních deset let. Byly tradičně taženy prodejem nepotravinářského zboží, kde se tržby navýšily o 8,8 % (po Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku nejvyšším tempem v EU). Stabilní tempa (mezi 5 a 6 %) si v posledních třech letech drželi prodejci pohonných hmot (PHM). K vyšší poptávce po PHM mohl loni přispět i relativně příznivější cenový vývoj. Maloobchod s potravinami si udržoval slabší tempo (2,8 %). Již třetím rokem v řadě vykázal růst tržeb váhově relativně okrajový prodej potravin ve specializovaných (menších) prodejnách (v letech 2016 i 2017 dokonce převýšil tempo celkových tržeb za potraviny v nespécializovaných prodejnách). To může v souvislosti s dynamickým růstem disponibilních příjmů domácností signalizovat příklon ke kvalitnějším a cenově výše zařazeným produktům. Z ostatních specializovaných prodejen se loni dařilo hlavně počítačovým a komunikačním zařízením, výrobkům pro kulturu a rekreaci. Silně rostl také odbyt oděvů, obuvi a koženého zboží. Prudce rostl segment prodeje prostřednictvím internetu nebo zásilkové služby, kde se tržby za posledních pět let téměř ztrojnásobily.

Podobně jako v roce 2016 pokračoval růst přepravních výkonů ve všech druzích veřejné osobní dopravy. Počet cestujících v železniční dopravě dosáhl desetiletého maxima.

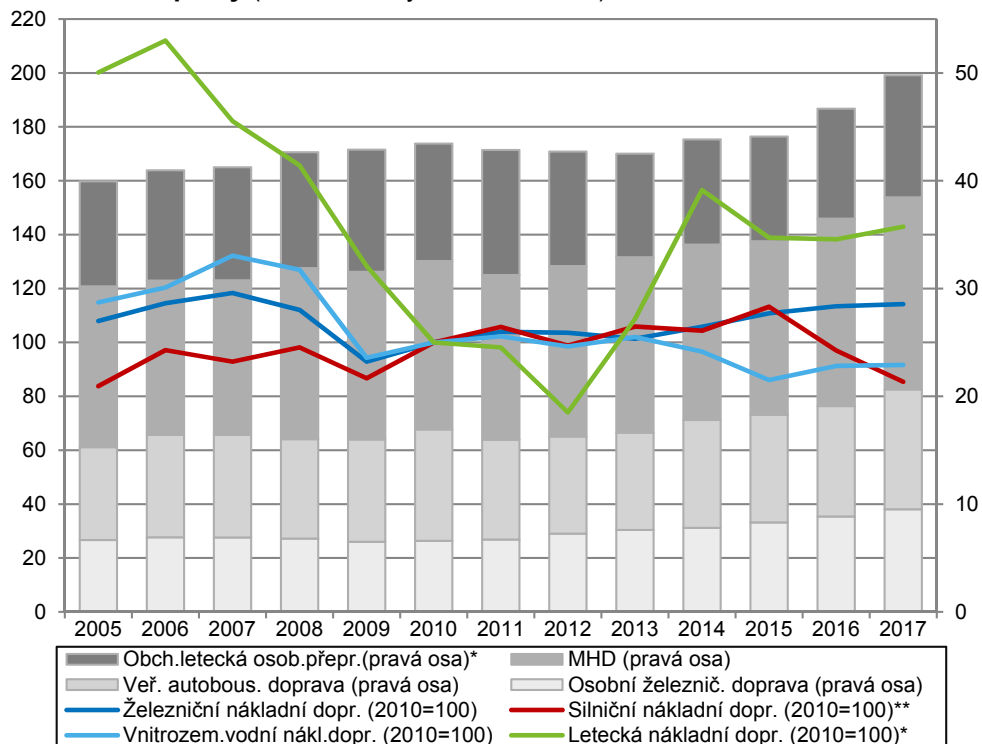
Přetrvávající svižný ekonomický růst podpořený rozvojem vnitřního i zahraničního obchodu spolu s vyšší mobilitou obyvatel (související s růstem jejich příjmů i rekordní zaměstnaností) se odrazily i v naturálních ukazatelích dopravy. Zatímco v nákladní dopravě se výrazné oživení (z pohledu fyzického objemu přepravené zboží) promítlo především v letech 2014 a 2015, ve veřejné osobní dopravě spíše v následujících dvou letech. V osobní železniční dopravě vzrostl loni počet cestujících meziročně o 2,2 % Mírný růst je zde po roce 2010 vykazován nepřetržitě. Loňský počet cestujících (183 mil.) byl zároveň nejvyšší za posledních deset let. Počet cestujících přepravených veřejnou autobusovou dopravou byl loni již druhým rokem v řadě meziročně nižší, přepravní výkony (zohledňující i ujetou vzdálenost) však rostly (+9 %). To platilo i o přepravních výkonech obchodní letecké dopravy (+11 %), jež posílily nejvíce po roce 2004. Výkony v této kategorii však plně neodráží vývoj letecké dopravy na území ČR, neboť zahrnuje pouze tuzemské přepravce¹⁰⁰.

⁹⁹ Údaje se vztahují k odvětví CZ NACE 47 (nezahrnují motoristický segment). Jsou uvedeny ve stálých cenách a očištěny o vliv nestejného počtu pracovních dní.

¹⁰⁰ Je to dobře patrné ve srovnání s výkony letišť na území ČR. Zatímco počet přepravených osob tuzemskými obchodními leteckými dopravci dosáhl loni 6,7 mil. (při meziročním růstu 10,9 %), počet cestujících na letištích v ČR činil ve stejném roce 16,3 mil. osob (+18,2 %).

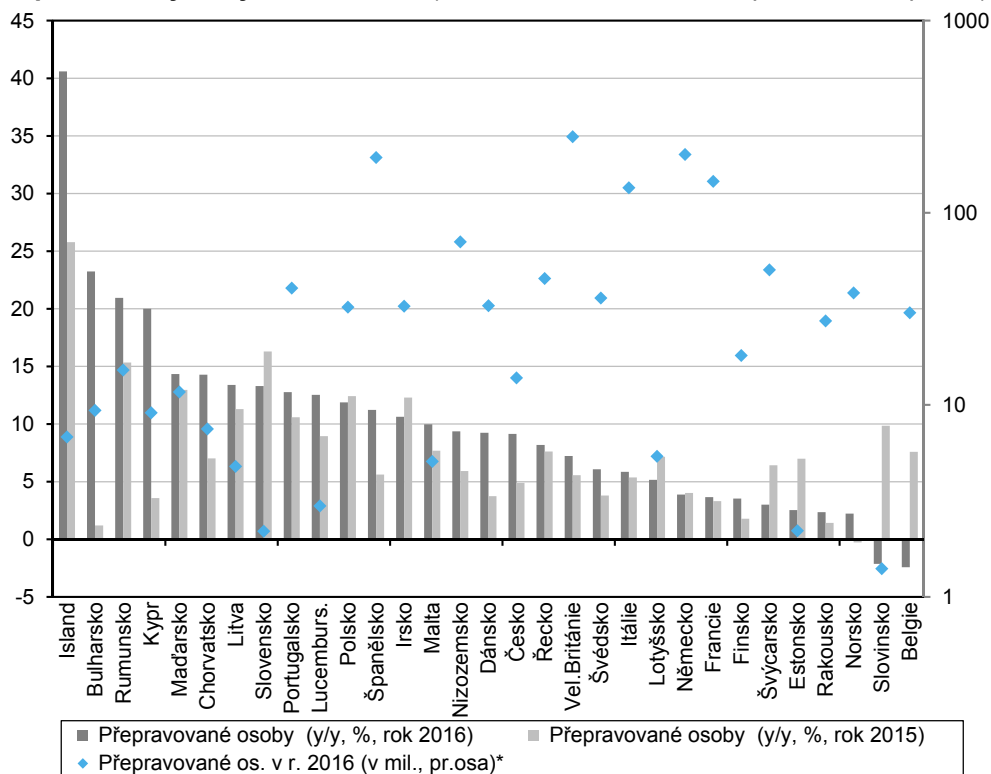

Graf 13.3 Přepravní výkony osobní dopravy (v mld. osobokilometrů, pravá osa) a nákladní dopravy (tunokilometry, rok 2010=100)

*Zahrnuje tuzemské civilní letecké dopravce zajišťující vnitrostátní i mezinárodní komerční pravidelnou i nepravidelnou přepravu osob či nákladu.
 **Zahrnuje přepravu nákladu vozidly registrovanými v ČR.
 Zdroj: Ministerstvo dopravy ČR

Graf 13.4 Celkový počet přepravovaných cestujících v obchodní letecké dopravě* ve vybraných státech EU (meziroční změna v %, abs. počet v mil. – pr.osa)

* Zahrnuje všechny cestující, jejichž cesta začíná nebo končí na vykazujícím letišti s výjimkou cestujících v přímém tranzitu.
 Poznámka: Počty přepravovaných osob uvedené na pravé ose jsou vyjádřeny v logaritmickém měřítku.
 Zdroj: Eurostat

Hlubší pokles výkonů silniční nákladní dopravy v letech 2016 i 2017 kontrastoval s mírným posilováním železniční přepravy.

V nákladní dopravě pokračoval pozitivní trend posilování přepravních výkonů na železnici (orientované hlavně na přepravu nerostných surovin, koksu či ropných produktů), které v období 2016-2017 zčásti kompenzovaly úbytek výkonů v objemově dominantní¹⁰¹ silniční dopravě. Její slabší loňský výkon (pokles o 6 mld. tunokilometrů, resp. o 12 %) byl loni způsoben poklesem přepravní vzdálenosti, neboť fyzický objem přepravného zboží (vozidla registrovanými na území ČR) meziročně vzrostl (+6,4 %). Váha vnitrostátní silniční nákladní dopravy na úkor dříve dominantní mezinárodní dopravy v ČR dlouhodobě roste. V roce 2017 byla již proporce hlavních složek silniční nákladní dopravy z pohledu přepravních výkonů (tkm) prakticky vyrovnaná.

14. Ubytování a pohostinství

Hrubá přidaná hodnota rostla loni v ubytování, stravování a pohostinství vyšším tempem než v celém sektoru služeb. Táhl ji hlavně silné výkony v segmentu ubytování.

Ubytování, stravování a pohostinství¹⁰² patří v Česku k relativně malým odvětvím. Na produkci celého terciárního sektoru se loni podílelo 3,9 %, na hrubé přidané hodnotě (HPH) 3,5 %. Významnější roli mělo toto odvětví v oblasti zaměstnanosti (6,5 %), a to hlavně v případě podnikajících osob (desetina všech sebezaměstnaných působících ve službách nacházela hlavní zdroj ekonomické aktivity právě zde). Na rozdíl od roku 2016 se loni HPH v ubytování, stravování a pohostinství navyšovala silnějším meziročním tempem (+3,5 %) než v celém sektoru služeb. Výsledek mohl být ještě příznivější, nebyť silících výrobních nákladů (mezi spotřeba se navýšila o 13,2 %, nejvíce za posledních deset let). Samotná produkce (se silnou vazbou na tržby) totiž vzrostla bezmála o desetinu. Již třetím rokem v řadě přispěly k růstu HPH v odvětví jeho oba hlavní segmenty¹⁰³. Zatímco v letech 2015 i 2016 ho táhl hlavně váhově dominantní segment stravování a pohostinství, loni tuto roli převzalo ubytování (zajistilo téměř tři pětiny meziročního růstu HPH). Současný vývoj celého odvětví souvisí jak s příznivou finanční situací i optimistickými očekáváními tuzemských domácností (projevující se mj. i posílením „zbytných“ výdajů), tak s vývojem v mateřských státech nejčteněji zastoupených zahraničních návštěvníků Česka.

Míra zisku podniků v ubytování mírně rostla, naopak ve stravování a pohostinství dosáhla čtyřletého minima.

Čtyři roky trvající růst míry zisku nefinančních podniků v ubytování, stravování a pohostinství se loni zastavil (na 39 %)¹⁰⁴. Ziskovost tak zůstala výrazně pod úrovní zaznamenanou před deseti lety a především na počátku tisíciletí (kdy citelně převyšovala 50 %). Lepší výsledky mají dlouhodobě podniky v ubytování, kde mírný růst ziskovosti pokračoval (na 47 %). Naopak ve stravování a pohostinství byl loni poměr mezi hrubým provozním přebytkem a HPH nejnižší za poslední čtyři roky (33 %). Pro celé odvětví je typická relativně nízká investiční aktivita¹⁰⁵. Ta souvisí mj. i s hustou sítí ubytovacích i stravovacích zařízení vybudovanou v předchozích dekádách. V poměru k HPH tvořily loni investice do fixního kapitálu jen 13 %. Lépe na tom byl segment ubytování (21 %), naopak v pohostinství a stravování klesla míra investic pod 10 %. Z hlediska skladby investic směřoval loni v celém odvětví vysoký podíl do strojů a zařízení (72 %). V rámci nich vykazaly (ve srovnání s ostatními odvětvími) vyšší váhu jak investice do dopravních prostředků, tak i do ICT. Naproti tomu jen minimální pozornost dlouhodobě věnují subjekty v tomto odvětví produktům duševního vlastnictví.

Přetrvávala nízká investiční aktivita související i s hustou sítí zařízení (hotely, restaurace) vybudovanou v předchozích dekádách.

¹⁰¹ Podíl silniční dopravy na celkových přepravních výkonech (v tkm) ve vnitrozemské nákladní dopravě loni klesl na 73 %. Šlo o nejnižší hodnotu po roce 2001. Přitom ještě v roce 2015 dosahoval téměř 79 % a mírně převyšoval úroveň v EU (o 3 p. b.).

¹⁰² Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů, a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

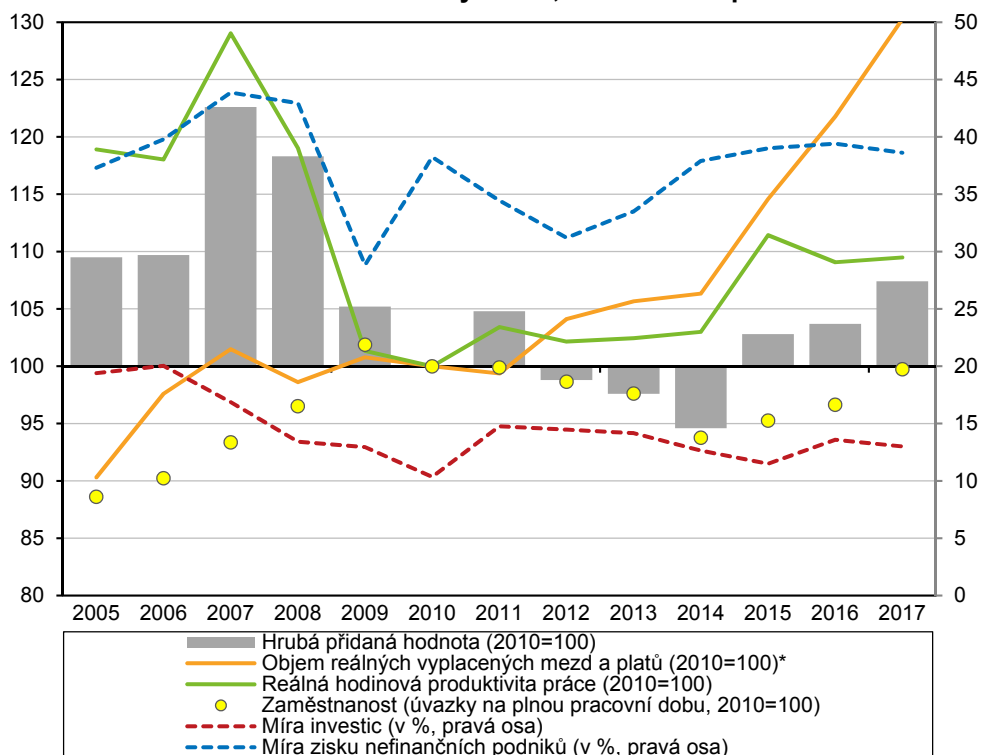
¹⁰³ Souběžný opakovaný růst HPH jak v ubytování, tak i ve stravování (vč. pohostinství), byl naposledy zaznamenán v letech 1994 a 1995.

¹⁰⁴ Nefinanční podniky vytvářely v roce 2017 jen 56 % HPH tohoto odvětví. Zatímco v ubytování byla jejich role poměrně silná (81 %), ve stravování a pohostinství se podílely jen 47 % (mírně nadpoloviční většinu zde tvořili drobní podnikatelé spadající pod sektor domácností).

¹⁰⁵ To je patrné především ve srovnání s většinou ostatních odvětví služeb v ČR. Naopak v evropském pohledu si odvětví stálo relativně dobře, neboť míra investic v ubytování, stravování a pohostinství se v posledních pěti letech v EU jako celku pohybovala mezi 8 a 9 %. Vyšší investiční aktivitu než v ČR zaznamenávají většinou jen některé novější členské státy EU (Bulharsko, Rumunsko, Estonsko, Malta).

Graf 14.1 Zákl. ukazatele odvětví ubytování, stravování a pohostinství

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

I přes prudký růst objemu vyplacených mezd v posledních třech letech setrvává průměrná mzda v odvětví hluboko pod úrovní celé ekonomiky.

Vedle investiční aktivity charakterizuje odvětví i velmi nízká mzdová úroveň. Přestože objem vyplacených mezd za poslední tři roky prudce vzrostl (nominálně o více než čtvrtinu) – především zásluhou navyšování hranice minimální mzdy –, dosahovala zde průměrná mzda loni jen 62 % úrovně celé ekonomiky. V rámci odvětví na tom byli lépe zaměstnanci v ubytování (73 %). Se zlepšujícími se hospodářskými výsledky se v odvětví po roce 2014 pozvolna navyšuje i zaměstnanost. Loni zde pracovalo necelých 208 tis. osob (po přepočtu na celé úvazky). Na oživení se podílelo spíše stravování a pohostinství, kde vloni přibýlo 7,5 tis. pracovníků (výhradně ve slupině sebezaměstnaných). Navzdory tomu se nacházel loňský počet pracovníků v celém odvětví stále pod úrovní dosud rekordního roku 2009 (212 tis.).

Silný růst počtu návštěvníků v hromadných ubytovacích zařízeních v Česku pokračoval již třetím rokem.

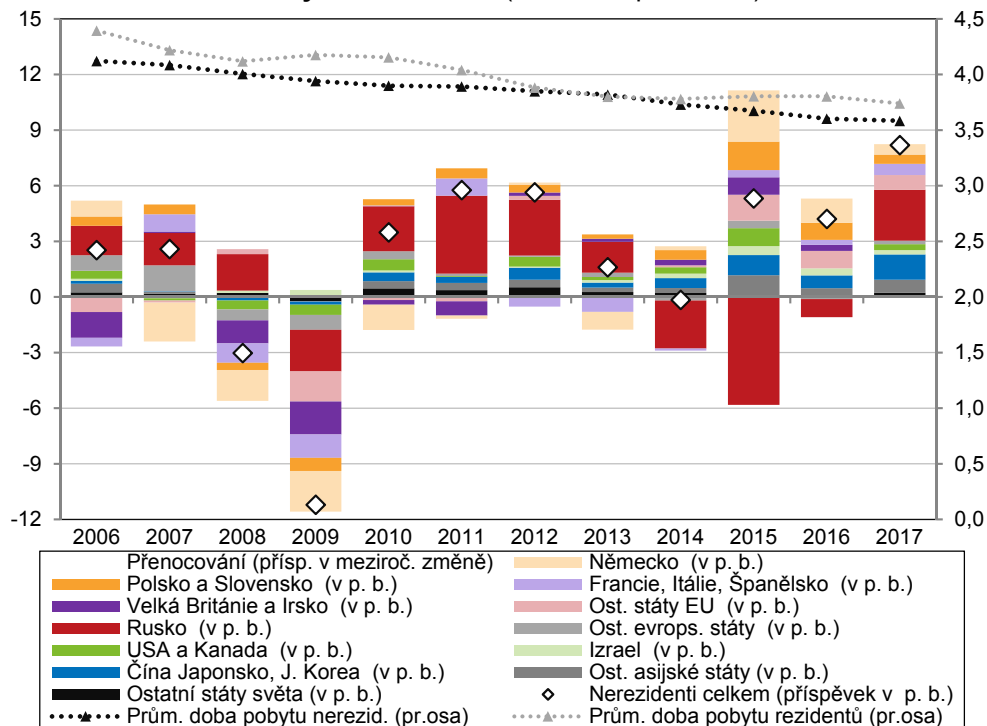
Hostů přijelo loni meziročně více do všech krajů. Výrazná dominance Prahy u zahraniční klientely se mírně oslabil.

Česko si v konkurenci evropských států nadále udržuje vysokou atraktivitu pro cestovní ruch. Vedle v čase relativně stabilních faktorů (kulturně-historických i přírodních atraktivit, příhodné geografické polohy), působí i příznivý globální ekonomický vývoj, relativní cenová dostupnost nabízených služeb v tuzemsku a v posledních letech i vnímání Česka jako bezpečné destinace. Silný nárůst četnosti příjezdů hostů, kteří využili služeb hromadných ubytovacích zařízení (HUZ), dle podnikových statistik nadále pokračoval. Loni počet hostů poprvé překročil 20mil. hranici (meziročně +8,8 %). Návštěvníků z tuzemska bylo nepatrně méně (9,84 mil.) než hostů s cizím státním občanstvím (10,16 mil.)¹⁰⁶. Za vysokým růstem celkové návštěvnosti stál loni především dynamický vývoj v první polovině roku, nicméně i v dalších čtvrtletích převyšovalo meziroční tempo 5% hranici. Více

¹⁰⁶ Z šetření Ministerstva pro místní rozvoj (ve spolupráci s agenturou Stemmark) v roce 2016 vyplynulo, že hosté ubytování v HUZ tvořili zhruba jen tři čtvrtiny celkové počtu zahraničních návštěvníků, kteří v Česku přespali alespoň jednu noc. Role návštěvníckého segmentu ubytovaného mimo HUZ v posledních letech narůstá (hlavně s rozvojem služeb sdílené ekonomiky). Vedle toho přispívají k rozvoji cestovního ruchu v ČR i jednodenní návštěvníci (v roce 2016 jich bylo dle Satelitního účtu cestovního ruchu 17,0 mil.) a v menší míře i tranzitující osoby (2,7 mil.). Souhrnný odhad četnosti zahraničních návštěvníků Česka za rok 2016 tak přesáhl 32,5 mil. osob a byl tak více než trojnásobný oproti hostům registrovaným v HUZ (9,3 mil.).

hostů přijelo loni do všech kategorií HUZ – zatímco v roce 2016 rostly nejrychleji čtyřhvězdičkové hotely (+10 %), loni to byly penziony (+15 %, na růstu celkové návštěvnosti ČR se podílely šestinou).

Graf 14.2 Příspěvky zahraničních návštěvníků dle zemí k meziroční změně počtu přenocování všech nerezidentů v HUZ (v p. b.) a průměrná délka pobytu zahraničních a tuzemských hostů v ČR (ve dnech, pravá osa)

Pozn.: HUZ – hromadná ubytovací zařízení. Jde o zařízení s minimálně pěti pokoji a zároveň deseti lůžky poskytující přechodné ubytování hostům za účelem dovolené, zájezdu, lázeňské péče, služební cesty, školení, kursu, kongresu, symposia, pobytu dětí ve škole v přírodě, v letních a zimních táborech apod.
Zdroj: ČSÚ

Průměrná doba pobytu zahraničních hostů nadále klesá. U hostů z tuzemska se délka v posledních letech stabilizovala.

Hostů z tuzemska, ale i ze zahraničí, přibývalo ve všech krajích. V součtu za obě kategorie turistů se návštěvnost nejvíce zvyšovala v Jihomoravském, Plzeňském a Ústeckém kraji (v pásmu 14,5 % až 12,3 %). I přes mírné relativní oslabení pozice Prahy, zůstává její role v případě pobytu zahraničních návštěvníků nadále výrazně dominantní. Její podíl na celorepublikovém počtu zahraničních návštěvníků loni činil 64,6 %, u jejich přenocování 61,4 %. Negativním jevem zůstává také zkracující se průměrná doba pobytu, jež je u zahraniční klientely v ČR na rozdíl od té domácí dlouhodobým jevem. Lze to zčásti vysvětlit zvyšujícím se zastoupením hostů ze vzdálenějších (zejm. asijských) destinací, kteří v průměru pobývají v Česku kratší dobu.

Meziroční změny celkové návštěvnosti ČR ovlivňují dlouhodobě nejvíce Rusové

Zatímco v letech 2015 i 2016 přispívali k růstu počtu přenocování zahraničních hostů v HUZ nejvíce Němci, loni to byli Rusové (jejichž pobytu vzrostly meziročně o 35 %). Přestože hosté z Ruska tvoří z hlediska váhy (9,8 % na celkovém počtu přenocování nerezidentů) až druhou nejvýznamnější skupinu (s výrazným odstupem za Německem 21,9 %), jsou to právě oni, kteří v poslední dekádě ovlivňovali (v kladném i záporném směru) celkovou návštěvnost v ČR nejvíce. Vyšší počet přenocování loni vykázali hosté ze 47 zemí (z 55 sledovaných), z významnějších zdrojových států omezovaly v ČR pobytu jen Turci (-8 %) a hosté z Velké Británie (-1 %). Naopak pokračoval dynamický růst počtu přenocování hostů z Číny (+31 %), Indie (+28 %), Jižní Korey (+25 %), Tchaj-wanu (+15 %) i zemí z Blízkého východu. Za poslední tři konjunkturální roky cestovního ruchu v ČR vzrostly absolutně nejvíce počty přenocování hostů z Německa a Číny.

Četnost hostů v lázeňských HUZ narůstala pomaleji nežli v jiných segmentech cestovního ruchu. Růst oblíbenosti lázní byl loni tažen hlavně turisty z Německa.

Do lázeňských HUZ¹⁰⁷ v Česku loni zavítalo rekordních 839 tis. hostů. K meziročnímu růstu četnosti hostů (+7,6 %) přispěla nejvíce německá klientela (v letech 2014-2016 to ale byli hosté z tuzemska). Zatímco hostů z ČR po roce 2012 plynule přibývá, u zahraničních byl v letech 2014 a 2015 zaznamenán pokles (v úhrnu o 15 %) vlivem odlivu na lázeňství více specializované ruské klientely¹⁰⁸. Hosté z Ruska se od loňska do lázní v ČR postupně vrací, avšak s menší intenzitou než do segmentu městského cestovního ruchu. V tomto segmentu hraje specifickou roli kongresový cestovní ruch¹⁰⁹.

Tempo růstu počtu hostů ubytovaných v HUZ bylo v Česku za poslední tři roky vyšší než v EU.

Počet všech hostů v HUZ v ČR roste po roce 2014 výrazně vyšším tempem než v EU (tu loni navštívilo meziročně o 5 % hostů více). Zatímco v roce 2016 se četnost hostů snižovala v šesti státech Unie, loni vykázaly mírný pokles jen Velká Británie a Lucembursko. Nejvíce se navyšovala návštěvnost ve Slovinsku, Maltě a Chorvatsku (shodně o 13 %). Dařilo se i některým státům mimo EU¹¹⁰. Průměrná délka pobytu hostů v zemích EU loni činila 4,1 dny, o desetinu více než v ČR. Delší pobyty byly tradičně ve středomořských destinacích, ale i v Dánsku či Velké Británii (5 dní). Na Británii připadal i největší podíl celkového počtu přenocování v EU (15 %) – spolu se Španělskem, Francií, Itálií a Německem tvořily 69 %. ČR se podílela 1,7 % a zároveň se loni umístila na chvostu první desítky států s nejvyšším růstem počtu přenocování (+7,1 %).

Aktivity související s cestovním ruchem se podílely na HDP Česka necelými 3 %.

Makroekonomický přínos cestovního ruchu je zachycen v satelitním účtu cestovního ruchu. Dle něj dosáhl v roce 2016 podíl cestovního ruchu na tvorbě HDP 2,9 % (jeho váha za poslední dekádu stagnovala). Působilo v něm přes 230 tis. lidí (po přepočtu na plné úvazky). Počet pracovníků po roce 2014 opět mírně rostl. Poskytoval obživu 3,7 % mužů, resp. 5,4 % žen zaměstnaných v celé ekonomice. Bezmála polovina všech pracovníků v cestovním ruchu působila v ubytovacích či restauračních zařízeních. Význam cestovního ruchu odráží i statistika platební bilance, která zahrnuje mj. i údaje o výdajích rezidentů ČR v zahraničí.

Podíl čistých příjmů ČR z cestovního ruchu vztahených k HDP v posledních třech letech stagnoval.

V roce 2017 převýšily příjmy z cestovního ruchu inkasované od nerezidentů výdaje na cestovní ruch placené rezidenty ČR o 35 mld. korun. Ve vztahu k nominálnímu HDP šlo o 0,70 % (podobnou relaci dosahovalo Česko i v letech 2014 a 2015). Zhoršení negativní bilance se státy EU (o téměř 7 mld., na 17 mld. korun) bylo kompenzováno posílením kladné pozice s Ruskem (o více než 2 mld., na 14 mld.) a dále i s asijskými státy. ČR patřila k devatenácti státům Unie, jež vloni dosáhly aktivního salda cestovního ruchu. Významnou roli s pozitivním vlivem na rozpočet má toto odvětví také v některých evropských zemích mimo EU (zejména v balkánských státech).

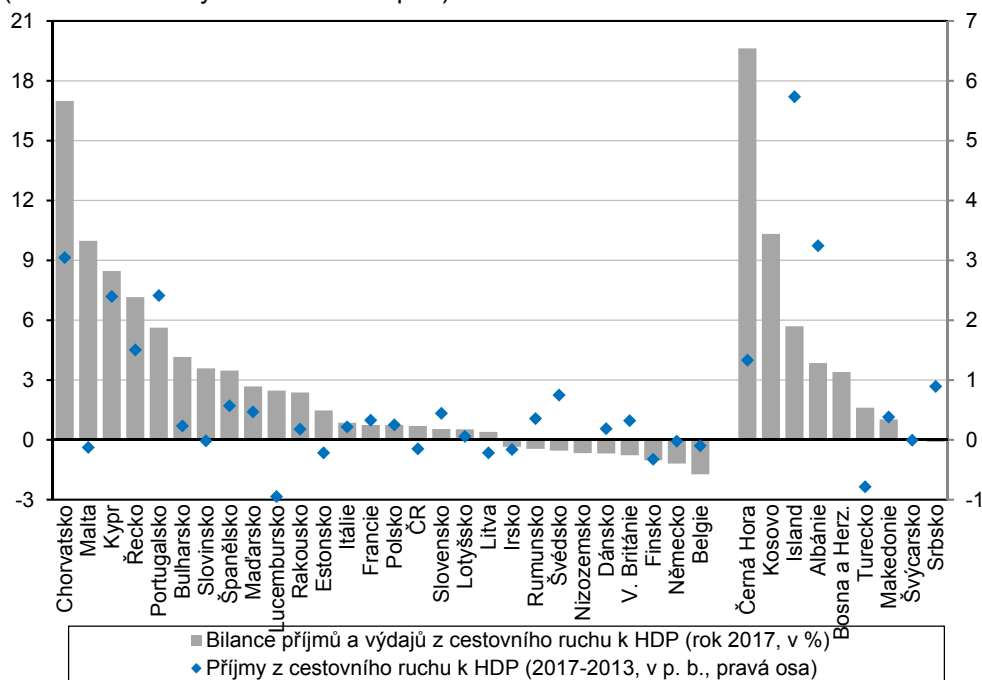
¹⁰⁷ Lázeňství představuje pro Česko významný segment cestovního ruchu. Realizuje se v něm sedmina všech přenocování v HUZ. V samotném Karlovarském kraji se na celkovém počtu ubytovaných hostů loni podílelo lázeňství 48 %, u přenocování dokonce 72 %. Významnější postavení má také v rámci Olomouckého a Zlínského kraje.

¹⁰⁸ Svou silnou vazbou na lázeňství jsou typičtí také hosté ze zemí Blízkého východu. Bezmála pětina všech hostů ze Saudské Arábie ubytovaných v HUZ v Česku mířila loni do segmentu lázeňství. Ti také v lázních zůstávají v průměru nejdéle (20 dní), s odstupem následují Izraelci (13,4), Rusové (12,8) a Ukrajinci (12,0). U váhově nejvýznamnější skupiny nerezidentů – Němců (tvořících polovinu lázeňských hostů ze zahraničí) to bylo loni 8,0 dní, u dominantní skupiny klientů – z Česka (454 tis. hostů) pak 10,9 dne. Zatímco délka pobytu nerezidentů v lázeňských HUZ dlouhodobě mírně klesá, u hostů z Česka po propadu v roce 2013 (vlivem změn v systému úhrad lázeňské péče ze zdravotního pojištění) začala opět růst a loni se tak vrátila na úroveň roku 2012.

¹⁰⁹ Více než třetina všech konferencí (s 50 a více účastníky) skutečných v HUZ v ČR připadá dlouhodobě na Prahu, sedmina na Jihomoravský kraj. Počet účastníků konferencí v ČR po roce 2010 spíše stagnuje (loni šlo o 1,36 mil. osob). Průměrný počet účastníků na 1 akci klesá (v roce 2010 dosahoval 128 osob, loni 108).

¹¹⁰ Např. na Islandu vzrostl mezi roky 2012 a 2017 počet hostů z 2,1 na 5,3 mil. Cestovní ruch byl jedním z faktorů, jež pomohl této zemi k zotavení z hluboké recese za konci předchozí dekády. Dařilo se dosud málo „objeveným“ turistickým destinacím (Srbsko, Makedonie).

Graf 14.3 Saldo příjmů a výdajů z cestovního ruchu k HDP (rok 2017, v %) a poměr příjmů z cestovního ruchu na HDP ve vybraných evropských státech (změna mezi roky 2017 a 2013 v p.b.)

Pozn.: U salda z cestovního ruchu jsou za Irsko, Nizozemsko, Černou Horu, Kosovo, Bosnu a Hercegovinu a Turecko uvedeny nejaktuálnější údaje za rok 2016. U vývoje příjmů z cestovního ruchu se údaje za Irsko, Černou Horu a Turecko vztahují k období 2013-2016, u Švýcarska za 2014-2017. Za Nizozemsko, Kosovo, Bosnu a Hercegovinu nebyly údaje v reprezentativní časové řadě k dispozici. Zdroj: Eurostat

15. Informační a komunikační činnosti

Hrubá přidaná hodnota rostla v informačních a komunikačních činnostech vyšším tempem než v celé ekonomice již pátým rokem v řadě.

I přes sílící mzdové náklady zůstává míra zisku podniků v tomto odvětví výrazně nadprůměrná, a to i v evropském srovnání.

Informační a komunikační činnosti¹¹¹ představují dynamický segment služeb. Na rozdíl od většiny ostatních odvětví nezaznamenaly v posledních dvou obdobích recese výraznější útlum. Hrubá přidaná hodnota (HPH) v tomto odvětví vloni zrychlila svůj meziroční růst na 5,7 %. Zároveň zaznamenala vyšší tempo než v celé ekonomice (i službách jako celku) již pátým rokem v řadě. To se odrazilo i v míře zisku nefinančních podniků v informačních a komunikačních činnostech¹¹². Ta loni činila 56 % a patřila mezi odvětvími služeb k nejvyšším¹¹³. V posledních deseti letech ale nelze přehlédnout trend mírného snižování ziskovosti, její loňská hodnota tak byla zároveň minimem ve sledované řadě. V evropském srovnání však zůstává ziskovost odvětví výrazně nadprůměrná. Ovlivňují ji sílící mzdové náklady, které v tomto odvětví v letech v 2016 i 2017 rostly v Česku o více než 8 %. K jejich navyšování přispíval – více než v jiných odvětvích – dynamický růst zaměstnanosti. Oproti roku 2008 zde pracovalo o 13,6 % lidí více (po přepočtu na plné úvazky), zatímco ve službách jako celku o 4,7 % a v celé ekonomice dokonce pouze o 1,7 %. Vyšší kvalifikační nároky míst¹¹⁴ společně s dlouhodobě neuspokojenou poptávkou po pracovnících (např. v oblasti programování) vedou k tomu, že

¹¹¹ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů, a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

¹¹² Informační a komunikační činnosti patří v sektoru služeb k odvětvím s nejvyšším zastoupením nefinančních podniků. Ty v roce 2017 vytvořily 92 % HPH v tomto odvětví. Na úrovni jednotlivých odvětvových oddílů měly podniky nižší podíl jen v hudebním a filmovém průmyslu (80 %) a zejména v tvorbě programů a vysílání (68 %), kde bezmála třetinu HPH vytvářely subjekty zařazené do vládního sektoru. V rámci podnikové sféry v odvětví informačních a komunikačních činností mírně převažovaly národní soukromé podniky (loni vytvořily 49 % HPH) nad podniky pod zahraniční kontrolou (48 %).

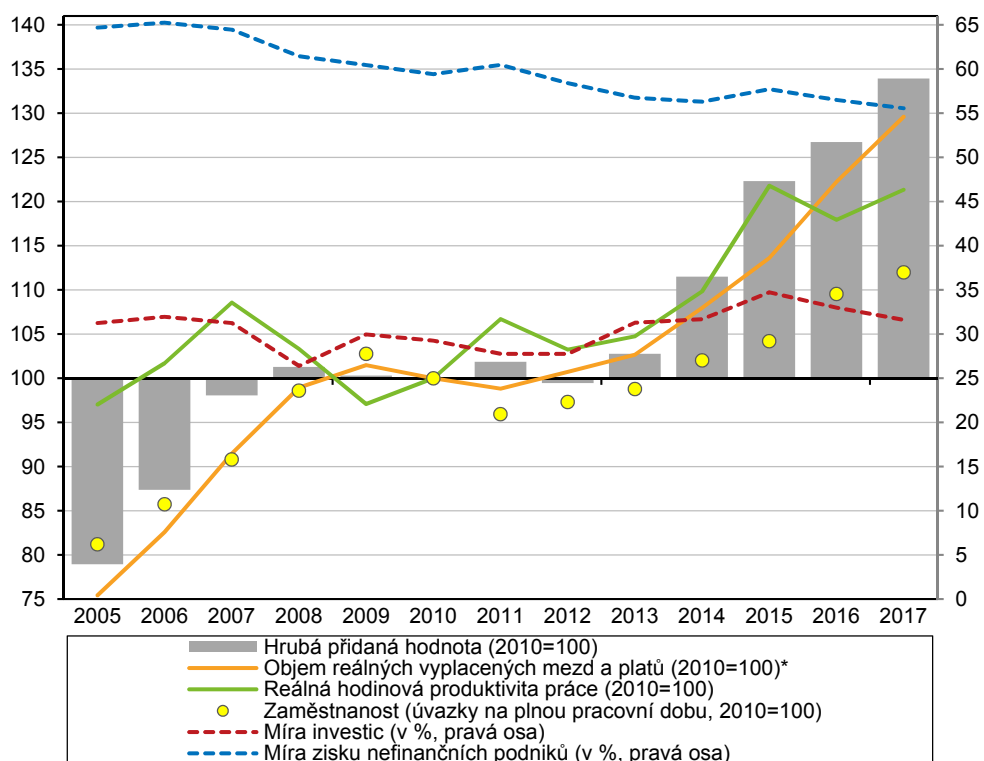
¹¹³ Obdobnou či vyšší ziskovost vykázaly loni nefinanční podniky jen v činnostech v oblasti nemovitostí (80 %), v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech (57 %) a dále také finanční podniky v peněžnictví a pojišťovnictví (61 %).

¹¹⁴ Dle údajů MSPV tvořili loni v tomto odvětví lidé s vysokoškolským vzděláním 53 % všech zaměstnanců. Vyššího podílu dosáhli z 18 ostatních odvětvových sekcí již pouze ve vzdělávání (56 %).

průměrná mzda patří v tomto odvětví (spolu s finančnictvím) dlouhodobě k nejvyšším. Vloni přesahovala 51 tis. korun měsíčně.

Graf 15.1 Základní ukazatele odvětví informační a komunikační činnosti v ČR

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností.
Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Hodinová produktivita práce v odvětví převyšovala úroveň celé ekonomiky téměř dvojnásobně.

V rámci odvětví existovaly výrazné rozdíly, nejvyšší hrubou měsíční mzdu pobírali zaměstnanci v segmentech s vysokým podílem podniků pod zahraniční kontrolou¹¹⁵. Úroveň výdělků v informačních a komunikačních činnostech souvisí také s vysokou hodinovou produktivitou práce v tomto odvětví (ta byla vloni ve srovnání s národním hospodářstvím téměř dvojnásobná). Nadprůměrnou produktivitu si v rámci tohoto odvětví udržovaly všechny oddíly, vč. těch, kde nepřevládaly podniky pod zahraniční kontrolou. Silný růst reálné hodinové produktivity práce v celém odvětví se po roce 2015 zastavil. I tak loni převyšoval úroveň roku 2010 o 21 %, dvakrát více než v celé ekonomice.

Na investice směřovalo v relaci k HPH nejvíce ve filmovém a hudebním průmyslu, nejméně ve vydavatelských činnostech.

Přestože se míra investic v informačních a komunikačních činnostech v letech 2016 i 2017 mírně snížila, stále svou úrovní (32 %) převyšovala jak celou ekonomiku, tak i drtivou většinu odvětví služeb¹¹⁶. Investiční aktivita byla vysoká i v evropském kontextu¹¹⁷. V rámci sledovaného odvětví věnoval na tvorbu fixního kapitálu v relaci k HPH nejvíce filmový a hudební průmysl (loni 55 %). Na opačné straně spektra pak tradičně figurovaly vydavatelské činnosti (16 %). Ve skladbě investic v odvětví informační a komunikační činnosti dominovaly produkty duševního vlastnictví (67 %), kde šlo hlavně o počítačové programové vybavení a databáze, ale také o originální umělecká díla (filmy, zvukové nahrávky) a z menší

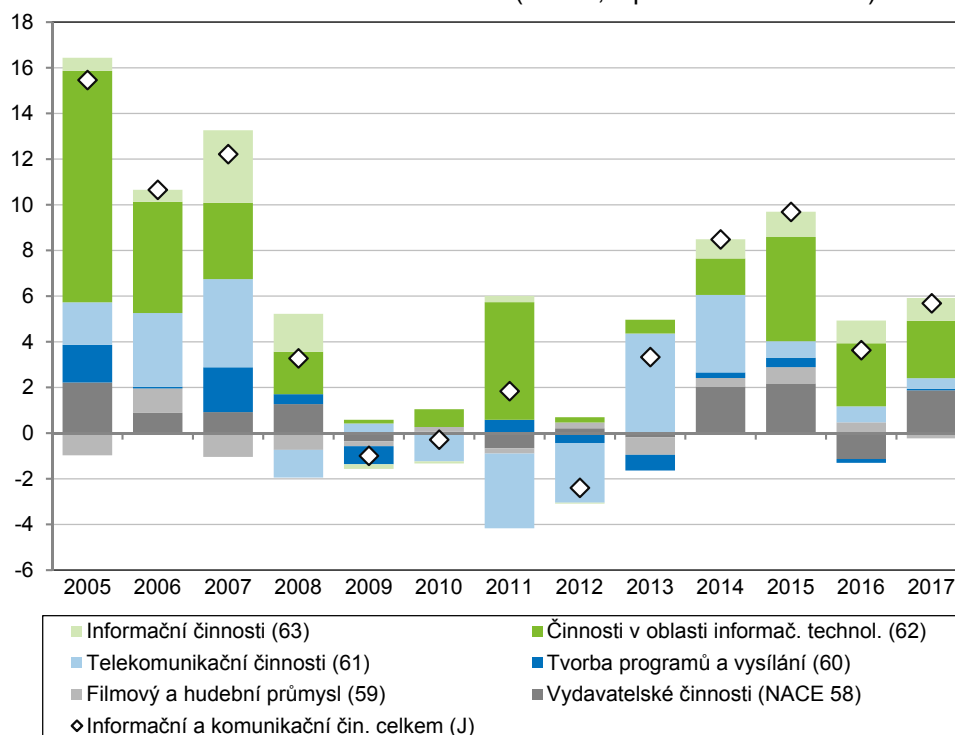
¹¹⁵ Šlo hlavně o telekomunikační činnosti (55 tis.) či oblast informačních technologií a činností, s menším odstupem také o tvorbu programů a vysílání. Výrazně nižší úroveň dosahovala průměrná měsíční mzda ve vydavatelských činnostech (38 tis.) a hudebním a filmovém průmyslu (23 tis.) – tedy v segmentech, jimž výrazně dominovaly podniky s převahou tuzemského kapitálu.

¹¹⁶ Vyšší byla loni z dvanácti zbývajících odvětvových sekcí služeb jen v činnostech v oblasti nemovitostí (67 %) a v dopravě a skladování (33 %).

¹¹⁷ Míru investic vyšší než ČR vykázaly v roce 2016 jen čtyři státy EU (Švédsko, Irsko, Litva a Itálie). V celé EU dosahovala tato míra 23 %, tj. o 10 p. b. méně než v Česku.

části i o výzkum a vývoj¹¹⁸. Odvětví informačních a komunikačních činností loni realizovalo čtvrtinu ze všech investic do duševního vlastnictví v celé ekonomice (200 mld. korun).

Graf 15.2 Příspěvky odvětvových oddílů k meziroční změně HPH v uskupení informační a komunikační činnosti v ČR (reálně, v procentních bodech)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Na loňském růstu HPH v odvětví informačních a komunikačních činností se podílely všechny jeho segmenty vyjma filmového a hudebního průmyslu.

V odvětví informační a komunikační činnosti loni pracovalo 144 tis. lidí (po přepočtu na plné úvazky). Největší váhu měl oddíl činností v oblasti informačních technologií (56 %) ¹¹⁹. Ten byl pro celé odvětví klíčový i z hlediska tvorby HPH (45 %). Čtvrtinou se dále podílely telekomunikační činnosti. Na loňském růstu HPH celého odvětví participovaly všechny jeho oddíly vyjma hudebního a filmového průmyslu, který nenavázal na příznivý vývoj z předchozích tří let ¹²⁰. Bez mála polovinu růstu HPH v odvětví zajistily činnosti v oblasti informačních technologií, třetinu pak vydavatelské činnosti, jež po slabším předchozím roku navázaly na silné oživení z let 2014 a 2015.

Nejsilnější váhu měly informační a komunikační činnosti v irské ekonomice a s odstupem i ve většině severovýchodních států Evropy.

Pozice odvětví informační a komunikační činnosti v tuzemské ekonomice dlouhodobě mírně posiluje. Zatímco v roce 2000 se na celkové tvorbě HPH podílelo 4,2 %, v roce 2017 přispělo již 5,3 %. Loňský výsledek zařadil Česko na konec první desítky zemí EU s nejvyšším podílem. Nejsilnější váhu dosahuje toto odvětví dlouhodobě v Irsku (loni vytvořilo desetinu HPH tamější ekonomiky), silné postavení má i ve většině severovýchodních států. Na informační a komunikační činnosti jsou více specializovány i některé malé ekonomiky (Lucembursko, Malta, Island). Téměř ve dvou třetinách unijních členů role tohoto odvětví (z pohledu HPH) mezi roky 2006 a 2017 posílila. Nejvíce to bylo patrné v Irsku (o 4 p. b.), jenž díky svým

Česko patřilo loni do desítky zemí EU s nejvyšším podílem tohoto odvětví na HPH celé ekonomiky. Z pohledu

¹¹⁸ Subjekty, jež svou převažující činností spadají do odvětví informačních a komunikačních činností, směřovaly loni na výzkum a vývoj jen 4,3 % ze všech svých výdajů do fixního kapitálu. V celé ekonomice činil obdobný podíl 6,3 %.

¹¹⁹ Zahnuje především programování, správu počítačového vybavení a poradenství v oblasti informačních technologií.

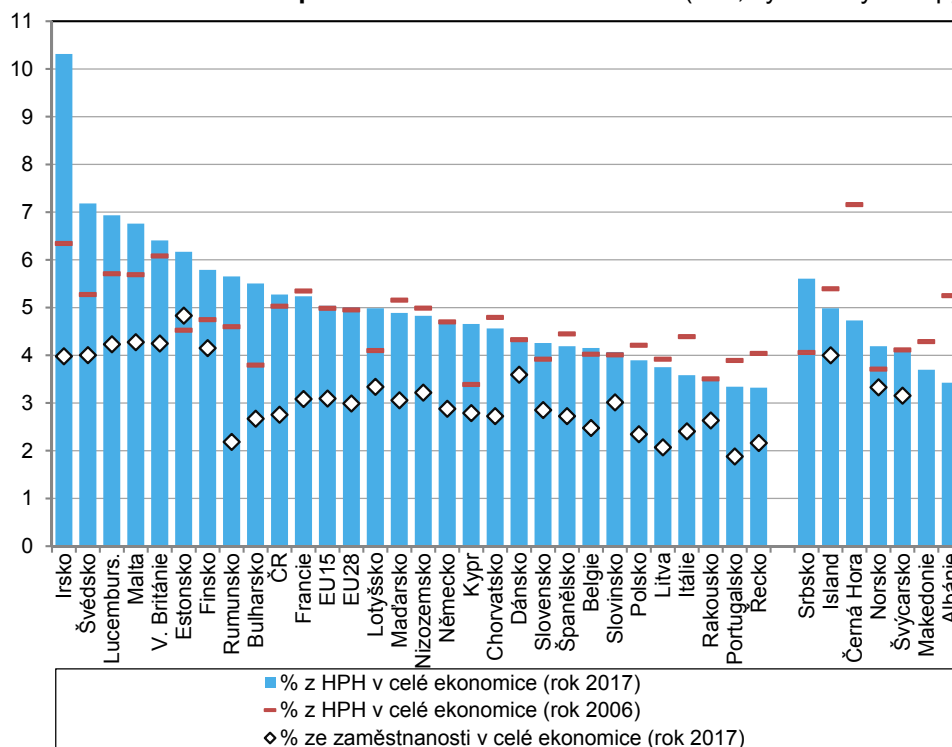
¹²⁰ Vývoj výkonů v tomto odvětvovém oddíle zřejmě podpořily i pobídky pro filmovou a televizní produkci (zavedené v ČR od roku 2010 po vzoru okolních evropských států). Pobídky se vztahují jak na české, tak i na zahraniční produkce natáčené v ČR a mají formu vratky ve výši až 20 % tzv. uznatelných nákladů směřovaných na audiovizuální produkci.

podílu na zaměstnanosti ale zaostávalo.

silným transatlantickým obchodním vazbám i daňové politice aspiruje na pozici jednoho z klíčových technologických center Evropy. Ve všech hodnocených zemích disponovaly informační a komunikační silnějším postavením z pohledu HPH než v zaměstnanosti, což vypovídá o nadprůměrné produktivitě práce tohoto odvětví. Nejvyšší podíl nezaměstnanosti mělo toto odvětví i díky pokročilému stupni digitalizace ve veřejné sféře v Estonsku (4,8 %). Česko se s 2,8 % řadilo k podprůměrným, a to i v rámci novějších členských zemí EU. Nižšího podílu dosahovalo loni z našich sousedů jen Rakousko (2,6 %).

Graf 15.3 Podíl odvětví informačních a komunikačních činností na zaměstnanosti a hrubé přidané hodnotě v ekonomice (v %, vybr. státy Evropy)

Pozn.: Aktuální údaje o hrubé přidané hodnotě za Island a Černou Horu, Bosnu a Hercegovinu a také Turecko se vztahují k roku 2016. Údaje o zaměstnanosti nebyly za šest balkánských států k dispozici. Zdroj: Eurostat

16. Profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti

Profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti mají značně různorodý charakter.

Uskupení odvětví profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti¹²¹, poskytující služby především podnikové sféře, představuje značně různorodý celek. Jeho dílčí odvětví se liší jak z pohledu sofistikovanosti produkovaných služeb, nároků na lidské zdroje či výši jejich odměňování, tak i strukturou ekonomických subjektů v nich působících (zastoupením nefinančních podniků, drobných podnikatelů, vládních institucí, rolí zahraničního kapitálu aj.)¹²². Hrubá přidaná hodnota (HPH) se v tomto sledovaném uskupení odvětví loni zvýšila o 3,2 %. Výkon odvětví rostl již sedmým rokem v řadě, v posledních dvou letech bylo ale patrné oslabování jeho meziročních temp. Stály za tím rostoucí výrobní náklady, neboť loňské navýšení mezispotřeby dosáhlo téměř 9 %. Samotná produkce (mající silnou vazbu na celkové tržby) totiž loni vzrostla nejvíce za posledních deset let (o 6,5 %). Celkově dobrou ekonomickou situaci většiny

Hrubá přidaná hodnota (HPH) rostla v tomto uskupení již sedmým

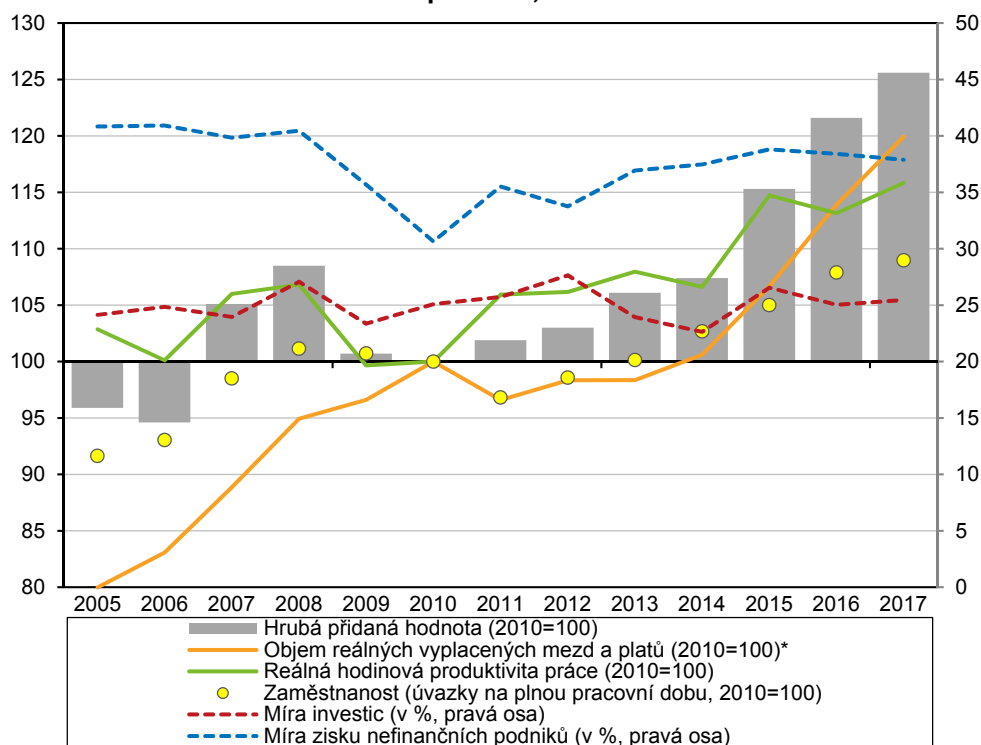
¹²¹ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů, a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy.

¹²² Hlavní dělicí čára probíhá na úrovni odvětvových sekcí. Je to patrné i z kvalifikační struktury zaměstnanců. Zatímco v profesních, vědeckých a technických činnostech tvořili v roce 2017 lidé s vysokoškolským vzděláním nadpoloviční část všech zaměstnanců (51 %), v administrativních a podpůrných činnostech byl jejich podíl (dle údajů MPSV) výrazně nižší (a to i ve srovnání s celou ekonomikou, kde dosahoval 23 %).

rokem v řadě.

podniků v tomto odvětví potvrzovaly i loňské výsledky konjunkturálních průzkumů¹²³. Míra zisku nefinančních podniků¹²⁴ ve sledovaném odvětvovém uskupení nedoznala v posledních třech letech výrazných změn a pohybovala se mezi 38 a 39 %. Blížila se tak úrovni z konjunktury minulé dekády. Pokles ziskovosti v obou následných fázích recese pak postihl odvětví s mnohem větší intenzitou než celou ekonomiku, což souviselo s redukcí podnikových výdajů na „zbytné“ aktivity (průzkum trhu, reklama, bezpečnost, poradenství, překladatelské činnosti), omezením nábory nových pracovníků či projektových prací (architektonické a inženýrské činnosti).

Graf 16.1 Zákl. ukazatele odvětví profesní, věd. technic. a administrativní čin.

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Tempo růstu zaměstnanosti v odvětví loni zvolnilo na šestileté minimum.

Hodinová produktivita mírně rostla. Za úrovní národního hospodářství však nadále skoro o pětinu zaostávala.

Podobně jako ve většině ostatních odvětví je další navyšování ziskovosti podniků limitováno silnými mzdovými náklady. Ty loni vzrostly proti roku 2016 o 7,8 %. Většina z tohoto posílení se promítla přímo do výše průměrných výdělků, neboť stavy zaměstnanců se rozšířily jen o 1,9 %, nejméně za posledních šest let. K dynamizaci tempa průměrné mzdy přispěl jak nedostatek vhodných pracovníků na trhu (při velmi nízké úrovni nezaměstnanosti), tak navyšování hranice minimální mzdy, které však mělo podstatnější dopad jen v některých dílčích odvětvích. Loňské zpomalení růstu zaměstnanosti se odrazilo i v produktivitě práce. Ta vzrostla reálně o 2,4 %, mírně vyšším tempem nežli v celé ekonomice. I tak však loni produktivita ve sledovaném odvětvovém uskupení dosahovala jen 81 % úrovně národního hospodářství a za poslední dekádu svůj odstup nezmenšila. Míra investic ve sledovaném uskupení odvětví v posledních třech letech stagnovala a držela se těsně nad 25 %. Ve srovnání s celým terciárním sektorem v ČR

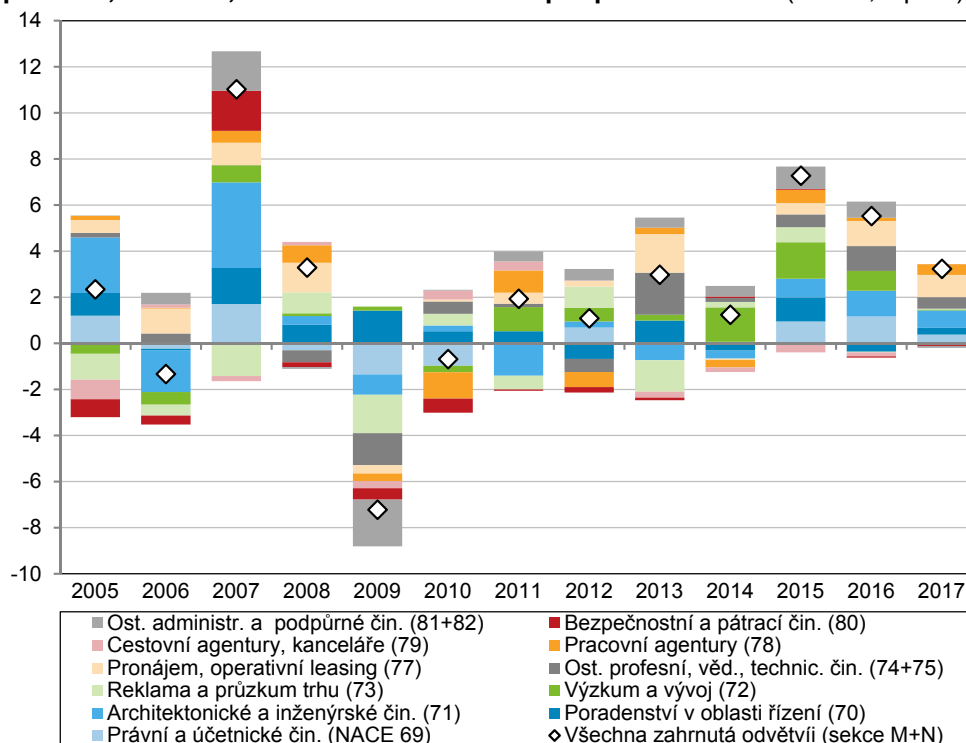
¹²³ Ve váhově významných dílčích odvětvích – činnosti v oblasti pronájmu a leasingu, resp. architektonické a inženýrské činnosti – hodnotilo v prosinci 2017 celkovou ekonomickou situaci podniku jako dobrou 80 %, resp. 50 % respondentů. Špatné hodnocení pak signalizovala maximálně desetina z nich.

¹²⁴ Nefinanční podniky vytvářely loni 69 % HPH tohoto odvětvového uskupení. Měly více než 80% podíl ve všech odvětvových oddělech v administrativních a podpůrných činnostech a dále také v odděle činnosti vedení podniků a poradenství v oblasti řízení. Téměř čtvrtinu HPH pak generovali drobní podnikatelé, jejichž role byla zásadní v rámci veterinárních činností (75 %) a právních a účetnických činností (48 %). Vládní sektor přispěl 7,5 %, téměř výhradně díky pevnému ukotvení ve vědě a výzkumu, kde měl silnější pozici (52 %) než podniky (47 %).

dlouhodobě mírně zaostává. Ve vztahu s celou EU je tomu naopak¹²⁵. Ve skladbě investic se projevuje různorodost celého uskupení. Zatímco v profesních, vědeckých a technických činnostech proudila loni skoro polovina investic do produktů duševního vlastnictví (31 % do výzkumu a vývoje, 14 % do programového vybavení a databází), v administrativních a podpůrných činnostech cílilo 55 % investic na dopravní prostředky a 34 % na zbývající kategorie strojů a zařízení.

Graf 16.2 Příspěvky odvětvových oddílů k meziroční změně HPH v uskupení profesní, vědecké, technické a administr. i podpůrné činnosti (reálně, v p. b.)

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

K meziročnímu růstu HPH vloni přispěla většina dílčích odvětví. Dříve silná role výzkumu a vývoje či právních a účetnických činností ustoupila do pozadí.

Tempo meziročního růstu hrubé přidané hodnoty ve sledovaném odvětví bylo loni nejslabší za poslední tři roky. K vyššímu HPH ale přispěla výrazná většina dílčích odvětví. Nejvýznamnější roli měly činnosti v oblasti pronájmu a operativního leasingu, které zajistily bezmála třetinu růstu HPH v celém sledovaném uskupení. Dařilo se i architektonickým a inženýrským činnostem, jež profitovaly z oživení ve stavebnictví. Pokračoval rozvoj ve váhově okrajovém, ale dynamickém odvětví činnosti související se zaměstnáním, ve kterém se HPH za poslední tři roky téměř ztrojnásobila. Naopak prorůstová role výzkumu a vývoje¹²⁶ či váhově významných právních a účetnických činností, jež stimulovaly celé odvětví v předchozích dvou až třech letech, se výrazně omezila. Podobně jako v roce 2016 táhly loni celé odvětví dolů bezpečnostní a pátrací činnosti, jejich příspěvek byl však vzhledem k malé váze tohoto dílčího odvětví nízký.

V důležitých ekonomických ukazatelích si stály nejlépe aktivity v oblasti pronájmu a operativního leasingu, nejhůře bezpečnostní

Mezi dílčími odvětvími v profesních, vědeckých, technických a administrativních činnostech vynikají činnosti v oblasti pronájmu a operativního leasingu. Dlouhodobě vykazují silnou investiční aktivitu a produktivitu práce, vyčnívají i v ziskovosti podniků. Jen u průměrného hrubého měsíčního výdělku dosahovaly

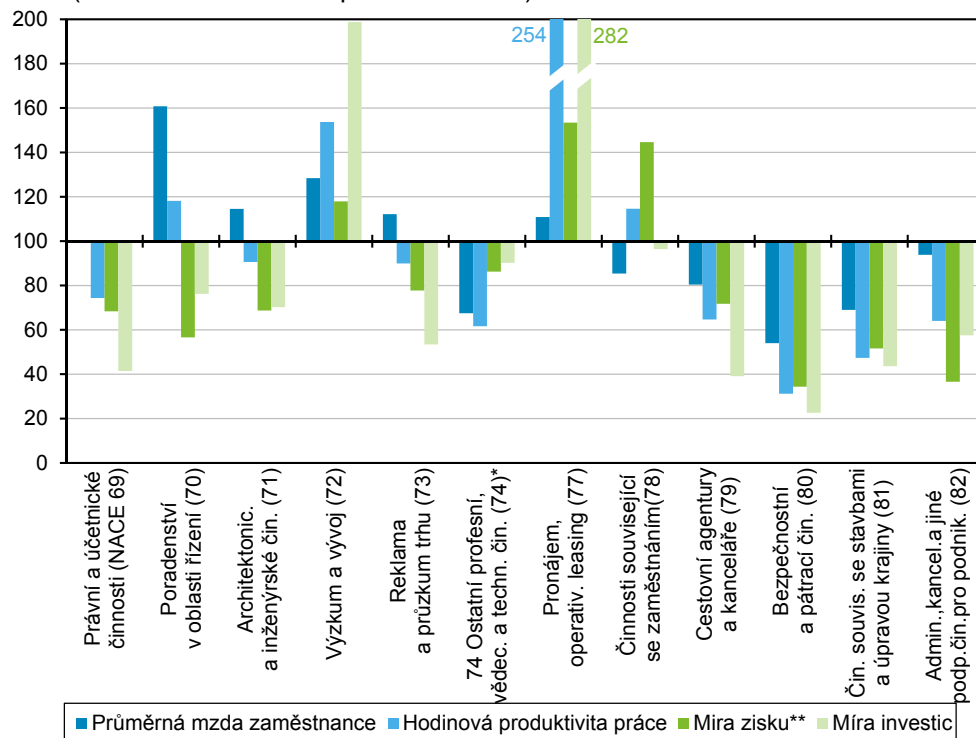
¹²⁵ V roce 2016 činil v celé EU podíl tvorby fixního kapitálu na přidané hodnotě v odvětví profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti 18 %. Vyšších hodnot nežli ČR dosáhly jen čtyři unijní státy (mj. Německo a Rakousko).

¹²⁶ Výrazné zpomalení růstových temp ve vědě a výzkumu po roce 2015 souviselo s vyprcháním mimořádného růstového impulsu po dočerpání financí na konci minulého programového období. Oproti roku 2016 zde vloni vzrostla HPH jen o 0,4 %.

a pátrací služby.

lepšího postavení odvětví činnosti vedení podniků i poradenství v oblasti řízení (47 tis.) a výzkum a vývoj (38 tis.). Naopak většina odvětví v rámci administrativních a podpůrných činností v důležitých ekonomických ukazatelích za celou ekonomikou zřetelně zaostávala. To se týkalo hlavně bezpečnostních a pátracích činností, jež dosahovaly nejhorších výsledků ve všech sledovaných ukazatelích¹²⁷. V odvětví činnosti související se zaměstnáním kontrastovala přetrvávající podprůměrná výše mezd se silným růstem ziskovosti podniků¹²⁸.

Graf 16.3 Základní ukazatele vybraných odvětvových oddílů služeb v roce 2017 (úroveň národního hospodářství = 100)

*Odvětví zahrnuje zejména specializované návrhářské činnosti, fotografické, překladatelské a tlumočnické činnosti.
 **Míra zisku se vztahuje pouze k nefinančním podnikům působícím v příslušném odvětví.
 Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Význam odvětví služeb pro podniky byl v tuzemské ekonomice podobně jako ve většině zemí střední a východní Evropy ve srovnání s EU podprůměrný.

Odvětví profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti loni vytvořilo 6,8 % HPH celé ekonomiky ČR, podíl u zaměstnanosti pak činil 8,6 %. V obou parametrech patřilo Česko v rámci EU k výrazně podprůměrným (v HPH čtvrtý, v zaměstnanosti osmý nejnižší podíl). Silné postavení měly (vyjma Řecka) starší členské státy (hlavně země Beneluxu, Francie či Velká Británie), kde se tyto služby podílely na HPH až kolem 15 % a na celkové zaměstnanosti šestinou až pětinou.

¹²⁷ Nepříznivou pozici tohoto odvětví např. v produktivitě práce dokresluje i fakt, že se na celkové zaměstnanosti v uskupení profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti v roce 2017 podílelo 10,2 %, ale na vytvořené hrubé přidané hodnotě jen 3,8 %.

¹²⁸ Zatímco v letech 2014 i 2015 nedosahovala míra zisku podniků v tomto odvětví úroveň celé ekonomiky, loni ji již o 45 % převyšovala. V minulosti zde ale ziskovost značně kolísala, což souvisí s tím, že se jedná o velmi malé odvětví. Výši průměrných mezd (loni zde za celou ekonomikou zaostávala o 15 %) významně ovlivňuje skutečnost, že do tohoto odvětví nejsou (dle metodiky národních účtů) zařazeni agenturní pracovníci. V případě jejich započítání, jak je tomu v podnikových statistikách, by se výše průměrné mzdy dále výrazněji snížila.

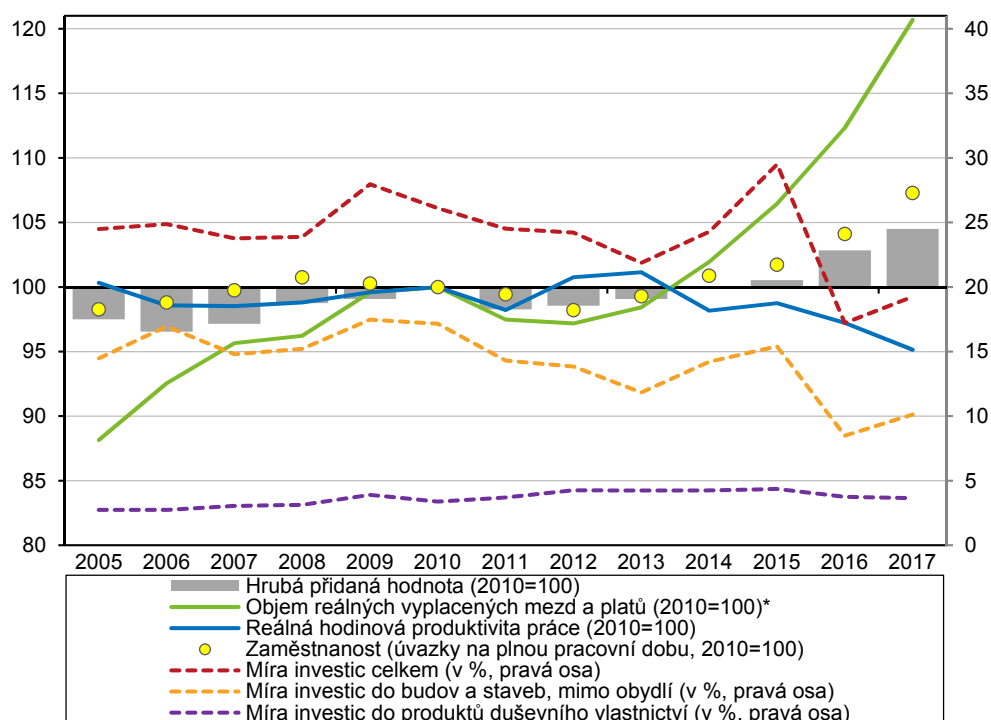

17. Veřejné služby

Váha odvětví veřejných služeb v tuzemské ekonomice se dlouhodobě výrazně nemění.

Odvětví tzv. veřejných služeb¹²⁹ představují významnou součást ekonomiky. Jejich klíčové poslání tkví v poskytování netržních služeb a rozdělování důchodu pomocí dotací či sociálních dávek. Odvětví spadající do veřejných služeb tvoří zároveň jádro sektoru vládních institucí. Veřejné služby se v Česku loni ve vztahu k celému národnímu hospodářství podílely 8,7 % na jeho produkci, 15,4 % na hrubé přidané hodnotě (HPH) a 18,7 % na zaměstnanosti. V kontextu historie samostatné ČR role veřejných služeb v ekonomice s menšími výkyvy spíše stagnuje.

Graf 17.1 Základní ukazatele odvětví veřejných služeb

*Do reálného vyjádření převedeno deflátorem výdajů na konečnou spotřebu domácností. Zdroj: ČSÚ (národní účty)

I přes svou nezanedbatelnou váhu přispívají veřejné služby k růstu HPH v celé ekonomice spíše okrajově

HPH v odvětví veřejných služeb se navyšovala již šestým rokem v řadě, růst však vyjma posledních dvou let nepřekročil 1 %. Za celé šestileté období činil průměrný roční příspěvek odvětví k růstu celé ekonomiky jen 0,1 p. b. HPH v letech 2016 i 2017 ve všech dílčích odvětvích veřejných služeb posílila. K růstu celého odvětví loni z poloviny přispělo vzdělávání, ve dvou předešlých letech ho ale táhl nejvíce váhově dominantní oddíl veřejná správa, obrana a povinné sociální zabezpečení. Vzhledem k nižší materiálové i energetické náročnosti produkce¹³⁰ i „neziskového“ charakteru¹³¹ většiny odvětví veřejných služeb je zde vývoj přidané hodnoty silněji provázaný s objemem výdajů na mzdy a platy.

¹²⁹ Pokud není uvedeno jinak, vychází všechny údaje v této kapitole z dat národních účtů, a kde je to relevantní, jsou očištěny o cenové vlivy. Za veřejné služby jsou zde považovány aktivity spadající do odvětví (dle klasifikace CZ-NACE): Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení (O), Vzdělávání (P), Zdravotní péče (Q86), Pobytové služby sociální péče (Q87), Ambulantní nebo terénní sociální služby (Q88), Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti (R90) a Činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení (Q91). Tato odvětví se vyznačují klíčovou rolí sektoru vládních institucí (je v rámci nich nejvýznamnějším tvůrcem HPH). Výjimkou jsou jen odvětví Ambulantní nebo terénní sociální služby, kde dominují neziskové instituce sloužící domácnostem (NISD). Bylo však zařazeno z důvodu silných dotačních vazeb na veřejné zdroje financování a také s ohledem na svou logickou návaznost na odvětví zdravotnictví. Mezi veřejné služby nebyly naopak včleněny dvě odvětví s převažující rolí sektoru vládních institucí, ale zároveň i silným postavením podnikové sféry - skladování a vedlejší činnosti v dopravě (H52) a věda a výzkum (M72). Konečně nebylo zařazeno ani odvětví Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů (S94, např. náboženské a politické organizace, odborové svazy), ve kterém výrazně dominují NISD.

¹³⁰ Podíl mezispotřeby na celkové produkci je ve veřejných službách dlouhodobě nejnižší ze všech hlavních odvětví ekonomiky. V roce 2017 činil ve zdravotnictví 0,36, ve veřejné správě, obraně a povinném sociálním zabezpečení 0,31 a ve vzdělávání dokonce jen 0,21.

¹³¹ S výjimkou odvětví zdravotní péče a tvůrčích, uměleckých a zábavních činností se prakticky veškerá HPH ve veřejných službách „přelévá“ do náhrad zaměstnancům (mezd platů a povinných odvodů na sociálním pojistném).

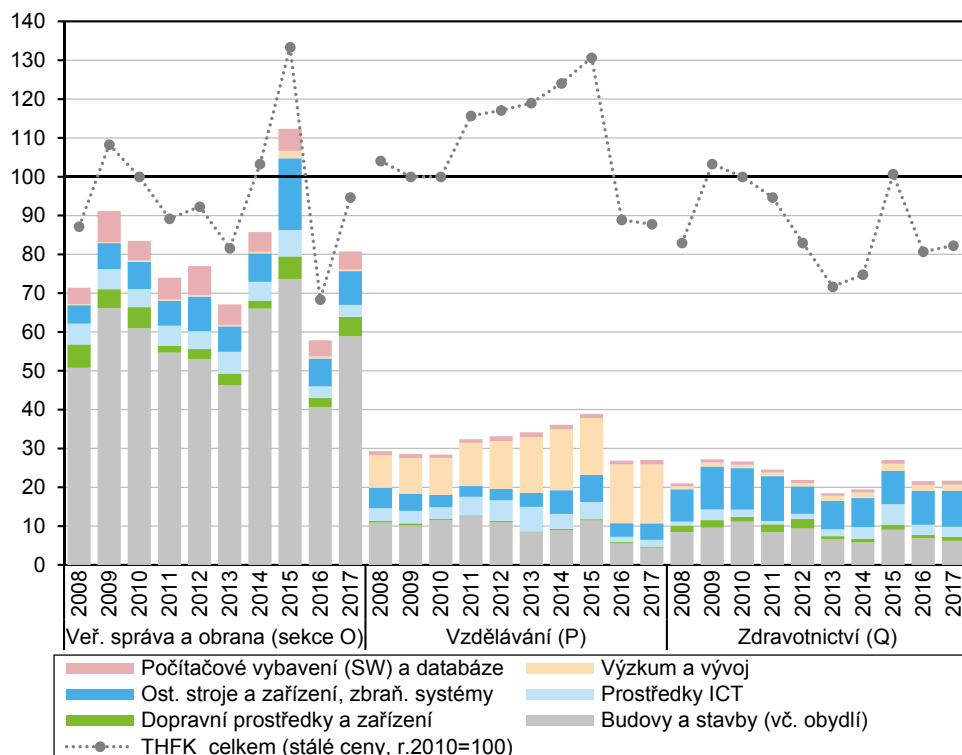
Výdaje na mzdy a platy ve veřejných službách rostly již druhým rokem v řadě rychleji než v celé ekonomice.

Tempo růstu výdajů na mzdy a platy (po zohlednění cenových vlivů) po roce 2012 zrychlovalo. Za loňský rok činilo již 7,4 % a druhým rokem převýšilo hodnotu v celé ekonomice. V úhrnu za celé období po roce 2010 však byl růst těchto výdajů s národním hospodářstvím srovnatelný¹³², neboť v období fiskální konsolidace (2011 a 2012) výdaje na mzdy a platy ve veřejných službách na rozdíl od ostatních částí ekonomiky klesaly. Růst počtu pracovníků veřejných služeb¹³³ dosáhl po roce 2015 nejvyšších meziročních temp v historii v samostatné ČR. Přestože se zaměstnanost navyšovala plošně, mezi dílčími odvětvími loni vyčnívaly dosud relativně málo rozvinuté pobytové služby sociální péče (+6,3 %) i ambulantní nebo terénní sociální služby (+5,3 %). Růst zaměstnanosti výrazně zrychlil ve vzdělávání.

Hodinová produktivita práce ve veřejných službách klesala, její dosažená úroveň je ve srovnání s celou ekonomikou dlouhodobě nižší.

Oživení zaměstnanosti při slabší dynamice HPH vyústilo v pokles hodinové produktivity práce. Ta byla loni ve veřejných službách oproti roku 2010 p 5 % nižší (v celé ekonomice vzrostla o 11 %). Na této disproporcii se nejvíce podílelo odvětví zdravotní péče. V roce 2017 dosahovala úroveň nominální hodinové produktivity práce ve veřejných službách 84 % výše národního hospodářství. Nad touto hladinou se udržovala jen v odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení.

Graf 17.2 Investice* dle věcného členění (v mld. korun, běžné ceny) a celková výše investic* (stále ceny, rok 2010=100) v hlavních odvětvích veřejných služeb

* Investicemi se rozumí tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK).
Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Výše průměrných výdělků se mezi dílčími odvětvími služeb výrazně odlišovala.

Objem mezd a platů v relaci na jednoho zaměstnance⁶ vzrostl ve veřejných službách během loňska o 6,7 %, podobným tempem jako v celé ekonomice.

¹³² Ve srovnání s konjunkturním rokem 2007 se reálné výdaje na mzdy a platy ve veřejných službách zvýšily o 26 %, zatímco v celé ekonomice o 20 %. Příčinou disproporce je silnější reakce podnikové sféry na nepříznivý vývoj ekonomiky v roce 2009.

¹³³ Po přepočtu na plné úvazky. Údaje o zaměstnanosti i mzdách vychází z pojetí národních účtů. Objem mezd a platů zahrnuje veškeré příjmy ze zaměstnání, a to v peněžní i naturální podobě (zaměstnanecské benefity) bez ohledu na to, jestli byly oficiálně přiznány.

Výrazně nepříznivé postavení sociálních služeb i péče či kultury nadále přetrvávalo.

Růstová tempa se mezi dílčími odvětvími veřejných služeb zásadně nelišila, což však neplatilo o průměrné dosažené výši výdělků. Ta se v tomto odvětví pohybovala desetinu nad úrovní národního hospodářství. Tuto hladinu ale dlouhodobě převyšuje jen ve veřejné správě, obraně a sociálním zabezpečení (loni o 31 %) ¹³⁴ a ve zdravotní péči (o 11 %). Naopak i přes dílčí zlepšení v roce 2017 setrvaly průměrné výdělky v oblasti sociálních služeb i péče, podobně jako v oblasti kultury o pětinu až čtvrtinu pod úrovní celé ekonomiky. Těsně pod touto hladinou se nacházely (navzdory vysoké kvalifikační úrovni zaměstnanců) ¹³⁵ rovněž výdělky ve vzdělávání.

Míra investic ve veřejných službách za úrovní v celé ekonomice dlouhodobě zaostává. Výjimkou byl jen mimořádný rok 2015 ovlivněný silnými finančními toky z rozpočtu EU.

Odvětví veřejných služeb plní funkci významného zaměstnavatele, nezanedbatelnou roli mají ale i v oblasti investic. Vloni vytvářely 11 % hrubého fixního kapitálu (THFK) v národním hospodářství, resp. více než šestinu v rámci celého terciárního sektoru. Míru investic (podíl THFK na HPH) ve veřejných službách ovlivňují vedle hospodářského cyklu i výrazné nepravidlosti v čerpání prostředků z rozpočtu EU, což je dobře patrné na lokálních extrémech v letech 2013, 2015 i 2016. Relativní investiční aktivita ve veřejných službách za hodnotami v celé ekonomice (i zbývající části služeb) dlouhodobě zaostává (těsně se k nim přiblížila jen v mimořádném roce 2015). Po prudkém propadu v roce 2016, kdy zde míra investic sestoupila nejnižší od měnové krize z konce 90. let, došlo loni k dílčímu oživení (nárůst o 2 p. b. na 19 %).

Investiční náročnost i věcná skladba investic se v rámci veřejných služeb výrazně odlišují.

Z pohledu investiční náročnosti se dílčí odvětví veřejných služeb výrazně odlišují. Vyšší je tradičně ve veřejné správě, obraně a sociálním zabezpečení a také v malém odvětví činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení (v obou odvětvích činila loni míra investic shodně 29 %). Naopak ve vzdělávání i celé oblasti zdravotnictví nedosahovalo ani poloviny úrovně národního hospodářství. Jednotlivé segmenty sevřených služeb jsou také dlouhodobě „specializované“ na různé oblasti investic. Ve váhově dominantním segmentu veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení tvořily loni budovy a stavby 73 % všech investic (THFK). Jednalo se z velké části i výstavbu či údržbu dopravní infrastruktury. Tato oblast byla také v roce 2016 nejvíce poznamenána pomalým náběhem čerpání evropských fondů na počátku nového programového období. Ve vzdělávání dlouhodobě převládají investice do duševního vlastnictví (zejména vědy a výzkumu). I v tomto odvětví došlo po roce 2015 investičnímu útlumu, týkal se však převážně váhově okrajových oblastí investic do budov, strojů a zařízení. Ty naopak mají typicky nejvýznamnější roli ve zdravotnictví. Celková výše investic – jak v nominálním, tak i reálném vyjádření – ve všech třech hlavních odvětvích veřejných služeb loni za úrovní z roku 2015 stále zaostávala.

Navzdory dílčímu oživení setrvala loňská výše investic (v nominálním i reálném vyjádření) ve všech odvětvích veřejných služeb pod úrovní roku 2015.

Navzdory silnému propadu v roce 2016 zůstává míra investic ve veřejných službách ¹³⁶ stále nad úrovní EU (v tomto roce činila v Česku 17 %, v celé EU 14 %). Česku tak v roce 2016 mezi unijními členy patřilo dvanácté místo, lépe si z našich sousedů vedlo jen Německo. Nejvyšší investiční aktivitou v Unii se dlouhodobě vyznačuje Rumunsko (2 až 2,5 vyšší než ČR). Relativně více než v Česku investují veřejné služby také v pobaltských státech, naopak nejnižší

I přes silný pokles v roce 2016 zůstává investiční aktivita veřejných služeb v Česku vyšší než v EU.

¹³⁴ Vysoké průměrné výdělky v tomto odvětví souvisely také s širším pojetím mezd a platů než v podnikové statistice. Jsou zde zahrnuty i zaměstnanecké benefity (v peněžní i naturální podobě). Výši výdělků ovlivňuje i skutečnost, že v tomto odvětví jako v jediném z veřejných služeb počet zaměstnanců za posledních deset let klesal (o 3,2 %). Naopak např. v oblasti zdravotní péče byl vloni vyšší o pětinu a v úhrnu za veřejné služby o 8,6 %.

¹³⁵ Dle údajů ze strukturální mzdové statistiky tvořili vloni lidé s vysokoškolským vzděláním 56 % všech zaměstnanců ve vzdělávání (nejvíce ze všech dvaceti hlavních odvětví ekonomiky). Výrazně nadprůměrný byl tento podíl i ve veřejné správě, obraně a povinném sociálním zabezpečení (41 %), v oblasti zdravotnictví a kultury se shodně pohyboval blízko 30 %.

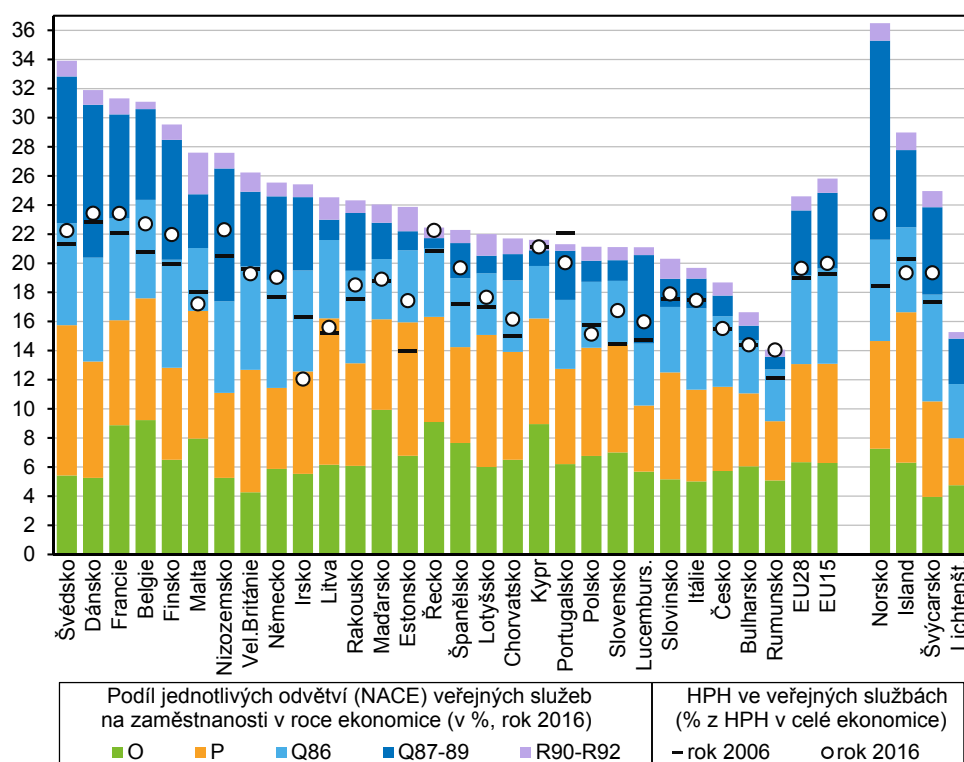
¹³⁶ Pro tyto účely je vymezena odvětvími NACE: O, P a Q (tj. bez oblasti kultury).

hodnoty mezi novějšími členy EU zaznamenává dlouhodobě Polsko. V drtivé většině států EU investiční aktivita ve veřejných službách za úrovní v ostatních částech ekonomiky tradičně zaostává. Opačně je tomu dlouhodobě v Rumunsku, Litvě, Lotyšsku, Lucembursku a v posledních třech letech také v Řecku.

Odvětví veřejných služeb hrají významnou roli v ekonomikách severovýchodních států i většiny zemí Beneluxu.

Význam veřejných služeb v celé ekonomice lze dobře ilustrovat jejich podílem na zaměstnanosti a přidané hodnotě. V roce 2016 zřetelně převyšovala v obou těchto kritériích průměr celé EU šestice zemí – Švédsko, Dánsko, Finsko, Belgie, Nizozemsko a Francie. Silná role státu v těchto ekonomikách souvisí s robustními příjmy veřejných rozpočtů podpořenými i vyšším zdaněním práce. V opačné pozici byla většina států střední a východní Evropy¹³⁷ a též Lucembursko a země z jižního křídla Eurozóny. Zatímco v Rumunsku tvořila odvětví veřejných služeb méně než sedminu všech obsazených pracovních míst, ve Švédsku to bylo 2,5krát více.

Graf 17.3 Podíl veřejných služeb* na celkové zaměstnanosti (ve fyz. osobách) a hrubé přidané hodnotě (vybrané evropské státy, v %)

*Pro účely mezinárodního srovnání zahrnuje odvětví: O - Veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení, P - Vzdělávání, Q 86 - Zdravotní péče, Q 87 až 89 - Pobytové služby sociální péče, Ambulantní nebo terénní sociální služby, R90 až 92 - Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti, činnosti knihoven, archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení, činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří.
Pozn.: Za Norsko odpovídají nejaktuálnější údaje stavu z roku 2015. Za Švýcarsko a Maltu není v údajích o HPH zahrnuto odvětví R90 až 92. U Lichtenštejska nebyly údaje o HPH dostupné.
Zdroj: Eurostat

Výrazné rozdíly v podílu zdravotní a hlavně sociální péče a služeb mezi státy EU souvisí s jejich ekonomickou vyspělostí i demografickým stárnutím.

V pozadí obrovských rozdílů mezi státy stojí především odvětví zdravotní a sociální péče, jež v ekonomicky nejvyspělejších státech EU obvykle tvoří převažující část zaměstnanosti ve veřejných službách. To souvisí nejen s celkovou ekonomickou vyspělostí států, ale i s úrovní a dynamikou demografického stárnutí. I ve vzdělávání vévodí z pohledu zaměstnanosti Evropě většina severovýchodních států či Velká Británie, silné postavení má rovněž Pobaltí. Naopak relativní velikost

¹³⁷ Slabší postavení veřejných služeb v těchto státech (EU13) zčásti souvisí s významnou rolí průmyslových podniků pod zahraniční kontrolou. Relativní posilování průmyslu v některých (zejména balkánských státech) je motivováno využitím levné pracovní síly. Avšak i když vztáhneme např. HPH ve veřejných službách jen k celému terciárnímu sektoru, dosahovaly v roce 2016 ze zemí EU13 nadprůměrných hodnot jen Maďarsko (29 %), Slovensko (27,3 %) a Slovensko (27,2 %). V celé EU činil tento podíl 26,6 %, v Česku 25,7 %.

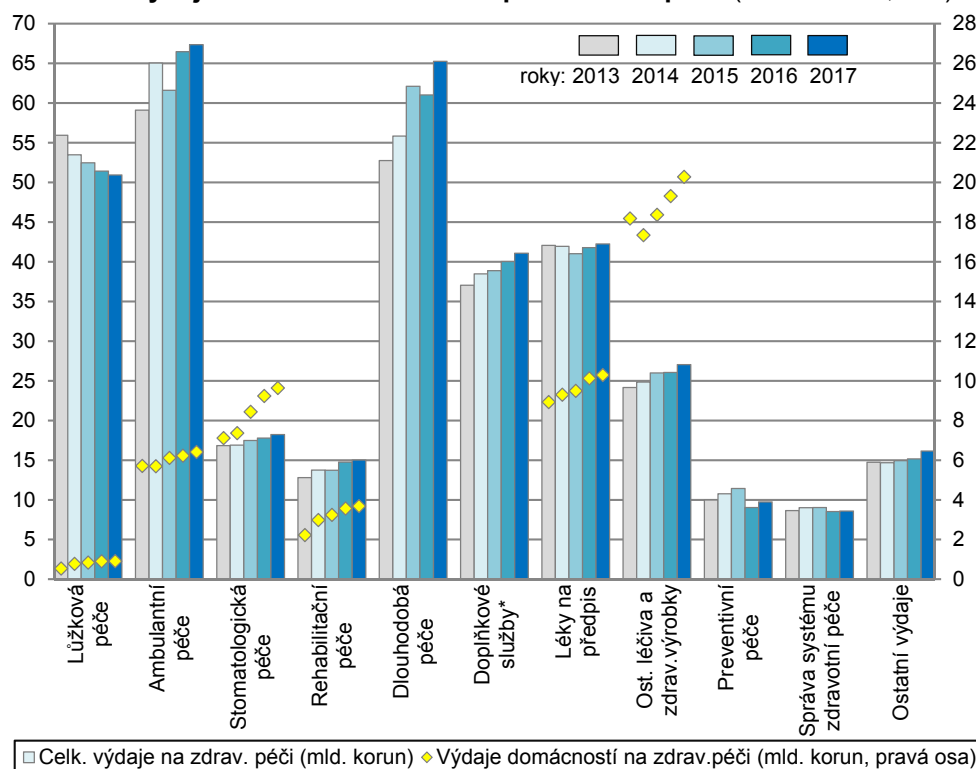
Zaměstnanost ve veřejných službách zůstává v Česku podprůměrná, a to i ve srovnání se státy střední a východní Evropy.

Význam odvětví veřejných služeb za posledních deset let ve výrazné většině evropských států vzrostl.

odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení s celkovou ekonomickou vyspělostí nesouvisí. Roli hraje složitost organizace veřejné správy (např. územně-správní uspořádání), ale i různá velikost silových složek státu (armáda, policie). Ve všech pěti dílčích odvětvích veřejných služeb byl v roce 2016 jejich podíl na celkové zaměstnanosti v ČR nižší než v EU a vyjma zdravotní péče i slabší než v zemích, jež vstoupily do EU po roce 2000.

Produktivita práce ve veřejných službách byla v rámci všech sledovaných států pod úrovní ostatních odvětví ekonomiky, byť v Řecku, Kypru a Rumunsku šlo o minimální rozdíl. Mezi roky 2006 a 2016 klesl podíl veřejných služeb na národním HPH jen v šesti státech EU (významněji jen v Irsku a Portugalsku). V ČR podobně jako v Maďarsku stagnoval, nejvíce vzrostl v Estonsku (o 3,4 p. b.) a Španělsku (2,5 p. b.).

Graf 17.4 Výdaje na zdravotnictví v ČR podle druhu péče (v mld. korun, b.c.)

*Zahrnují laboratorní služby, zobrazovací metody a dopravu pacientů. Zdroj: ČSÚ

Tempo růstu celkových výdajů na zdravotní péči v roce 2016 zrychlilo. Na růstu se podílely všechny hlavní zdroje financování.

Z mezinárodního srovnání plyne, že zdravotní péče, vč. navazující sociální péče a služeb představují v rámci veřejných služeb v Česku odvětví s největším růstovým potenciálem. Celkové výdaje na zdravotní péči dosáhly v roce 2016 v ČR 362 mld. korun¹³⁸ a meziročně posílily o 2,7 % (nejvyšším tempem ve srovnatelné řadě od roku 2010). Na růstu se podílely všechny hlavní zdroje financování, nejvíce váhově dominantní výdaje ze státního rozpočtu, které meziročně posílily o 3,3 mld. korun.

Z hlediska druhu táhla celkové výdaje hlavně dlouhodobá péče¹³⁹, jež v roce 2016 tvořila již 18,1 % všech nákladů na zdravotní péči. Podobného podílu dosáhla

¹³⁸ Údaje vychází ze zdravotnických účtů sestavovaných dle metodického manuálu SHA 2011 (System of Health Accounts) v mezinárodně srovnatelné metodice. Věcně srovnatelné údaje pokrývají období 2010 až 2016 (údaje za rok 2016 jsou předběžné). Do zdravotnických účtů jsou zahrnovány jen neinvestiční výdaje související se zdravotní péčí o obyvatele s českým státním občanstvím na území ČR.

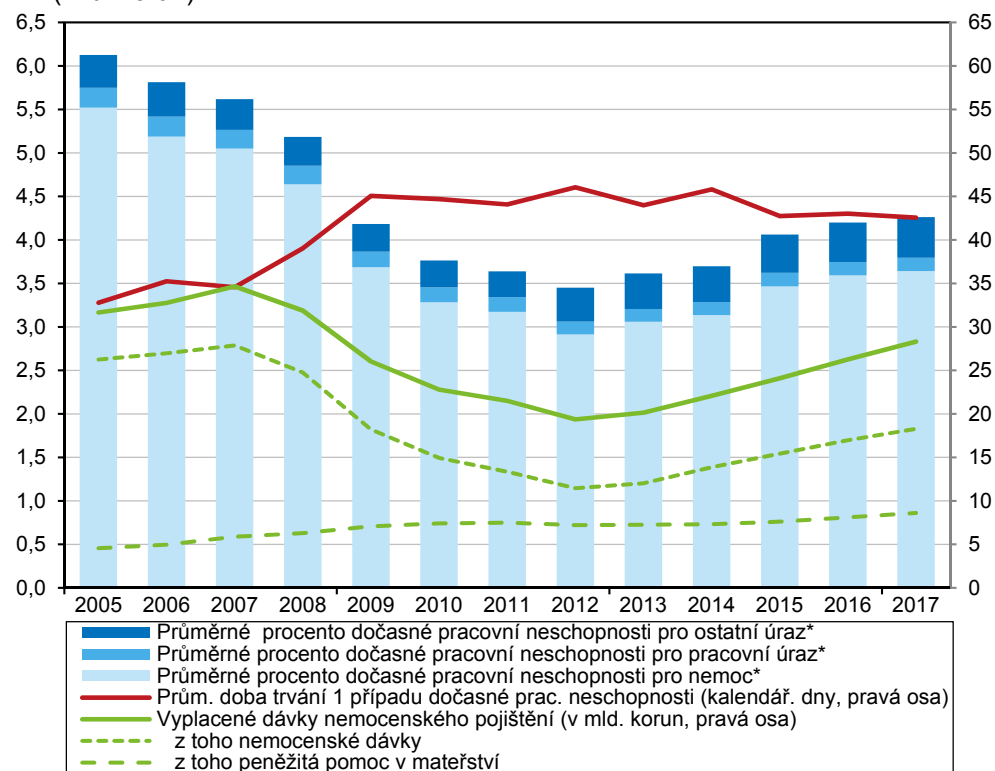
¹³⁹ Je určena chronicky nemocným (primárně lidem v seniorském věku a ostatním osobám s tělesným či duševním postižením). Zahrnuje dlouhodobou lůžkovou péči v institucionálních zařízeních, dlouhodobou denní péči, stacionáře, centra denních služeb, ale i sociální služby (zejm. chráněné bydlení, sociální rehabilitace) a peněžité dávky (příspěvek na péči, mobilitu či zvláštní pomůcky).

Nejrychleji se v posledních letech zvyšují výdaje na dlouhodobou péči pro chronicky nemocné.

Sedmina všech výdajů na zdravotní péči šla přímo z kapes domácností. Míra jejich spoluúčasti mírně rostla již třetím rokem v řadě.

i ambulantní léčebná péče. Naopak u v minulosti dominantní lůžkové léčebné péče pokračovala redukce a objem výdajů se přiblížil 50 mld. korun¹⁴⁰. Přestože stomatologická péče tvoří v posledních letech stabilně jen 5 % výdajů na zdravotní péči, zaujímá zvláštní postavení, neboť od roku 2015 hradí většinu nákladů na tuto péči přímo domácnosti (v roce 2016 činil podíl nákladů domácností již 53 %). Domácnosti hradily také necelou čtvrtinu celkových nákladů rehabilitační péče (především lázeňská péče) i výdajů na léky na předpis. Více než ze tří pětín si pak přispívaly na terapeutické pomůcky (z toho u dioptrických brýlí a jiných výrobků oční optiky přesáhla spoluúčast 90 %). Celkově se domácnosti na financování veškeré zdravotní péče v roce 2016 podílely 14,2 %, spoluúčast po roce 2013 mírně rostla. Téměř polovina všech výdajů domácností na zdravotní péči (51 mld. korun v roce 2016) směřovala na léky i zdravotnický materiál, pětina na stomatologickou péči, sedmina na ostatní ambulantní péči, osmina na terapeutické pomůcky. Dle statistiky rodinných účtů se výdaje na zdraví na celkových spotřebních vydáních domácností v roce 2016 podílely 2,6 %.

Graf 17.5 Dočasná pracovní neschopnost* (v %), její doba průměrná trvání (ve dnech) a vyplacené dávky nemocenského pojištění ze státního rozpočtu ČR (mld. korun)

*Udává, kolik ze 100 pojištěnců je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz.
Zdroj: ČSÚ, ČSSZ, MF ČR

Podíl běžných výdajů na zdravotní péči vztahovaný k HDP řadil Česko v EU až na konec druhé desítky.

Podíl celkových běžných výdajů na zdravotní péči mezi lety 2010 a 2013 stagnoval (na 8,4 %). V dalším období ale již tyto výdaje nestačily držet tempo se svižným růstem ekonomiky a v roce 2016 činil jejich podíl jen 7,6 %. Ten řadil Česko mezi státy EU až na konec druhé desítky. Podobnou pozici měly i Chorvatsko a Maďarsko, lépe na tom z novějších členů Unie byly jen Slovinsko a Bulharsko. Celé EU v roce 2015 vévodily Francie, Německo a Švédsko (s podílem mírně přes

¹⁴⁰ Redukce souvisí zejména s dlouhodobým snižováním počtu akutních nemocničních lůžek a lůžek v odborných léčebných ústavech. Mírně se snižuje také průměrná ošetřovací doba v zařízeních (ta v nemocnicích klesla mezi roky 2010 a 2016 ze 7,3 na 6,2 dne).

ČR mezi nejvyspělejšími státy vyniká vysokým podílem veřejných zdrojů na celkovém financování zdravotní péče i nízkou přímou spoluúčastí domácností

11 %) ¹⁴¹. Z pohledu celkových výdajů (vyjádřených v paritě kupní síly) na obyvatele patřilo Česku v rámci EU 15. místo (těsně za Slovinskem, ale před Řeckem i Portugalskem). Česko naopak vyniká strukturou financování zdravotní péče – vysokým podílem veřejných zdrojů (83 %, po Německu, Dánsku a Švédsku čtvrtým nejvyšším v EU) a relativně nízkou spoluúčastí domácností, vč. soukromého pojištění (po Německu druhou nejnižší v EU).

Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti se navyšovalo již pátým rokem v řadě, růstové tempo ale sláblo.

Výdaje na zdravotní péči souvisí také se zdravotním stavem obyvatelstva. Přestože významná část výdajů je spojena se seniorskou populací, v roce 2016 směřovalo 51 % všech výdajů zdravotních pojišťoven na péči na osoby v produktivním věku (20 až 64 let). Vyšší nemocnost není jen zátěží pro veřejné finance, ale ovlivňuje i výrobní kapacity a konkurenceschopnost podniků. Průměrné procento celkové dočasné pracovní neschopnosti, jehož vývoj nebyl na rozdíl od předchozí dekády výrazněji ovlivněn změnami legislativy, činilo vloni 4,26 % a rostlo již pátým rokem v řadě (tempo růstu však ochabovalo) ¹⁴². Plynule se naopak zvyšovaly vyplacené dávky nemocenského pojištění, mj i vlivem vyššího počtu pojištěnců a růstu mezd (s dopadem na vyměřovací základy). Účet nemocenského pojištění zůstal nadále v mírném přebytku (vloni +3,1 mld. korun). Pracovní neschopnost tradičně vykazuje významné rozdíly mezi regiony i odvětvími ¹⁴³.

Navzdory plynulému růstu státem vyplacených dávek nemocenského pojištění zůstal tento účet v přebytku.

¹⁴¹ Silné postavení vně EU měly Švýcarsko i Norsko a z mimoevropských států hlavně USA (17 % HDP, nejvyšší podíl mezi státy OECD). V USA byl ale také jako v jediné členské zemi OECD podíl veřejných zdrojů na financování zdravotní péče nižší než 50 % a velmi důležitou roli mělo tradičně soukromé pojištění (s více než třetinovým podílem na celkovém financování).

¹⁴² K růstu přispívaly především vyšší nemocnost i četnost mimopracovních úrazů. Naopak průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti vlivem úrazů v zaměstnání v posledním pětiletí stagnovala (v dřívější minulosti i vlivem změn odvětvové skladbě ekonomiky klesala).

¹⁴³ Dočasnou pracovní neschopnost vyšší než 5 % vykazaly v roce 2016 Zlínský, Moravskoslezský Jihočeský kraj (naopak v Praze jen 3,2 %), z hlavních odvětví pak těžba a dobývání, zpracovatelský průmysl, zemědělství, lesnictví i rybářství a též administrativní a podpůrné činnosti.